Irina Anamaria Cioangher

MONUMENTELE ISTORICE CA PARTE A PEISAJULUI

Gestionarea relației reciproce monument istoric – peisaj

Editura Universitară „Ion Mincu”
București, 2025

Volum publicat în cadrul proiectului:
„Dezvoltarea capacităţii instituționale a UAUIM pentru cercetare în arhitectură şi urbanism prin crearea unei culturi a diseminării rezultatelor", Acronim CULTADISER

Proiect finanțat prin Consiliul Naţional pentru Finanţarea Învățământului Superior - FDI 2025 / Domeniul Strategic de Finanţare D6 –
„Dezvoltarea capacității instituționale pentru cercetare în universităţi"

Ilustrator copertă: arhitect Adina Ghiță

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CIOANGHER, IRINA ANAMARIA
Monumentele istorice ca parte a peisajului : gestionarea relaţiei reciproce monument istoric-peisaj / Irina Anamaria Cioangher. - Bucureşti : Editura Universitară "Ion Mincu", 2025

ISBN 978-606-638-419-3

71

Lucrarea de faţă reprezintă strict punctul de vedere al autorului. Responsabilitatea lucrării îi revine în întregime autorului, atât în ceea ce priveşte conţinutul, cât şi forma.

Toate drepturile rezervate. Nici o parte din această publicație nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin orice mijloace de natură electronică, mecanice, de copiere, înregistrare sau alte forme fără permisiunea scrisă a autorului și a editurii.

© 2025 Editura Universitară „Ion Mincu”, Str. Academiei nr. 18-20, Sector 1, București, România, cod 010014, https://editura.uauim.ro

CUPRINS

Introducere ***9***

Problematica generală 9

CAPITOL I – Preocupări la nivel internațional și național privind protecția patrimoniului natural, construit și cultural ***13***

I.1 Preocupări la nivel internațional privind protecţia patrimoniului 13

I.2 Instrumente internaționale privind protecţia patrimoniului construit, natural și cultural 20

I.3 Protecția patrimoniului din România 23

I.4 Concluzii 25

CAPITOL II – Problema (co)relației monument istoric-peisaj. Exemple de abordare la nivel internațional ***28***

II.1 Exemplul Franței 28

II.2 Exemplul Elveției 35

II.3 Concluzii 43

CAPITOL III – Protecția și valorificarea peisajului (natural, construit și cultural) în România ***46***

III.1. Normele existente în domeniul protecției și valorificării monumentelor istorice și a peisajului 46

III.2. Probleme generale de management privind protecția și valorificarea monumentelor istorice și a peisajului 49

III.3. Proiecte și studii privind valorificarea peisajului (natural, construit și cultural) 51

III.4. Concluzii 54

CAPITOL IV – Peisajul și monumentele istorice în contextul dezvoltării teritoriale. Identificarea elementelor relaționale între peisaj şi monumentele istorice ***57***

IV.1. Descriere generală a judeţului Suceava 57

IV.2. Contextul istoric al dezvoltării teritoriului judeţului Suceava şi premisele apariţiei unor construcţii simbol 60

IV.3. Peisajul cultural al județului Suceava 72

IV.4. Accesibilitatea ca premisă a valorificării peisajului cultural 83

IV.5. Dezvoltarea turismului și impactul asupra monumentelor 84

IV.6. Poziția monumentelor în raport cu elementele de potenţial ale județului 87

IV.7. Concluzii 89

CAPITOL V – Peisajul și monumentul istoric în contextul dezvoltării locale 91
V.1. Relația localitate - peisaj 93
V.2. Particularități ale așezărilor care conțin monumente istorice de interes național și internațional 99
V.3. Particularități ale amplasamentului monumentului de arhitectură de clasa A și ale proximității acestuia 104
V.4. Accesibilitatea monumentelor de arhitectură 108
V.5. Patrimoniul construit clasat. Monumentele de arhitectură grupa valorică A din județul Suceava 110
V.6. Probleme generale de management privind prezervarea și valorificarea monumentelor istorice și a peisajului din județul Suceava 119
V.7. Analiza SWOT a inter-relaționărilor monument istoric - peisaj 121
V.8. Concluzii 124

CAPITOL VI – Analiza multicriterială a relației monument istoric-peisaj 127
VI.1. Peisajul, ca suport al valorificării monumentului istoric 128
VI.2. Tipologii de relații monument istoric-peisaj 129
VI.3. Percepția vizuală a monumentelor istorice în raport cu particularitățile peisajului construit sau natural 138
VI.4. Potențialul economic și cultural al monumentului istoric și al mediului 141
VI.5. Sinteza analizei multicriteriale a relației monument istoric-peisaj 142
VI.6. Concluzii 146

CAPITOL VII – Gestionarea relației reciproce monument istoric-peisaj în condițiile schimbării paradigmei acestui raport 148
VII.1. Valorificarea monumentelor istorice și a peisajului în raport cu elementele de 148
VII.2. Propuneri de limitare a discrepanțelor în ceea ce privește valorificarea monumentelor istorice și a peisajului 149
VII.3. Prezervarea zonelor cu valoare ambiental - peisagistică 150
VII.4. Managementul corelat al monumentelor și al peisajului 151
VII.5. Recomandări generale privind elaborarea unor studii de specialitate pentru teritoriul județului Suceava 153
VII.6. Măsuri specifice de intervenție în raport cu caracteristicile generale ale relației localitate - peisaj sau monument - peisaj 154
VII.7. Concluzii 164

CAPITOL VIII – Concluzii finale *165*
VIII.1. Concluzii generale 165
VIII.2. Valorificarea monumentelor istorice în relație cu peisajul 168
VIII.3. Concluzii privind corelația monument istoric – peisaj 169
VIII.4. Posibile efecte ale lipsei de intervenție 170
VIII.5. Concluzii în raport cu măsurile de intervenție 170
VIII.6. Contribuții teoretice și aplicative 172
VIII.7. Deschiderea unor direcții de cercetare 172
VIII.8. Elementele de noutate 173

ANEXE *174*
Anexa nr. 1 175
Anexa nr. 2 184
Anexa nr. 3 – Fișe studii de caz 195

BIBLIOGRAFIE *248*

FIGURI

FIGURA 1 – Colloseum, starea actuală....14
FIGURA 2 – AVAP de la Valle de Dronne – Delimitare sectoare....31
FIGURA 3 – Limita si sectoarele AVAP, con de vizibilitate protejat, interes arhitectural - AVAP vedere de ansamblu....34
FIGURA 4 – Conceptul spaţial al Elveţiei, Strategia 2 – Punerea în valoare a mediului construit şi a peisajului....37
FIGURA 5 – Planșă Plan director Cantonul Vaud....39
FIGURA 6 – Monumentele de arhitectură conform Recensământ arhitectural canton Vaud, respectiv ISOS localitatea Cossonay....42
FIGURA 7 – Izvorul Santinelă şi Cazinoul Băilor....65
FIGURA 8 – Infografic relaționare perioade istorice – moment construire....66
FIGURA 9 – Planul 1772-1774....67
FIGURA 10 – Planul 1890-1909....68
FIGURA 11 – Planul actual....69
FIGURA 12 – Gradul de antropizare - Evoluţia sistemului de aşezări....69
FIGURA 13 – Relaţia monument istoric - peisaj....71
FIGURA 14 – Mănăstirea Zamca....72
FIGURA 15 – Caracteristicile reliefului....74
FIGURA 16 – Tipuri de peisaje....75
FIGURA 17 – Ariile naturale de interes internațional - Natura 2000....76
FIGURA 18 – Infrastructura macro-teritorială verde și coridoare verzi-albastre....77
FIGURA 19 – Număr de monumente sau ansambluri de clasa A....78
FIGURA 20 – Distribuţia la nivelul teritoriului a monumentelor istorice de importanţă naţională şi universală....79
FIGURA 21 – Distribuţia monumentelor istorice din grupa valorică B....80
FIGURA 22 – Relaţia monumente istorice de importanţă naţională şi universală- monumente istorice de importanţă locală....80
FIGURA 23 - Accesibilitatea la nivelul teritoriului....84
FIGURA 24 - Distribuţia structurilor de cazare la nivelul judeţului Suceava - anul 1990 85
FIGURA 25 - Distribuţia structurilor de cazare la nivelul judeţului Suceava - anul 2024 86
FIGURA 26 - Relaţia monumente istorice – elemente de potenţial ale teritoriului....88
FIGURA 27 - Relaţia localitate - peisaj....96
FIGURA 28 - Particularităţi ale reliefului localităţilor....98
FIGURA 29 - Exemple de tipologii morfo-structurale....101
FIGURA 30 - Raportul monument istoric – proximitate (Sursa: autorul)....105
FIGURA 31 - Biserica Hagigadar, respectiv Mănăstirea Moldoviţa....107
FIGURA 32 - Biserica din Forăşti....109
FIGURA 33 - Zonele de protecție a monumentelor incluse în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO....111

FIGURA 34 - Structură de cazare versant Voroneț (Sursa: autorul) 118
FIGURA 35 - Biserica Albă - Baia 120
FIGURA 36 - Proximitatea Mănăstirii Probota 121
FIGURA 37 - Tip de relații spațiale care se stabilesc între monumentul istoric și peisaj 131
FIGURA 38 - Tip de relații ierarhice ale monumentului istoric în raport cu peisajul 132
FIGURA 39 - Tip de relații vizuale dinspre monument istoric către peisaj 132
FIGURA 40 - Categorii de relații 136
FIGURA 41 - Sinteza analizei, elemente de potențial ale teritoriului județului Suceava 143
FIGURA 42 - Propuneri de intervenție la nivel macro-teritorial 151
FIGURA 43 - Biserica Sfântul Gheorghe -Mănăstirea Sfântul Ioan, respectiv Biserica Mirăuți 177
FIGURA 44 – Biserici din municipiul Suceava (Sursa: autorul) 179
FIGURA 45 – Cetatea de Scaun a Sucevei 180

TABELE

Tabel 1 – Avantaje și dezavantaje constatate în cadrul celor două exemple 45
Tabel 2 – Număr unități de cazare la nivelul anului 2024 59
Tabel 3 – Monumente de clasa A. Perioada de construcție și ctitori 62
Tabel 4 –Localizarea centrelor tradiționale și a muzeelor la nivelul anului 2016 82
Tabel 5 –Tipologia morfo-structurală a așezărilor 100
Tabel 6 – Densitatea locuitorilor 102
Tabel 7 – Caracteristicile patrimoniului construit la nivelul anului 2016 111
Tabel 8 – Gradul de atractivitate al monumentelor istorice la nivelul anului 2016 115
Tabel 9 - Analiza SWOT 121
Tabel 10 – Clasificarea monumentelor după elementele de potențial la nivelul anului 2016 125
Tabel 11 – Matrice-cadru (tip relaționări - caracteristici ale peisajului) 134
Tabel 12 – Distribuția în funcție de caracteristicile relației monument-peisaj 136
Tabel 13 - Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentelor istorice 138
Tabel 14 – Descriere sintetică a particularităților monumentelor și a peisajului 144
Tabel 15 – Măsuri de intervenție în funcție de particularitățile relației localitate - peisaj 154
Tabel 16 – Măsuri de intervenție în funcție de particularitățile relației monument - peisaj 156

Introducere

Lucrarea are la bază teza de doctorat (cu aplicabilitate pe teritoriul județului Suceava), care a fost susținută public în anul 2016. În raport cu forma inițială au fost necesare unele restructurări ale conținutului, fiind realizate adăugiri sau actualizări ale anumitor informații. Deși teritoriul județului Suceava se află într-o dinamică constantă, elementele de patrimoniu construit se confruntă cu aceleași probleme, unele dintre acestea acutizându-se în ultimii 10 ani. Singurele aspecte pozitive constatate la anumite construcții monument istoric sunt includerea acestora în programe de restaurare, deși se remarcă în paralel realizarea unor intervenții inoportune în incinta acestora, care alterează percepția și caracterul original. Se pot aminti lucrări de construire a unor noi corpuri de clădiri, pe fondul transformării unor biserici de mir în mănăstiri, dar și intervenții în zona de protecție sau în câmpul de vizibilitate al unor obiective importante.

Problematica generală

În contextul dezvoltării așezărilor umane și al evoluției civilizației în ansamblul său, preocupările privind protecția patrimoniului s-au limitat la un cadru restrâns al unor specialiști sau al unor grupuri interesate. Deși valorile patrimoniale ale teritoriilor sunt recunoscute și apreciate de către majoritatea locuitorilor săi, puțini dintre aceștia au o atitudine pozitivă în sensul prezervării lor. În lipsa unui cadru legislativ coerent și al unui sistem instituțional dezvoltat, acțiunile umane afectează în mod conștient sau nu patrimoniul. Acest proces este mai accentuat în țările unde nu s-a format o cultură generală a prezervării pentru generațiile viitoare a mediului de viață moștenit de la strămoși. Chiar și acolo unde există o cultură generală privind Dezvoltarea Durabilă, problemele referitoare la protecția peisajului se rezumă la anumite areale clar definite, fără a se lua în considerare valoarea peisagistică a elementelor care conferă particularitate locului. Din acest motiv se poate semnala o lipsă de preocupare, sau o insuficientă aplecare asupra relației monument istoric-peisaj, relație esențială pentru prezervarea și punerea în valoare a patrimoniului construit, care este *”indispensabil legat atât de epoca istorică a cărei mărturie este, cât și de cadrul ce-l înconjoară.”*[1]

Cercetarea este astfel orientată către dezvoltarea coerentă a mediului de viață uman, dezvoltare bazată pe determinantele culturale și identitare ale teritoriului. În raport cu modul de dezvoltare al rețelei de localități, care schimbă caracteristicile peisajului datorită expansiunii și reconfigurării cadrului construit, monumentele istorice pot fi afectate. Relațiile acestor monumente cu cadrul imediat sau cu contextul îndepărtat (care poate fi construit sau natural), pot fi influențate de procesele de dezvoltare.

Efectele acestor schimbări sunt mult mai vizibile în zonele cu un relief dinamic și cu un cadru natural favorabil, unde există relații la nivel spațial sau vizual între monument și peisajul înconjurător. De asemenea, dezvoltarea turismului (esențială de altfel pentru economie), pune o presiune suplimentară asupra reconfigurării cadrului

[1] *Carta Internațională privind Conservarea și Restaurarea Monumentelor Istorice* de la Veneția din 1964

construit și asupra expansiunii în plan teritorial a localităților, afectând astfel particularitățile acestor zone. Din aceste motive, un astfel de studiu care scoate în evidență modificările caracteristicilor arealelor în care sunt amplasate monumentele istorice, are o importanță deosebită atât la nivel teoretic, cât și aplicativ.

La nivel internațional preocupările privind protecția patrimoniului natural și a celui construit sunt materializate prin elaborarea unor studii sau a unor proiecte care au abordat aceste problematici atât la scară macro-teritorială, cât și la scară locală sau chiar de obiect, în cazul monumentelor istorice. Aceste preocupări se intensifică și la nivelul țării noastre, fiind elaborate studii și proiecte care privesc problema protecției monumentelor istorice și a peisajului la diferite scări.

Cu toate acestea însă, sunt rare situațiile în care monumentele istorice și peisajul sunt vizate de o abordare integrată. Inter-relaționarea slabă dintre aceste două componente (esențială de altfel pentru prezervarea caracterului zonei), se poate constata în modul de dezvoltare al rețelei de localități și în exploatarea neadecvată a cadrului natural. Lipsa viziunii de ansamblu în ceea ce privește evoluția teritoriului, în special în zonele cu potențial turistic dezvoltat, afectează tocmai elementele de potențial care trebuie să susțină dezvoltarea.

Această situație tinde să se schimbe în țara noastră odată cu elaborarea studiilor istorice la nivelul teritoriilor unor localități, fiind vizată astfel și partea de peisaj. Totuși peisajul este privit ca o valoare în sine și ca o componentă care trebuie prezervată ca atare, fiind mai rare situațiile în care acesta este înțeles ca element de cadru pentru valorile de patrimoniu construit.

În contextul dezvoltării permanente a rețelei de localități, monumentul istoric devine parte integrantă a unui nou peisaj, care este modelat în permanență de acțiunile omului. Acest fenomen are efecte mai profunde și mai vizibile în arealele rurale, unde prezența peisajului natural este înlesnită de caracteristicile cadrului construit (mai puțin dens și cu gabarite mai reduse).

Prezența unui monument istoric în cadrul unei localități creează o conexiune cu trecutul istoric. Monumentul istoric, odată clasat devine un bun de patrimoniu al tuturor, prezervarea acestuia și transmiterea în bună stare către generațiile viitoare devenind astfel sarcina tuturor. Odată cu prezervarea monumentului istoric, așa cum sugerează și recomandările internaționale, trebuie păstrate și caracteristicile cadrului acestuia (fie el construit sau natural).

Degradarea acestui cadru, care influențează în mod direct și monumentul istoric, constituie tocmai argumentul necesității acestei cercetări. Aceste procese de degradare sunt mult mai accentuate în zonele cu potențial turistic, mai cu seamă în arealele în care calitățile cadrului natural se întrepătrund cu cele ale cadrului construit. Presiunile dezvoltării turismului în aceste areale afectează deopotrivă patrimoniul natural și construit. În lipsa unor instrumente legislative și instituționale, care să coordoneze dezvoltarea durabilă a acestor localități, atât monumentele, cât și peisajul sunt alterate în mod constant.

Transformările negative ce au avut loc în cadrul localităților cu potențial turistic, care beneficiază și de prezența monumentelor istorice, au orientat cercetarea către teritoriul județului Suceava, un areal cu un bogat patrimoniu natural, construit și cultural. Efectele negative ale dezvoltării turismului își pun amprenta aici nu numai asupra peisajului construit și natural, ci și asupra celui cultural în ansamblul său.

Adaptarea specificului acestei zone la cerințele industriei turismului (prin modul de construire, prin serviciile oferite sau prin obiceiurile practicate), conduce la alterarea ireversibilă a peisajului cultural. În acord cu tendințele actuale de valorificare prin intermediul turismului a calităților cadrului natural și a patrimoniului construit reprezentativ pentru teritoriul județului Suceava, cercetarea a vizat în primul rând problematica prezervării particularităților monumentelor istorice din grupa valorică "A" (conform clasificărilor din *Legea nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice* și din *Lista Monumentelor Istorice* din anul 2015). Această opțiune a fost motivată de faptul că procesele de dezvoltare a infrastructurii turistice sunt direct relaționate cu valoarea deosebită a acestor elemente excepționale de patrimoniu construit.

Prezența monumentelor istorice de interes național și internațional a atras cu sine dezvoltarea turismului și a structurilor de cazare. Astfel, prestanța acestor monumente istorice este unul dintre factorii determinanți care susțin dezvoltarea turismului în județul Suceava, antrenând în același timp și procese complexe de transformare a peisajului antropic (rural sau urban), a celui seminatural sau natural.

Studiul a plecat de la premisa existenței unei baze de cercetare și de aplicații practice în domeniul legislativ și normativ, care asigură suportul dezvoltării unei noi abordări.

La nivel internațional Cartele și Convențiile privind protecția patrimoniului construit, natural și cultural oferă prin liniile directoare o corelare a principiilor de intervenție pentru toate țările semnatare. Acest lucru a permis deschiderea unor noi direcții de cercetare, anumite concepte făcând obiectul studiului în diverse domenii. Un astfel de exemplu, este termenul de peisaj care face în prezent subiectul unor noi abordări, având o arie de acoperire din ce în ce mai vastă. Peisajul cultural, un concept relativ nou care nu are în prezent o definiție unanim acceptată, prezintă astăzi un interes deosebit pentru specialiști, complexitatea ariei de acoperire a acestui termen reflectând poate cel mai bine suma tuturor calităților patrimoniale ale unui teritoriu.

La nivel național, protecția și valorificarea patrimoniului construit se realizează cu ajutorul instrumentelor normative și instituționale specifice. În același timp, legile care asigură protecția mediului sau a diferitelor componente ale cadrului natural nu prezintă măsuri distincte de protecție a peisajului, fiind vizată în mod special protecția habitatelor, a mediilor biotice și abiotice. Astfel, în lipsa unui cadru normativ specific, protecția peisajului se realizează în special pe baza recomandărilor *Convenției Europene a Peisajului de la Florența* din anul 2000. Carențele legislative pentru protecția peisajului sunt compensate într-o mică măsură de elaborarea unor studii pe anumite zone, însă ponderea și impactul acestora sunt foarte reduse până în prezent.

În ceea ce privește protecția patrimoniului construit, atât cadrul normativ și procedurile de clasare, cât și studiile de amenajare a teritoriului și de urbanism asigură un suport al prezervării acestuia. Cu toate acestea, capacitatea slabă a administrației de a asigura un control în teren conduce în anumite cazuri la alterarea monumentelor și a zonelor lor de protecție. Un astfel de caz este reprezentat de monumentele istorice din județul Suceava (în special cele de interes național, care prezintă interes turistic deosebit). Prezența unui cadru natural cu calități deosebite precum și existența unui bogat patrimoniu construit și cultural fac din această zonă una dintre cele mai apreciate destinații turistice la nivel național.

Această atractivitate constituie un argument puternic pentru dezvoltarea turismului, beneficiile economice fiind evidente, însă modul în care aceste transformări afectează monumentele și peisajul trebuie să constituie obiectul unor măsuri de intervenție urgente.

Din nefericire tocmai acele elemente care conferă particularitate și atractivitate zonei, sunt afectate datorită lipsei unei viziuni de ansamblu în ceea ce privește dezvoltarea localităților și exploatarea resurselor teritoriului. De aceea, pentru a avea o gestiune eficientă a peisajului și a monumentelor istorice, este necesară corelarea politicilor de dezvoltare și a seturilor de măsuri specifice.

CAPITOL I – Preocupări la nivel internațional și național privind protecția patrimoniului natural, construit și cultural

I.1 Preocupări la nivel internațional privind protecţia patrimoniului

În Europa, preocupările privind protecția peisajului (natural) au apărut ulterior celor privind prezervarea patrimoniului construit. Deși au existat inițiative locale de protecție a unor areale naturale, acestea nu s-au concretizat decât la începutul secolului XX, în măsuri generale de protecție a mediului. Au fost delimitate o serie de zone naturale protejate reprezentative, însă valoarea peisajului nu se rezumă doar la acestea, ci este dată de toate componentele sale.

În ceea ce privește patrimoniul construit, raportarea la trecutul istoric şi la valorile moștenite de la strămoși a fost o preocupare care a marcat de-a lungul timpului toate civilizaţiile. Deşi acest lucru nu s-a materializat întotdeauna printr-o prezervare conştientă şi voluntară a monumentelor istorice, reprezentativitatea anumitor spaţii a rămas vie pentru generaţiile următoare. Acest fapt nu a scutit însă distrugerea lor, lipsa intervenţiilor, reutilizarea materialelor de construcţie în alte scopuri sau reutilizarea siturilor pentru alte dezvoltări urbane, au dus la degradarea accentuată şi uneori chiar ireversibilă a elementelor de patrimoniu construit.

Aşa cum arată şi Françoise Choay în lucrarea *Alegoria Patrimoniului*, a existat dintotdeauna o puternică raportare la spaţiile sau obiectele simbol/ memoriale, care au fost percepute drept monumente, deşi doar o parte dintre acestea au primit şi statut de monumente istorice. În acest sens, Françoise Choay identifică diferenţele fundamentale în cadrul conceptelor de monument şi monument istoric. *“Spre deosebire de monument, monumentul istoric nu este construit în mod deliberat cu scopuri memoriale. El este ales de către privirea erudită, dintre edificiile vechi, fie că este vorba de monumente sau nu independent de orice finalitate practică, pentru raţiunea valorii sale pentru istorie şi artă. În acest fel s-a născut la Roma prima formă de monument istoric sub numele de <antichităţi>, la începutul secolului XV-lea, pentru a se răspândi curând pe tot întinsul Europei”*[2]. Astfel în comparaţie cu monumentele, monumentele istorice sunt în primul rând mărturii ale anumitor etape istorice, acestea reflectând trecutul, indiferent dacă au fost sau nu considerate simbolice sau reprezentative pentru strămoşi.

Aşa cum vom vedea şi în capitolele următoare, unele dintre edificiile care sunt astăzi reprezentative pentru istoria şi identitatea unei comunităţi, au fost totuşi construite în mod deliberat pentru a fi simbolice / memoriale. Dincolo de finalitatea practică, acestea au fost edificate ca repere, ca liant pentru comunităţi, fiind prezervate ca adevărate obiective identitare. Putem aminti aici construcţiile de cult, spre exemplu, a căror prezervare şi valorificare a rămas pentru o lungă perioadă de timp ca o adevărată datorie pentru toate generaţiile următoare, mai ales dacă acestea au fost ctitorite de către lideri sau personalităţi. Acest lucru a depins în unele situaţii si de contextul istoric şi

[2] Choay, Françoise, *Pentru o antropologie a spaţiului* (traducere de Kazmer Kovacs), Editura Registrului Urbaniştilor din România, Bucureşti, 2011, p. 173

politic, în teritoriile aflate sub ocupaţie constatându-se o accentuare a grijii comunităţii faţă de elementele identitare.

În ceea ce priveşte prezervarea şi mai ales restaurarea monumentelor istorice, au existat astfel de măsuri încă din Antichitate. Jukka Jokilehto, în lucrarea A History of Architectural Conservation, ilustrează exemplul unei acţiuni petrecute în Egiptul Antic, încă din mileniul al III-lea I.e.n *, "când braţul drept avariat al statuii monumentale a lui Ramses al II-lea din Marele Templu al lui Abu-Simbel, a primit un suport de blocuri de piatră simple."*[3]

Un interes deosebit l-au prezentat în mod special construcţiile şi amenajările realizate de către Imperiul Roman, care au fost prezervate atât în perioada de vârf a acestei civilizaţii, cât şi ulterior, după decăderea ei. Spre exemplu, împăratul Vespasian (conducător între 69-79 e.n), a fost cunoscut ca unul dintre cei mai importanţi protectori ai patrimoniului construit.

Dezvoltarea creştinismului şi proclamarea acestei religii în anul 313 de către împăratul Constantin, ca religie oficială a Imperiului Roman, a schimbat fundamental viziunea asupra dezvoltării oraşelor. Templele considerate acum "păgâne", construcţiile publice şi chiar operele de artă care reprezentau zeii vechii civilizaţii au fost puse în pericol de a fi distruse. Există nenumărate exemple de astfel de construcţii, care pe fondul creşterii nevoii de edificii de cult, au devenit sursă de materiale de construcţii, cel mai elocvent exemplu fiind cel al Colosseumului din Roma.

FIGURA 1 – Colloseum, starea actuală
(Sursa: autorul)

Conştienţi de pericolul distrugerii elementelor de patrimoniu, o serie de lideri au instituit legi şi ordine speciale care au vizat prezervarea moştenirii trecutului. Una dintre cele mai reprezentative personalităţi care a fost preocupată de prezervarea şi restaurarea monumentelor antice, după căderea Imperiului Roman de Apus, a fost regele Teodoric cel Mare, conducător al Romei între 493-526 e.n. Acesta a reînviat unele legi romane, fiind apreciat de către contemporanii săi pentru că a dat o viaţă nouă teritoriilor vechiului

[3] Jokilehto, Jukka, *A History of Architectural Conservation,* Editura Universităţii din York, Centrul pentru studii avansate în arhitectură, 1986 (format pdf. 2005), p.25

imperiu.[4] Un alt exemplu reprezentativ este cel al edictului emis în anul 1162, prin care se vizează protecţia Columnei lui Traian, pentru a rămâne mărturie pentru cinstirea veşnică a poporului roman.

În secolele XV şi XVI, o serie de personalităţi ca Rafael, Bramante sau Michelangelo au fost implicate în cercetarea şi salvarea unor monumente. Implicarea acestora era direct legată de o serie de papi sau cardinali, care au sprijinit astfel prezervarea unor monumente reprezentative din principalele oraşe italiene. De altfel, raportarea la vechile edificii antice a fost mai accentuată în Renaştere, numeroşi artişti şi arhitecţi ai epocii inspirându-se atât din cultura romană cât si din cea greacă. Cercetările lor şi numeroasele studii au pus bazele unor noi curente. Tot în Renaştere se înfiinţează la Roma pentru prima dată funcţia de restaurator, pe care o va deţine la un moment dat şi celebrul Leonardo da Vinci.

Preocupările constante de prezervare a monumentelor istorice, concentrate iniţial pe teritoriul Italiei, au început să aibă ecou şi în alte ţări europene. Astfel, nenumăratele studii realizate asupra creaţiilor predecesorilor, dar şi distrugerile sistematice au consolidat treptat în cercul elitei o nouă viziune asupra valorilor trecutului.

Deşi prezervarea monumentelor istorice nu a constituit o preocupare în sine, ca politică naţională aplicabilă pe întreg teritoriul diferitelor ţări, modul de construire şi stilurile arhitecturale au făcut (aşa cum arătam şi mai devreme), obiectul unor cercetări. Aşa cum ilustrează şi Françoise Choay, studiile realizate asupra monumentelor istorice, arată totuşi o preocupare asupra trecutului istoric, însă nu au garantat prezervarea acestora. *"În prima fază a istoriei lor, antichităţile şi monumentele istorice au fost esenţialmente obiecte de studiu, savanţii mulţumindu-se să le păstreze imaginea şi descrierea în cărţi, fără a se preocupa de fel de distrugerea lor care continua după voia cererii, nevoilor sau proiectelor individuale sau colective."*[5] Într-adevăr decăderea marilor civilizaţii antice şi nenumăratele transformări care s-au petrecut în majoritatea ţărilor europene (o bună parte determinate chiar de dezvoltarea creştinismului), au condus treptat la o puternică raportare la trecut, în special la cel antic. Dacă la început operele antice au fost ignorate şi chiar supuse unor distrugeri sistematice, acestea încep treptat să fie redescoperite. În anumite situaţii aceste opere de artă sunt utilizate ca atare, fiind inserate în cadrul noilor edificii. Françoise Choay ilustrează aceste operaţiuni astfel: *"Mobile sau imobile, creaţiile Antichităţii nu joacă deci rol de monument istoric. [...] Dar monumentele antice nu sunt doar reciclate, ele sunt, cu tot atâta dezinvoltură simplitate, tăiate în piese şi bucăţi, reinserate apoi în construcţii noi pentru a le înfrumuseţa şi decora."* [6] Chiar sub pretextul prezervării şi restaurării lor, o bună parte dintre aceste construcţii cad pradă operaţiunilor de reutilizare a materialelor de construcţii. În alte situaţii aceste construcţii sunt reutilizate ca atare, aducându-li-se adăugiri, fără a se ţine cont de stilul arhitectural original.

---

[4] Jokilehto, Jukka, *A History of Architectural Conservation,* Editura Universităţii din York, Centrul pentru studii avansate în arhitectură, 1986 (format pdf. 2005), p.25

[5] Choay, Françoise*, Pentru o antropologie a spaţiului* (traducere de Kazmer Kovacs), Editura Registrului Urbanismului din România, Bucureşti, 2011, p. 174

[6] Choay, Françoise, *Alegoria patrimoniului urmată de Şapte propoziţii despre conceptul de autenticitate şi folosirea acestuia în practica patrimoniului istoric (Traducere de Kazmer Kovacs)* , Editura Simetria, Bucureşti, 1998, p. 27

Prezervarea monumentelor istorice a fost strâns legată de diferitele perioade istorice pe care teritoriile le-au traversat. Perioadele zbuciumate, războaiele constante, dar şi schimbările permanente ale frontierelor au pus de cele mai multe ori pe ultimul plan grija faţă de valorile trecutului.

În mod evident, acţiunile de prezervare şi valorificare a monumente istorice nu au fost iniţial coordonate de către entităţi ale statelor, special create pentru acest lucru, deşi unii dintre lideri (aşa cum am arătat mai devreme), au finanţat în mod constant astfel de lucrări. Aceste acţiuni au fost mai degrabă răzleţe, şi au vizat anumite obiective în funcţie de contextul economic şi politic al fiecărei ţări în parte. Au existat şi unele dezavantaje, ce au permis realizarea unor intervenţii care au schimbat în mod fundamental aspectul original al unor construcţii, fiind realizate extinderi sau adăugiri specifice altor perioade istorice şi altor stiluri arhitecturale. Chiar și în aceste condiții s-au realizat extinderi care au prețuit în multe situații valorile trecutului, edificiile rezultate fiind remarcabile tocmai din acest punct de vedere.

Remarcarea valorii monumentelor istorice şi ireversibilitatea pierderii acestora au fost cu adevărat conștientizate în majoritatea ţărilor europene mult mai târziu, abia pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Au existat însă şi ţări care au dispus de organisme specializate de protecţie a monumentelor şi de legislaţie specifică încă din secolul al XVII-lea. Putem aminti aici exemplul Suediei, care dispunea încă din anul 1630 de funcţia de director general al antichităţilor, iar în anul 1666 exista deja o lege specială pentru protecţia unor monumente.[7]

Aşa cum aminteşte şi Françoise Choay, au existat două procese principale care au dus la creşterea interesului pentru prezervarea monumentelor istorice. Un prim aspect este legat de "regresia practicii religioase", sau pierderea importanţei religiei din lumea occidentală şi un alt aspect este legat de *Revoluţia Industrială*, care a produs schimbări majore în structura unor localităţi şi a teritoriului în ansamblul său. Pe de o parte diminuarea rolului bisericii în viaţa comunităţii a condus la abandonul şi chiar la reutilizarea unor spaţii de cult care și-au pierdut astfel importanţa. Pe de altă parte, dezvoltarea economiei bazată pe producţie şi pe mobilitatea produselor a pus oraşele în faţa unei noi realităţi, vechile edificii fiind ameninţate de ritmul accelerat al dezvoltărilor urbane.

Diminuarea rolului bisericii a fost accentuată în mod special după declanşarea *Revoluţiei Franceze* (desfăşurată între anii 1789-1799), privilegiile de care se bucurau atât aristocraţia, cât şi clerul antrenând o serie de revolte în urma cărora averile acestora au fost secularizate. În mod evident aceste procese au avut un ecou puternic conducând la reforme profunde ale societăţii franceze atât în timpul revoluţiei, cât şi după preluarea puterii de către Napoleon Bonaparte.

În ceea ce priveşte patrimoniul, *Revoluţia Franceză* a condus la o nouă abordare. Monumentele istorice fie ele mobile sau imobile devin un bun al tuturor, responsabilitatea prezervării lor devenind o sarcină colectivă. Acest lucru a fost benefic pentru elementele de patrimoniu, fiind apreciate la adevărata lor valoare de către întreaga societatea franceză, fapt care a determinat adoptarea primelor măsuri de inventariere, de clasare şi de protecţie fizică sau legislativă. Primele astfel de măsuri

[7] Informaţii preluate din: Opriş Ioan, *Ocrotirea patrimoniului cultural*, Tradiţii, Destin, Valoare, Editura Meridiane, 1986, pp. 18-19

sunt adoptate în baza Decretului din 13 octombrie 1790, ocazie cu care ia naștere și o Comisie a Monumentelor.[8] Cu toate acestea cadrul legislativ s-a conturat mai greu, având în vedere perioada de instabilitate de circa 100 de ani, care a urmat *Revoluției Franceze*.

Ecoul acestei revoluţii s-a văzut şi în majoritatea statelor europene, transformările societăţilor care au avut loc ulterior acestor evenimente, suprapunându-se cu o nouă revoluţie, cea *"Industrială".* Astfel, la sfârşitul secolul XVIII-lea, începutul secolului XIX-lea, asistăm în Anglia la un fenomen care avea să se extindă rapid în întreaga Europă şi pe alte continente, schimbând astfel profund imaginea economiei, a societăţii, dar şi a teritoriilor în ansamblul lor. Pe fondul acestor transformări profunde, dispariţia unor obiective reprezentative de patrimoniu a generat un curent favorabil prezervării lor, antrenând o mobilizare la nivelul teritoriului Europei, dar nu numai. Acest fenomen a fost accentuat în special după cele două Războaie Mondiale, odată cu distrugerea unor construcţii reprezentative în urma bombardamentelor.

În Marea Britanie, spre exemplu, prezervarea patrimoniului construit a apărut iniţial ca o iniţiativă privată, deşi exista o formă de protecţie indirectă a unor astfel de edificii în baza legii din anul 1657 (lege care viza amendarea celor care construiau fără autorizaţie, în special în zonele vechi ale oraşelor).

Conștienți de faptul că *Revoluția Industrială* antrenează schimbări majore, în special datorită realizării primelor linii de cale ferată (la a căror construcţie au fost afectate o serie de situri antice), o serie de proprietari au militat pentru protecţia valorilor trecutului. Astfel, aceste iniţiative au făcut obiectul unor dezbateri şi a unor proiecte legislative. În anul 1865 se înființează *The Commons Preservation Society*, iar mai apoi William Morris[9] împreună cu John Ruskin, pun bazele în anul 1877 a *Society for the protection of ancient bulidings,* cu scopul identificării și clasării patrimoniului construit. La scurt timp, în anul 1882, este aprobat primul document legislativ care a vizat protecţia monumentelor istorice, fiind intitulată *Legea privind Protecţia Monumentelor Antice*. Apoi, în anul 1895 este fondată *National Trust for Place of Historic Interest or Natural Beauty*, o organizație independentă, care a fost creată cu scopul de a prezerva patrimoniul din Anglia, Țara Galilor, Irlanda de Nord și mai târziu din Scoția.

Protecţia patrimoniului a fost în Marea Britanie (mai mult ca în cazul altor ţări), subiectul unor intense dezbateri, orientate cu precădere pe modul de intervenţie asupra monumentelor. Un interes deosebit l-au prezentat tehnicile de restaurare, care au împărțit specialiștii în două tabere. O personalitate marcantă care s-a manifestat total împotriva restaurării monumentelor istorice a fost chiar John Ruskin, care considera că restaurarea este de fapt o minciună și că nu poți recrea un edificiu și apoi să-l consideri ca fiind original.

În Statele Unite măsurile de protecție a cadrului natural au precedat inițiativelor de prezervare a monumentelor istorice. În anul 1864, președintele Abraham Lincoln a semnat o lege prin care Yosemite Valley și Mariposa Grove au devenit zone sălbatice

[8] Choay, Françoise, *Alegoria patrimoniului urmată de Șapte propoziții despre conceptul de autenticitate și folosirea acestuia în practica patrimoniului istoric (Traducere de Kazmer Kovacs)* , Editura Simetria, București, 1998, p. 75

[9] William Morris - arhitect, artist plastic, scriitor și traducător englez

protejate. Această măsură a contribuit la declararea în anul 1890 a Parcul Național Yosemite.

Inițiativele de prezervare și valorificare a monumentelor istorice s-au materializat, așa cum amintește și Dolores Hayden, spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Aceste inițiative au avut scopul de a "*salva clădiri istorice ca un accent unificator pentru mândrie națională și patriotism într-o națiune de imigranți"*[10]. În acest caz, caracterul identitar al unor construcții a fost mai puternic, criteriile de prezervare bazându-se în primul rând pe reprezentativitate și mai apoi pe valoare arhitecturală, în special datorită faptului că nu se punea problema prezervării unor edificii foarte vechi.

În ceea ce privește cadrul normativ acesta apare în Statele Unite în anul 1905 prin adoptarea *Antiquitis act*, deși inițiativele de prezervare apar încă din anul 1880. Adoptarea *Antiquitis act,* devine un moment extrem de important pentru acest domeniu, reușind să stopeze distrugerile asupra unor construcții și situri istorice importante. Acest moment este urmat de crearea în anul 1916 a *National Park Service (Serviciul Național al Parcurilor),* o agenție guvernamentală care are ca scop protecția tuturor Parcurilor Naționale, a monumentelor reprezentative și a siturilor importante.

În anul 1935 este adoptat de către Congresul Statelor Unite, *Historic Sites Act*, unul dintre cele mai importante acte normative cu privire la prezervarea patrimoniului național.

Un alt moment crucial este adoptarea *National Environment Policy Act*, în anul 1969, prima lege de acest fel care stabilește cadrul pentru protejarea mediului înconjurător.

În Franța, așa cum s-a amintit și mai devreme, primii pași au fost realizați în timpul *Revoluției Franceze* și imediat după aceea. Înființarea unei comisii a monumentelor, care a avut drept scop identificarea și clasarea principalelor elemente de patrimoniu, a pus bazele unui proces conștient și voluntar de prezervare. Cu toate acestea, prima *Lege a Monumentelor Istorice* apare abia în anul 1887, la aproape 100 de ani de la declanșarea *Revoluției Franceze*. Această lege stabilește pentru prima dată procedura și principalele criterii de clasare.

Această perioadă este marcată și de un intens proces de restaurare a unor obiective importante, personalitățile cele mai marcante fiind Eugene Viollet-le-Duc și discipolul acestuia, André Lecomte du Noüy.

În anul 1889, *Legea Monumentelor Istorice* este completată cu un regulament, urmând ca forma nouă a acestei legi să fie promulgată pe 31 decembrie 1913. Această lege extinde sfera de protecție a monumentelor istorice stabilind noi criterii de clasare. Formula "interes național" este înlocuită cu cea de "interes public", permițând astfel clasarea inclusiv a unor monumente aflate pe proprietăți private.

Un nou pas este realizat prin adoptarea *Legii privind protecția monumentelor naturale a site-uri artistice, istorice, științifice, legendare sau pitorești*, aprobată în data de 2 mai 1930. Prin intermediul acestei legi este vizată prezervarea extinsă atât a monumentelor istorice și a siturilor, cât și a patrimoniului natural. Această lege permite clasificarea elementelor de patrimoniu în două principale categorii: clasate și inventariate (înregistrate).

[10] Hayden, Dolores, *The power of place. Urban Landscape as Public Histor,* Editura MIT Press, Londra, 1997, p.53

Prin intermediul legii adoptată pe 25 februarie 1943, protecția monumentelor nu se mai rezumă exclusiv la obiect, ci face referire și la împrejurimile acestuia, fiind astfel stabilită o rază de protecție de 500 de metri (normă valabilă de principiu și astăzi).

Un alt pas important este realizat la 4 octombrie 1962, când este adoptată "*Legea Malraux*"[11], prin intermediul căreia sunt vizate protejarea unor părți de localități (actualele zone protejate).

În anul 1983 în urma descentralizării statului apare o nouă lege care permite stabilirea zonele de protecție a patrimoniului arhitectural și urban - ZPPAU. Mai apoi în anul 1993 se introduce și componenta de protejare a peisajului - ZPPAUP (Zona de protecție a patrimoniului arhitectural, urban și peisagistic), înlocuită mai târziu de AVAP (Zona pentru punerea în valoarea a arhitecturii și patrimoniului). Aceste instrumente vor fi detaliate în capitolele următoare. După acest moment, legislația franceză (în ceea ce privește protecția patrimoniului construit și natural), a primit o serie de completări, unele dintre cele mai recente sunt cele adoptate în anul 2016 și vizează anumite facilități fiscale pentru proprietarii de monumente.

În Belgia, ca și în cazul Franței, inițiativele de prezervare a monumentelor istorice au apărut înaintea dezvoltării unui cadru legislativ specific. Astfel, decretul Regelui Lopold din data de 7 ianuarie 1835, prin care se înființează Comisia Regală a Monumentelor, constituie primul demers pentru prezervarea obiectivelor de patrimoniu. Primul rezultat concret al acestei comisii a fost finalizarea în anul 1861 a inventarului general al obiectelor de artă și al antichităților aflate în custodia instituțiilor publice.

În ceea ce privește cadrul legislativ, în anul 1911 este adoptată o lege destinată prezervării peisajului, acest lucru determinând (în baza Decretului din 29 mai 1912), apariția unui nou departament în cadrul Comisiei Regale, care viza protecția siturilor. Trei ani mai târziu apare primul act legislativ legat de câmpul de luptă al celebrei bătălii de la Waterloo, prin care este vizată protecția unor monumente și a peisajului înconjurător.

Primul act normativ complex prin care se urmărea o arie de aplicare la nivel național a fost adoptat în 7 august 1931. Acesta a vizat atât protecția monumentelor cât și a peisajelor, având la bază criterii de clasare: istorice, artistice, estetice și științifice.

În urma revizuirii Constituției Belgiene din anul 1970, au fost definite trei *Comunități Culturale* (flamandă, franceză și germanofonă). Fiecare dintre aceste comunități culturale a avut dreptul de a-și înființa propriile *Consilii Culturale*, inițiind și acte normative separate care au vizat protecția patrimoniului. La inițiativa Consiliului Cultural Francez, în anul 1976 sunt adoptate modificări ale legii din 1931, clasarea monumentelor putând fi realizată și la inițiativa unor miniștri sau chiar a unor cetățeni, nu doar a Comisiei Regale a Monumentelor. Tot la inițiativa Consiliului Cultural Francez este adoptat în anul 1987 un decret privind protecția patrimoniului cultural. Un an mai târziu competențele privind prezervarea monumentelor istorice trec de la nivel de comunități, la nivelul celor trei regiuni (Flandra, Valonia și Bruxelles - Capitala), determinând astfel includerea acestora în cadrul documentațiilor de urbanism și amenajare a teritoriului.

În anul 1993, în Valonia, guvernul regional a adoptat un decret prin care patrimoniul putea fi clasat ca: patrimoniu excepțional sau patrimoniu popular. Tot în

[11] După numele Ministrului Culturii de atunci, André Malraux

același an Regiunea Bruxelles adoptă măsuri de modificare a legii din 1931, lărgind aria de cuprindere a monumentelor și siturilor arheologice. În baza acestor modificări există astăzi trei niveluri de protecție a patrimoniului: inventarierea juridică, lista de rezervă și clasarea.

Cadrul legislativ privind protecția monumentelor istorice a suferit ulterior o serie de modificări aducând noi criterii de clasare și noi atribuții pentru Consiliile Culturale dar și pentru instituțiile regionale.[12]

Vedem astfel că au existat de-a lungul timpului o serie de preocupări în materie de protecţie a valorilor, schimbările survenite în ţările europene, dar şi de pe alte continente (datorate în special *Revoluţiei Industriale*, dar şi Războaielor), contribuind la materializarea treptată a unor acte normative care au vizat patrimoniul ca un bun universal.

I.2 Instrumente internaţionale privind protecţia patrimoniului construit, natural şi cultural

Patrimoniul a fost supus distrugerilor constante, practic fiecare epocă fiind marcată de aceste procese. Aşa cum afirmă Ioan Opriş *„Cel mai activ şi principal duşman al monumentelor istorice s-a dovedit a fi omul."*[13] Cauzele au fost diverse: decăderea anumitor imperii, dezvoltarea unor noi curente în artă şi arhitectură care puneau accentul pe calitatea superioară a creaţiilor noi, războaiele şi chiar dezvoltările centrelor urbane şi rurale. Aceste fenomene, şi în mod special conflictele armate, au accentuat nevoia dezvoltării unor norme universal acceptate care să permită prezervarea patrimoniului în caz de război. Din acest motiv, începând cu mijlocul secolului al XIX-lea au fost promulgate o serie de ordine speciale, convenţii şi pacturi. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, aceste acte normative au îmbrăcat altă formă, accentul fiind pus pe măsurile concrete de prezervare şi pe normele care trebuie respectate în cadrul acestor procese.

A) Un prim document prin care s-au stabilit măsurile de protecţie a bunurilor şi obiectelor de patrimoniu, în caz de conflict armat, a fost Ordinul general nr. 100, intitulat *Codul Lieber*, promulgat de preşedintele Abraham Lincoln în Statele Unite ale Americii la 24 iulie 1863. Acesta stipulează la Articolul 35 că: *"Operele clasice de artă, bibliotecile, colecțiile științifice, sau instrumente prețioase cum ar fi telescoapele astronomice, precum și spitale, trebuie să fie asigurate împotriva tuturor prejudiciilor, chiar și atunci când acestea sunt amplasate în zone fortificate în timp de asediu sau bombardament."* Observăm astfel, că nu sunt amintite în mod explicit construcţiile de patrimoniu ca valori care trebuie protejate. La acel moment iniţiativele de clasare se aflau la stadiul de proiect, iar legislaţia specifică încă nu apăruse.

B) Un alt document important a fost *Convenția cu privire la legile și obiceiurile războiului terestru și anexa acesteia: Regulament privind legile și obiceiurile războiului terestru,* adoptată la Haga la 29 iulie 1899. Această convenție s-a materializat la inițiativa Rusiei, fiind propusă de către țarul Nicolae al II-lea și de

[12] Informaţii preluate de la: Commission Royale des Monuments, Sites et Fouilles (CRMSF) disponibile pe http://www.crmsf.be/fr/patrimoine/historique

[13] Opriş, Ioan, *Comisiunea Monumentelor Istorice*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994, p. 113

către contele Mihail Muraviov (ministrul de externe de atunci). Deși scopul principal al acestei convenții era reglementarea unor principii în cazul conflictelor armate, aceasta stabilea și o serie de măsuri pentru protecția patrimoniului. La articolul 56 al acestei convenții se stabilea că: *„Bunurile comunelor, cele ale stabilimentelor închinate cultelor, caritǎţii şi instrucţiei, artelor şi ştiinţelor, chiar aparţinând statului, vor fi tratate ca proprietate privată. Orice confiscare distrugere sau degradare cu intenţie a unor asemenea stabilimente, monumente istorice, opere de artă şi de ştiinţă este interzisă şi trebuie să fie urmărită."*

C) Cea de-a doua *Convenție de la Haga, adoptată în anul 1907* la inițiativa președintelui american Theodore Roosevelt, aduce unele modificări ale Convenției din anul 1899, în special prin introducerea unor principii în cazul războiului maritim. În ceea ce privește protecția patrimoniului, Articolul 56 al Convenției din 1899 își păstrează conținutul inițial.

D) *Pactul internațional pentru protecția instituțiilor artistice și științifice, monumentelor istorice, misiunilor și colecțiilor*" de la Washington din 15 aprilie 1935 (sau *Roerich Pact*[14]), este primul cadru normativ orientat exclusiv pe necesitatea prezervării valorilor culturale în raport cu potențialele distrugeri provocate de conflictele armate. Principiul de bază urmărit a fost acela că *"protejarea culturii are întotdeauna prioritate față de orice necesitate militară".* Conţinutul acestui document al prezervării patrimoniului a fost publicat și trimis guvernelor, instituțiilor științifice, artistice și educaționale ale mai multor state încă din anul 1930. Cinci ani mai târziu, la Washington, acest document a fost semnat de către reprezentanții a 21 de state americane, fiind ulterior ratificat de către președintele Roosevelt. Doi ani mai târziu, Primul Congres al Cercetării Internaționale, desfășurat la Paris, a acceptat aderarea la acest Pact.

E) *Convenţia pentru protecţia bunurilor culturale în caz de conflict armat* de la Haga, 14 mai 1954, a apărut ca o necesitate în urma distrugerilor masive din cauza celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel, această convenție este primul tratat internațional, semnat de un număr important de state, care vizează protecția patrimoniului în caz de război. În definiția acestui document, conform Articolului 1, bunurile culturale sunt reprezentate de:

„(a) - bunurile, mobile sau imobile, care prezintă o mare importanţă pentru patrimoniul cultural al popoarelor, cum sunt monumentele de arhitectură, de artă, istorice, religioase sau laice, siturile arheologice, grupurile de construcţii, care, în ansamblu, prezintă un interes istoric sau artistic, operele de artă, manuscrisele, cărţile şi alte obiecte de interes artistic, istoric sau arheologic, precum şi colecţiile ştiinţifice şi colecţiile importante de cărţi, arhive sau de reproduceri ale bunurilor definite mai sus; (b) - edificiile a căror destinaţie principală şi efectivă este de a conserva sau de a expune bunurile culturale mobile definite la alineatul (1), cum sunt muzeele, marile biblioteci, depozitele de arhive, precum şi adăposturile destinate să protejeze, în caz de conflict armat, bunurile culturale mobile definite la alineatul (a); (c) - centrele în cuprinsul cărora se află un număr considerabil de bunuri culturale, aşa cum sunt definite la alineatele (a) şi (b), denumite "centrele monumentale".

[14] Pact semnat la inițiativa pictorului și filosofului rus Nicholas Roerich (stabilit în America în anul 1920)

Această convenție a fost completată în data de 26 mai 1999 de *Al doilea protocol la convenţia de la Haga cu privire la protecţia bunurilor culturale în situaţii de conflict armat*. Pe 8 noiembrie 1999, în România este emis Decretul nr. 672/2006 privind supunerea spre ratificare Parlamentului a celui de al II-lea Protocol la Convenţia de la Haga din 1954 pentru protecţia bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptat la Haga la 26 martie 1999.

F) *Convenţia Culturală Europeană*, a fost semnată de către statele membre ale Consiliului Europei, la *Paris la 19 decembrie 1954*. Această convenție a pus bazele protecției patrimoniului cultural la internațional, recunoscând astfel necesitatea prezervării, dincolo de granițele fiecărui stat, a valorilor culturale europene ca bun comun pentru toate națiunile.

G) *Convenţia UNESCO pentru protecţia patrimoniului mondial cultural şi natural din Paris, din anul 1972*, introduce pentru prima dată necesitatea prezervării atât a patrimoniului construit, cât și a celui natural ca zone reprezentative nu numai pentru țările pe teritoriul cărora se află, ci și pentru întreaga umanitate. Acest lucru a permis prezervarea unor arii naturale protejate care nu țineau cont de granițele statale și se dezvoltau pe teritoriul mai multor țări. De asemenea, de acest moment este legat și dezvoltarea Rețelei Natura 2000, prin care sunt prezervate atât *Siturile de Importanță Comunitară,* cât și *Ariile de Protecție Specială Avifaunistică.*[15]

H) *Convenţia pentru protecţia patrimoniului arhitectural al Europei,* adoptată la Granada, la 3 octombrie 1985 (ratificată de România prin Legea nr. 157 din 7 octombrie 1997) definește foarte clar care sunt cele trei tipuri de patrimoniu arhitectural (monumentele, ansamblurile arhitecturale și siturile ca "*opere combinate ale omului și ale naturii").* De asemenea la Articolul 3 sunt stabilite măsurile pe care fiecare stat semnatar trebuie să le ia pentru prezervarea patrimoniului construit:
„1. să instituie un regim legal de protecție a patrimoniului arhitectural;
2. să asigure, în cadrul acestui regim și potrivit modalităților specifice fiecărui stat sau fiecărei regiuni, protejarea monumentelor, a ansamblurilor arhitecturale și a siturilor."

I) *Convenţia Europeană pentru protecţia patrimoniului arheologic (revizuită)*, adoptată la La Valetta la 16 ianuarie 1992 (ratificată de România prin Legea nr. 150 / 1997). Scopul acestei convenții, așa cum se afirmă si la Articolul 1, este acela de a "*proteja patrimoniul arheologic ca sursă a memoriei colective europene şi ca instrument de studiu istoric şi ştiinţific".*

J) *Convenţia Europeană a Peisajului,* de la Florenţa din 20 octombrie 2000. În cadrul acestei convenții se pune pentru prima dată în discuție necesitatea prezervării peisajului ca *„parte de teritoriu perceput ca atare de către populație, al cărui caracter este rezultatul acțiunii şi interacțiunii factorilor naturali şi/sau umani"*. În ceea ce privește aria de aplicare *"această convenție se aplică pentru întregul teritoriu al părților şi acoperă areale naturale, rurale, urbane şi suburbane. Sunt incluse suprafețe terestre, ape interioare şi areale marine."* Astfel, această convenție indică necesitatea prezervării nu numai a cadrului natural ci și a teritoriilor antropizate, care prin caracterul lor definesc un anumit tip de peisaj.

K) *Convenţia UNESCO pentru salvgardarea patrimoniului cultural imaterial*, adoptată la Paris pe 17 octombrie 2003 (ratificată de România prin Legea nr.

[15] Rețea care este gestionată de Uniunea Europeană

410/2005). La Articolul 2, patrimoniul cultural este definit astfel *"practicile, reprezentările, expresiile, cunoştinţele, abilităţile - împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele şi spaţiile culturale asociate acestora, pe care comunităţile, grupurile şi, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural."*

Convenţiile şi cartele prezentate anterior sunt doar o parte dintre documentele care ilustrează efortul comun în privinţa prezervării patrimoniului (cultural, construit şi natural), ca bun comun al întregii umanităţi.

I.3 Protecția patrimoniului din România

În România preocupările pentru protecția patrimoniului s-au orientat inițial către cadrul natural. Astfel, în timpul domniei lui Ștefan cel Mare a fost emisă *"Legea braniștei",* prin care se urmărea protecția resurselor naturale (interzicerea tăierilor de arbori sau interzicerea vânatului), pentru anumite zone. O măsură similară este luată și în Transilvania de către principele Sigismund Battory în anul 1588, pentru proprietățile sale de lângă Alba Iulia. De asemenea, în Țara Românească, Radu Voievod a luat o măsură privind protecţia braniştilor, pentru pădurile aflate în proprietatea Mănăstirii Argeș, care erau afectate de tăierile abuzive. Aceste tipuri de măsuri se refereau la anumite părți ale teritoriului, însă primul regulament oficial aplicabil ca regulă generală apare în Transilvania sub denumirea *"Legea pentru natură",* aprobată de către Imperiul Habsburgic în 1783. De asemenea în anul 1786, la 11 ani după preluarea Bucovinei sub stăpânire Habsburgică, apare un regulament sub forma unui Cod Silvic. Trebuie să subliniem faptul că încă din anul 1776 (la un an după anexarea oficială a acestui teritoriu) a fost emisă aici o *Ordonanță de exploatare a pădurilor*, care a precedat acest Cod Silvic din anul 1786.

Primul Cod Silvic al României Independente, prin care se stabilesc normele de exploatare și protecție a pădurilor, apare în anul 1881, în timpul domniei Regelui Carol I. Acesta a fost modificat ulterior de Codul Silvic din anul 1910, iar după încheierea Primului Război Mondial (urmată de întregirea teritorială a României), aplicabilitatea acestui cod se extinde pe întregul teritoriu național, prin intermediul modificărilor din anii 1920 și 1923.

În perioada interbelică a fost adoptată *Legea nr.213/1930 pentru Protecția Monumentelor Naturii*, iar doi ani mai târziu s-a înființat *Comisia Monumentelor Naturii*.

În 1935 se instituie prima rezervaţie naturală (Parcul Național Retezat), iar în anul 1950 prin Decretul nr.237 se declară monumentele naturii ca bun al întregului popor.

Prima lege destinată protecției mediului apare în anul 1973 (Legea mediului nr.9/1973), aceasta vizând conservarea și protecția mediului în ansamblul său. [16]

În prezent legislația în privința patrimoniului natural este reprezentată de Legea nr. 226/2013 privind modificarea şi completarea OUG nr. 195/2005 privind protecția mediului și de Legea nr. 46/2008 Codul silvic, republicată ulterior (cu ultima versiune din 20 decembrie 2024).

[16] Informații preluate de pe: http://www.stiucum.com/drept/dreptul-mediului-inconjurator/Scurt-istoric-privind-organiza23682.php

În ceea ce privește patrimoniul construit, se cunosc măsuri de restaurare realizate încă din secolele II-IV de către romani asupra unor cetăți sau a unor drumuri importante. Au existat de asemenea și în perioada medievală măsuri răzlețe de restaurare asupra unor structuri de apărare sau a unor clădiri de cult, fiind vizate obiective de pe întreg teritoriul actual al României. Pe de altă parte nenumăratele conflicte care au loc în cadrul acestui teritoriu au condus la distrugerea a numeroase obiective importante. O altă cauză importantă a distrugerii a numeroase edificii reprezentative au fost marile incendii care au fost provocate în mod involuntar și care au afectat zone semnificative din cadrul unor orașe.

Primele măsuri concrete de clasare și prezervare a monumentelor istorice pe cale instituțională apar ca și în restul Europei după mijlocul secolului al XIX-lea. În Principatele Române se înființează în anul 1859, la inițiativa Ministrului Cultelor o comisie specială însărcinată cu studierea monumentelor bisericești.

În anul 1864, domnitorul Alexandru Ioan Cuza emite un *Regulament pentru Muzeul de Antichităţi*, ocazie cu care se înființează și un *Comitet Arheologic*, care avea în atribuții păstrarea în bună stare a monumentelor și restaurarea acestora. Ulterior, în anul 1875 se înființează *Serviciu de Restaurare autonom*, care va executa o serie de lucrări de restaurare a unor biserici reprezentative.

Primele proiecte naționale de restaurare sunt demarate începând cu anul 1867, când este aprobată restaurarea Catedralei Domnești de la Curtea de Argeș.

În Transilvania, Banat și Bucovina, aflate sub domnia dublei monarhii Austro-Ungare, sunt înregistrate începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea o serie de lucrări de restaurare, unele dintre ele întreprinse de către Comisia centrală pentru studierea și păstrarea monumentelor. De asemenea în Transilvania este realizat un repertoriu al monumentelor între anii 1868-1870, care era orientat exclusiv pe creațiile secuimii.

În Regatul României este adoptată în anul 1892, prin decretul regal nr. 3658 (emisă de către Regele Carol I), prima lege specifică intitulată *Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor publice*. Această lege prevedea și înființarea *Comisiunii Monumentelor Istorice*, aflată sub directa autoritate a *Ministerului Instrucțiunii Publice*. La conducerea acestei instituţii au stat de-a lungul perioadei de funcţionare o serie de personalităţi marcante, cum ar fi Nicolae Iorga, Nicolae Ghika-Budești sau Arthur Verona. Cadrul legislativ şi existenţa acestei comisii au permis realizarea primului inventar al *„edificiilor și obiectelor vechi din țară, care prezintă un deosebit interes istoric sau artistic”.*

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a însemnat și un proces de distrugere, planurile de regularizare (aliniere) ale unor străzi și intervențiile inoportune au afectat unele construcții reprezentative. Chiar și proiectele de restaurare au primit în unele cazuri critici vehemente din partea unor personalități. Un astfel de exemplu este cel al restaurării realizate de André Lecomte du Noüy asupra Bisericii Trei Ierarhi din Iași, care a suferit o serie de modificări a frescelor interioare, a turnului clopotniței sau a anexelor. La fel de criticate au fost și unele intervenții realizate asupra unor obiective importante din Bucovina, restauratorii utilizând tehnici inadecvate, nespecifice tehnicilor locale de construire.

După încheierea Primului Război Mondial, pe fondul extinderii teritoriale a României, a fost promulgată în anul 1919 o nouă lege specifică (*Lege pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice)*. Cu această ocazie s-au înființat și o serie de comisii regionale de specialitate, care aveau atribuții pentru protecția și restaurarea monumentelor din aceste teritorii.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, patrimoniul construit din România suferă grave prejudicii, astfel procesele de inventariere și restaurare sunt intensificate.

În anul 1948, *Comisiunea Monumentelor Istorice* este desfiinţată, urmând ca atribuţiile acesteia să fie preluate în anul 1949 de către *Comitetul pentru Aşezăminte Culturale* și *Direcția Artelor Plastice* din cadrul *Comitetului pentru Artă.* După 1952 se înfiinţează *Direcția Monumentelor Istorice,* iar între 1978-1989, aceasta va purta numele *Direcția Economica și a Patrimoniului Cultural Național.*

În ceea ce privește cadrul normativ, în anul 1974 a fost promulgată *Legea nr. 63, privind ocrotirea patrimoniului cultural național al Republicii Socialiste România.* Acest act normativ a fost gândit astfel încât să asigure prezervarea patrimoniului cultural, însă trebuie să luăm în considerare faptul că în același an a fost promulgată și Legea 58 din 1974 (*Legea privind sistematizarea teritoriilor și localităţilor urbane și rurale*). Cadrul normativ existent la acea dată nu a fost capabil să asigure o protecție reală a monumentelor, zone reprezentative aflate în centrul unor localități fiind afectate de efectele planurilor de sistematizare.

După anul 1989 sunt emise o serie de acte normative care vizează în mod direct sau indirect prezervarea monumentelor istorice.

Acestor acte normative li se adaugă Listele Monumentelor Istorice, elaborate în anii 2004, 2010 și 2015, dar și numeroasele studii de specialitate pentru stabilirea zonelor protejate sau a zonelor de protecție a monumentelor.

I.4 Concluzii

Protecția patrimoniului a fost direct legată de capacitatea diferitelor civilizații de a aprecia valoarea elementelor de patrimoniu. Deși a existat întotdeauna o raportare la trecut, operele realizate în diverse epoci au fost apreciate, dar nu întotdeauna prezervate. Explicația poate să vină și din faptul că preocuparea majorității populației era concentrată mai degrabă pe asigurarea traiului zilnic. Pe de altă parte conflictele constante și iminentul pericol al năvălirii popoarelor migratoare a creat o permanentă stare de insecuritate. Pe fondul acestor probleme majore, doar marile imperii au ajuns la performanța de a aprecia și chiar de a prezerva valorile civilizațiilor anterioare.

În unele situații măsurile de refacere / restaurare a unor edificii au venit mai degrabă din considerente practice și nu neapărat ca semn al aprecierii valorilor trecutului. Cu astfel de situații se confrunta chiar și Imperiul Roman, care se vedea nevoit să reutilizeze anumite edificii, realizând adaptări după nevoi. Același lucru îl putem întâlni și în cazul structurilor de apărare de pe teritoriul actual al țării noastre, efectele conflictelor armate impunând măsuri de refacere parțială sau totală ale acestora.

Pe de altă parte, a existat în rândul liderilor și un interes față de artă, materializat prin crearea unor colecții sau prin reutilizarea sau edificarea unor construcții inspirate

din cele vechi. Acest lucru a făcut posibilă salvarea unor opere de artă și mai târziu a favorizat impunerea unor măsuri de protecție a edificiilor reprezentative.

Constatăm de altfel, că la început s-a urmărit valoarea simbolică a monumentelor istorice și nu neapărat calitățile arhitecturale ale acestora, fapt dovedit și de emiterea unor edicte care vizau salvarea unor construcții sau ansambluri ca mărturie a respectivelor civilizații. Cu timpul însă, mărturiile civilizațiilor antice încep sa fie cercetate cu amănunțime, Evul Mediu târziu și Renașterea (în mod special), fiind momente semnificative pentru elaborarea unor importante studii. Cu toate acestea, așa cum ilustrează și Françoise Choay, cercetarea acestor edificii nu a fost suficientă, neînsemnând prezervarea lor. În unele situații aceste cercetări au dus chiar la distrugerea ireversibilă a unor opere reprezentative.

În mod evident a existat și o cultură a civilizațiilor superioare, operele acestora fiind considerare mult mai reprezentative în comparație cu edificiile vechi. Acest fenomen a condus la transformarea unor zone importante din cadrul unor localități, conducând astfel la distrugerea unor construcții reprezentative. Pe de altă parte trebuie să amintim faptul că în multe situații capacitatea unor construcții de a răspunde unor nevoi curente a fost decisivă pentru păstrarea lor. Din acest motiv, permanentele adaptări ale spațiilor urbane în funcție de nevoi, au impus o regândire a cadrului construit. Cel mai elocvent exemplu este cel al impunerii unor reguli de urbanism, măsuri care au afectat în multe situații cadrul construit și chiar valori de patrimoniu.

Începând cu secolele XVIII și XIX, schimbările profunde apărute în majoritatea țărilor europene au condus la o schimbare de optică nu numai în rândul elitelor ci și a societății în ansamblul ei. Astfel, *Revoluția Franceză* și cea din *1848* (pornită tot din Franța), au condus la schimbări importante în majoritatea țărilor europene. Pe de altă parte *Revoluția Industrială*, care a marcat o dezvoltare economică fără precedent a permis acumularea unui capital care a făcut posibile măsurile de restaurare. Anterior acestor momente, lucrările de restaurare erau limitate și cădeau exclusiv în sarcina liderilor și a clerului. Aceștia erau singurii care dispuneau de resursele necesare.

Aprecierea la scară extinsă a valorilor de patrimoniu, s-a concretizat în majoritatea țărilor începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în această etapă apărând primele instrumente instituționale și normative. Deși la început scara acestor măsuri era una restrânsă, fiind vizate doar anumite edificii, stabilirea treptată a unor criterii complexe de clasare a permis extinderea ariei de cuprindere a acestor monumente istorice. Trebuie să subliniem faptul că schimbul de experiență dintre diferitele țări în materie de clasare și prezervare a patrimoniului construit a fost esențial pentru dezvoltarea cadrului normativ și instituțional. Această cooperare și-a văzut rezultatele și mai târziu, pregătind astfel cadrul normativ internațional, care a pus bazele sistemului legislativ al diferitelor țări.

Pe teritoriul actual al României, procesele au fost oarecum similare cu cele întâlnite în celelalte țări. Au existat lucrări de refacere a diferitelor edificii încă din antichitate, iar perioada medievală este marcată de o serie de măsuri de protecție a patrimoniului construit.

Secolul al XIX-lea și începutul secolul XX sunt marcate de consolidarea cadrului instituțional și legislativ, pe modelul altor țări europene. Studierea și clasarea diferitelor edificii, se realizează pe baza unor principii din ce în ce mai elaborate, iar schimbul de

experiență internațional se vede și în restaurarea monumentelor. Dacă la început sunt implicați specialiști din Franța sau Austria (în special în teritoriile aflate sub stăpânirea dublei monarhii Austro-Ungare), cu timpul sunt formați în afară specialiști români, care vor activa aici.

Începând cu secolul XX, cadrul normativ și instituțional se dezvoltă permițând extinderea studiilor și în alte zone, în special după Primul Război Mondial, odată cu extinderea teritorială a României.

După finalizarea celui de-al Doilea Război Mondial și odată cu schimbarea regimului politic, patrimoniul este în linii mari prezervat de o legislație și un cadru instituțional puternic, însă acest lucru nu a oprit abuzurile constante ale acestui regim asupra patrimoniului construit.

În prezent legislația din domeniu și cadrul instituțional asigură protecția monumentelor care au fost clasate, fiind cuprinse în Lista Monumentelor Istorice, însă putem constata că din lipsa resurselor financiare și umane, starea acestor monumente nu este întotdeauna cea mai bună.

CAPITOL II – Problema (co)relației monument istoric-peisaj. Exemple de abordare la nivel internațional[17]

II.1 Exemplul Franței

II.1.1 Organizarea administrativă a țării

Franța este organizată din punct de vedere administrativ în 18 regiuni, dintre care 13 în Franța metropolitană și 5 în afara teritoriului (regiuni de peste mări). Regiunile sunt divizate la rândul lor în 101 departamente, dintre care 96 sunt în Franța metropolitană. Departamentele sunt împărțite și ele în arondismente și mai apoi în cantoane (subdivizate în localități / comune). Doar trei dintre orașele franceze (Paris, Lyon și Marsilia) sunt împărțite în arondismente municipale.[18]

II.1.2 Instrumente de protecție și valorificare a patrimoniului

În Franța, prima lege care ia în considerare măsurile de protecție în jurul unui monument istoric a fost *Legea 25 din februarie 1943.* Prin aceasta se introduce *"zona de protecție de 500 de metri"* pentru conservarea împrejurimilor monumentului.

Mai târziu prin *Legea Malraux* din 4 august 1962 se are în vedere conservarea zonelor urbane de interes arhitectural, estetic și istoric introducându-se conceptul de *"zonă protejată"* (secteur sauvegardé), ce *"*a avut ca scop la vremea respectivă protejarea numeroaselor centre istorice ale orașelor (Lyon, Paris etc.) amenințate de conceptele moderniste de urbanism din anii 1960 și 1970*"*.[19]

Astfel apar planurile care aduc în discuție "zona protejată", *Plan de sauvegarde et de mise en valeur* - PSMV, ce integrează dimensiunea urbană, socială, economică, funcțională și de patrimoniu. PSMV este un document de planificare care stabilește teritoriul asupra căruia se aplică zona de protecție, principiile de organizare urbană și normele destinate să asigure conservarea și valorificarea patrimoniului arhitectural și urban. Acesta înlocuiește Planul Local de Urbanism *(Le plan local d'urbanisme* - PLU) în zonele în care se aplică.

Odată cu aprobarea *Legii descentralizării teritoriale* din anul 1983 (lege care avea scopul de a repartiza competențele între municipalități, departamente, regiuni și stat), a fost introdus un nou instrument, Zona de protecție a patrimoniului arhitectural și urban (*Zones de protection du patrimoine architectural et urbain* - ZPPAU). "Inițial conceput pentru a îmbunătăți reglementările care guvernează zonele din jurul monumentelor istorice, acesta a devenit un instrument dedicat gestionării ansamblurilor urbane și peisagistice pentru calitățile lor specifice de patrimoniu".[20]

[17] Studiu realizat la nivelul anului 2016 (actualizat parțial), dar care este relevant în raport cu cercetarea în ansamblul său.
[18] Informații preluate de pe site-ul: www.regions-et-departements.fr
[19] Informații preluate de pe site-ul: www.culture.gouv.fr
[20] Informații preluate de pe site-ul: www.culture.gouv.fr

ZPPAU a fost completat ulterior și cu componenta de *"peisaj",* prin *Legea din 8 ianuarie 1993*. Așa a fost înființată Zona de protecție a patrimoniului arhitectural, urban și peisagistic (*Zones de protection du patrimoine architectural, urbain et paysager* - ZPPAUP) care avea ca și obiectiv protejarea peisajului și a patrimoniului arhitectural, urban. Reglementările ZPPAUP au avut în vedere o definire mai clară a perimetrului de 500 de metri din jurul monumentului istoric (care înseamnă mai mult decât doar o rază în jurul obiectului), punându-se accent pe noțiunea de *"câmp de vizibilitate"*. Reglementările pentru zonele stabilite prin ZPPAUP au fost incluse obligatoriu în Planul Local de Urbanism.

În anul 2010, prin *"Legea Grenelle II" (*Angajamentul național pentru mediu), au fost vizate o serie de modificări. S-a propus astfel înlocuirea ZPPAUP cu Zona pentru punerea în valoare a arhitecturii și patrimoniului *(Aire de mise en valeur de l'architecture et du paysage* - AVAP). AVAP se bazează pe principiile generale ale ZPPAUP, însă urmărește și principiile *Dezvoltării Durabile* enunțate în cadrul Angajamentului Național pentru Mediu. Astfel, modificările aduse de AVAP vizează în principiu o mai bună corelare cu prevederile Planului de dezvoltare și planificare durabilă (*Le plan d'aménagement et de développement* - PADD), componentă a Planului local de urbanism (*Plan local d'urbanisme* - PLU).

Anul 2016 a adus o nouă modificare prin *Legea 2016-925* din 7 iulie 2016, care înlocuiește AVAP cu Siturile de patrimoniu remarcabile *(Sites Patrimoniaux Remarquables - SPR)*. SPR "își propune să protejeze orașele, satele sau districtele a căror conservare, restaurare, reabilitare sau punerea în valoare prezintă un interes public din punct de vedere istoric, arhitectural, arheologic, artistic sau peisagistic".[21] În legătură cu SPR mai există și un alt instrument de reglementare și anume *Plan de valorisation de l'architecture et du patrimoine* - PVAP. De asemenea la nivel local prin Planului local de urbanism - PLU se pot propune și măsuri suplimentare privind protecția pentru patrimoniul local.

În vederea valorificării patrimoniului construit / arhitectural, natural și industrial din Franța, încă din anul 1985 Ministerul Culturii conferă titlul de *Villes et Pays d'art et d'histoire* - VPAH (Orașe și regiuni ale artei și istoriei) pentru orașele și regiunile din Franța care se angajează să aibă o politică de promovare. În anul 1995 s-a constituit un consiliu - *Le conseil national des Villes et Pays d'art et d'histoire,* responsabil pe de o parte cu selecția orașelor și regiunilor membre, și pe de altă parte cu urmărirea respectării angajamentului. În prezent această rețea națională este coordonată de către Ministerul Culturii, adunând peste 200 de orașe și regiuni din Franța, care au ca și caracteristică comună promovarea arhitecturii și a patrimoniului.

În anul 2000 a luat naștere *L'Association Nationale des Villes et Pays d'art et d'histoire et des Villes à secteurs sauvegardés et protégés (ANVPAH & VSSP)*, asociație ce dezvoltă parteneriate și schimburi cu mai mulți actori preocupați de problema protejării și valorificării patrimoniului.

[21] Informații preluate de pe site-ul: www.culture.gouv.fr

La nivelul țării funcționează și asociații care sprijină protecția patrimoniului arhitectural / arheologic și a peisajului cum ar fi *Société pour la Protection des Paysages et de l'Esthétique de la France* cea mai recunoscută asociație fondată în anul 1901.

II.1.3 Protecția și valorificarea peisajului și a monumentelor istorice, studiu de caz AVAP - Valea Râului Dronne (anul 2016)

Descrierea generală

Valea Dronne este localizată în sud-vestul Franței, în cadrul regiunii Aquitaine, cantonul Brantome. Zona în cadrul căreia a fost realizat AVAP, grupează trei din cele opt localități ale acestui canton: Bourdeilles, Brantome și Valeuil, care sunt dezvoltate în lungul văii Dronne. Acest areal străbătut de cursul Râului Dronne, prezintă caracteristici comune, având un bogat patrimoniu natural și construit.

Cadrul legal de reglementare

Dintre cele trei localități, Brantome era singura la nivelul anului 2016 care dispunea de un *Plan Local de Urbanism*, celelalte două (Bourdeilles, Valeuil), aveau la acel moment o formă simplificată a acestui tip de plan, care se raporta la regulile generale impuse la nivel național (echivalentul Regulamentului General de Urbanism de la noi). Acest tip de plan poartă denumirea de *carte communale.*

Pentru localitatea Brantone a fost elaborat încă din anii 80-90 un ZPPAUP, propunerile acestuia fiind preluate și în AVAP analizat. De asemenea, în anul 2008, a fost inițiat un proiect ZPPAUP și pentru localitatea Bourdeilles. Astfel la elaborarea AVAP pentru Valea Dronne, s-a ținut cont și de propunerile ZPPAUP pentru localitatea Bourdeilles.

AVAP Valea Dronne a reglementat spațiile naturale (printr-o zonificare și un regulament specific) și zonele construite (impunând reguli arhitecturale atât pentru noile construcții, cât și pentru construcțiile care trebuie reabilitate). Valea Dronne este recunoscută pentru potențialul peisagistic și de patrimoniu, între localitățile Brantome și Bourdeilles, existând două situri clasate, două situri înscrise (în curs de clasare), mai multe perimetre de protecție a monumentelor istorice (șase castele / edificii și trei peșteri / situri preistorice).

AVAP conține o serie de analize, fiind vizate atât aspecte istorice, urbanistice, arhitecturale, de mediu, dar și de peisaj.

Aspectele de peisaj urmărite:

- Caracteristicile peisajului (harta percepțiilor vizuale, panorame asupra teritoriului, tipologii de puncte și repere vizuale, aspecte legate de particularitățile cursului de apă, peisajul platourilor);
- Componentele peisajului (trepte de peisaj);
- Aspecte legate de modificări ale peisajului.

Studiul de caz pentru Valea Dronne ilustrează o serie de analize realizate asupra teritoriului, care stau la baza elaborării propunerilor de intervenție pentru acest areal.

Prin AVAP au fost delimitate 3 sectoare: *Zona orașelor istorice*, *Zona din jurul orașelor istorice* (cunoscută sub numele de „zonă tampon") și *Sectorul Văii Dronne*. Propunerile AVAP urmăresc protejarea acestui areal recunoscut pentru valoarea sa peisagistică dar și de patrimoniu.

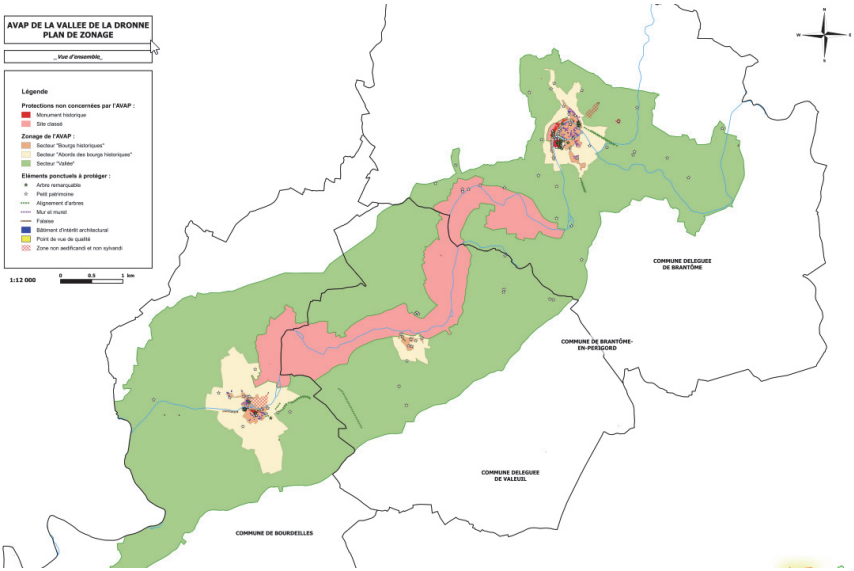

FIGURA 2 – AVAP de la Valle de Dronne – Delimitare sectoare
(Sursa: dronneetbelle.fr)

II.1.4 Protecția și valorificarea peisajului și a monumentelor istorice, studiu de caz AVAP Brie-Comte-Robert (anul 2016)

Descrierea generală

Localitatea Brie-Comte-Robert este situată în nordul Franței, la marginea platoului Brie, la aproximativ 30 km sud-este de Paris, în regiunea Île de France, departamentul Seine-et-Marne. Suprafața sa este de 1.993 ha, iar la recensământului din anul 2013 populația era de 16.879 locuitori.

Această localitatea s-a dezvoltat în jurul centrului istoric și s-a unit practic cu acesta, doar în sud-vestul teritoriului rămânând o zonă izolată, Villemeneux. Brie-Comte-Robert are un centru istoric cu o coerență arhitecturală, urbanistică și peisagistică foarte ridicată. Zona urbanizată reprezintă 25% din întreaga suprafață a teritoriului localității.

Brie-Comte-Robert deține trei monumente istorice importante: Biserica Sf. Ștefan-sec. XIII, Vechiul castel-sec. XII, fațada Hotelului Dieu-sec. XIII. Localitatea beneficiază de un cadru natural important, în anul 2006 Valea Yerres a fost clasată cu

valoare de sit peisagistic (datorită caracteristicilor sale peisagistice și pitorești) pe o întindere ce vizează 650ha.

Cadrul legal de reglementare

La nivelul localității Brie-Comte-Robert a fost definită la nivelul anului 2000 o *Zonă de Protecție a Patrimoniului Arhitectural, Urban și Peisagistic* – ZPPAUP, cu o suprafață de 73 ha, ce a urmărit reglementarea perimetrului de protecție ținând cont de calitățile urbane în ansamblu.

În cadrul ZPPAUP au fost definite 3 sectoare / zone (A-*centrul istoric*, Ba-*perimetrul învecinat sectorului* A și sectorul Bb-*proprietăți plantate care alcătuiesc un inel în jurul centrului orașului*).

În anul 2012, datorită schimbărilor legislative se inițiază transformarea ZPPAUP în AVAP.

Conținutul AVAP:

AVAP 2016 conține atât părți scrise cât și desenate. La elaborarea AVAP s-au analizat aspectele definite prin ZPPAUP, referitoare la: delimitarea zonelor, clasificarea construcțiilor din centrul orașului și luarea în considerare a conului de vizibilitate. De asemenea s-a urmărit identificarea altor construcții sau peisaje remarcabile, etc. AVAP a avut ca și obiectiv în egală măsură definirea unui perimetru care ține cont nu doar de patrimoniul construit ci și de relația acestuia cu peisajul, care să conducă și să participe la identitatea localității.

Părțile scrise:

În ceea ce privește părțile scrise, AVAP conține: Raport de prezentare, Diagnostic, Regulament și Caiet de recomandări arhitecturale, peisagistice și de mediu. Conținutul părților scrise este însoțit de ilustrări grafice, fotografii, grafice, etc., care fac ca AVAP să fie o documentație foarte specifică.

Diagnosticul AVAP conține aspecte cu privire la clasificarea patrimoniului arhitectural, urban, peisagistic și arheologic. În cadrul diagnosticului sunt prezentate informații referitoare la: structură peisagistică (topografie, unități peisagistice), elemente componente ale peisajului (suprafețe agricole, împădurite, liziere, suprafețe verzi din arealele construite, rețea verde, căi majore de circulație și peisaj), intrări în localitate și con de vizibilitate (calitatea intrărilor și a perspectivelor, con de vizibilitate ce trebuie integrat în zona de protecție, puncte de perspectivă spre monumente), circulații, morfologie urbană, tipologii arhitecturale, zone vulnerabile din centrul istoric, valoare de patrimoniu.

Regulamentul AVAP conține dispoziții generale - reglementări cu caracter general care sunt valabile pentru toată localitatea și reglementări specifice aplicabile pentru fiecare sector în parte (AVAP definește 4 sectoare). Există de asemenea și prevederi speciale care se aplică în afara sectoarelor 1, 2, 3 și 4 (prescripții aplicabile în interiorul conului de vizibilitate al monumentelor).

Pentru sectoarele 1, 2 și 3 sunt elaborate reglementări cu privire la: intervenții asupra construcțiilor existente (conservare / demolare; modificări ale volumelor / extensii; restaurări, întreținere, reconstrucții; zidărie, caracteristici ale fațadelor, tâmplărie; acoperire, lucarne; goluri, verande, tâmplărie - uși, ferestre, obloane, jaluzele;

fațade ale construcțiilor comerciale, sisteme de producere a energiei regenerabile și sisteme ce permit prevenirea emisiilor de gaze cu efect de seră). De asemenea, se fac precizări și pentru construcțiile noi cu privire la parcelar, inserția de construcții noi, compoziție generală - înălțime, dar și altele. Sunt elaborate și reglementări cu privire la spațiile publice: tratare peisagistică - plantații (întreținere, amenajare de spații verzi care să permită o întreținere cât mai economică, *este prevăzut ca la realizarea de noi plantații înalte să se țină cont de vizibilitatea asupra monumentelor),* suprafețe minerale, mobilier urban (se pune accentual ca perspectivele să nu fie obturate de un mobilier urban prea masiv; se dorește un mobilier urban cât mai simplu, cu culori discrete, fără materiale strălucitoare sau reflectorizante, care să păstreze o anumită unitate).

Sectorul 4 este cel care corespunde zonelor peisagistice, cel care alcătuiește rețeaua verde - albastră. Sunt specificate tipurile de construcții care sunt permise în această zonă (doar amenajări ușoare și mobilier urban destinat informării publicului și echipamente / instalații necesare deservirii publice). Există totuși o zonă în acest sector "4a", în care sunt permise construcții pentru echipamente publice, dar care trebuie să se integreze în peisaj. În sectorul 4 se pune accentual pe amenajări peisagistice, care să ia în considerare energia regenerabilă, conservarea vegetației și a biodiversității. Sunt elaborate recomandări cu privire la suprafețe vegetale / minerale și mobilier urban.

Pentru toate aceste sectoare în AVAP se fac și precizări speciale cu privire la construcțiile situate în interiorul conului de vizibilitate, urmărindu-se respectarea vizibilității asupra monumentului.

Există și o serie de restricții în cadrul conului de vizibilitate, unde sunt interzise antenele parabolice, instalațiile eoliene, pompele de căldură, aparatele de aer condiționat (amplasate vizibil). De asemenea în ceea ce privește vegetația este interzisă plantarea de arbori care la maturitate ar putea obtura vizibilitatea. Sunt prezentate de asemenea și prescripții referitoare la înălțime, dar și detalii cu privire la materialele de acoperire: țigle plate, ardezie naturală, zinc, cupru, vegetația în cazul acoperii în terasă.

Regulamentul AVAP este detaliat printr-un *Caiet de recomandări Arhitecturale, Peisagistice și de Mediu.*

La rubrica recomandări arhitecturale sunt vizate aspecte legate de: valorificarea clădirilor vechi - recomandări generale, extinderi construcții și inserții noi, construcții noi cu caracter tradițional, construcții noi cu caracter contemporan, zidărie - generalități, fațade - recomandări generale și tehnice, recomandări specifice pentru fațadele spațiilor comerciale, mod de acoperire - materiale - detalii, recomandări privind lucarnele, recomandări privind ferestrele, cromatica, împrejmuirea, recomandări cu privire la anexe.

La rubrica recomandări peisagistice sunt vizate aspecte legate de: spațiile private (perspective favorabile, plantații, tratarea zidurilor de sprijin și a împrejmuirilor, a curților și grădinilor), spațiile publice (pavaj, mobilier urban, iluminat, artă urbană) și spațiile reprezentative. În ceea ce privește recomandările peisagistice referitoare la spațiile reprezentative se poate aminti: asigurarea unității conceptuale și a coerenței ansamblului; identificarea diferitelor puncte de perspectivă importante asupra monumentelor dinspre toate zonele publice; definirea caracterului zonei și a posibilităților de restructurare și modernizare a spațiilor peisagistice; reconfigurarea rigolelor de scurgere a apelor și regândirea rolului acestora în peisaj și mediul natural;

alegerea unui mobilier urban care să asigure unitate; integrarea unui proiect de iluminat creativ și durabil care să ofere identitate nocturnă spațiilor, să valorifice atât arhitectura cât și spațiile publice aferente.

Părțile desenate:

Una din planșele AVAP elaborată la scara 1/5.000, este *Limita și sectoarele AVAP, con de vizibilitate protejat, interes arhitectural - AVAP vedere de ansamblu,* în care sunt reprezentate Sectoarele AVAP (Sectorul 1-sectorul central, Sectorul 2-sector dens, sec. XIX-XX, Sectorul 3-sectorul mai puțin dens sec. XIX-XX, Sector 4-sectorul peisagistic, Sectorul 4a-sectorul peisagistic cu inserții de echipamente publice).

Tot pe această planșă sunt marcate și conurile de vizibilitate ce trebuie protejate.

FIGURA 3 – Limita si sectoarele AVAP, con de vizibilitate protejat, interes arhitectural - AVAP vedere de ansamblu
(Sursa: www.briecomterobert.fr)

AVAP Brie-Comte-Robert a fost înlocuit odată cu schimbările ligislative de Site Patrimonial Remarquable - SPR, care a implementat un nou sistem de protecție a patrimoniului.

II.2 Exemplul Elveției

II.2.1 Organizarea administrativă a țării

Elveţia (denumită Confederaţia Elveţiană) este o republică federală formată din 26 de cantoane și semicantoane autonome a cărei capitală se află la Berna. Cantoanele au în componenţă localităţi *(communes),* dintre care o parte sunt oraşe.

II.2.2 Instrumente de protecție și valorificare a patrimoniului

Cadrul normativ

Cadrul legislativ din Elveţia precum şi instituţiile responsabile cu aplicarea acestuia sunt în corelație cu organizarea administrativă. Astfel există acte normative atât de rang federal, cât şi de nivel cantonal.

În Elveția prima lege care a avut în vedere protecția monumentelor a fost cea a cantonului Neuchâtel din anul 1902.

În ceea ce privește domeniul protecţiei peisajului la nivel federal poate fi amintită Legea Federală privind protecţia naturii şi a peisajului (*Loi fédérale sur la protection de la nature et du paysage* - LAT), adoptată în anul 1966, care viza indirect și protecția monumentelor.

În bază Legii federale din anul 1966*,* a fost întocmit Inventarul siturilor construite de importanţă naţională (*l'Inventaire des sites construits d'importance nationale* - ISOS). În inventarul ISOS sunt cuprinse doar monumentele și siturile de importanță națională fără a fi incluse și cele de importanţă regională şi locală. Acest tip de inventar ia în considerare în general aglomerări locuite permanent ce au în componenţă cel puţin 10 clădiri principale identificate pe prima versiune a planului Siegfried[22] și care sunt listate pe harta naţională a Elveției.

ISOS identifică doar situri construite şi nu construcţii individuale. Un sit construit poate fi definit ca:*"mai mult decât suma clădirilor care îl alcătuiesc şi mai mult decât o aglomerare;un sit este definit de relaţia dintre clădiri (pieţe, străzi, grădini şi parcuri), precum şi relaţia dintre spaţiul construit şi mediul apropiat sau îndepărtat)." [23]*

Inventarul ISOS poate fi accesat digital prin intermediul unei hărţi la nivelul întregii federaţii, oferind astfel o imagine de ansamblu asupra localizării tuturor siturilor. Fiecare sit în parte poate fi accesat obţinându-se informaţii detaliate, care sunt organizate sub forma unor fișe. Acest inventar constituie un instrument indispensabil cu privire la măsurile ce pot fi aplicate în ceea ce privește dezvoltarea în zonele care conțin situri protejate.

În ceea ce privește amenajarea teritoriului, Elveția dispune de legislație specifică de rang federal şi cantonal. La nivel federal a fost adoptată *Legea federală privind amenajarea teritoriului* (LAT) în anul 1979. Acesta vizează peisajul, dezvoltarea urbanizării în interiorul mediului construit şi menținerea unui habitat adecvat, crearea unui mediu construit compact, etc.

[22] Plan realizat între 1870 și 1922 de către Biroul Federal Topografic, aflat sub conducerea lui Hermann Siegfried

[23] Informație preluată de pe site-ul: http://www.bak.admin.ch/

La nivelul cantoanelor funcționează legi specifice privind protecția naturii și a peisajului, a monumentelor dar și privind amenajarea teritoriului.

Cadrul instituțional

La nivelul confederației au fost înființate *Biroul Federal de Dezvoltare Teritorială* (ARE), care are competență în domeniul amenajării teritoriului și *Biroul Federal de Cultură* (OFC), care susține creația culturală, promovând în același timp și prezervarea patrimoniului. Tot la același nivel administrativ funcționează comisii extra-parlamentare cu rol consultativ: *Comisia federală pentru protecţia naturii şi peisajului* și *Comisia federală de monumente istorice* (CFMH). Există de asemenea și alte organizații care vin în sprijinul protecției peisajului. Un astfel de exemplu este *Fundația elveţiană pentru protecția și amenajarea peisajului.*

Peisajul și monumentele istorice - Instrumentele de amenajare a teritoriului

În conformitatea cu *Legea federală privind amenajarea teritoriului* (LAT) se pot distinge trei tipuri de instrumente de amenajare a teritoriului: la nivelul federal, la nivel de canton-regiune și la nivel de localitate. Confederația, cantoanele și localitățile dispun astfel de instrumente diferite de amenajare a teritoriului, toate create pentru a atinge obiectivul general al dezvoltării durabile a teritoriului. O particularitate a tuturor acestor instrumente de planificare a teritoriului este includerea patrimoniului (natural, construit și cultural) ca o componentă esențială a dezvoltării.

Instrumente strategice

a. La nivel național

La nivelul confederației exista la nivelul anului 2016 un document strategic privind dezvoltarea teritorială a țării, numit *Conceptul spațial al Elveției*. Acesta avea în conținut trei strategii: Strategia 1 - *Stabilirea teritoriilor de acţiune şi consolidarea reţelei policentrice a oraşelor şi localităţilor*; Strategia 2 - *Punerea în valoare a mediului construit şi a peisajelor*; Strategia 3 - *Coordonarea transporturilor, a energiei şi a dezvoltării teritoriale*.

În Strategia 2 se pune accentul pe valoarea mediului construit și a peisajelor, încurajându-se utilizarea responsabilă a terenului, creșterea numărului de construcții de calitate și luarea în considerare a peisajului în cadrul planificării, ținându-se cont de ameliorarea calității urbane și de conservarea resurselor naturale.

Printre principiile de acțiune recomandate pentru întregul teritoriu al țării se numără: *limitarea expansiunii mediului construit şi dezvoltarea urbanizării în interiorul zonei construite; corelarea dezvoltării aşezărilor în relaţie cu reţeaua de transport; menţinerea şi ameliorarea calităţii vieţii în localităţi; valorificarea patrimoniului cultural; prezervarea peisajelor şi integrarea lor în procesul de planificare, etc.*

Sunt enunțate și o serie de principii de acțiune care sunt reprezentate spațial pe plan, cum ar fi: *densificarea arealelor urbane, prezervarea spaţiilor verzi şi a calităţii mediului construit; delimitarea, densificarea şi valorificarea zonelor suburbane; întărirea rolului centrelor regionale şi protejarea peisajului înconjurător; asigurarea*

unei dezvoltări turistice în regiunile montane care să respecte peisajul; protejarea peisajelor remarcabile; managementul zonelor trasfrontaliere în domeniul naturii / peisajului şi a turismului; etc.

FIGURA 4 – Conceptul spaţial al Elveţiei, Strategia 2 – Punerea în valoare a mediului construit şi a peisajului
(Sursa: http://www.are.admin.ch/)

De asemenea, la nivelul confederaţiei există şi *Planuri sectoriale* care au rolul de a coordona şi alinia activităţile cu impact teritorial. Pentru a încuraja dezvoltarea armonioasă a cantoanelor, confederaţia a publicat un *Ghid director de planificare,* dar şi alte documente orientative cum ar fi *Directivele tehnice asupra zonelor de construire*, etc.

b. La nivel cantonal

Cantoanele dispun de *Planuri directoare cantonale*. Acestea au fost introduse în baza *Legii federale privind amenajarea teritoriului (LAT)* şi au rolul de a fixa în linii mari obiectivele de care trebuie să se ţină cont la dezvoltarea dorită, de a indica modul în care se coordonează activităţile ce au impact asupra unui teritoriu, de a stabili priorităţi şi măsuri care vizează printre altele şi protecţia peisajului şi a monumentelor istorice. Administraţia cantonală este cea care elaborează planul director cantonal, ea orientează localităţile şi controlează conformitatea documentaţiilor de urbanism, punând la dispoziţie ghiduri şi documentaţii ce oferă un ajutor suplimentar.

În ceea ce privește activitatea de amenajare a teritoriului de la nivelul cantonal, aceasta se poate face pe trei niveluri de planificare: cantonal, regional şi de localitate.

II.2.3. Peisajul și monumentele istorice în raport cu legislația și cu instrumentele de amenajare a teritoriului - Studiul de caz Cantonul Vaud (anul 2016)[24]

Instrumentele de amenajare a teritoriului și de urbanism

Așa cum s-a amintit mai devreme cantoanele au libertatea de a beneficia de un cadru normativ specific. În ceea ce privește legislația în domeniul protecției peisajului și a monumentelor spre exemplu, Cantonul Vaud (localizat în sud-vestul Elveției), beneficiază de următoarele acte normative: *Legea privind protecția naturii, a monumentelor și siturilor* (LPNMS), din anul 1969 și *Legea privind amenajarea teritoriului şi construcţiile* (LATC), din anul 1985.

Cantonul Vaud dispunea la nivelul anului 2016 de trei niveluri de planificare:

- la nivel de Canton - *Plan director cantonal* și *Plan cantonal de utilizare al terenurilor*;
- la nivel de Regiune - *Plan director regional*;
- la nivel de localitate - *Plan director de localitate* și *Plan general de utilizare al terenurilor / regulament general de utilizare*.

Toate aceste documente fac referire și la protecția peisajului sau a monumentelor istorice. Între planul director şi cel de utilizare există o distincție. Primul permite coordonarea autorităţilor întrucât nu este legat de proprietăți funciare, în timp ce al doilea este un document juridic ce fixează pentru un teritoriu delimitat modul de ocupare al terenului precum şi mărimea construcţiilor permise.

a. Planificare la nivel cantonal

Plan director cantonal

Cantonul Vaud deține un Plan director cantonal *(Plan directeur du canton)* încă din anul 1987. Planul director al Cantonului Vaud la nivelul anului 2016 definește liniile directoare de dezvoltare dorite privind amenajarea teritoriului cantonului. Diferite domenii cum ar fi rețeaua de localități, rețeaua de transport public, mediul şi peisajul sunt tratate în cadrul acestui plan. Strategiile, liniile de acțiune și măsurile Planului directot vizează printre altele şi problematica patrimoniului în corelație cu conceptul de peisaj (mai exact: *Încurajarea unei viziuni dinamice a patrimoniului*). Planul director cantonal fixează două linii de acțiune: *Valorificarea patrimoniului cultural* şi *Simplificarea procesului de reabilitare a patrimoniului construit aflat în afara ariilor de construire*.

De asemenea există măsuri ce vizează protecția valorii malurilor de lac, existând în acest sens planuri încă din anul 1980 (Planuri directoare pentru malurile lacurilor). Aceste planuri cuprind în anumite situații un areal mai mare, care depășește cantonul, cum este situația *Planului general intercantonal pentru malul sudic al lacului Neuchâtel și malurile lacului* Morat.

[24] Document care a fost actualizat ulterior. În prezent se află în consultare publică varianta 2025.

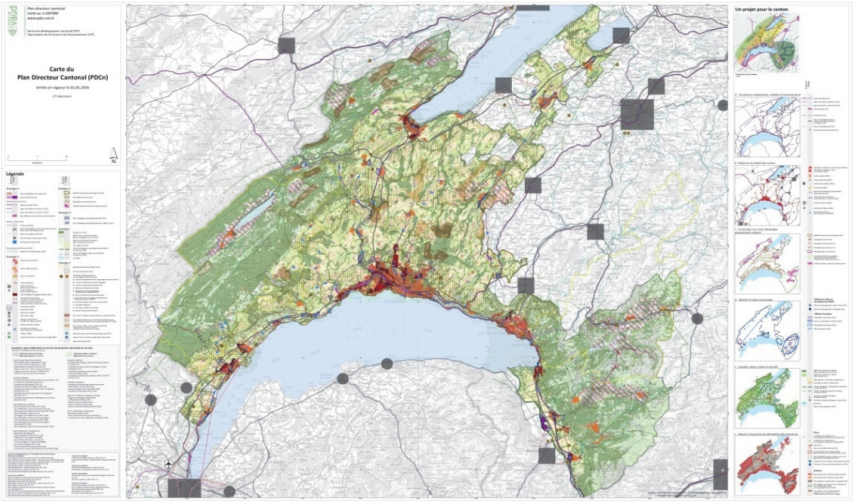

FIGURA 5 – Planșă Plan director Cantonul Vaud
(Sursa: http://www.vd.ch/)

Planul director al Cantonului Vaud este un instrument care se actualizează în permanență luând în considerare aspecte de mediu, economice, demografice, etc.

Plan cantonal de utilizare al terenurilor

Planul de ocupare cantonal Vaud, oferă informaţii cu privire la utilizarea terenurilor dar și a condițiilor de construire pentru un anumit teritoriu.

b. Planificare la nivel regional

Planul director regional

Planul director regional este realizat în situaţia în care mai multe localități se asociază, stabilind obiective ce depăşesc practic limita unei localități. Acesta are scopul de a asigura o coerenţă între diferitele planuri directoare ale unor localități, oferind posibilitatea tratării la nivel regional a unor probleme cum ar fi: reţele de transport, conservarea peisajului şi a mediului natural, etc.

În cantonul Vaud au fost elaborate o serie de planuri de acest tip, unul dintre acestea fiind *Planul director regional Gros-de-Vaud,* care cuprindea la nivelul anului 2016, 53 de localități.

c. Planificare la nivel de localitate

Planul director de localitate

Planul director de localitate este întocmit pentru fiecare localitate din Cantonul Vaud care are mai mult de 1.000 de locuitori. Acest plan are scopul de a stabili principii directoare referitoare la utilizarea terenurilor, reţele de comunicaţii, infrastructură

tehnică, activități de loisir, situri și peisaje. Planul director constituie suportul pentru elaborarea *Planului general de utilizare*.

Spre exemplu, planul director al localității Bottens din Cantonul Vaud la nivelul anului 2016, vizează aspecte privind: dezvoltarea (demografie, populaţie pe grupe de vârstă, etc); date privind mediul înconjurător (areale peisagistice, zone naturale, păduri, etc); date privind patrimoniul (situri / patrimoniu construit, inventar arhitectural, inventar drumuri istorice, regiuni arheologice); conceptul general (structură peisagistică, urbanizare, transport), etc.

Plan general de utilizare/ regulament general de utilizare

Localitățile din cantonul Vaud dispun de un plan de acest tip care reglementează utilizarea teritoriului. Acest plan, completat de un regulament specific, stabileşte reguli pentru o localitate sau eventual pentru mai multe, cu privire la zonele construibile sau neconstruibile. Stabileşte, de asemenea pentru fiecare zonă norme privind zgomotul, tipologia clădirilor şi înălţimea, etc.

La nivel de localitate au fost elaborate şi alte tipuri de planuri cum ar fi: *Planul parţial de utilizare* sau *Planul de cartier*, etc. Se poate observa astfel faptul că în cazul Cantonului Vaud protecţia peisajului şi a monumentelor istorice sunt vizate la toate cele trei niveluri de planificare.

Alte instrumente care le completează pe cele de urbanism și amenajare a teritoriului

În completarea instrumentelor de planificare amintite mai devreme, a fost elaborat *Inventarul federal ISOS.*

Cantonul Vaud beneficiază și el de acest inventar care oferă informații detaliate asupra localităților care dețin situri construite de importanță națională.

Inventarul federal ISOS

Calitatea siturilor de importanţă naţională luate în considerare de către acest inventar este dată de caracteristicile topografice, spaţiale, istorice-arhitecturale. ISOS "*evaluează un sit în ansamblul său, în funcţie de relaţiile pe care construcţiile le au între ele, de calitatea spaţiului dintre clădiri şi relaţia dintre spaţiul construit şi mediul apropiat sau îndepărtat" şi "se bazează pe starea actuală a spaţiului construit"*. [25]

Pentru aceste situri care au fost evaluate comparativ și în funcţie de tipologia aşezării din care fac parte (cătun, sat, oraş, etc), se realizează o delimitare a zonelor pe baza unor criterii clar stabilite. Pentru fiecare dintre aceste zone se stabilesc obiective de conservare şi sugestii pentru planificarea viitoare care să asigure unicitatea sitului fără a-l duce la uniformizare. ISOS a analizat doar caracteristica externă a spaţiilor construite fără să ţină cont de componenta funcţională, economică, socială sau politică (care poate că în anumite situaţii a condus la starea de fapt a acestor zone). Acest inventar se doreşte a fi considerat ca o bază de decizie pentru tot ceea ce priveşte gestionarea monumentelor şi a siturilor istorice, oferind informaţii atât textuale cât şi grafice. Datele de ansamblu şi cele de detaliu cu privire la istoricul siturilor, a mediului, dar și altele, vin în sprijinul specialiştilor care pot astfel să conserve aceste zone.

[25] Informații preluate de pe site-ul: http://www.bak.admin.ch/isos/03188/index.html?lang=fr

ISOS localitatea Cossonay

Cassonay este o localitate din Cantonul Vaud districtul Morges situată în sud-vestul Elveţiei la aproximativ 11 km nord de Lausanne. Această localitate beneficiază de un peisaj valoros fiind situată pe o zonă de platou cu vedere la valea Venoge.

Localitatea deţine un bogat patrimoniu arhitectural și cultural printre care un sit construit de importanţă naţională inclus la nivelul anului 2016 în *Inventarul federal ISOS*. Conform recensământului arhitectural al cantonului Vaud, Cossonay deţine un monument de interes naţional precum şi mai multe monumente de interes regional şi local.

Inventarul federal ISOS conține la începutul fiecărui studiu privind protecţia siturilor construite de importanţă naţională, fotografii şi planuri vechi, care surprind evoluția localității. Imaginile sunt însoțite de o descriere succintă a tipologiei localităţii din care face parte situl analizat. În cazul de față, Cossonay este descris ca fiind o localitate medievală (cu un plan concentric) care a fost completată de un oraș nou (linear), ce păstrează elemente medievale, cel mai renumit dintre acestea fiind biserica.

Tot în prima parte a acestui inventar sunt ilustrate informaţii sintetice privind calitatea sitului (construit sau degradat), coeziunea spaţială şi valoarea diferitelor componente ale sitului, lizibilitatea fazelor de extindere, semnificaţia arheologică, istorică, tipologică sau culturală. Este prezentat de asemenea un documentar fotografic care surprinde monumentele de arhitectură din diferite unghiuri, locul fotografiilor fiind indicat pe un plan cadastral.

În situaţiile în care localitatea beneficiază de un relief variat, aşa cum este şi în cazul Cossonay, se studiază percepţia monumentului şi din puncte mai îndepărtate şi mai înalte. De asemenea, se are în vedere şi percepţia inversă dinspre monumentele de arhitectură către vecinătăţile imediate sau mai îndepărtate.

Pentru fiecare sit se întocmește un plan scara 1: 5.000 în care sunt localizate grafic o serie de areale, perimetre, ansambluri şi obiecte individuale.

În cazul Cossonay perimetrul 1 reprezintă zona medievală localizată pe marginea unui platou ce datează din secolul al XIII-lea. Perimetru 2 reprezintă țesutul dezvoltat în lungul străzii principale care este bordată de o serie de construcții ce datează din Evul Mediu și care au suferit transformări de-a lungul timpului. Perimetrul 3 reprezintă o zonă construită în secolele XIX, XX caracterizată prin construcții de locuințe cu spații comerciale la parter. Perimetrul 4 reprezintă cartiere de locuințe colective datând din secolul XX. În cadrul perimetrelor 1, 3 și 4 există și o serie de construcții individuale pentru care s-au propus măsuri particulare de intervenție și prezervare.

Arealul 0.1 (definit ca ansamblul-E), reprezintă un ansamblu de locuințe individuale cu grădini datând din secolul XX.

Arealul I (definit ca perimetrul înconjurător-PE), este amplasat adiacent zonei medievale și reprezintă o fâșie îngustă de teren cu funcțiunea de grădină.

Arealul II reprezintă dealul neconstruit de pe versantul Venoge (o arie care nu are limite clar definite dar joacă un rol important între spațiul construit și peisaj).

Arealul III reprezintă dealul de pe versantul Venoge intercalat cu câteva case (o arie care nu are limite clar definite dar joacă un rol important între spațiul construit și peisaj).

Arealul IV (definit ca perimetrul înconjurător-PE) reprezintă un sector comercial, locativ, administrativ datând din secolul XX.

FIGURA 6 – Monumentele de arhitectură conform Recensământ arhitectural canton Vaud, respectiv ISOS localitatea Cossonay
(Sursa: http://www.recensementarchitectural.vd.ch/, respectiv https://map.geo.admin.ch/)

Arealul V (definit ca perimetrul înconjurător-PE) reprezintă un sector de învățământ datând din secolul XX.

Arealul VI reprezintă un cartier de locuințe individuale din secolul XX (o arie care nu are limite clar definite dar joacă un rol important între spațiul construit și peisaj).

Arealul VII (definit ca perimetrul înconjurător-PE), reprezintă o vastă zonă verde înconjurată de țesut construit.

Arealul VIII reprezintă un sector agricol ce include câteva ferme (o arie care nu are limite clar definite dar joacă un rol important între spațiul construit și peisaj).

Arealul IX (definit ca perimetrul înconjurător-PE), reprezintă un cartier de case în curs de dezvoltare către terenuri agricole și livezi.

Toate aceste areale, perimetre, ansambluri și obiecte individuale cuprind o serie de obiective de prezervare. Spre exemplu în cazul perimetrului 1 și a perimetrului 2 sunt propuse următoarele măsuri de tip „A" (*Conservarea substanței. Conservarea integrală a tuturor construcțiilor și a componentelor sitului, a tuturor spațiilor libere; eliminarea intervențiilor inoportune*), din ghidul ISOS: *interzicerea demolării și realizării de construcții noi; prescripții detaliate în caz de intervenții.*

Pentru perimetrul 3, perimetrul 4 și ansamblul 0.1 sunt propuse următoarele măsuri de tip „B" (*Conservarea structurii. Conservarea dispunerii și a aspectului construcțiilor și a spațiilor libere; protejarea integrală a elementelor și a caracteristicilor esențiale pentru conservarea structurii*), din ghidul ISOS: *demolarea*

clădirilor vechi numai în mod excepțional; cerințe speciale în caz de intervenție și la integrarea clădirilor noi.

În arealele I, II, III, VII și VIII sunt propuse următoarele măsuri de tip „a" (*Protecția stării actuale cât și a spațiului agricol sau liber. Conservarea vegetației și a construcțiilor vechi esențiale pentru imaginea sitului; limitarea degradării*), din ghidul ISOS: *zone neconstruibile; prescripții stricte pentru construcții unde destinația impune totuși construirea; prescripții particulare pentru transformările construcțiilor vechi.*

În arealele IV, V, VI și IX sunt propuse următoarele măsuri de tip „b" (*Protejarea caracteristicilor esențiale pentru componentele adiacente sitului*), din ghidul ISOS: *prescripții privind construcțiile noi și plantațiile*.

Inventarul conține în ultima parte date mai detaliate cu privire la: istoria și evoluția localității, istoricul monumentului de arhitectură, date privind rolul localității și economia de-a lungul timpului, descrierea situației existente a localității precum și a peisajului înconjurător.

Date cartografice cantonale (Guichet cartographique cantonal)

Inventarul federal ISOS a fost preluat și detaliat de către Cantonul Vaud într-o bază de date cartografică (*Guichet cartographique cantonal* - hartă interactivă), pe care acest canton o deține cu privire la diverse domenii.

Unul dintre domeniile reprezentate pe această hartă interactivă este *patrimoniul*, aici fiind transpusă și informația din *Inventarul federal ISOS*, care devine mult mai ușor de accesat. Harta interactivă privind *patrimoniul* cuprinde informații referitoare la protejarea bunurilor culturale care se împart în: locale, regionale și naționale. De asemenea este realizat un inventar privind fondul construit cu valoare de patrimoniu sau fără, după următoarele categorii: *interes național, interes regional, interes local, bine integrat, cu calități sau defecte, fără valoare, deranjant / alterează cadrul, care nu a putut fi evaluat.*

Acest inventar conține hărți interactive tematice privind: cadastrul geologic, altimetria, hazardele naturale, apa și siturile poluate, mediul, agricultura, mobilitatea, etc.

II.3 Concluzii

Măsurile de protecție a patrimoniului construit și natural au evoluat de-a lungul timpului punându-se accent atât pe elementele a căror prezervare este necesară, cât și pe cadrul în care acestea sunt încadrate.

Modul de delimitare a zonelor de protecție a monumentelor istorice a evoluat diferit de la țară la țară, criteriile de delimitare a acestora fiind și ele diferite. Dacă în cazul Franței, legislația națională a definit zona de protecție ca fiind cuprinsă în cadrul unui teritoriu cu o rază de 500 de metri, desfășurată în jurul monumentului istoric (care a putut fi reconfigurată pe baza unor studii de specialitate), în cazul altor țări acesta nu a fost definit foarte clar, fiind stabilit de-a lungul timpului pe baza unor studii. Un astfel de caz este Elveția, care a dezvoltat un sistem particular de protecție a monumentelor de interes național. Acest sistem (*Inventarul federal al siturilor construite de importanţă naţională protejate din Elveţia* - ISOS), a reglementat protecția tuturor monumentelor în acord cu particularitățile cadrului construit și a peisajului înconjurător. La nivel

cantonal acest sistem a fost preluat ca regulă generală, fiecare dintre aceste cantoane având libertatea de a-și stabili măsuri proprii de protecție a patrimoniului de interes local.

Un factor important în adoptarea acestor strategii a fost și modul de organizare administrativ-teritorial a celor două țări. Dacă în cazul Franței discutăm despre un sistem bazat pe subordonarea nivelurilor administrative (un sistem asemănător cu al nostru), în cazul Elveției (organizată sub forma unei confederații), se pune accent pe autonomia cantoanelor, care își pot dezvolta un sistem legislativ propriu. În acord cu legislația generală a țării, fiecare canton poate adopta un set specific de reglementări în acord cu particularitățile fiecărui teritoriu în parte. Astfel delimitarea zonelor protejate și de protecție a monumentelor istorice de interes local poate fi realizată în acord cu politicile de dezvoltare, dar și cu caracteristicile fiecărei localități în parte.

În ceea ce privește legislația și cadrul general de reglementare a prezervării monumentelor istorice în relație cu proximitățile sale, constatăm în cazul Franței adoptarea unor măsuri și dezvoltarea unor sisteme care au luat în considerație atât patrimoniul construit, cât și pe cel natural. *Planul Local de Urbanism* (care constituie principalul document de control al dezvoltării localităților), este completat cu trei instrumente specifice de reglementare, care se aplică în paralel cu acesta. *Zona protejată* (un instrument de reglementare asemănător cu cele întâlnite la noi în țară), impune reguli speciale de intervenție în zonele cu un bogat patrimoniu construit, care le înlocuiește pe cele ale PLU. Un alt instrument important, care ne interesează în mod deosebit, a fost *Zona de protecție a patrimoniului arhitectural, urban și peisagistic (ZPPAUP)*, care a fost înlocuit ulterior cu *Aria de punere în valoare a arhitecturii și patrimoniului (AVAP).* Aceste documente realizate la nivel teritorial sau local, au permis adoptarea unor măsuri specifice de protecție a patrimoniului arhitectural și peisagistic. Particularitățile acestor documentații constau în elaborarea unor reglementări detaliate care asigură un grad diferit de intervenție pentru cadrul construit, spații verzi și amenajări, păstrându-se totodată coerența urbanistică de ansamblu. De asemenea, prezervarea prin măsuri speciale de intervenție a unor culoare majore de vizibilitate (care pun în valoare monumentele istorice din zona de intrare a localităților), este o caracteristică esențială a acestor documentații care merită a fi semnalată.

În cazul Elveției cadrul normativ și de reglementare, poate avea caracter general (fiind adoptat la nivel național), sau specific prin adoptarea unei legislații sau norme locale. Ca o particularitate a tuturor documentațiilor de planificare a dezvoltării, fie că vorbim de nivelul național sau de cel cantonal, este includerea patrimoniului construit, a celui natural, dar și a peisajului în ansamblul său în cadrul acestor planuri. *Inventarul federal al siturilor construite de importanţă naţională protejate (ISOS),* a reglementat protecția tuturor monumentelor istorice de interes național, stabilind grade diferite de protecție ale proximității acestora, astfel încât să fie prezervate toate relațiile cu elementele cadrului construit, dar și cu cele ale peisajului înconjurător.

De asemenea, adoptarea unor măsuri la nivel cantonal, permite prezervarea patrimoniului local în corelație cu peisajul. Un astfel de exemplu este Cantonul Vaud, care a reușit dezvoltarea unui sistem, care permite corelarea tuturor măsurilor în materie de dezvoltare locală sau teritorială.

Tabel 1 – Avantaje și dezavantaje constatate în cadrul celor două exemple

	Exemplul Franței	**Exemplul Elveției**
Avantaje	-Cadrul normativ conține măsuri care pot asigura o protecție echilibrată a monumentelor și a peisajului; -Zona protejată definită prin legislația din domeniul protecției monumentelor istorice (raza de 500 de metri), permite prezervarea mai bună a relației monument-peisaj; -Atât Planul Local de Urbanism, cât și celelalte instrumente de protecție și valorificare a patrimoniului construit și natural, sunt extrem de specifice, stabilind măsuri de detaliu; -Zona protejată, asigură măsuri de intervenție diferite în funcție de valoarea obiectelor de patrimoniu; -*Aria de punere în valoare a arhitecturii și patrimoniului (AVAP)* tine cont de relația monumentului cu peisajul, punând accent pe percepția de la mare distanță a acestuia; -*AVAP* conține măsuri specifice de protecție și valorificare a monumentului, fiind elaborat un ghid de construire care urmărește păstrarea particularităților de construire specifice fiecărei localități în parte; -Prin intermediul *Villes et Pays d'Art et d'Histoire* (VPAH), se asigură promovarea și valorificarea patrimoniului construit, natural și cultural;	-Organizarea administrativă a țării permite implementarea unor măsuri adaptate pentru specificul zonei; -*Inventarul federal al siturilor construite de importanță națională protejate* – stabilește zonele de protecție a monumentelor istorice în corelație cu particularitățile cadrului construit și ale peisajului, asigurând un nivel general de reglementare în acord cu interesele naționale de prezervare a acestor tipuri de monumente; -Planificarea urbană și teritorială ține cont de valorificarea în corelație a patrimoniului construit și a celui natural; -Există o corelare în domeniul legislației, dar și între instrumentele de planificare ale dezvoltării; -Autonomia oferită de nivelul cantonal permite adaptarea măsurilor de protecție în funcție de particularitățile cantonului și în funcție de specificul cadrului (construit și natural); -Sitem corelat și accesibil tuturor datorită bazei de date care oferă transparență pentru toate informațiile de interes public; -În cadrul instrumentelor de protecție și valorificare a monumentului se ia în considerare relația acestora atât cu vecinătățile imediate, cât și cu peisajul înconjurător. Se dau reglementări pentru toate aceste situații;
Dezavantaje	-Sistemul normativ general valabil nu poate acoperi situațiile particulare;	-Autonomia cantoanelor poate conduce la discrepanțe între măsurile de protecție a patrimoniului de interes local

Sursa: autorul

Exemplele în ceea ce privește legislația, cadrul instituțional și cadrul de reglementare a protecției monumentelor istorice și a peisajului (ilustrate în cadrul studiilor de caz), reprezintă un model pentru situația din România, componente ale acestora putând fi preluate măcar în parte și adaptate specificului nostru. De asemenea, modul de abordare a relației monument-peisaj din cadrul acestor studii de caz, poate constitui un bun exemplu pentru țara noastră și în mod special pentru teritoriul județului Suceava (bogat în elemente de patrimoniului construit, natural și cultural).

CAPITOL III – Protecția și valorificarea peisajului (natural, construit și cultural) în România

III.1. Normele existente în domeniul protecției și valorificării monumentelor istorice și a peisajului

III.1.1. Protecția patrimoniului construit

La nivel național legislația specifică protecției și valorificării monumentelor istorice este reprezentată în mod special de Legea nr. 422 /2001 *privind protejarea monumentelor istorice* (cu modificările și completările ulterioare). Aceasta asigură un set general de norme menite să protejeze patrimoniul construit și zonele de protecție ale acestuia. Prin intermediul acestui act normativ se reglementează grupele valorice (A - monumentele istorice de valoare națională și universală și B - monumentele istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural local), dar și principalele categorii de monumente istorice *"bunuri imobile situate suprateran, subteran și subacvatic"* [26], care pot fi: monumente, ansambluri sau situri**.**

În ceea ce privește modul de delimitare a zonelor de protecție a monumentelor, în cadrul acestei legi la Articolul 9, Alineatul 1, se specifică următoarele**:** *"Pentru fiecare monument istoric se instituie zona sa de protecție, delimitată pe baza reperelor topografice, geografice sau urbanistice, în funcție de trama stradală, relief și caracteristicile monumentului istoric, după caz, prin care se asigură conservarea integrată și punerea în valoare a monumentului istoric și cadrului său construit sau natural."* Acest paragraf evidențiază necesitatea protejării atât a monumentului istoric, cât și a zonei sale de protecție, care trebuie să faciliteze punerea în valoare a acestuia. Zona de protecție a monumentului istoric poate fi compusă, conform acestei legi, din elemente ale cadrului construit sau ale cadru natural. În aceste condiții, peisajul (fie el natural sau construit) este o componentă esențială care poate pune în valoare monumentul istoric, constituind un element de particularitate pentru sit. În lipsa unor studii de delimitare a acestor zone de protecție a monumentelor istorice, acest act normativ specifică la Articolul 59, faptul că "*se consideră zonă de protecție suprafața delimitată cu o rază de 100 m în localități urbane, 200 m în localități rurale și 500 m în afara localităților, măsurată de la limita exterioară, de jur-împrejurul monumentului istoric."*

În comparație cu normele specifice din legislația franceză (unde se instituie în cadrul localităților o zonă de protecție desfășurată pe o rază de 500 de metri), în legislația românească se impune în intravilanul localităților, o rază de protecție mult mai mică. Astfel, în lipsa studiilor de specialitate de delimitare a acestor zone (așa cum putem întâlni în mod frecvent în țara noastră), punerea în valoare a monumentelor istorice are de suferit. Lipsa controlului dezvoltării dincolo de cei 100 sau 200 de metri (de multe ori chiar și în interiorul acestora) și lipsa unor studii specifice de percepție a monumentului istoric de la mare distanță, fac ca vizibilitatea elementelor de patrimoniu sa fie de multe ori grav afectată.

[26] Legea nr. 422 /2001 *privind protejarea monumentelor istorice,* Articolul 3

În ceea ce privește instituirea Zonelor Construite Protejate, amintite în Legea nr. 422/2001, delimitarea acestora se realizează pe baza *Metodologiei de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ).* În cadrul acestei metodologii, Zonele Construite Protejate sunt definite la Articolul 21 ca reprezentând *"suma valorilor grupate care necesită protecție"*. Această metodologie asigură un cadru coerent de reglementare pentru aceste zone construite protejate, ca arie de suprapunere a unor zone de protecție a mai multor monumente. În corelație cu prevederile Legii nr. 422/2001 *privind protejarea monumentelor istorice*, dar și cu cele ale Legii nr. 2/2000 *privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate,* zonele de protecție ale monumentelor istorice vizează în cadrul acestei metodologii următoarele aspecte:

- *păstrarea și ameliorarea cadrului natural al monumentului prin înlăturarea sau diminuarea factorilor poluanți de orice natură;*
- *păstrarea și ameliorarea cadrului arhitectural-urbanistic al monumentului prin aprobarea și supravegherea construirii;*
- *păstrarea și valorificarea potențialului arheologic* [27]

Putem remarca astfel că este încurajată prezervarea cadrului natural acolo unde acesta există în relație directă cu monumentul istoric. Un alt paragraf din cadrul Articolului 15 al acestei metodologii, definește această zonă de protecție a monumentului *"ca un teren format din parcele cadastrale situate în jurul monumentului"*. Nu sunt ilustrate situațiile în care peisajul (în mod special cel natural) este o prezență reprezentativă pentru specificul zonei și tipurile de măsuri sau studii care trebuie realizate pentru prezervarea acestuia. Din acest motiv, în rare situații peisajul particular al unor monumente este analizat corespunzător și inclus în zone de protecție extinse.

În cadrul Legii nr. 2/2000 *privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate,* zonele sunt definite la Articolul 1, Alineatul 2, ca fiind "*zonele naturale sau construite, delimitate geografic și / sau topografic, care cuprind valori de patrimoniu natural și / sau cultural și sunt declarate ca atare pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a valorilor de patrimoniu."* Această definiție se referă la cele două mari categorii de zone protejate (naturale și construite), areale de interes național identificate ca fiind reprezentative și obligatoriu a fi prezervate prin măsuri specifice. În comparație cu prevederile celorlalte acte normative amintite mai devreme, zonele protejate definite în cadrul acestei legi nu sunt corelate, fiind ilustrate ca valori generale de patrimoniu care trebuie prezervate.

Lista Monumentelor Istorice (2015), este de asemenea un important instrument care trebuie să asigure protecția monumentelor istorice, aceasta ilustrând toate obiectivele de patrimoniu imobil care sunt clasate în conformitate cu prevederile Legii nr. 422/2001. Acest instrument este esențial pentru proiectarea în domeniul amenajării teritoriului, urbanismului și arhitecturii, asigurând în același timp un suport esențial pentru instituțiile publice.

Legea nr. 350/2001 *privind amenajarea teritoriului și urbanismul* (cu modificările și completările ulterioare), constituie de asemenea un suport important în

[27] Conform Articolului 15, al *Metodologiei de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ).*

domeniul protecției monumentelor istorice, asigurând corelarea prezervării acestora cu dezvoltarea teritorială și locală. Astfel, la Articolul 46, Alineatul 2 se specifică necesitatea stabilirii zonelor protejate si de protecție a monumentelor istorice, la momentul elaborării Planului Urbanistic General. Această măsură facilitează practic delimitarea acestor zone de protecție prin studii de specialitate, odată cu elaborarea acestei documentații de urbanism. De asemenea la Articolul 47, se specifică faptul că Planul Urbanistic Zonal poate cuprinde reglementări referitoare la protejarea monumentelor istorice, instituind astfel servituți în zonele de protecție ale acestora.

Un alt instrument legislativ, care asigură în parte prezervarea monumentelor istorice, este Legea nr. 50/1991 *privind autorizarea executării lucrărilor de construcții* (cu modificările și completările ulterioare). Aceasta definește modul specific de intervenție în cazul monumentelor istorice și circuitul de avizare care trebuie urmat pentru desfășurarea lucrărilor în zonele de protecție sau zonele construite protejate.

Se poate constata astfel, că instrumentele legislative privind protecția patrimoniului construit asigură un cadru de reglementare coerent, însă transpunerea acestor norme în realitate nu garantează întotdeauna prezervarea și valorificarea, în acord cu valoarea excepțională a monumentelor. Relația monumentului istoric cu peisajul se rezumă de cele mai multe ori la includerea unor părți nesemnificative de cadru natural, nefiind asigurată astfel conservarea tuturor valorilor de patrimoniu.

III.1.2. Protecţia patrimoniului natural

În ceea ce privește protecția peisajului natural, cadrul normativ național este reprezentat de o serie de Legi și Ordonanțe de Urgență, care sunt corelate în parte.

Legea nr. 451/2002, *pentru ratificarea Convenţiei europene a peisajului,* adoptată la Florenţa la 20 octombrie 2000, este un important instrument normativ care vizează protecția peisajului. Acest document stabilește practic o serie de principii de intervenție general valabile la nivel internațional menite să asigure prezervarea peisajului ca bun universal. Astfel, acest document nu poate fi considerat un act normativ specific de reglementare a peisajului pentru teritoriul României, fiind necesară adoptarea unei legi speciale care să se raporteze la principiile acestei Convenții.

Ordonanța de Urgență nr. 195/2005*, privind protecția mediului,* aprobată prin Legea nr. 265/2006, *pentru aprobarea Ordonanţei de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului,* asigură cadrul normativ general în ceea ce privește protecția mediului și conservarea biodiversității sau a ariilor naturale protejate. În ceea ce privește protecția peisajului în corelație cu cadrul construit, la Articolul 70 se specifică faptul că atât autoritățile publice, cât și persoanele fizice sau juridice interesate au obligația: *"să prevadă, la elaborarea planurilor de urbanism și amenajarea teritoriului, măsuri de menținere și ameliorare a fondului peisagistic natural și antropic al fiecărei zone și localități, condiții de refacere peisagistică și ecologică a zonelor deteriorate, măsuri de protecție sanitară a captărilor de apă potabilă și lucrări de apărare împotriva inundațiilor;".* Se poate constata astfel, că deși legea face referire la măsuri generale de protecție a mediului și a ariilor naturale protejate, protecția peisajului în raport cu dezvoltarea localităților poate fi realizată doar la nivelul documentațiilor de urbanism și amenajarea teritoriului. Astfel, chiar dacă este solicitat aviz de mediu pentru

fiecare investiție în parte, studiile de impact asupra mediului se realizează doar în anumite situații.

Un alt act normativ care face referire exclusiv la teritoriul intravilan al localităților este Legea nr. 24/2007 *privind reglementarea și administrarea spațiilor verzi din intravilanul localităților*, republicată în anul 2009. Acest act normativ a apărut pe fondul dezvoltării necontrolate în special în interiorul municipiilor și orașelor care a condus la afectarea unor importante suprafețe de spații verzi. Adoptarea acestei legi a avut și efecte negative asupra terenurilor private care au fost încadrate în mod eronat în categoria spații verzi pe baza unor documentații de urbanism.

Codul Silvic, adoptat prin Legea nr. 331/2024, este de ademenea un instrument extrem important în ceea ce privește protecția peisajului. Un pas important a fost realizat prin introducerea Articolului 2, Alineatul 3, care specifică faptul că „*Este interzisă includerea în intravilan a pădurilor".* Această măsură a fost necesară datorită afectării până la acel moment a unor importante suprafețe împădurite în cadrul procesului de dezvoltare a localităților. Codul Silvic cuprinde atât măsuri generale de protecție a fondului forestier, cât și reguli specifice de prezervare a habitatelor naturale. Cu toate acestea însă modul de exploatare a fondului forestier conduce în continuare la degradarea constantă a peisajului natural.

Legea nr. 49/2011 *pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei şi faunei sălbatice,* este principalul act normativ care vizează protecția habitatelor și a peisajelor din cadrul ariilor naturale protejate de interes național, internațional, comunitar sau „Natura 2000", de interes județean sau local. Acest act normativ reglementează doar măsurile de protecție și management ale acestor arii naturale protejate, fiind vizate doar părți restrânse ale peisajului.

Observăm astfel că actele normative specifice privind protecția patrimoniului natural se rezumă la prezervarea anumitor areale valoroase din punct de vedere al florei și faunei și pun mai puțin accentul pe ocrotirea arealelor cu valoare ambiental-peisagistică. Aceste areale sunt reglementate indirect de o serie de acte normative (Codul Silvic, Legea Fondului Funciar sau Legea Protecției Mediului), care nu pot asigura o protecție reală, nefiind pe deplin corelate.

III.2. Probleme generale de management privind protecția și valorificarea monumentelor istorice și a peisajului

Cadrul instituțional

Cadrul instituțional din România în ceea ce privește protecția și valorificarea peisajului și a monumentelor istorice ca parte integrantă este compus din mai multe paliere.

La nivel național *Guvernul României* este principalul organism executiv, acesta având două direcții majore de acțiune: prin intermediul Ministerelor și prin intermediul Prefecturilor, ca instituții care reprezintă Guvernul la nivelul fiecărui județ în parte.

La nivelul Guvernului putem identifica mai multe ministere care pot avea atribuții în direcția prezervării și valorificării monumentelor istorice și a peisajului:

Ministerul Culturii, Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, Ministerul Transporturilor, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, Ministerul Finanțelor, Ministrului Economiei, Digitalizării, Antreprenoriatului și Turismului prin *Autoritatea Națională pentru Turism*, dar și Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale.

În subordinea acestor ministere există o serie de departamente specializate. Spre exemplu, la *Ministerul Culturii* există o *Direcția a Patrimoniului* care este alcătuită din: Serviciul arheologie și patrimoniu construit și Serviciul Patrimoniu Mobil, Imaterial și Monumente de For Public. La nivel județean sunt constituite *Direcții Județene pentru Cultură*, care își organizează Comisii de specialitate pentru avizarea proiectelor de amenajarea teritoriului, urbanism și arhitectură. În anumite situații sunt organizate și Comisii Locale pentru avizarea unor documentații de urbanism de rang inferior sau pentru proiecte de arhitectură.

Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor este de asemenea compus din mai multe direcții pentru probleme de mediu specifice. La nivel de județ funcționează câte o *Agenție de Protecție a Mediului*, care coordonează activitatea pe plan local. Aceste agenții controlează activitățile din domeniul dezvoltării urbane și teritoriale, dar și pe cele din domeniul construcțiilor, având responsabilitatea de a emite avizele necesare. În subordinea acestui minister se află și *Regia Națională a Pădurilor – ROMSILVA*, care administrează prin intermediul ocoalelor silvice locale, toate suprafețele împădurite de la nivel național.

Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, coordonează prin intermediul *Direcției Generale de Dezvoltare Regională, Inovare și Societatea Digitalizată*, activitatea de amenajare a teritoriului și urbanismul. În ceea ce privește protecția și valorificarea peisajului, în anul 2016 a fost adoptată *Strategia de Dezvoltare Teritorială (SDTR) a României, numită „România policentrică 2035”*, care ia în considerare protecția peisajului.

Ministrului Economiei, Digitalizării, Antreprenoriatului și Turismului prin intermediul *Autorității Naționale pentru Turism,* elaborează Strategia Națională de Turism și asigură promovarea la nivel național și internațional a principalelor obiective turistice. La nivel județean, politica în ceea ce privește dezvoltarea turismului este asigurată de către Consiliul Județean, care elaborează și strategiile specifice.

Celelalte ministere contribuie și ele direct sau indirect la prezervarea și valorificarea monumentelor istorice sau a peisajului. Spre exemplu, prin intermediul *Ministerului Transporturilor* se asigură dezvoltarea infrastructurii majore, cu aportul *Companiei Naționale de Autostrăzi și Drumuri Naționale* și a *Companiei Națională de Căi Ferate "CFR"*. De asemenea, *Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene* și *Agențiile de Dezvoltare Regionale* asigură o parte din finanțarea unor proiecte, alături de *Ministerul Finanțelor*, care coordonează fondurile colectate la nivel național.

La nivelul fiecărui județ în parte funcționează o serie de instituții care asigură prezervarea și valorificarea monumentelor istorice și a peisajului. Alături de Direcțiile Județene de Cultură și Mediu (amintite mai devreme), Consiliile Județene, prin departamentele specializate, coordonează dezvoltarea la nivelul fiecărui județ în parte. Tot la nivel de județ sunt constituite o serie de instituții care vizează promovarea patrimoniului cultural, construit și natural.

La nivel local, principalul aparat instituțional care asigură prezervarea și valorificarea patrimoniului este *Primăria* prin departamentele specializate.

În teritoriile unde există construcții sau zone naturale protejate de importanță universală, o serie de organisme instituționale internaționale contribuie la prezervarea și valorificarea elementelor de patrimoniu. Putem aminti *Uniunea Europeană – Rețeaua Natura 2000* și *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)*.

Promovarea și valorificarea patrimoniului natural, construit și cultural este asigurată si de o serie de ONG-uri, care acționează la nivel local.

Putem constata astfel că pe teritoriul unui județ, în funcție de tipologia elementelor de patrimoniu prezente, palierele instituționale care acționează în sensul prezervării și valorificării acestora sunt diverse. În condițiile în care teritoriul beneficiază de prezența unor zone naturale protejate de interes comunitar, sau a unor construcții valoroase incluse în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, măsurile de protecție sunt asigurate atât de organismele naționale, cât și de cele internaționale. De asemenea, în funcție de valoarea elementelor de patrimoniu construit sau natural, prezervarea acestora poate fi realizată atât de instituțiile naționale, cât și de cele județene sau locale. Un astfel de exemplu este cel al monumentelor istorice. Monumentele de clasa A, intră în subordinea directă a organismelor centrale, în timp ce cele de clasa B a celor județene. Acest lucru poate aduce discrepanțe majore în modul de finanțare al conservării acestora, instituțiile județene dispunând de fonduri în general mai reduse. De asemenea, managementul zonelor naturale protejate se lovește de probleme complexe. În comparație cu monumentele istorice, ariile naturale protejate se pot suprapune, zonele de intersecție ale acestora prezentând caracteristici multiple. Astfel, managementul acestor zone este unul dificil, putând implica atât instituții internaționale, naționale sau locale, cât și ONG-uri.

III.3. Proiecte și studii privind valorificarea peisajului (natural, construit și cultural)

La nivel național

În România există în ultimii ani o serie de inițiative care au avut ca obiect de analiză transformările suferite de: localitățile urbane, localitățile rurale, zonele cu potențial natural, arhitectural sau turistic. Acestea sunt susținute de către diverse organizații (ex: Ordinul Arhitecților din România), diverse asociații (ex: fundația Heritas, Asociația Heritage, etc.), dar și de către instituții publice.

Cele mai multe inițiative au fost realizate în Transilvania, fiind vizate județe precum Sibiu, Brașov și Mureș. Printre proiectele implementate în aceste zone se pot aminti:

- *Proiectul TransylvaNET - Consolidarea societății civile pentru dezvoltare prin promovarea patrimoniului (inițiat de către TransylvaNET* - Federația pentru patrimoniul transilvănean);
- *Transylvania Heritage, 2013; Prin Sibiul Meu, 2011-2013; Centrul Cultural al Diversității Europene-Târnăvioara, Județul Sibiu (inițiate de către Asociaţia pentru Înfrumuseţarea Oraşului Sibiu;*

- *Ghid de construire pentru păstrarea specificului local - Studiu de caz Platoul Gheţari, comuna Gîrda de Sus (*finanţator Ordinul Arhitecţilor din România, filiala Transilvania);
- *Reglementari urbanistice pentru zona rurală cu influenţe săseşti: Gîrbova, Cîlnic, Cut şi Şpring, Judeţul Alba* (finanţator: Consiliul Judeţean Alba), etc.

Există proiecte și studii și în alte zone ale țării care iau în discuție transformările suferite de anumite areale. Dintre acestea se pot aminti:

- *Îndrumar - Regulament Local de Urbanism al comunei Berzeasca pe înțelesul tuturor - Identitate și dezvoltare în Parcul Național Porțile de Fier* (finanțator: Consiliul Local al comunei Berzeasca);
- *Conceptul de dezvoltare a aşezărilor umane incluse în parcuri naţionale - studiu pilot - Sat Peştera (*studiu realizat de către Universitatea de Arhitectură şi Urbanism "Ion Mincu" - Bucureşti, al cărui beneficiar a fost Ministerul Dezvoltării Regionale şi Turismului), etc.

Toate aceste preocupări existente în diferite zone ale țării vizează aspecte legate de prezervarea și promovarea patrimoniului construit, cultural și natural, păstrarea și promovarea tradițiilor locale, a identității și a caracterului multicultural al comunităților. Inițiativele s-au materializat prin dezvoltarea unor site-uri, broșuri și ghiduri de promovare și orientare a dezvoltării.

La nivelul județului Suceava

Un studiu realizat la inițiativa Ordinului Arhitecților din România, filiala Nord-Est, în anul 2009, a fost ***Bucovina un peisaj cultural în transformare***. Acesta tratează problemele specifice ale Comunei Mănăstirea Humorului, localitate care beneficiază atât de un patrimoniu construit (reprezentativ - biserica pictată a Mănăstirii Humor - Monument Unesco), cât și de un cadru natural deosebit. Proiectul este prima acțiune de acest tip pentru zona Bucovinei și aduce în discuție problemele generate de dezvoltarea necontrolată.

Printre concluziile studiului putem aminti: agresiunile generate de dezvoltarea cadrului construit învecinat asupra patrimoniului arhitectural, natural și cultural.

Au fost evidențiate aspecte cu privire la peisaj, locuire tradițională sau activități turistice. Pentru aceste domenii de studiu au fost realizate analize, sugestii sau recomandări. Putem evidenția în mod special recomandările cu privire la încurajarea tradiționalului, a tehnicilor de construcție tradiționale, a practicării și transmiterii mai departe a tehnicilor de meșteșugărie, a tehnicilor de preparare a produselor culinare tradiționale sau a practicării unei agriculturi ecologice. Tot în cadrul acestui studiu a fost elaborat și un studiu sociologic care a ilustrat opinia celor intervievați cu privire la tradiționalitate - modernitate.

Astfel de studii au fost realizate și pentru alte teritorii ale județului Suceava. Se pot aminti: ***Ghidul de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural - Zona Fălticeni și Ghidul de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural - Zona Bucovina de Sud***, realizate de Ordinul Arhitecților din România.

O altă preocupare în zona de nord a țării a fost inițiată de către Studenții Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava în colaborare cu Asociația pentru

Dezvoltare Economică Regională, cu Muzeul Satului Bucovinean şi cu Asociaţia pentru Turism Bucovina. În anul 2011 s-a lansat proiectul ***Salvează Satul Bucovinean. Adoptă o Casă!*** Prin această acţiune de responsabilitate socială s-a urmărit prezervarea autenticităţii satului bucovinean. Această acțiune a fost continuată în anul 2014 prin elaborarea broşurii ***Satul bucovinean ca destinaţie turistică. Cum îl protejăm şi promovăm?*** inspirată de modelul celei din Transilvania.

Teritoriul județului Suceava a mai făcut obiectul unei cercetări care a vizat o parte dintre monumentele istorice, inclusiv peisajul în care acestea sunt încadrate. Această cercetare intitulată ***Studiu experimental privind stabilirea zonelor protejate. Bisericile pictate din Nordul Moldovei,*** a fost elaborat de către institutul Urbanproiect, în anul 1992, având rol de studiu de fundamentare pentru includerea în Lista Patrimoniului Mondial a bisericilor pictate din Nordul Moldovei. În cadrul acestui studiu au fost incluse 9 monumente istorice cu valoare deosebită, dintre care doar biserica mănăstirii Râșca nu a fost clasată ca monument UNESCO. Un aspect important de remarcat este faptul că propunerile de delimitare a zonelor de protecție a monumentelor au fost inspirate de modelul francez, fiind identificate un total de 4 zone (niveluri) de protecție. Dintre aceste zone, ultima vizează *"teritoriul ce include atât cadrul construit cu valoare ambiental urbanistică, cât și cadrul natural determinant în asigurarea microclimatului conversiei și punerii în valoare a patrimoniului istoric".* [28]

În scopul îndeplinirii obligațiilor asumate odată cu clasarea unor monumente în Lista Patrimoniului Mondial, Ministerului Dezvoltării a solicitat elaborarea unor studii si planuri urbanistice zonale de delimitarea a zonelor de protecție. Una dintre obligațiile asumate este protecția monumentului și a zonei definite de către UNESCO ca *Zonă tampon".* În România, această zonă tampon este definită ca fiind *zona de protecţie a monumentului istoric* (cadrul acestuia).

În județul Suceava există un monument UNESCO, Mănăstirea Humorului care deține un astfel de studiu finalizat, ce merită a fi amintit: ***Planului Urbanistic Zonal - Zona Protejată - Biserica Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Gheorghe a fostei Mănăstiri Humor, comuna Mănăstirea Humorului, județul Suceava***. Studiul demarat la inițiativa Ministerului Dezvoltării Regionale și Locuinței în anul 2009, a fost elaborat în două etape de către Quattro Design.

În prima etapă a studiului a fost stabilită și delimitată Zona Protejată a Mănăstirii Humor *"după criterii de punere în valoare a valorilor istorice, etnografice și peisagere, cu o atenție specială acordată zonei din jurul mănăstirii, care constituie zona centrală a satului"*[29]. În această etapă au fost elaborate o serie de studii de fundamentare (istorice, urbanistice și peisagistice) ce au vizat atât vecinătățile mănăstirii, satul și comuna. Aceste studii au condus la stabilirea criteriilor de delimitare a zonei protejate și a caracteristicilor sau valorilor cuprinse în teritoriul delimitat.

La delimitarea Zonei Protejate Mănăstirea Humorului s-a ținut cont de: limitele parcelelor, limite naturale, drumuri și alte elemente reperabile pe teren. Zona protejată

[28] Urbanproiect, *Studiu experimental privind stabilirea zonelor protejate. Bisericile pictate din Nordul Moldovei,*Volumul 2, București, 1992, p.15

[29] Quattro Design, *PUZ - Zonă protejată - Biserica Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Gheorghe a fostei Mănăstiri Humor, comuna Mănăstirea Humorului, județul Suceava*, Etapa II, București, 2011, p.5

definită de acest studiu cuprinde o suprafață de 98,7ha, din care 47ha corespund zonei de protecție a monumentelor istorice. Limita Zonei Protejate Mănăstirea Humorului coincide cu limita de protecție a peisajului.

La delimitarea zonei de protecție a peisajului au fost luate în considerare mai multe aspecte. Un prim criteriu a fost includerea unei părți semnificative a localității care are calități peisagistice ce pot fi valorificate și care pot oferi direcții importante de vizibilitate. Un alt criteriu a fost excluderea zonelor care deși erau vizibile nu prezentau interes peisagistic. Al treilea criteriu a fost *"urmărirea marginilor unor elemente naturale (culmi, plantații, văi torențiale), sau construite (împrejmuiri) – în virtutea funcției lor de <ecran vizual >, care limitează privirea observatorului"*[30]. Un alt criteriu de delimitare a fost includerea drumurilor de acces ca elemente de potențial pentru valorificarea peisajelor.

Tot în această etapă au fost stabilite direcțiile majore de reglementare a teritoriului zonei protejate.

În cea de-a doua etapă a studiului s-a urmărit stabilirea reglementărilor urbanistice specifice "*în funcție de tipul și gradul protecției necesare și de natura elementelor de protejat, pe baza unor raționamente geografice și peisagistice corelate cu cele arheologice, istorice și arhitecturale*"[31].

Un aspect important de remarcat în cadrul acestui studiu a fost includerea unor criterii de delimitare a zonei de protecție a monumentului care fac referire la caracteristicile peisajului. Astfel, această zonă de protecție a fost definită astfel încât să cuprindă și elemente ale cadrului natural care conferă specificitate cadrului monumentului.

III.4. Concluzii

Analiza cadrului legislativ din domeniul protecției monumentelor istorice și a peisajului a scos în evidență faptul că acesta se constituie într-un instrument insuficient de puternic, care nu poate asigura decât parțial suportul pentru intervenție. Dacă în cazul protecției monumentelor istorice, putem discuta totuși despre un cadru normativ adaptat la practicile internaționale, în cazul peisajului nu se poate identifica o legislație coerentă care să-l vizeze în mod direct. Lipsa de corelare a legislației și slaba reprezentare a peisajului în cadrul acestor acte normative fac ca acesta să fie vulnerabil în fața dezvoltării teritoriului.

Deși putem identifica o serie de inițiative care vizează protecția în corelație a patrimoniului natural, construit și cultural, acestea se transpun în rare situații în realitate. Pe seama acestui fenomen poate fi pusă atât lipsa de implicare a comunității și a administrației, dar și lipsa pârghiilor legislative.

În acord cu tendințele generale de dezvoltare a localităților putem remarca faptul că legislația din domeniul mediului, a protecției spațiilor verzi din interiorul localităților și a protecției zonelor naturale protejate, aduce în discuție necesitatea prezervării

[30] Quattro Design, *PUZ– Zonă protejată – Biserica Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Gheorghe a fostei Mănăstiri Humor, comuna Mănăstirea Humorului, județul Suceava*, Etapa II, București, 2011, p.74
[31] Idem p.5

cadrului natural și a habitatelor, însă aria de aplicare se restrânge de multe ori la interiorul așezărilor sau la limitele zonelor supuse protecției. Impactul dezvoltării rețelei de localități asupra peisajului este analizat pe arii restrânse și se evaluează odată cu elaborarea unor documentații de amenajare a teritoriului sau de urbanism. Strategiile de protecție a mediului, elaborate la nivel de județ sau de localități vizează în rare situații protecția peisajului în ansamblul său, măsurile de intervenție limitându-se de cele mai multe ori la protecția spațiilor verzi din intravilan sau a celor supuse protecției. Un astfel de exemplu este *Planul Local de Acțiune pentru Mediu (PLAM) din județul Suceava pentru perioada 2023-2027*, care la măsurile privind *Protecţia naturii, biodiversităţii şi a pădurilor,* vizează doar: *Creşterea suprafeţei ocupate de arborete, Monitorizarea speciilor şi habitatelor din Parcul Naţional Călimani, Conştientizarea şi educarea publicului şi a factorilor interesaţi pentru înţelegerea importanţei conservării naturii şi Asigurarea măsurilor pentru conservarea în situ a speciilor şi habitatelor de interes conservativ*. Peisajul extrem de valoros regăsit într-o mare parte a teritoriului județului Suceava nu este apreciat la adevărata sa valoare, fiind omis atât la elaborarea strategiilor de dezvoltare, cât și la întocmirea unor documentații de urbanism.

În ceea ce privește protecția patrimoniului construit, putem aprecia eforturile care s-au realizat privind clasarea și chiar restaurarea unor importante obiective de interes național sau internațional. De asemenea, odată cu clasarea unor monumente în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, s-au realizat o serie de studii sau documentații de urbanism care au vizat stabilirea zonei de protecție a acestora. Se poate aminti pentru teritoriul județului Suceava, PUZ-ul pentru definirea Zonei Protejate a Mănăstirii Humorului, care poate constitui un bun exemplu. În acest caz, trebuie remarcată includerea pe lângă criteriile curente de delimitare și pe cele peisagistice.

Legislația din domeniu și metodologia privind delimitarea zonelor de protecție asigură temeiul prezervării și valorificării monumentelor istorice, însă ritmul lent în care zonele de protecție sunt stabilite creează o vulnerabilitate atât pentru patrimoniul construit cât și pentru cadrul acestuia. În unele situații chiar și prezența acestor zone de protecție stabilite pe baza unor documentații de urbanism nu poate garanta o dezvoltare coerentă în raport cu monumentul istoric. Capacitatea scăzută a administrației de a realiza controlul în teren și uneori chiar reglementările permisive și interpretabile conduc la dezvoltarea lipsită de coerență a proximității monumentului, care afectează percepția.

Relația monumentului cu peisajul este studiată insuficient, fiind sugerată indirect atât prin *Legea nr. 422/2001*, cât și prin *Metodologia de elaborare a PUZ-urilor de Zone Protejate*. În lipsa unor norme adecvate, analiza monumentului istoric în relație cu peisajul se restrânge la limitele cadastrale cuprinse într-o rază de 100 sau 200 de metri, stabilită în conformitate cu Legea nr. 422/2001 *privind protejarea monumentelor istorice.*

Se poate constata de asemenea la nivel național și o lipsă de corelare a legislației privind protecția patrimoniului (construit, natural și cultural), rezultând astfel măsuri care nu privesc dezvoltarea în ansamblu a teritoriului. Astfel, la nivel aplicativ atât monumentele, cât și cadrul natural sunt tratate ca elemente de potențial ale teritoriului, fără să existe măsuri de protecție și valorificare în corelație a acestora. În ceea ce privește patrimoniul cultural, acesta face obiectul valorificării în cadrul strategiilor de dezvoltare,

însă este privit ca o componentă separată care poate fi valorificată (într-o anumită măsură) din punct de vedere turistic.

Managementul monumentelor istorice și a peisajului, se asigură prin intermediul unui aparat administrativ extrem de complex și de eterogen, care colaborează în rare situații pe probleme care pot fi rezolvate în comun. În general putem discuta despre o colaborare ierarhică, pe verticală, care se limitează la rezolvarea unor probleme specifice.

La nivel de județ, deși se poate constata concentrarea eforturilor pentru elaborarea unor strategii de dezvoltare prin care sunt vizate mai multe domenii, în realitate rezolvarea unor probleme specifice este condiționată de implicarea unor niveluri superioare. Lipsa de cooperare la nivel administrativ poate conduce în anumite situații la compromiterea unor măsuri de altfel esențiale pentru evoluția întregului județ.

La nivel național se pot remarca o serie de organisme instituționale care coordonează protecția monumentelor și a calității mediului, putându-se remarca chiar preocupări în direcția protecției peisajului.

CAPITOL IV – Peisajul și monumentele istorice în contextul dezvoltării teritoriale. Identificarea elementelor relaţionale între peisaj şi monumentele istorice

IV.1. Descriere generală a judeţului Suceava

Dezvoltarea teritoriului județului Suceava a fost strâns legată de o serie de factori politici, economici, sociali, dar și istorici. De-a lungul timpului acest teritoriu a fost inclus sau a fost delimitat în mai multe forme de organizare administrativă, influențând în mod direct nivelul de dezvoltare a rețelei de localități. Actuala limită a județului Suceava a rezultat în urma reorganizării administrativ-teritoriale din anul 1968, în baza Legii nr. 2 din același an.

În anul 1988, teritoriul județului Suceava a fost inclus în Regiunea de Dezvoltare Nord-Est, cu sediul Agenției pentru Dezvoltare Regională la Piatra Neamţ. Deși această asociere nu are personalitate juridică, includerea în cadrul unei Regiuni de Dezvoltare este importantă și necesară pentru coordonarea și finanțarea proiectelor cu fonduri europene.

Județul Suceava se învecinează la nord cu teritoriul Ucrainei (vechile teritorii ale Bucovinei de Nord), la est cu județul Botoșani, la sud-est cu județul Iași, la sud cu județele Neamț, Harghita și Mureș, iar la vest cu județele Bistrița-Năsăud și Maramureș.

Suprafața

Suprafața totală a județului este de 8553 km^2, din care 63,07 % se află în proprietate privată.

Cadrul natural

Teritoriul județului Suceava prezintă două trepte majore de relief: zona montană cu o suprafață de 5593 km^2, (adică 65,4% din totalul teritoriului) și zona de podiș și dealuri subcarpatice cu o suprafață de 2960 km^2. Zona montană, care ocupă aproximativ 2/3 din teritoriul județului este acoperită cu vaste suprafețe împădurite și pajiști naturale. Zona de podiș și dealuri subcarpatice este formată din Podișul Sucevei (alcătuit din Podișurile Fălticeni și Dragomirna) și Subcarpații Neamțului.

O importantă resursă a acestui teritoriu este suprafața împădurită. Conform datelor statistice ale INS, pe teritoriul județului Suceava erau prezente la nivelul anului 2014, circa 437 mii de hectare de pădure, acestea acoperind peste 51% din suprafața totală a județului. În raport cu caracteristicile generale ale reliefului, aceste păduri sunt formate în pondere de 79,4% din rășinoase și 20,6% din foioase.

Teritoriul județului este străbătut de numeroase cursuri de apă (râuri și pârâuri), dintre care putem aminti: râul Siret, râul Suceava, râul Moldova, râul Bistrița și râul Șomuzul Mare. De asemenea sunt prezente și lacuri în suprafață de aproximativ 480 ha.

Accesibilitatea

Principalele drumuri de acces care fac legătura sau tranzitează județul Suceava, sunt: DN 2 (E85) - care face legătura cu Ucraina, DN 17 - care face legătura cu Transilvania și DN 29A - care face legătura cu județul Botoșani. În raport cu proiectele

de infrastructură derulate la nivel național, în prezent se află în stadiu de proiectare prelungirea autostrăzii A7, care asigură legătura cu Bucureștiul.

Accesul pe calea ferată este și el facil, acest teritoriu fiind străbătut de magistralele: 500, 502, 511, 513, 514, 515, 516 și 518. Dintre acestea în momentul de față mai sunt în exploatare următoarele magistrale: 500 (cea mai importantă, care asigură legătura pe relația București - Vicșani, amplasată la granița cu Ucraina), 502 - care asigură legătura cu Transilvania, 511 - care asigură legătura cu Botoșani prin gara de la Vereşti și 513 - care este exploatată în prezent de o firmă privată, pentru legătura cu Cacica. De asemenea, județul Suceava beneficiază de o bună accesibilitate aeriană prin intermediul Aeroportului Internațional „Ștefan cel Mare" de la Salcea, amplasat în proximitatea municipiului Suceava.

Rețeaua de localități

Județul Suceava are în componență 5 municipii (Suceava - reședință de județ, Fălticeni, Rădăuți, Câmpulung Moldovenesc și Vatra Dornei), 11 orașe (Broșteni, Cajvana, Dolhasca, Frasin, Gura Humorului, Liteni, Milișăuti, Salcea, Siret, Solca și Vicovu de Sus) și 98 de comune cu 379 de sate.

În ceea ce privește populația, la nivelul anului 2024, erau înregistrați un total de 645.196 de locuitori, dintre care în mediu urban 251.089, iar în mediul rural 394.107. Se poate constata astfel că populația concentrată în mediul rural reprezintă 61,1% din totalul populației județului. Această statistică reflectă de asemenea și nivelul scăzut de dezvoltare a mediului urban, care în prezent nu este reprezentat de nici un centru urban major (un oraș cu o populație care să depășească 200.000 de locuitori). Municipiul Suceava, reședința de județ, a fost încadrat conform PATN *secțiunea IV – rețeaua de localități*, la categoria orașelor de rang II, având în prezent o populație de 116.082 de locuitori. Cu toate acestea însă, acest municipiu are un rol teritorial extrem de important concentrând un număr important de echipamente publice.

În ceea ce privește structura demografică, comparând ponderea populației pe medii de locuire, cu valorile medii de la nivel național, se poate consta că în județul Suceava populația din ariile rurale are o pondere net superioară față de media națională (61,08 %, comparativ cu 48,09%, media la nivel național).

Activitățile economice

Conform *Strategiei de Dezvoltare a județului Suceava, pentru perioada 2021 – 2027*, principalele activități economice prezente pe teritoriului județului, sunt: comerțul cu amănuntul; exploatarea și prelucrarea lemnului; construcțiile; transporturi rutiere de mărfuri; fabricarea produselor lactate și a brânzeturilor, etc. În ceea ce privește comerțul, acesta este concentrat în special în municipiul Suceava. În celelalte centre urbane și rurale ponderea comerțului este mult mai redusă în comparație cu municipiul reședință de județ. În zonele turistice și în proximitatea unor mănăstiri reprezentative s-au dezvoltat cu timpul zone de tip comercial ambulant, specializate pe vânzarea de obiecte artizanale (în marea lor majoritate nespecifice zonei).

Turismul

La nivelul anului 2024 au fost înregistrați un total de 572.160 de turiști, cazați în mai multe tipuri de structuri de cazare prezente la nivelul teritoriului județului. În ceea ce privește structurile de cazare, în tabelul anterior se poate constata că la nivelul anului 2024, erau înregistrate un total de 831 unități, dintre care cele mai multe localizate în municipiul Vatra Dornei (102) și în Orașul Gura Humorului (100 de unități). Această cifră, reflectă doar numărul acestor unități, nu și capacitatea lor, cele mai multe dintre acestea fiind în realitate pensiuni, cu o capacitate redusă.

Tabel 2 – Număr unități de cazare la nivelul anului 2024

UATB-uri	Număr unități	UATB-uri	Număr unități
MUNICIPIUL SUCEAVA	22	HÂRTOP	1
MUNICIPIUL CÂMPULUNG MOLDOVENESC	60	HORODNIC DE JOS	1
MUNICIPIUL FĂLTICENI	4	HORODNIC DE SUS	6
MUNICIPIUL RĂDĂUȚI	15	HORODNICENI	2
MUNICIPIUL VATRA DORNEI	102	IACOBENI	2
ORAȘ BROȘTENI	6	IPOTEȘTI	3
ORAȘ CAJVANA	1	IZVOARELE SUCEVEI	1
ORAȘ FRASIN	12	MĂLINI	15
ORAȘ GURA HUMORULUI	100	MĂNĂSTIREA HUMORULUI	42
ORAȘ SIRET	3	MARGINEA	2
ORAȘ SOLCA	4	MITOCU DRAGOMIRNEI	4
ORAȘ VICOVU DE SUS	2	MOARA	3
ADÂNCATA	3	MOLDOVA-SULIȚA	2
ARBORE	3	MOLDOVIȚA	10
BERCHIȘEȘTI	1	PĂLTINOASA	3
BOROAIA	1	PANACI	11
BOSANCI	2	PÂRTEȘTII DE JOS	5
BOTOȘANA	1	PĂTRĂUȚI	2
BREAZA	3	POIANA STAMPEI	3
BRODINA	2	POIENI-SOLCA	1
CACICA	17	POJORÂTA	33
CAPU CÂMPULUI	1	PUTNA	18
CÂRLIBABA	2	RĂDĂȘENI	1
CIOCĂNEȘTI	10	RÂȘCA	1
CIPRIAN PORUMBESCU	1	SADOVA	22
CORNU LUNCII	2	ȘARU DORNEI	33
COȘNA	4	ȘCHEIA	14
CRUCEA	4	SLATINA	1
DOLHEȘTI	3	STULPICANI	3
DORNA CANDRENILOR	17	SUCEVITA	43
DORNA-ARINI	44	VADU MOLDOVEI	1
DRĂGUȘENI	2	VAMA	34
DUMBRĂVENI	2	VATRA MOLDOVIȚEI	16
FÂNTANA MARE	3	VICOVU DE JOS	1
FRĂTĂUȚII NOI	1	VOITINEL	1
FRUMOSU	7	ZVORIȘTEA	1
FUNDU MOLDOVEI	22		
TOTAL			**831**

Sursa: Prelucrare pe baza datelor din http: statistici.insse.ro

IV.2. Contextul istoric al dezvoltării teritoriului judeţului Suceava şi premisele apariţiei unor construcţii simbol

IV.2.1. Aspecte generale ale evoluției zonei

Teritoriul actual al județului Suceava a fost locuit încă din cele mai vechi timpuri, numeroasele izvoare istorice și descoperirile arheologice stând dovadă a acestui fapt. Cu toate acestea, premisele dezvoltării unor construcții reprezentative, realizate din materiale durabile au apărut imediat după întemeierea Moldovei ca Stat de sine stătător (la mijlocul secolului al XIV-lea).

Dezvoltarea sistemului de așezări, a fost și ea condiționată de lipsa unei forme de organizare statală, dublată de lipsa de securitate generată de permanenta năvălire a populațiilor migratoare (în special a tătarilor). În ceea ce privește apariția principalelor centre de tip urban, pe teritoriul actual al județului Suceava, este indicată chiar de către cronicari prezența orașului Baia, constituit cu mult înainte de întemeierea *Țării Moldovei*. De asemenea, izvoarele istorice atestă prezența orașelor Siret și Suceava (dezvoltate cel mai probabil datorită poziției lor la intersecția unor rute comerciale importante), localități care au avut ca și Baia, rol administrativ pentru Moldova. Despre centrele rurale nu se cunosc foarte multe detalii la momentul întemeierii Moldovei. O primă descriere a modului de viață al țăranilor și al obiceiurilor acestora este realizată de către Dimitrie Cantemir în lucrarea *„Descriptio Moldaviae”.* Acesta, pune într-o lumină negativă nivelul de dezvoltare a gospodăriilor țărănești și efortul redus pe care locuitorii îl investeau în asigurarea nevoilor zilnice. Conform istoricului Constantin Giurescu, în *Perioada Medievală* centrele rurale din Moldova numărau undeva între 20 şi 30 de gospodării (rar mai multe pentru localităţile mai mari), iar cele urbane numărau câteva sute și mai rar 1000 de gospodării. Cu timpul, odată cu dezvoltarea centrelor de tip urban, în proximitatea acestor târguri sau orașe se constituiau noi așezări. Astfel de suburbii sunt menţionate, la limita oraşelor Suceava sau Siret.

În ceea ce privește modul de construire prezent în *Perioada Medievală* pe teritoriul Moldovei, întâlnim în general construcţii realizate cu pereţi din lemn sau crengi peste care se aplică un strat de pământ. În unele situaţii se construiau bordeie îngropate sau semi-îngropate, peste care se aplica un acoperiș din șindrilă sau stuf. Casele din piatră sau cărămidă au fost realizate mult mai târziu, fiind în general rezervate domnitorilor sau familiilor de boieri înstărite. Cu timpul, odată cu creșterea veniturilor, în cadrul târgurilor, negustorii au început să construiască și ei clădiri din cărămidă sau piatră. Chiar şi bisericile şi mănăstirile erau realizate în mod tradiţional din lemn, construcţia în piatră sau cărămidă fiind datorată iniţial domnitorilor şi mai târziu boierilor.

Dezvoltarea şi modernizarea treptată a acestui stat a permis organizarea unor structuri instituţionale importante. Spre exemplu organizarea Mitropoliei Moldovei şi recunoaşterea ei de către forul superior (Patriarhia de la Constantinopol) a determinat creşterea importanţei acesteia, favorizând o prezenţă mult mai activă a bisericii la nivelul conducerii acestui stat.

De asemenea, organizarea structurii de apărare (oastea şi centrele de apărare), a contribuit la dezvoltarea unui sistem defensiv complex, din care pe teritoriul actual al

judeţului Suceava putem identifica mănăstirile cu incinte întărite şi cele două cetăţi din municipiul Suceava.

De-a lungul istoriei sale, Moldova a traversat multe perioade de glorie, putând fi remarcat un număr important de domnitori care au contribuit la dezvoltarea acestui teritoriu prin măsurile de modernizare ale statului şi prin construcţiile pe care le-au lăsat moştenire. Dintre aceştia Bogdan I Voda, Petru II Muşat, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Petru Rareş sau Alexandru Lăpuşneanu sunt printre cei mai reprezentativi domnitori (aceştia fiind şi principalii ctitori de biserici sau structuri de apărare din teritoriul actual al judeţului Suceava).

Moldova a avut însă şi perioade de instabilitate datorate atât conflictelor interne, cât și influenţei marilor puteri vecine. Se pot aminti influențele Poloniei, Ungariei, Rusiei, Imperiului Otoman, sau ale Imperiului Habsburgic, care au determinat atât schimbări ale sistemul de conducere, cât și modificări ale granițelor teritoriului acestui stat. Un moment relevant pentru acest studiu a fost intervalul septembrie 1769 - ianuarie 1775, când Moldova a intrat sub *stăpânirea militară rusească* (fiind condusă de feldmareşalul P. A. Rumianțev). Acest lucru a permis transferul teritoriului numit ulterior Bucovina, către Imperiul Austriac, ca recompensă a faptului că acest imperiu nu s-a amestecat în Războiul Ruso-Turc, desfăşurat între 1768-1774. În urma acestei înţelegeri, 2/3 din suprafaţa actuală a judeţului Suceava şi teritoriul aflat la nord de acesta (Bucovina de Nord), au fost transferate în administrarea acestui imperiu. Această stare de fapt a determinat o evoluţie particulară a acestei zone, influenţele fiind atât de natură economică, cât şi socială sau politică. Cu toate acestea însă, se poate constata că pe teritoriul Bucovinei viaţa spirituală a populaţiei autohtone nu a fost influenţată în foarte mare măsură. S-au construit biserici noi, iar cele moştenite de la înaintaşi au fost păstrate în bună parte, iar unele dintre acestea au fost chiar restaurate. Diversitatea etnică care s-a dezvoltat odată cu anexarea acestui teritoriu la Imperiul Austriac, a avut şi efecte negative, însă aceasta a contribuit în mod semnificativ la dezvoltarea unor importante centre urbane şi rurale. În paralel, teritoriul rămas în componenţa Moldovei şi-a continuat parcursul firesc al dezvoltării până în anul 1859, când s-a realizat Unirea Principatelor Romane (Mica Unire), sub conducerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Începând cu anul 1918, în urma realizării Marii Uniri, au fost definite graniţele României Mari, în care teritoriul Moldovei era cuprins în integralitatea lui. După cel de-al doilea Război Mondial, România a pierdut Nordul Bucovinei şi Basarabia, rezultând astfel teritoriul naţional actual.

IV.2.2. Construcții reprezentative pe teritoriul actual al judeţului Suceava (astăzi monumentele de importanţă naţională) – Etape

Cele mai reprezentative edificii realizate pe teritoriul judeţului Suceava (incluse în Lista Monumentelor Istorice ca obiective de importanţă naţională), însumează astăzi un număr total de 53 construcţii sau ansambluri. Dintre acestea, opt au fost incluse pe Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, fiindu-le astfel recunoscută valoarea lor universală. În raport cu perioada de construire şi ctitorii acestora se poate constata în tabelul următor că au existat o serie de perioade propice edificării lor.

Tabel 3 – Monumente de clasa A. Perioada de construcţie şi ctitori

UAT	Denumire obiectiv	An / Perioadă construcție	Observații	Ctitor	Domnitori / sistem de conducere la momentul construirii
Putna	Biserica de lemn Intrarea în Biserică	1346 (1353)	Biserica ar fi fost adusă de la Volovăț de către Ștefan cel Mare	Atribuită lui Dragoș Vodă (Dragoș I)	Dragoș Vodă (Dragoș I)
Rădăuți	Ansamblul Bisericii Sf. Nicolae	Sec. XIV	Cunoscut drept Mănăstirea Bogdana	Bogdan Vodă	Bogdan Vodă
Siret	Ansamblul Sf. Treime	Sec XIV	Completat în mai multe etape	Petru Mușat	Petru al II-lea Mușat
Suceava	Cetatea de Scaun a Sucevei	Sfârșitul Sec. XIV	Completată în mai multe etape	Petru Mușat	Petru al II-lea Mușat
Suceava	Ansamblul Curtea Domnească	Sec. XIV	Completat în mai multe etape	Petru Mușat - refacută și completată de Alexandru cel Bun / Ștefan cel Mare / Vasile Lupu	Petru al II-lea Mușat
Suceava	Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți	Sfârșitul Sec.X IV	Completată în mai multe etape	Petru Mușat	Petru al II-lea Mușat
Hânțești	Biserica Tuturor Sfinților	Sec. XV	Completată în 1822 de spătarul Teodor Silion	-	Alexandru cel Bun
Baia	Ruinele bisericii Sf. Fecioara	1410	-	Alexandru cel Bun	Alexandru cel Bun
Mănăstirea Humor	Ruinele bisericii Humorul Vechi	Sec. XV	-	Ivan Vornicul	Alexandru cel Bun
Vatra Moldoviței	Ruinele Bisericii Buna Vestire	Sec. XV	-	Alexandru cel Bun	Alexandru cel Bun
Putna	Mănăstirea Putna	1466-1469	Refăcută între 1653-1662 de Voievodul Gheorghe Ștefan/ Completată în mai multe etape	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Baia	Biserica Alba – Sf. Gheorghe	1467	Completată în Sec. XX	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Milișăuți	Ruinele bisericii Sf. Propcopie	1487	Distrusă în anul 1916	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Dolhești	Biserica Cuvioasa Paraschiva	Ante 1481	-	Familia de boieri Șendrea	Ștefan cel Mare
Pătrăuți	Ansamblul Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci	1487	Completat în mai multe etape	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Udești	Ruinele Curții Domnești de la Reuseni	Sec. XV	-	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Șcheia	Ansamblul Bisericii Sf. Ilie	1488	A funcționat ca mănăstire până în anul 1785	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare

Gura Humorului	Mănăstirea Voroneț	1488	Construită pe locul unei biserici de lemn/ Completată în mai multe etape	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Grămești	Biserica Sf. Nicolae	1494-1499	-	Logofătul Ioan Tăutu	Ștefan cel Mare
Volovăț	Biserica Înălțarea Sfintei Cruci	1500	Pe locul bisericii de lemn mutate la Putna	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Arbore	Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezatorul - Arbore	1502	Inițial făcea parte din incinta unei curți boierești	Hatmanul Luca Arbore	Ștefan cel Mare
Udești	Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezatorul	1504	-	Ștefan cel Mare	Ștefan cel Mare
Moara	Ansamblul Bisericii Adormirea Maicii Domnului – Hagigadar	1512	Construit în mai multe etape	Negustorul Drăgan Donavac	Bogdan al III-lea (Bogdan cel Orb``)
Suceava	Ansamblul Bisericii Sf. Simion	1513	Construit pe locul unei biserici de lemn	Armeanul Donig	Bogdan al III-lea (Bogdan cel Orb)
Suceava	Mănăstirea Sf. Ioan	1514-1522	Completată în mai multe etape	Începută de Bogdan al III-lea	Bogdan al III-lea / Stefaniță
Suceava	Biserica Armenească Sf. Cruce	1521	-	Cristea Hanco	Ștefăniță Vodă
Todirești	Biserica Tuturor Sfinților	1522	-	Marele logofăt Gavriil Trotușan	Ștefăniță Vodă
Dolhasca	Mănăstirea Probota	1530	Completată în mai multe etape	Petru Rareș	Petru Rareș
Mănăstirea Humorului	Mănăstirea Humorului	1530		logofăt Toader Bubuiog	Petru Rareș
Vatra Moldoviței	Mănăstirea Moldovița	1532	Completată în mai multe etape	Petru Rareș	Petru Rareș
Baia	Biserica Adormirea Maicii Domnului	1532	Construită pe locul unei biserici	Petru Rareș	Petru Rareș
Suceava	Ansamblul Bisericii Sf. Dumitru	1534-1535	Construit pe locul a două foste biserici	Petru Rareș	Petru Rareș
Horodniceni	Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh	1539	Completată în mai multe etape	Marele vistiernic Mateiaș	Ștefan Lăcustă
Râșca	Mănăstirea Râșca	1542,1611 – 1617	Ansamblu construit în mai multe etape	Petru Rareș	Petru Rareș
Suceava	Biserica Învierea Domnului	1551	Construită pe locul unei biserici de lemn	Doamna Elena Rareș	Ștefan Rareș
Slatina	Mănăstirea Slatina	1553-1564	Completată în mai multe etape	Alexandru Lăpușneanu	Alexandru Lăpușneanu
Sucevița	Mănăstirea Sucevița	1583-1586	-	Familia Movileștilor	Petru Șchiopu

Mitocul Dragomirnei	Biserica Sfintii Enoh, Ilies si Ioan Teologul - Dragomirna Mica	1602	Inițial un schit cu biserică de lemn	Mitropolitul Anastasie Crimca	Ieremia Movilă
Suceava	Mănăstirea Zamca	1606	Completată în mai multe etape	Hagop, Auxent și Grigor	Constantin Movilă
Mitocul Dragomirnei	Mănăstirea Dragomirna	1609	Completată în mai multe etape	Mitropolitul Anastasie Crimca	Constantin Movilă
Suceava	Biserica Sf. Nicolae - Prajescu	1611	Construită inițial în secolul XVI	Forma actuală se datorează Boierului Nicoară Prăjescu	Constantin Movila
Solca	Mânăstirea Solca	1612-1622	-	Ștefan Tomșa al II-lea	Ștefan Tomșa al II-lea
Rădășeni	Biserica de lemn Sf. Mercurie si Sf. Ecaterina	Sec. XVII	-	Ștefan Tomșa al II-lea	Ștefan Tomșa al II-lea
Suceava	Biserica Adormirea Maicii Domnului - Iţcanii vechi	1639	Construită pe locul unei biserici de lemn care a funcţionat ca mănăstire de maici	Călugărița Nastasia	Vasile Lupu
Suceava	Biserica Naşterea Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor)	1643	Construită pe locul unei biserici	Vasile Lupu	Vasile Lupu
Siret	Biserica Naşterea Sf. Ioan Botezatorul	1672-1674	Construită pe locul unei biserici catolice din lemn	I Ștefan Petriceicu	Ștefan Petriceicu
Siret	Ansamblul Bisericii Sf. Onufrie	1673	Completat în mai multe etape pe locul unei biserici de lemn	Ștefan Petriceicu	Ștefan Petriceicu
Adâncata	Biserica de lemn Sf. Dumitru	Sec. XVIII	Construită pe locul unei biserici	-	Imperiul austriac
Forăşti	Biserica de lemn Sf. Nicolae	1766	-	Boierul C. Forăscu	Grigore al III-lea Ghica
Botoşana	Biserica Adormirea Maicii Domnului	1772	-	Vornicul Simion Tautu	Stăpânirea militară rusească (feldmareș alul P. A. Rumianțev)
Fundu Moldovei	Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae	1800	Construit pe locul unei biserici	Preotul Gavril Ciupercovici	Ducatul Bucovinei
Vatra Dornei	Clădirea Izvorului Santinelă	1896	-	Din fonduri publice ale localității	Ducatul Bucovinei
Vatra Dornei	Cazinoul Băilor	1898	-	Din fonduri publice ale localității și din donații	Ducatul Bucovinei

Sursa: Prelucrare pe baza Listei Monumentelor Istorice - An 2015

În baza datelor furnizate anterior se poate constata faptul că cele mai multe ctitorii s-au realizat în timpul domniei lui Ştefan cel Mare (12 construcţii sau ansambluri), urmată de perioada de domnie a lui Petru Rareş (6 construcţii sau ansambluri). De asemenea, în timpul domniei lui Petru al II-lea Mușat şi Alexandru cel Bun s-au realizat câte 4 construcţii sau ansambluri. Trebuie să luăm însă în considerare faptul că această analiză se referă strict la teritoriul actual al judeţului Suceava, la nivelul întregului teritoriu al Moldovei situaţia putându-se prezenta altfel.

În ceea ce priveşte realizatorii (ctitorii) acestor obiective, putem remarca în baza tabelului anterior, faptul că domnitorul Ştefan cel Mare a edificat pe teritoriul judeţului Suceava un număr total de 9 construcţii sau ansambluri. La acestea se mai adaugă şi lucrările întreprinse la alte construcţii realizate anterior domniei lui. Dintre acestea putem aminti modernizarea Curţii Domneşti sau a Cetăţii de Scaun din Suceava. De asemenea, fiul acestuia, domnitorul Petru Rareş se remarcă prin construirea unui număr de 6 biserici şi mănăstiri, la care se adaugă lucrările de modernizare şi întărire a unor obiective existente anterior domniei lui. O contribuţie importantă a avut-o şi Petru al II-lea Mușat, care a edificat în această zonă un număr total de 4 construcţii sau ansambluri. La aceste contribuţii trebuie să adăugăm şi reformele de modernizare a statului şi eforturile de întărire a sistemului de apărare a ţării.

Contribuţia acestor domnitori, amintiţi mai devreme, dar şi a celorlalţi care au edificat mai puţine construcţii în această zonă, trebuie privită în ansamblul ei. Eforturile trebuie privite la nivelul întregului teritoriu al Moldovei, o parte dintre domnitori alegând să construiască în special în alte zone ale *Ţării Moldovei.*

Cu toate acestea însă, perioada de domnie a lui Ştefan cel Mare rămâne cea mai remarcabilă pentru istoria Moldovei. Pe lângă cele 25 de biserici şi mănăstiri ctitorite de către acesta pe teritoriul Moldovei, trebuie să adăugam lucrările efectuate asupra unor biserici existente, cele de întărire ale unor cetăţi şi de construcţie a altora noi, lucrările de infrastructură, dar şi cele asupra curţilor domneşti.

În perioada anexării teritoriului Bucovinei la Imperiul Austriac, se pot remarca edificarea unui număr extrem de important de construcţii (marea majoritate a acestora fiind incluse în Lista Monumentelor Istorice ca obiective de importanţă locală). Trei dintre construcţiile realizate în acea perioadă au fost incluse ca obiective de clasa A, cele două de la Vatra Dornei (Clădirea Izvorului Santinelă şi Cazinoul Băilor) fiind realizate la comanda acestor autorităţi.

FIGURA 7 – Izvorul Santinelă şi Cazinoul Băilor
(Sursa: autorul)

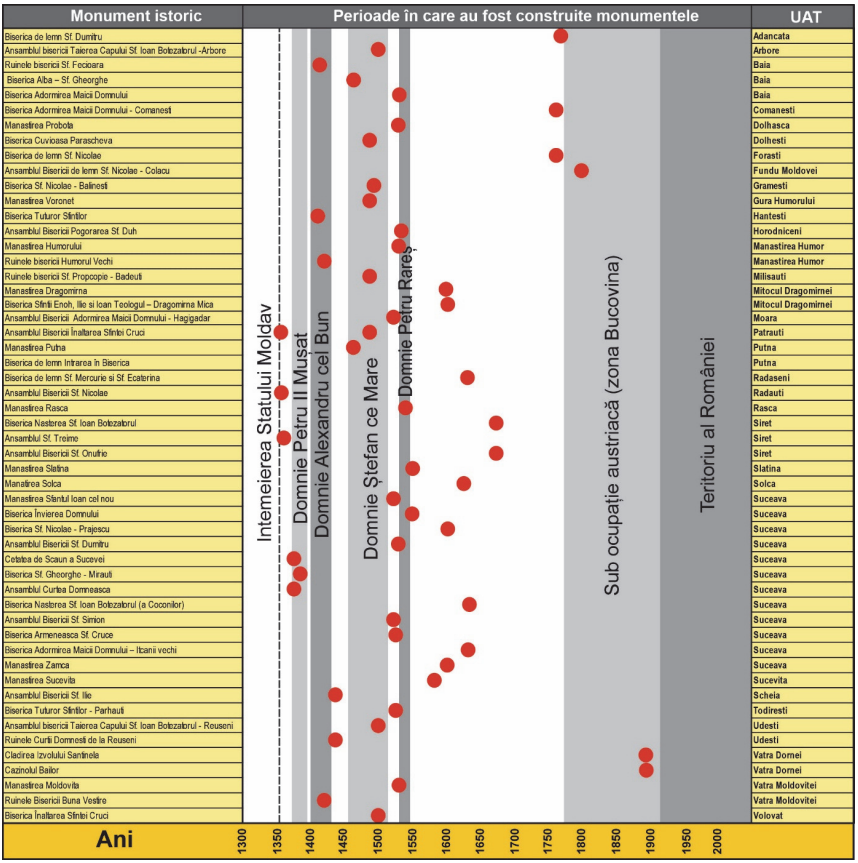

FIGURA 8 – Infografic relaționare perioade istorice – moment construire
(Sursa: autorul)

IV.2.3. Dezvoltarea sistemului de aşezări - Antropizarea teritoriului şi efectele asupra peisajului

Dezvoltarea sistemului de aşezări de pe teritoriul actual al judeţului Suceava trebuie raportată la perioadele istorice pe care această zonă le-a traversat.

În lipsa unor hărţi sau planuri detaliate care să acopere intervalul 1359-1774, datele la care ne putem raporta sunt cele apărute în descrieri, însemnări sau cele rezultate în urma descoperirilor arheologice. Cu toate acestea, nu există o evidenţă clară a numărului de aşezări de pe teritoriul actual al judeţului Suceava, a gradului de dezvoltare sau a modului de evoluţie a acestora până la nivelul anului 1774. Primele date concrete

apar abia la momentul anexării Bucovinei la Imperiul Habsburgic, într-un raport realizat de către generalul Spleny. Raportul a fost însoţit şi de către un plan amănunţit al întregului teritoriu care urma să fie anexat Imperiului, plan realizat în intervalul 1772-1774.

Deşi nu acoperă integral perimetrul actual al judeţului Suceava, acest plan constituie o importantă bază de date, reflectând gradul de dezvoltare şi nivelul de antropizare al acestui teritoriu. În ceea ce priveşte modul de utilizare al acestui teritoriu se poate remarca un nivel redus al dezvoltării sistemului de aşezări şi al reţelei de circulaţie, dar în acelaşi timp şi un grad scăzut de afectare a cadrului natural. Aceste observaţii sunt confirmate şi de raportul generalului Spleny, care remarcă o utilizare total ineficientă a acestui teritoriu. În acelaşi timp, datele demografice, furnizate de către acesta indică o densitate a populaţiei extrem de scăzută în raport cu media de pe teritoriul Imperiului Habsburgic.

Cu privire la activităţile desfăşurate în acest teritoriu, raportul generalului Spleny indică practicarea unei agriculturi în general de subzistenţă, comerţul şi desfăşurarea unor activităţi în cadrul unor mici ateliere meşteşugăreşti organizate în centrele urbane importante. Aceste activităţi au avut un impact scăzut asupra peisajului, exploatarea resurselor locale realizându-se cu măsură şi în raport cu nevoile stricte ale locuitorilor.

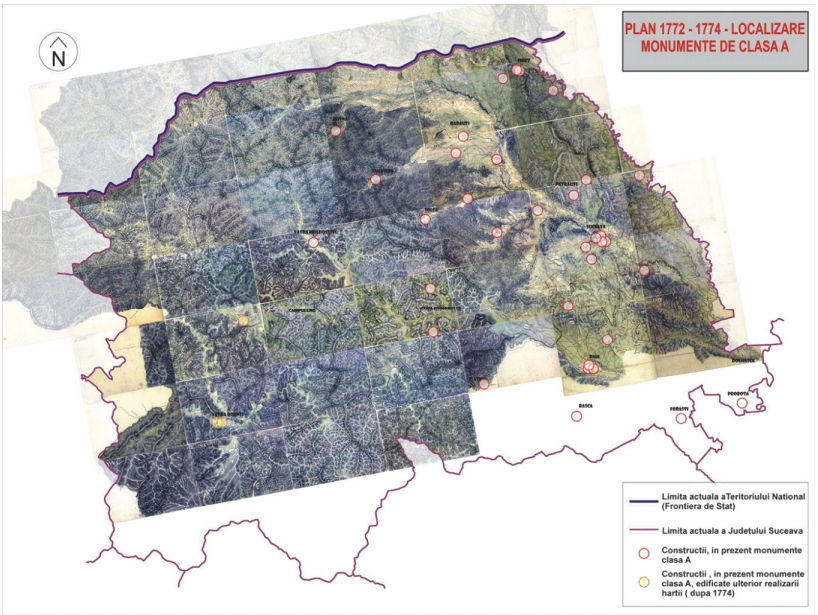

FIGURA 9 – Planul 1772-1774
(Sursa: prelucrare autor după harta Buschel, 1775)

Lucrările de infrastructură realizate până la 1775, au afectat într-o mică măsură peisajul, numărul şi calitatea slabă a acestora fiind subliniate şi în cadrul acestui raport.

Un alt plan de referinţă, în care este reprezentat întregul teritoriu al judeţului Suceava este cel realizat tot de către austrieci în intervalul 1890-1909.

Informaţiile furnizate de către planul 1890-1909 sunt extrem de importante, datorită faptului că reflectă nivelul de dezvoltare al acestui teritoriu realizat sub ocupaţie austriacă, până la momentul reintegrării lui în Regatul României, în anul 1918. În comparaţie cu planul din 1774, se poate constata un grad de antropizare mult mai ridicat, ce se caracterizează printr-o dezvoltare complexă a sistemului de aşezări şi o infrastructură de drumuri şi căi ferate care asigură o accesibilitate mult mai bună în teritoriu. Această dezvoltare a avut efecte pozitive asupra modului de viaţă a locuitorilor, însă a avut consecinţe negative asupra cadrului natural.

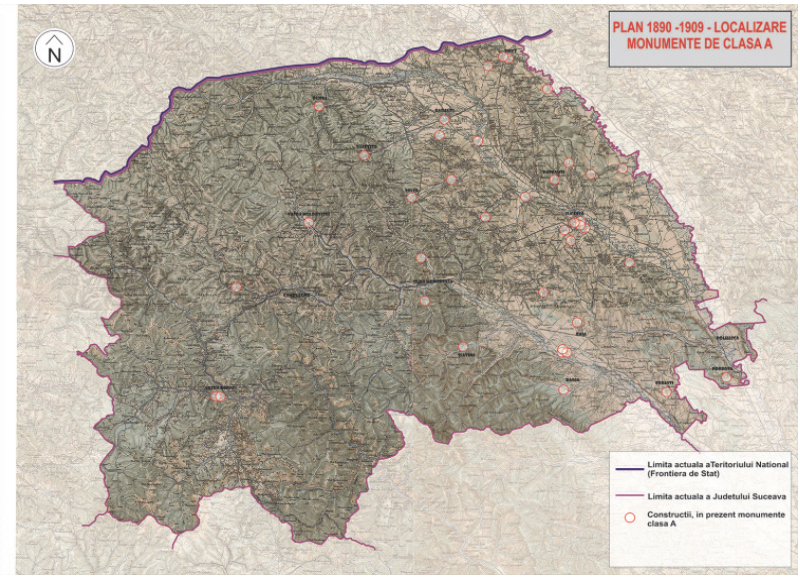

FIGURA 10 – Planul 1890-1909
(Sursa: prelucrare autor după http://lazarus.elte.hu/ **)**

Creşterea gradului de antropizare realizată odată cu dezvoltarea aşezărilor, dezvoltarea sistemului de circulaţie, exploatarea intensivă a terenurilor agricole, dar şi exploatarea mult mai intensă a resurselor naturale (în special cele de lemn), a avut efecte negative asupra cadrului natural. Acest proces a continuat şi după 1918, odată cu integrarea acestei zone la teritoriul naţional al României.

Dezvoltarea sistemului de aşezări a continuat în special după anul 1970, odată cu implementarea politicii de "modernizare" a unor centre urbane şi de dezvoltare a industriei. Localizarea centrelor de producţie, a atras cu sine o dezvoltare progresivă în plan spaţial a localităţilor datorită creşterii cererii pentru spaţii de locuit şi pentru echipamente publice. Toate aceste procese au afectat cadrul natural, antropizarea teritoriului fiind din ce în ce mai accentuată.

După anul 1989, odată cu retrocedarea terenurilor către foştii proprietari sau moştenitorii acestora, cadrul natural, în special zonele împădurite din ariile montane a suferit pierderi masive datorită exploatării intensive a acestuia.

Pe de altă parte, dezvoltarea continuă a turismului a adus presiuni constante atât asupra cadrului natural, cât şi asupra monumentelor istorice localizate în astfel de zone. Acest lucru s-a materializat în scăderea ponderii cadrului natural și creșterea gradului de antropizare.

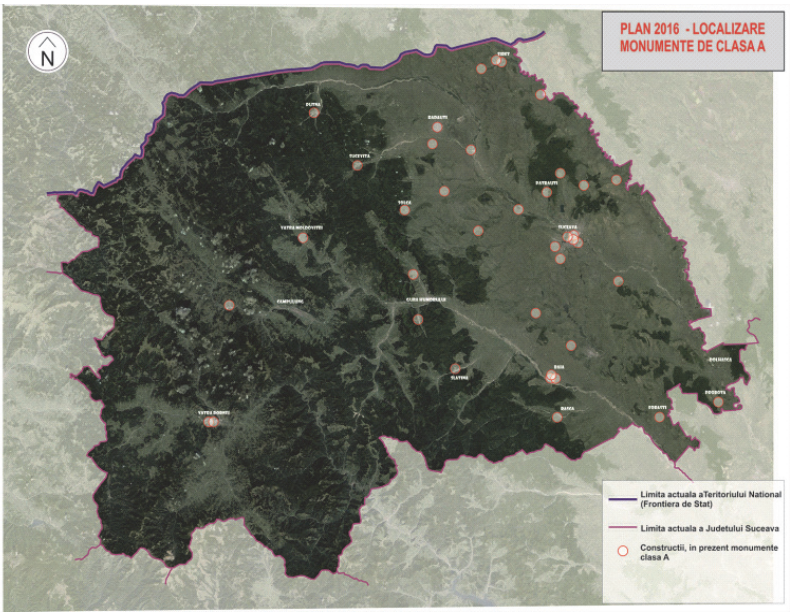

FIGURA 11 – Planul actual
(Sursa: prelucrare autor după Google Earth)

În analiza comparativă prezentată în continuare, în care s-au luat în calcul suprafeţele alocate aşezărilor dezvoltate în această zonă, se poate constata că gradul de antropizare determinat de evoluţia sistemului de aşezări are o creştere extrem de rapidă.

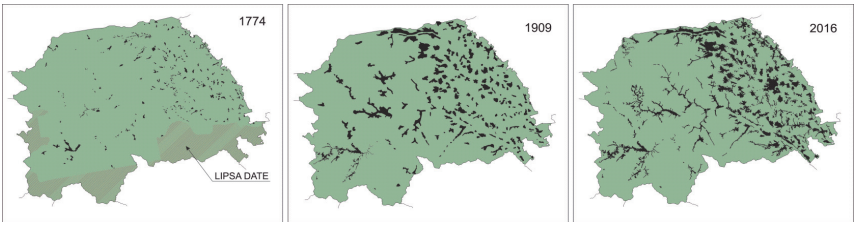

FIGURA 12 – Gradul de antropizare - Evoluţia sistemului de aşezări
(Sursa: autorul)

Cea mai pronunţată transformare se poate constata în intervalul 1774-1909, când mare parte a acestui teritoriu s-a aflat sub ocupaţie austriacă. Procesul a continuat până în zilele noastre, când se observă o accentuare în special în zona de est.

Densitatea crescută a localităţilor, în special în zona estică se datorează treptelor de relief care sunt întâlnite pe teritoriul actual al judeţului Suceava. În această zonă declivitatea este mult mai scăzută, în timp ce în zona de vest există un relief montan. Din acest motiv, în zona montană localităţile sunt dezvoltate mai degrabă în lungul unor văi şi mai puţin pe versanţi.

Antropizarea teritoriului nu se reduce doar la nivelul localităţilor şi la modul de evoluţie al acestora. Exploatarea teritoriului pentru agricultură, lucrările de îmbunătăţiri funciare, cele de prevenire a inundaţiilor, cele de modernizare şi dezvoltare a infrastructurii, dar şi exploatarea resurselor naturale, sunt elemente care modifică în permanenţă peisajul natural. În directă relaţie cu aceste procese de dezvoltare, peisajul construit (urban sau rural) suferă și el o serie de transformări, edificarea unor noi construcții nespecifice zonei și expansiunea în plan teritorial modifică particularitățile generale ale cadrului construit.

IV.2.4. Relaţia obiect - dezvoltarea localităţii - peisaj

Antropizarea teritoriului s-a reflectat şi în relaţia construcţiilor reprezentative (astăzi monumente de clasa A), cu peisajul.

Pe planurile prezentate anterior au putut fi identificate aceste construcţii, putându-se stabili poziţia acestora în relaţie cu localităţile şi cu cadrul natural înconjurător.

În funcție de aceste caracteristici pot fi identificate mai multe tipologii:

- monumente amplasate iniţial izolat, în jurul cărora s-au dezvoltat localităţi, fiind ulterior înglobate în cadrul acestora;
- monumente amplasate în proximitatea unor localităţi, care au fost înglobate cu timpul în cadrul acestora;
- monumente amplasate de la început în cadrul unor localităţi, astăzi fiind amplasate în centrul acestora;
- monumente care au fost amplasate izolat şi care au rămas în afara localităţilor;
- monumente care au fost mutate (schimbată poziţia iniţială). Exemplu biserica de lemn de la Putna, amplasată iniţial la Volovăţ.

Aceste tipologii pot sta la baza stabilirii relaţiilor dintre monument şi peisaj (cadrul natural sau construit care a suferit transformări permanente odată cu evoluţia acestor aşezări).

În reprezentările care urmează (a se vedea figura 13), sunt prezentate analizele comparative ale dezvoltării a 6 localităţi în relaţie cu monumentele şi peisajul.

În cazul localităţii Putna, poziţia monumentului în relaţie cu cadrul natural a favorizat o dezvoltare treptată a ţesutului construit, fără însă a agresa în mod semnificativ mănăstirea. Se constată totuşi o creştere a densităţii fondului construit şi o dezvoltare a acestuia până la limita incintei monumentului, care afectează percepţia din drumul principal de acces. În acelaşi timp poziţia favorabilă în relaţie cu formele de relief şi cu cursul de apă aflate în proximitate, nu a permis un mod de construire intensiv.

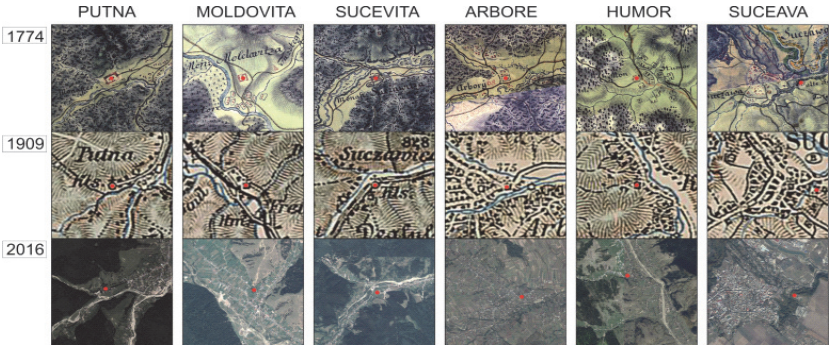

FIGURA 13 – Relaţia monument istoric - peisaj
(Sursa: extras Plan 1772-1774, Plan 1890-1909 şi Plan Google Earth)

În cazul Mănăstirii Moldoviţa, aşezată iniţial în mod izolat, dezvoltarea ţesutului construit s-a realizat prin extindere către aceasta şi ulterior chiar prin înglobare a monumentului în interiorul localităţii. Fenomenul a fost accentuat în special în ultima perioadă, datorită dezvoltării turismului. Cadrul natural a pierdut astfel din importanţă, chiar dacă densitatea de construire din proximitatea monumentului nu este foarte mare.

La Suceviţa în schimb, dezvoltarea localităţii s-a realizat în vecinătatea monumentului, însă datorită prezenţei cursului de apă şi a reliefului înconjurător, s-a păstrat o distanţă de cel puţin 200 de metri între construcţiile învecinate şi mănăstire. Astfel relaţia cu peisajul natural este una mult mai favorabilă.

În ceea ce priveşte biserica din localitatea Arbore, aceasta a fost aşezată încă de la început într-o zonă deja construită, în incinta unei curţi boiereşti. Aşa cum sugerează şi succesiunea de planuri, realizate în etape diferite, se poate constata totuşi că a existat un puternic proces de antropizare de-a lungul timpului. La nivelul anului 1774, biserica şi localitatea erau înconjurate de vaste suprafeţe împădurite, iar astăzi acestea au dispărut.

În cazul Mănăstirii Humor putem constata o dezvoltare a localităţii în jurul acesteia. Dezvoltare este una din ce în ce mai agresivă, caracterizată prin creşterea densităţii de construire şi a regimului de înălţime. Acest fenomen a fost accentuat în ultima perioadă pe fondul dezvoltării turismului şi a interesului pentru aceasta zonă. Mănăstirea Humor, împreună cu cea de la Voroneţ sunt printre cele mai expuse presiunilor dezvoltării turismului, datorită gradului ridicat de accesibilitate şi a distanţei relative mici faţă de municipiul Suceava.

O altă localitate care merită a fi menționată este municipiul Suceava. În comparaţie cu celelalte localităţi ale judeţului omonim, aici există o concentrare mult mai mare de monumente de clasa A. Acest lucru este explicabil având în vedere rolul pe care această localitate l-a avut în istoria Moldovei. În ceea ce priveşte relaţia acestor monumente cu cadrul natural, putem menţiona trei situaţii particulare.

Cetatea de Scaun a fost poziţionată la limita localităţii pe o colină care asigura o poziţie strategică extrem de bună. Datorită declivităţii acestei coline, dar şi din motive de siguranţă, localitatea s-a dezvoltat pe direcţia opusă. Acest lucru a fost favorabil

relaţiei monument-peisaj, cetatea fiind în linii mari şi astăzi ferită de presiunile dezvoltării urbane. Pe de altă parte, modul de construire din interiorul localităţii, a pus prea puţin accent pe vizibilitatea monumentelor, motiv pentru care atât cetatea, cât şi alte monumente sunt din ce în ce mai puţin perceptibile.

O altă situaţie particulară este cea a bisericilor care au fost realizate în interiorul oraşului. Acestea au fost încă de la început incluse într-un cadru construit, care în mod firesc a suferit o serie de transformări de-a lungul timpului.

Cea de-a treia situaţie particulară, este cea a mănăstirii Zamca, care a fost construită în afara oraşului, la o distanţă considerabilă faţă de acesta. Acest edificiu construit cu incintă şi cu sisteme de fortificaţie suplimentare din valuri de pământ, a beneficiat încă de la început de o relaţie privilegiată cu cadrul natural înconjurător. De-a lungul timpului însă, odată cu evoluţia oraşului, şi în mod particular în ultimii 25 de ani, această relaţie se pierde treptat. Ansamblurile rezidenţiale ridicate la limita acestui monument, conduc la pierderea identităţii locului, mănăstirea devenind treptat parte a cadrului urban.

FIGURA 14 – Mănăstirea Zamca
(Sursa: autorul)

Singura relaţie cu peisajul natural, care se mai poate păstra este cea de pe latura nord-vestică, datorită declivităţii accentuate a terenului şi a prezenţei unei vaste suprafeţe împădurite.

Toate aceste şase exemple, nu descriu în amănunt situaţiile particulare ale tuturor monumente şi ansambluri de arhitectură de clasa A, însă oferă o imagine a tipurilor de probleme care apar datorită antropizăriii din ce în ce mai accentuate a acestui teritoriu. Chiar dacă construcţia în sine (la momentul respectiv) a acestor edificii a fost o parte a procesului de antropizare, putem afirma că acest lucru s-a realizat printr-un respect mult mai mare faţă de cadrul natural înconjurător. Dovada acestui fapt stă utilizarea materialelor specifice locului şi scara la care acestea s-au raportat.

IV.3. Peisajul cultural al județului Suceava

IV.3.1. Definirea termenului

Termenul de peisaj cultural a fost utilizat pentru prima dată în lumea academică de către Friedrich Ratzel [32] (în 1895-1896), fiind frecvent folosit și de către alți geografi

[32] Friedrich Ratzel a fost un important geograf și geopolitician german

germani, la începutul secolului XX. În Statele Unite ale Americii, acest termen a fost utilizat pentru prima dată de către geograful Carl O. Sauer, în lucrarea *The Morphology of Landscape*, publicată în anul 1925. Acesta afirma că *"natura nu creează cultură, în schimb, cultura lucrează cu și în interiorul naturii, creând moduri de viață"*. Carl O. Sauer considera că intervențiile umane în peisaj sunt de fapt manifestări ale culturii și că pentru a înțelege o cultură trebuie să înveți să citești peisajul. Începând cu anul 1960, acest termen este din ce in ce mai des utilizat, fiind adoptat și în alte discipline, în mod special în managementul mediului înconjurător.

La nivel internațional, *Convenţia privind protecţia patrimoniului mondial, cultural şi natural* din 1972, a stabilit pentru prima dată o serie de măsuri privind protecția la nivel internațional atât a patrimoniului cultural, cât și a patrimoniului natural. Termenul de peisaj apare definit mai apoi în cadrul *Convenției Europene a Peisajului*, organizată la Florența în anul 2000. În preambulul acestei Convenții se menționează importanța peisajului, astfel: *„Conştiente că peisajul contribuie la formarea culturii locale și că acesta este o componentă de bază a patrimoniului natural și cultural european, contribuind la bunăstarea umană și la consolidarea identității europene"*. De asemenea, la Articolul 1 – *definiții,* se specifică faptul că*: "peisajul desemnează o parte de teritoriu perceput ca atare de către populație, al cărui caracter este rezultatul acțiunii şi interacțiunii factorilor naturali şi/sau umani"*. Din această definiție rezultă faptul că termenul de peisaj nu se referă strict la cadrul natural și că acesta poate cuprinde atât componenta naturală, cât și pe cea antropică (rezultatele intervenției omului în natură). O altă definiție a termenului este dată în cadrul unui studiu al Centrului pentru Patrimoniu Mondial UNESCO. *"Peisajele culturale sunt acelea în care interacțiunea umană cu sistemele naturale, au creat de-a lungul timpului peisaje particulare."* [33]

În România acest concept a intrat în atenția specialiștilor, fiind în prezent din ce în ce mai utilizat și dezbătut. În cercul profesional al arhitecților, o seamă de specialiști în domeniu au oferit o serie de definiții ale acestui concept. Doina Cristea afirma faptul că*:" În prezent s-a statutat distincția: peisaj natural (ca prezență nesemnificativă a amprentei activităților umane) - peisaj cultural (în care domină amprenta activității umane, indiferent că este vorba despre căi de comunicații, construcții, canale, câmpuri cultivate, etc.)".*[34] De asemenea, Sandu Alexandru este de părere că: *"Discuția trebuie începută de la ceea ce, cu un timp în urmă, constituia doar o antiteză între natură, ca mediul în afara intervenției umane, și cultură, ca produs al intervenției umane. […] dacă prin peisaj cultural noi ne-am referi doar la produsul unei acţiuni, ca obiect, ca prezenţă fizică a intervenţiei omului, ne-am situa într-o înţelegere şi abordare simplistă a termenului. Cred că aici trebuie luat în consideraţie, în încărcătura semantică, componenta mentală şi de suflet, pe care intervenţia umană o reprezintă."* [35] O altă definiție, este propusă de către Sârbu Cătălin în cadrul studiului *Peisaj Cultural şi*

[33] Mitchell, Nora, Rössler, Mechtild, Tricaud, Pierre-Marie, *World Heritage Cultural Landscapes A Handbook for Conservation and Management,* Editura World Heritage Centre UNESCO, Paris, 2009, p.5

[34] Cristea, Doina, *Peisajul Cultural: pe urma unui concept*, în *Sâmburele care face să crească*, Editura Fundației Arhitext design, București, 2007, p.2

[35] Sandu, Alexandru, *Peisajul Cultural: pe urma unui concept*, în *Sâmburele care face să crească*, Editura Fundației Arhitext design, București, 2007, p.26

Dezvoltare: "Peisajul cultural este înţeles ca fiind rezultatul suprapunerii cumulative a habitatelor teritoriale, făcându-se totuşi distincţia referitoare la moştenirea culturală privită ca un set static de trăsături ale teritoriului şi identitatea culturală ca fiind rezultat al motorului dinamicilor atât sociale cât şi economice."[36] Acelaşi autor identifică trei componente de bază ale Peisajului Cultural, şi anume: *Patrimoniul natural, Patrimoniul material şi Patrimoniul imaterial.*

Plecând de la aceste trei componente ale peisajului cultural, vor fi identificate în continuare principalele elemente particulare ale judeţului Suceava.

IV.3.2. Cadrul natural – Patrimoniul natural al judeţului

Așa cum s-a prezentat şi mai devreme, un element de potenţial extrem de important al acestui judeţ este cadrul său natural. Deşi de-a lungul timpului acesta a fost afectat de activitatea umană, suferind o serie de transformări, continuă astăzi să fie o resursă extrem de importantă.

La scară macro-teritorială, elementul care oferă particularitate este relieful.

Particularități ale reliefului

Există o relație de interdependență între caracteristicile formelor de relief și hidrografia teritoriului. Întregul teritoriu al județului, fie că vorbim de zona montană sau de cea de deal și podiș, este modelat de traseele cursurilor de apă.

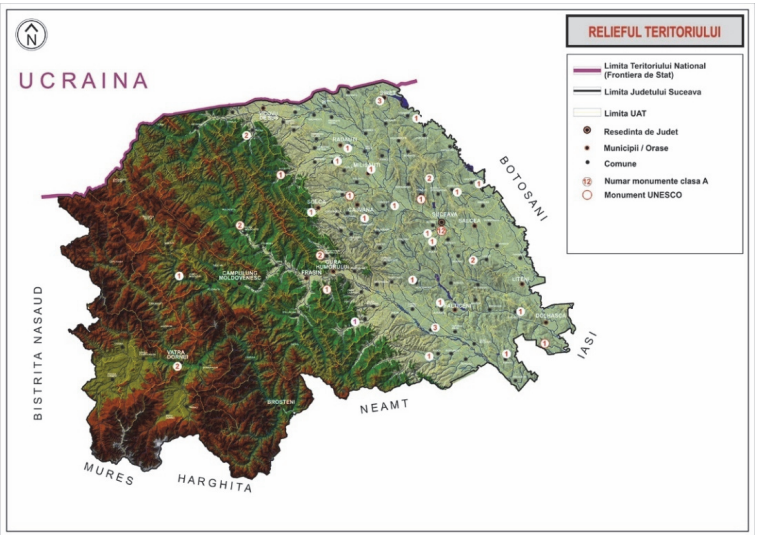

FIGURA 15 – Caracteristicile reliefului
(Sursa: prelucrare autorul pe baza modelării realizate de Olteanu Cosmin)

[36] Sârbu, Cătălin, *Peisaj Cultural şi Dezvoltare*, Editura Universitară "Ion Mincu", Bucureşti, 2011, p.137

Putem astfel identifica cu ușurință traseele cursurilor majore de apă, variațiile formelor de relief punând în evidență prezența văilor aferente acestora. Prezența acestor trasee este mult mai evidentă în zona montană, unde pot fi identificate văi adânci și versanți care urmăresc traseul acestor cursuri de apă.

Declivitatea teritoriului este descendentă în general pe direcția sud-vest, nord-est, cele mai înalte cote de nivel întâlnindu-se la limita cu județele Mureș, Harghita și Neamț. Pentru zona înaltă, reprezentativi pentru acest județ sunt munții Călimani, Rarău, Suhard, Giumalău și Barnar. Altitudinile maxime în cadrul teritoriului sunt întâlnite pe vârful Pietrosul Bistriței - 1791m, vârful Giumalău -1857m și vârful Rarău - 1651m.

Zona de podiș și deal este reprezentată de Podișurile Fălticeni și Dragomirna (care formează împreună Podișul Sucevei) și Subcarpații Neamțului. Aceste zone sunt străbătute de arealele de luncă, dezvoltate în lungul principalelor cursurilor de apă: Siret, Suceava și Moldova.

Reprezentative pentru acest județ sunt și importantele suprafețe împădurite, care sunt dezvoltate în mod special în zona montană. În zonele de podiș și deal (aflate în partea de est a județului), sunt semnificative suprafețe agricole întinse și într-o pondere mult mai scăzută cele împădurite. În ceea ce privește unitățile zonale ale vegetației în raport cu topografia terenului, se remarcă predominanța pădurilor de molid și de brad, molid și fag, intercalate cu pajiști subalpine și pajiști montane secundare, în zona montantă. În zona de deal și podiș se remarcă predominanța terenurilor agricole și a pajiștilor puternic modificate, intercalate punctual cu păduri colinare de fag și carpen sau cu păduri de stejar.

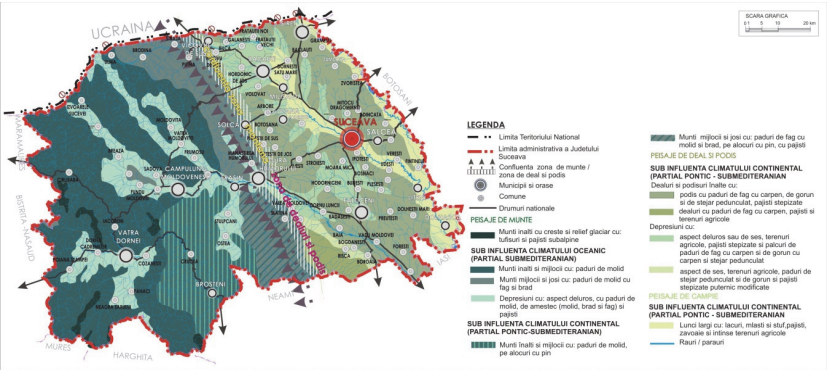

FIGURA 16 – Tipuri de peisaje
(Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor din *Atlasul Republicii Socialiste România din anul 1976*)

În raport cu formele majore de relief și cu ecosistemele prezente pe teritoriul județului Suceava se pot identifica mai multe tipuri de peisaje.

Pentru zona montană pot fi delimitate 6 categorii majore de peisaje, pentru cea de podiș și dealuri 4 categorii majore, la care se adaugă peisajele specifice zonelor de luncă, dezvoltate în zonele de podiș și în proximitatea cursurilor principale de apă.

Pe teritoriul acestui judeţ este prezent şi un important număr de arii naturale protejate de interes naţional sau comunitar. Ariile naturale de interes naţional sunt în număr total de 29 şi sunt formate din rezervaţii forestiere, rezervaţii botanice, rezervații paleontologice, rezervații geologice, rezervații științifice, la care se adaugă şi Parcul Naţional Călimani.

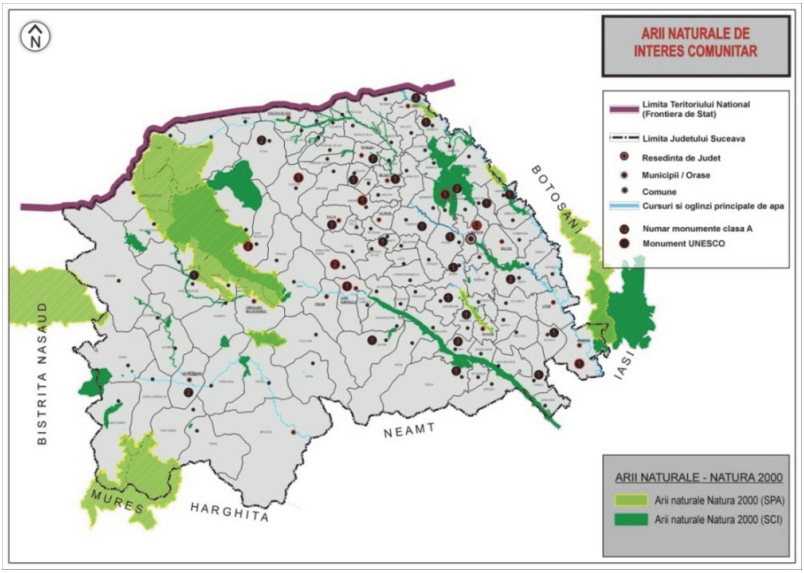

FIGURA 17 – Ariile naturale de interes internațional - Natura 2000
(Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor din *https://natura2000.eea.europa.eu/*)

Reţeaua Natura 2000, include cele mai importante arii protejate pentru protecţia animalelor, plantelor şi habitatelor vulnerabile din Europa. La nivelul judeţului Suceava au fost delimitate în scopul protejării habitatelor, 32 de arii naturale *Natura 2000*, parte dintre acestea cuprinzând areale care depăşesc limitele judeţene. Aceste arii naturale protejate sunt împărţite în două categorii: 27 Situri de importanță comunitară (SCI) și 5 Situri de protecție avifaunistică (SPA).

Ariile naturale protejate nu acoperă suprafeţe foarte întinse având în vedere particularităţile reliefului şi ponderea suprafeţelor împădurite, însă se constată că în zona estică acestea sunt dezvoltate în special în lungul râurilor: Siret, Suceava şi Moldova.

Infrastructura macro-teritorială verde și coridoare verzi-albastre

În raport cu treptele majore de relief și cu principalele elemente ale cadrului natural (amintite mai devreme), infrastructura macro-teritorială verde este dezvoltată în general dezechilibrat.

Zona de vest, prezintă o dezvoltare mult mai omogenă, datorită vastelor suprafețe împădurite, în timp ce în aria estică prezența cadrului natural neantropizat (sau puțin antropizat) este remarcată în general în lungul principalelor cursuri sau oglinzi de apă.

Dezvoltarea rețelei de localități și a activităților de exploatare a teritoriului, a condus treptat la scăderea suprafețelor împădurite și la o antropizare mult mai pronunțată a teritoriului în special în zona estică.

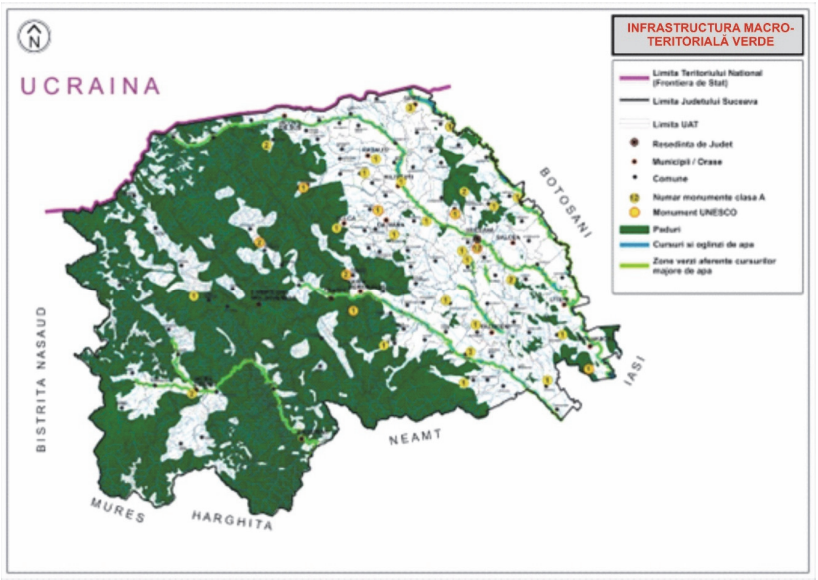

FIGURA 18 – Infrastructura macro-teritorială verde și coridoare verzi-albastre
(Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor din arhiva proprie)

Astfel, cadrul natural din aceasta zonă a evoluat în directă relație cu activitățile umane. Dezvoltarea unor habitate în lungul cursurilor de apă (mare parte dintre acestea incluse în prezent în Rețeaua *Natura 2000*), a fost posibilă în special datorită caracteristicilor albiei majore și mai puțin datorită existenței unor zone de protecție. Deși infrastructura macro-teritorială din zona estică este mai puțin omogenă în comparație cu zona vestică, rețeaua hidrografică care acoperă acest areal favorizează totuși dezvoltarea unor coridoare verzi in directă relație cu cursurile de apă.

În raport cu elementele majore ale cadrului natural, poziția monumentelor este în general favorabilă, valorificarea acestora fiind mai degrabă condiționată de gradul de accesibilitate sau de caracteristicile țesutului construit.

IV.3.3. Patrimoniul material al județului

Patrimoniul construit

Patrimoniul construit este constituit din sistemul de aşezări în ansamblul său, construcţii şi ansambluri cu valoare arhitecturală şi ambientală (clasate sau nu ca monumente istorice), elemente de infrastructură care au valoare istorică (drumuri, căi ferate, poduri, etc), dar şi situri arheologice. Sistemul de aşezări poate reprezenta un

interes deosebit având în vedere încărcătura istorică şi simbolică a unora dintre localităţile componente. Pe de altă parte modul de dezvoltare în plan teritorial al acestor localităţi poate fi extrem de relevant luând în considerare relaţia evoluţiei lor în raport cu monumentele istorice.

Infrastructura de acces reprezintă un bun de patrimoniu deosebit având în vedere faptul că dezvoltarea acesteia a stat la baza evoluţiei întregului teritoriu. Chiar dacă nu s-au păstrat în cele mai multe cazuri elementele originale, lucrările aferente acestora şi traseele stabilite odată cu dezvoltarea infrastructurii sunt astăzi elemente de identitate ale acestui teritoriu.

Siturile arheologice, chiar dacă nu prezintă toate un interes turistic deosebit sunt elemente care fac parte din peisajul cultural al acestui teritoriu. Unele dintre acestea sunt elemente identitare pentru anumite localităţi. Un astfel de exemplu este Cetatea Şcheia din Suceava, aflată astăzi în stare de ruină. Deşi în momentul de faţă se pot observa doar urme ale fostei cetăţi, această imagine a devenit una simbol pentru municipiul Suceava.

În ceea ce priveşte fondul construit, judeţul Suceava dispune de o bogată resursă, reprezentativă pentru această zonă, fiind prezente atât elemente de arhitectură vernaculară, cât şi construcţii publice, sistemele de apărare, construcţii rezidenţiale, dar şi de cult.

Judeţul Suceava beneficiază de un număr important de edificii clasate astăzi ca monumente istorice din grupa valorică A şi B. În raport cu situaţia de la nivel naţional, s-a putut constata faptul că Suceava este unul dintre judeţele care concentrează un număr foarte mare de monumente istorice de clasa A (după număr poziţii din Lista Monumentelor Istorice 2015).

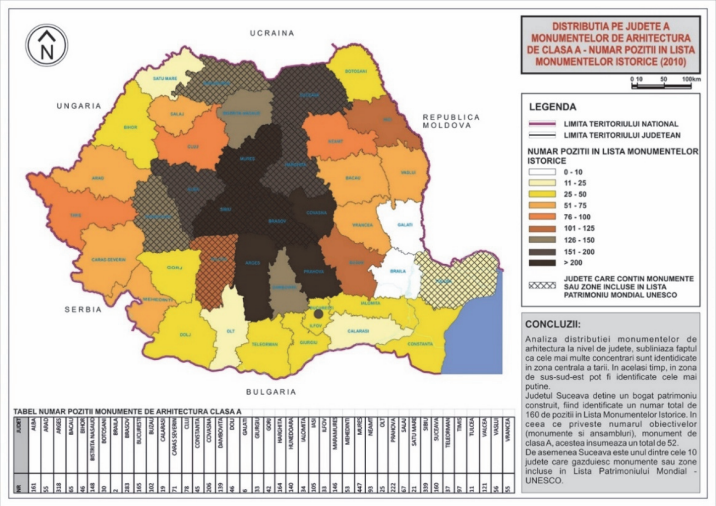

FIGURA 19 – Număr de monumente sau ansambluri de clasa A
(Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor din Lista Monumentelor Istorice 2015)

Din imaginea anterioară, se poate remarca faptul că judeţele cu cele mai multe astfel de monumente sunt cele aşezate în zona centrală a ţării şi cele din zona central-nordică. De asemenea, se poate constata faptul că Suceava este unul din cele 10 judeţe care deţin monumente sau zone incluse în *Lista Patrimoniului Mondial.*

În ceea ce priveşte distribuţia la nivel judeţean a monumentelor istorice de interes naţional (clasa A), se poate remarca faptul că acestea se concentrează în mod deosebit în zona estică a teritoriului, fapt explicabil datorită prezenţei zonei de podiş şi de deal. În zona de vest, acestea au un grad de dispersie mult mai ridicat, poziţia lor fiind puternic condiţionată de declivitatea accentuată a terenului.

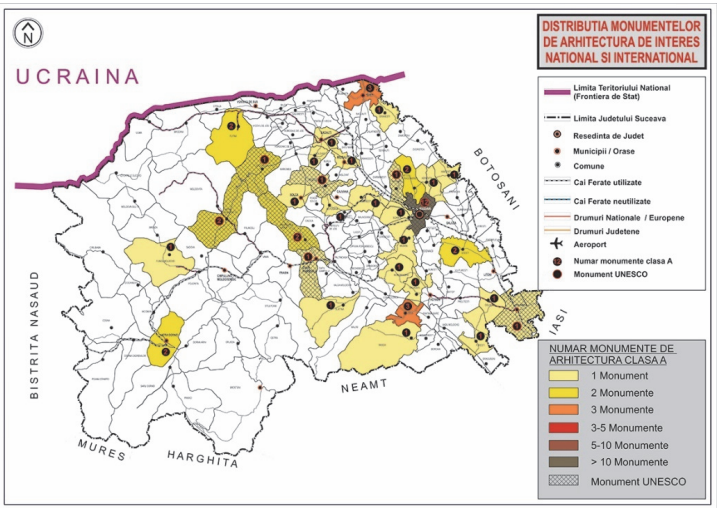

FIGURA 20 – Distribuția la nivelul teritoriului a monumentelor istorice de importanță națională și universală
(Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor din Lista Monumentelor Istorice 2015)

Concentrarea patrimoniului construit la nivelul UAT-urilor scoate în evidență faptul că municipiul Suceava beneficiază de cel mai mare număr de monumente istorice (12 dintre care unul UNESCO), fiind urmat de Siret şi Baia cu câte 3 monumente clasa A. Poziţia în teritoriu a monumentelor UNESCO este şi ea extrem de relevantă, putându-se remarca o concentrare a acestora în zona centrală a judeţului, aici fiind localizate biserica din Arbore, Mănăstirea Voroneţ, Mănăstirea Moldoviţa şi Mănăstirea Sucevița.

Analiza realizată asupra monumentelor istorice de clasa B (importante şi ele pentru determinarea întregului potenţial al judeţului), a evidenţiat faptul că la nivelul întregului teritoriu sunt localizate un număr total de 176 de construcţii şi ansambluri de arhitectură de interes local.

În ceea ce priveşte concentrarea acestora, se remarcă faptul că centrele urbane Suceava, Rădăuţi, Câmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei şi Fălticeni, concentrează cele mai multe astfel de monumente.

Acest lucru este explicabil datorită rolului teritorial pe care aceste centre urbane l-au avut și îl au la nivelul județului.

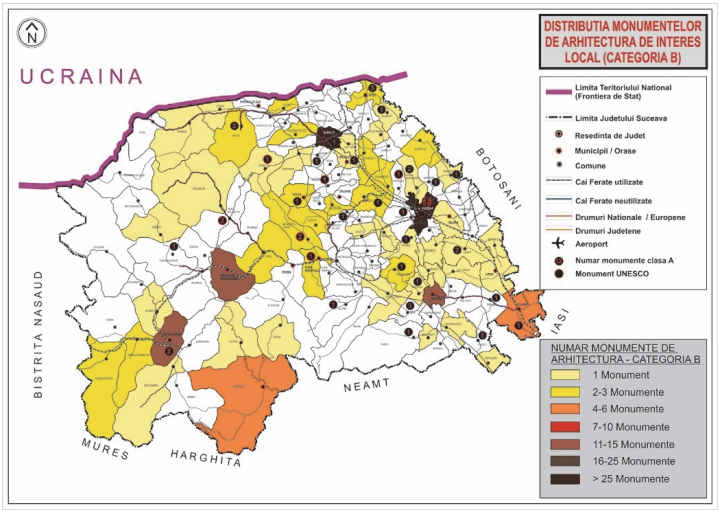

FIGURA 21 – Distribuţia monumentelor istorice din grupa valorică B
(Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor din Lista Monumentelor Istorice 2015)

Acest lucru este explicabil datorită rolului teritorial pe care aceste centre urbane l-au avut și îl au la nivelul județului. Din analiza relaţiei monumente de clasa A - monumente de clasa B, se constată faptul că anumite UAT-uri concentrează ambele tipologii de monumente.

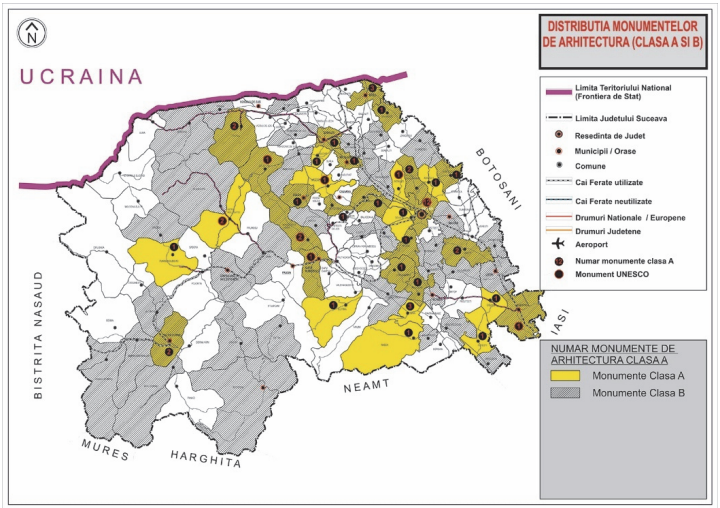

FIGURA 22 – Relaţia monumente istorice de importanţă naţională şi universală- monumente istorice de importanţă locală
(Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor din Lista Monumentelor Istorice 201

De asemenea, gradul de acoperire al teritoriului cu construcţii reprezentative (incluse în Lista Monumentelor Istorice) este foarte mare. Practic acest județ beneficiază de un număr extrem de important de monumente istorice (de clasa A si B), care acoperă în mod echilibrat zone vaste din acest teritoriu. La acestea se adaugă şi siturile arheologice.

În concluzie, potenţialul acestei zone, în raport cu fondul construit protejat este extrem de mare, mai cu seamă datorită reprezentativităţii unor biserici şi mănăstiri, care beneficiază de un renume atât naţional, cât şi internaţional.

IV.3.4. Patrimoniul imaterial al judeţului

Ocupaţiile tradiționale de bază practicate încă din cele mai vechi timpuri pe acest teritoriu mai pot fi regăsite și astăzi: cultivarea plantelor în zona de podiș, creșterea animalelor în zona montană, pădurăritul în zona montană și cea de podiș. În același timp, mineritul, culesul din natură, vânătoarea, pescuitul, albinăritul, cărbunăritul sunt ocupaţii tradiţionale secundare care se mai practică şi astăzi. De asemenea, în acest teritoriu sunt prezente și o serie de meșteșuguri tradiţionale, cum ar fi: prelucrarea fibrelor textile (torsul şi ţesutul, cusutul, dar care astăzi nu se mai realizează pe pânză din in sau cânepă, sumănitul, vopsitul vegetal), prelucrarea lemnului (tâmplăritul, drăniţitul, dogăritul, împletitul nuielelor), prelucrarea pieilor (cojocăritul, opincăritul, curelăritul), fierăritul, olăritul, încondeierea sau închistrirea ouălelor. Din nefericire, însă o parte dintre aceste meșteșuguri tradiţionale riscă să dispară odată cu trecerea timpului.

Teritoriul judeţului Suceava dispune şi de un bogat patrimoniu imaterial legat de sărbători sau de ocupaţiile tradiţionale. Aceste sărbători se află de cele mai multe ori în strânsă legătură cu calendarul religios și cu anotimpurile. Fiecărei perioade îi corespund o serie de obiceiuri cu o semnificaţie deosebită și cu variaţii de la o localitate la alta. Din categoria patrimoniului imaterial fac parte şi locurile simbolice, spaţiile unde s-au desfăşurat bătălii importante sau unde au avut loc evenimente importante şi care astăzi constituie repere pentru locuitori.

Analizând categoriile de patrimoniu imaterial menţionate în *Repertoriul naţional de patrimoniu cultural imaterial*, elaborat în anul 2008, se constată că în judeţul Suceava regăsim: forme de artă ale cuvântului şi expresii verbale tradiţionale, folclor muzical, folclor coregrafic, jocuri de copii şi tineret, sărbători, obiceiuri şi ritualuri, practici tradiţionale de prevenire, combatere şi vindecare a bolilor, meşteşuguri artistice, alimentaţie tradiţională. Putem constata astfel că acest patrimoniu imaterial are un potenţial deosebit de valorificare în scop turistic, fiind exploatat şi astăzi în promovarea zonei.

Județul Suceava dispune și de alte elemente de interes care reprezintă un potenţial deosebit pentru dezvoltarea zonei. Centrele de creaţie tradiţională (olăritul, ţesutul, prelucrarea tradiţională a lemnului, încondeiatul ouălor, etc.), erau prezente la nivelul anului 2016 în 33 de comune, la care se adaugă centrul de artă populară din municipiul Suceava.

Tabel 4 –Localizarea centrelor tradiţionale şi a muzeelor la nivelul anului 2016

UAT-uri	Târguri meşteşugari	Festivaluri / concursuri/ baluri / hora	Centru de artă populară şi creatori populari	Tabere de creaţie	Muzee şi case memoriale, inclusiv cele din incinta monumentelor	UAT-uri	Târguri meşteşugari	Festivaluri / concursuri/ baluri / hora	Centru de artă populară şi creatori populari	Tabere de creaţie	Muzee şi case memoriale, inclusiv cele din incinta monumentelor
Municipiul Suceava	X	X	X		X	Grăniceşti		X	X		
Municipiul Fălticeni	X	X			X	Horodnic de Jos		X			
Municipiul Rădăuţi	X	X		X	X	Iacobeni			X	X	
Municipiul Câmpulung Moldovenesc		X			X	Iaslovăţ		X			
Municipiul Vatra Dornei		X			X	Mălini		X			X
Oraşul Gura Humorului	X	X			X	Mănăstirea Humorului					X
Oraşul Siret					X	Marginea	X	X	X		
Oraşul Frasin		X				Mitocu Dragomirnei			X		X
Oraşul Milişăuţi	X	X				Moara		X	X		
Oraşul Solca	X				X	Moldova-Suliţa		X	X		
Adâncata				X		Moldoviţa		X	X		X
Arbore		X				Păltinoasa		X		X	
Baia		X	X		X	Panaci		X	X		
Bălăceana		X	X			Pârteştii de Jos		X			
Berchişeşti		X	X			Pătrăuţi					X
Bilca		X	X		X	Poiana Stampei		X	X		X
Bogdăneşti			X			Pojorâta		X			
Bosanci					X	Putna		X			X
Botoşana		X	X		X	Râşca			X		X
Breaza			X			Sadova		X	X		X
Brodina			X			Şaru Dornei		X			
Buneşti		X				Scheia		X			
Cacica	X	X	X			Serbăuţi		X			X
Calafindeşti		X				Slatina					X
Cârlibaba		X	X			Straja		X	X		
Ciocăneşti		X	X		X	Stroieşti					X
Ciprian Porumbescu		X			X	Sucevița		X		X	X
Cornu Luncii		X			X	Todireşti		X			
Coşna		X	X			Udeşti		X	X		X

Dărmănești		X	X			**Ulma**		X			
Dolhești		X				**Valea Moldovei**		X			
Dorna-Arini		X	X			**Vama**		X	X		X
Dorna Candrenilor			X		X	**Vatra Moldoviței**		X	X		X
Dornești					X	**Vereşti**			X		
Forăști			X			**Voitinel**		X			
Frătăuții Noi		X				**Volovăț**		X			
Frătăuții Vechi	X					**Zvoriștea**		X			
Fundu Moldovei		X	X								

Sursa: autorul

În relaţie directă cu principalele sărbători ale anului şi cu ziua localităţilor, se pot remarca un număr semnificativ de centre urbane şi rurale unde se desfăşoară festivaluri, concursuri sau hore. S-au putut identifica astfel, un număr de 56 de UAT-uri, pe teritoriul cărora se desfăşoară astfel de activităţi culturale. La fel de reprezentative sunt şi muzeele sau casele memoriale (independente sau amplasate în incinta unor monumente), fiind identificate la nivelul judeţului un număr total de 33 de astfel de construcţii.

IV.4. Accesibilitatea ca premisă a valorificării peisajului cultural

Gradul de accesibilitate în teritoriu este condiționat de relieful terenului, de importanţa aşezării în reţeaua de localităţi, dar şi de relaţiile cu vecinătăţile acestui judeţ.

În zona de vest a teritoriului, unde declivitatea terenului este mult mai accentuată, sistemul principal de transport s-a dezvoltat în lungul văilor cursurilor de apă. Există însă şi excepţii, unde s-au realizat traversări peste versanţi, necesare datorită importanţei unor relaţii. Ne referim aici la legătura Pojorâta-Iacobeni (prin Mestecăniș), unde a fost necesară o legătură prin tunel pentru calea ferată şi una peste versanţi (prin serpentine), pentru cea rutieră. O situaţie asemănătoare o putem identifica şi pentru legătura Suceviţa-Vatra Moldoviței, o relaţie turistică importantă care s-a realizat tot prin serpentine.

În zona de est a teritoriului, gradul de accesibilitate este mult mai ridicat. Prezenţa unor legături rutiere şi feroviare importante, dar şi densitatea mult mai crescută a reţelei de localităţi, care a determinat dezvoltarea unui sistem de circulaţie mult mai dens, face ca acest teritoriu să dispună de un acces mult mai facil. La aceste aspecte contribuie şi prezenţa Aeroportului Internaţional de la Salcea, poziţionat la limita estică a teritoriului, deservind astfel şi judeţul Botoşani.

În urma analizei gradului de accesibilitate, realizat prin raportare la principalele căi de acces (rutiere, feroviare şi aeriene), s-a putut consta că în zona vestică, UAT-urile cele mai accesibile sunt cele care au legătură directă la DN 17 (E58) şi la calea ferată către Vatra Dornei (magistrala 502). În estul teritoriului, datorită prezenţei unor legături (rutiere şi feroviare) importante, se poate consta că cele mai accesibile UAT-uri sunt cele localizate pe traseul E58 (DN 17 si DN 29), pe direcţia Botoşani - Vatra Dornei şi cele localizate pe traseul E85 (DN2: Fălticeni - Siret). La această stare de fapt contribuie şi prezenţa aeroportului care oferă un grad ridicat de accesibilitate pentru UAT-urile aflate în limita a 50km faţa de acesta.

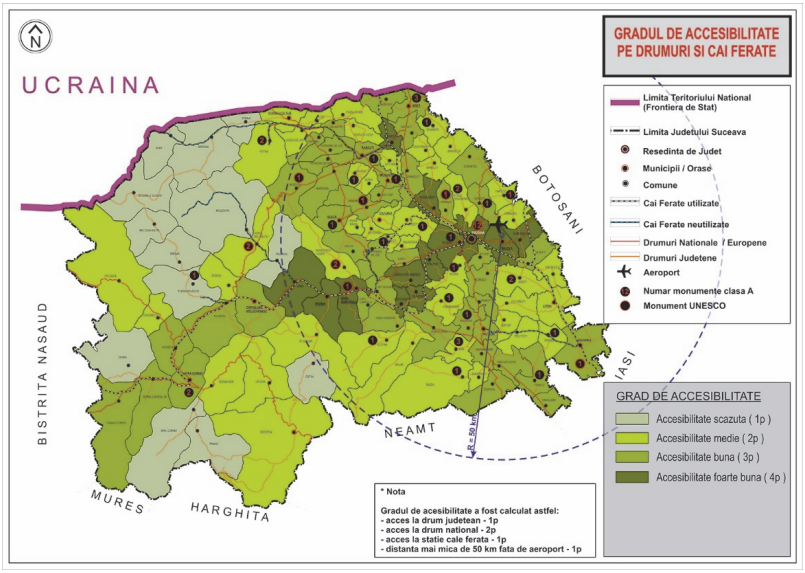

FIGURA 23 - Accesibilitatea la nivelul teritoriului
(Sursa: autorul)

În raport cu analiza dezvoltării infrastructurii turistice, se poate constata totuşi că deşi dispune de o accesibilitate mult mai ridicată, zona estică are o dezvoltare a infrastructurii turistice mult mai scăzută. Excepţie face municipiul Suceava şi imediata sa vecinătate, unde dezvoltarea turismului nu s-a realizat în raport cu calitatea cadrului natural ci mai degrabă în raport cu rolul teritorial pe care acesta îl are.

În ceea ce priveşte relaţia monumente istorice de clasa A - accesibilitate, se poate constata că acestea beneficiază în mare măsură de o accesibilitate crescută, poziţia acestora în teritoriu fiind în general benefică valorificării lor.

IV.5. Dezvoltarea turismului şi impactul asupra monumentelor

Dezvoltarea accentuată a turismului în acest teritoriu s-a produs odată cu creşterea accesibilităţii şi a apariţiei infrastructurii aferente (structuri de cazare, dotări, reţele edilitare, etc.). Deşi scara dezvoltării nu era la fel de mare, teritoriul a devenit atractiv pentru turişti cu mult înaintea construirii echipamentelor aferente infrastructurii turistice.

O importantă resursă turistică au fost în mod evident bisericile şi mănăstirile construite aici în Perioada Medievală. Pelerinajele la aceste lăcaşe de cult erau obiceiuri cu o tradiţie îndelungată, cele mai atractive fiind acelea care adăposteau moaştele unor sfinţi. Acest lucru este evidenţiat şi de istoricul Nicolae Iorga, care descrie tradiţia pe care o păstrau românii în ceea ce priveşte cinstirea Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, ale cărui moaşte erau adăpostite în oraşul Suceava încă din secolul al XV-lea. Astfel, la

sărbătorile importante, aceste lăcaşe de cult nu adunau numai locuitorii din proximitate, ci şi alţi credincioşi de la distanţe considerabile. De remarcat este faptul că deşi multe dintre aceste biserici şi mănăstiri se aflau pe teritoriul Bucovinei, deci sub dominaţie austriacă (între 1775-1918), mulţi dintre credincioşi erau dispuşi să treacă în mod frecvent graniţa pentru a participa la aceste sărbători.

O altă importantă resursă turistică au fost bogăţiile subsolului, în special în zona Vatra Dornei. Această zonă a devenit atractivă încă de pe timpul dominaţiei austriece, reprezentanţii acestora identificând potenţialul acestei zone încă de la momentul anexării acestui teritoriu.

Modernizarea drumurilor de acces şi apariţia infrastructurii feroviare pe întreg teritoriul au contribuit şi ele în mod considerabil la dezvoltarea turismului. Centrele urbane şi rurale care aveau potenţial turistic au devenit mult mai accesibile, contribuind astfel la dezvoltarea infrastructurii specifice. Dezvoltarea turismului în această zonă a devenit mult mai accentuată după anul 1950, în special în zona Vatra Dornei, care a suferit o serie de extinderi şi modernizări ale bazelor de tratament şi a infrastructurii de cazare. În celelalte zone ale judeţului scara dezvoltării infrastructurii de cazare este mult mai scăzută, excepţie făcând municipiul Suceava, reşedinţa de judeţ, în care au fost localizate un număr important de hoteluri. Analiza distribuţiei structurilor de cazare la nivelul UAT-urilor, pentru anul 1990, susţine afirmaţiile de mai devreme, Vatra Dornei urmată de municipiul Suceava sunt centrele urbane care adăpostesc cel mai mare număr de structuri de cazare. De asemenea, se poate remarca faptul că nu există o concentrare a acestora în anumite zone şi că structurile de cazare sunt dispersate la nivelul teritoriului.

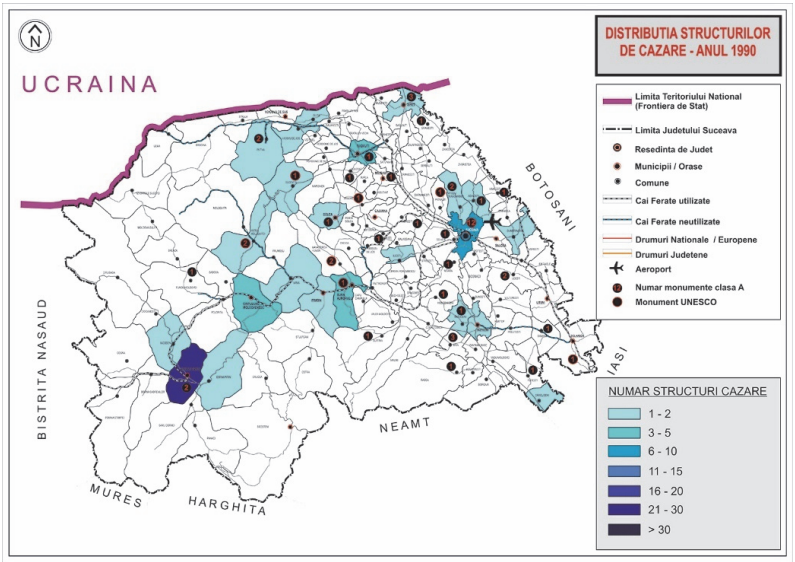

FIGURA 24 - Distribuţia structurilor de cazare la nivelul judeţului Suceava - anul 1990 (Sursa: prelucrare autorul pe baza datelor de pe http//statistici.insse.ro/shop/)

În comparaţie cu situaţia prezentată la nivelul anului 1990, se poate remarca faptul că la nivelul anului 2024, distribuţia structurilor de cazare la nivelul teritoriului oferă o nouă configuraţie. Acestea sunt în prezent localizate în raport cu elementele de potenţial ale judeţului, fiind concentrate în special în zona montană şi în municipiul Suceava sau în proximitatea acestuia.

De asemenea, numărul oraşelor şi comunelor care găzduiesc astfel de structuri de cazare s-a triplat, crescând de la 23 în anul 1990, la 73 în anul 2024. Numărul total al acestor structuri a crescut şi el de peste treisprezece ori, evoluând de la 63 la nivelul anului 1990, la 831 în 2024.

Se mai poate observa şi faptul că nivelul de concentrare al structurilor de cazare pe UAT-uri este direct proporţional cu potenţialul natural şi cultural al zonei. Dacă în cazul municipiilor Suceava şi Vatra Dornei, exista o bază turistică deja dezvoltată, în Gura Humorului, Mănăstirea Humor, Vama, Sucevița, Câmpulung Moldovenesc şi Dorna Arini se constată o creştere semnificativă a numărului acestora. Cele mai importante dezvoltări se remarcă în oraşul Gura Humorului cu o creştere de la 3 la 100 de structuri de cazare. De asemenea, şi în Sucevița se constată o creştere extrem de importantă de la 1 la 43 de structuri de cazare.

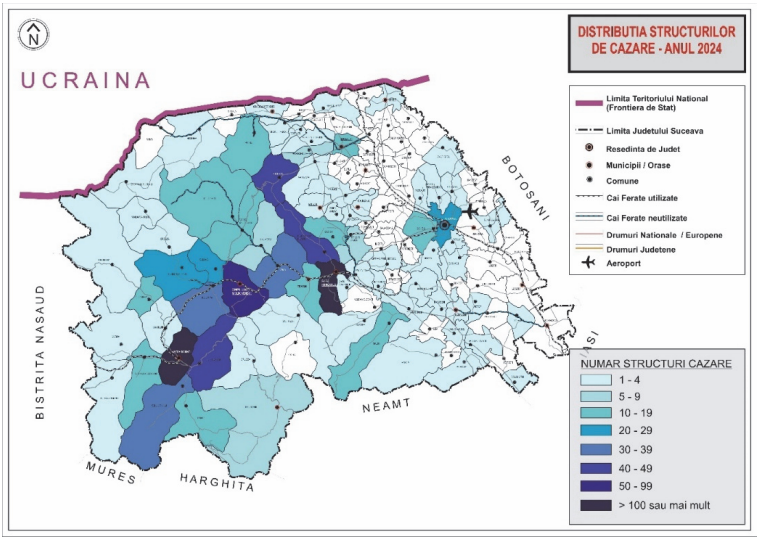

FIGURA 25 - Distribuţia structurilor de cazare la nivelul judeţului Suceava - anul 2024
(Sursa: prelucrare autorul pe baza datelor de pe http//statistici.insse.ro/shop/)

Numărul înnoptărilor în structurile de cazare este şi el extrem de relevant, chiar dacă nu reflectă numărul total al turiştilor care ajung în acest judeţ. În raport cu analiza privind distribuţia structurilor de cazare, numărul de turişti cazaţi în acest teritoriu păstrează cam aceeaşi distribuţie ca şi la analiza precedentă.

În acelaşi timp, se poate remarca faptul că în realitate capacitatea noilor structuri de cazare nu este foarte ridicată, concentrările de turişti realizându-se într-un număr mare de structuri de cazare de tip pensiuni. Pe de altă parte trebuie să luăm în considerare şi faptul că nu întotdeauna valorile din statistici corespund realităţii, numărul structurilor de cazare şi al turiştilor găzduiţi putând fi în realitate mult mai mare.

În ceea ce priveşte efectele acestor dezvoltări asupra monumentelor istorice, putem remarca faptul că cele mai afectate de această creştere sunt cele amplasate într-un cadru natural favorabil. În acelaşi timp, monumentele concentrate în municipiul Suceava şi în proximitatea acestuia sunt şi ele supuse presiunilor dezvoltării atât a structurilor turistice, cât şi a zonelor rezidenţiale. Celelalte monumente, chiar dacă nu dispun de o poziţie favorabilă în teritoriu sau de un cadru natural deosebit pot fi afectate de dezvoltarea turismului. Turismul de tranzit şi localizarea unor activităţi în relaţie directă cu dezvoltarea turismului (ex. comerţul ambulant, sau punctele de alimentaţie publică), pot avea şi acestea efecte negative.

IV.6. Poziția monumentelor în raport cu elementele de potențial ale județului

Raportat la trecutul acestui teritoriu, principalele perioade de evoluție sunt astăzi marcate de prezența unor construcții reprezentative, care evocă istoria plină de evenimente.

Poziția acestor monumente în teritoriu a fost condiționată atât de motive strategice, cât mai ales de necesitatea de a acoperi nevoile comunităților și ale liderilor. Astfel, raportat la rețeaua de localități care s-a extins, acoperind arii din ce în ce mai vaste, construcțiile reprezentative au fost amplasate dispersat, cu o anumită concentrare în punctele cheie.

Trebuie să subliniem faptul că o parte dintre aceste construcții sau ansambluri au fost amplasate din rațiuni strategice, avantajele poziției de atunci fiind mai puțin evidente astăzi. Vorbim totuși despre o perioadă îndelungată de timp în care acest teritoriu a suferit transformări succesive. Astfel și proximitatea acestor monumente s-a schimbat, evidențiind o nouă raportare a monumentului istoric la teritoriu. Din acest motiv, astăzi ne raportăm la alte elemente de potențial și la alte criterii de valorificare ale monumentului.

În raport cu elementele de potențial ale teritoriului se poate remarca faptul că anumite monumente de arhitectură de clasa A, beneficiază de o relație favorabilă cu elementele cadrului natural (cele din Putna, Sucevița, Moldovița, Fundu Moldovei, Vatra Dornei, Gura Humorului și Slatina). În același timp însă nu toate aceste monumente istorice pot fi integrate într-un circuit turistic continuu. Spre exemplu, poziția periferică a monumentelor din Putna, determină o accesibilitate relativ dificilă, forțând astfel vizitatorul să realizeze un drum dus-întors de 52 de km până la traseul principal. Aceeași situație o întâlnim și în cazul monumentelor din Slatina (36 km dus-întors), Fundu Moldovei (16 km dus-întors) și Gura Humorului (Mănăstirea Humor 10 km dus-întors și Voroneț 8 km dus-întors), unde turiștii se abat astfel de la traseele principale. Această situație trebuie coroborată totuși și cu gradul de dezvoltare a turismului din zonele respective. Așa cum se amintea și mai devreme, în intervalul 1990-2024, zona montantă a cunoscut o dezvoltare extrem de importantă a structurilor de

cazare, astfel încât o parte dintre aceste localități devin practic puncte de plecare către celelalte obiective din proximitate. Ne putem referi aici în mod special la cazul localităților Gura Humorului, Vatra Dornei și Sucevița, unde sunt prezente peste 40 de structuri de cazare (în general pensiuni).

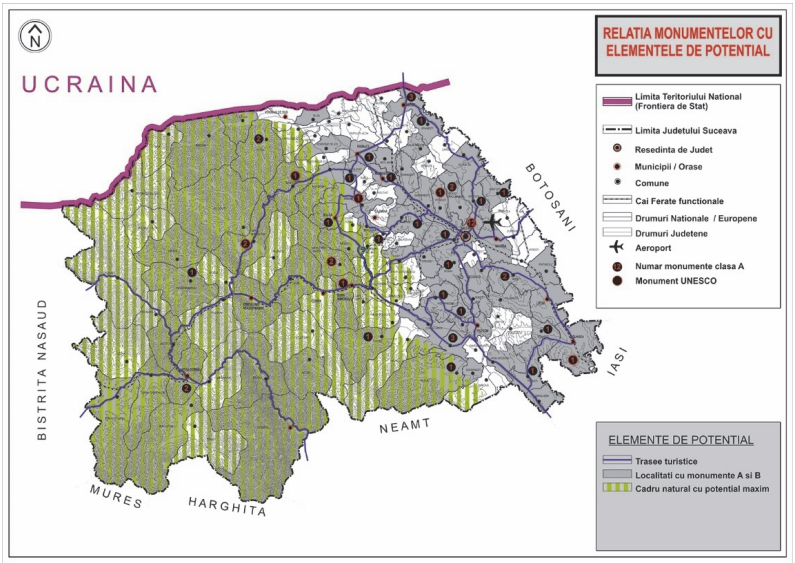

FIGURA 26 - Relația monumente istorice – elemente de potențial ale teritoriului (Sursa: autorul)

O situație favorabilă o întâlnim în cazul municipiului Suceava, care beneficiază de o accesibilitate extrem de ridicată, putând deveni astfel punct de plecare principal către destinațiile turistice din județ. Dacă în cadrul municipiului Suceava accesibilitatea monumentelor istorice este în general un punct forte, în proximitatea acestuia putem întâlni și monumente care sunt amplasate periferic față de traseele turistice principale. Putem aminti Biserica Armenească Hagigadar din Moara, Biserica Sfântul Ilie din Șcheia, Biserica din Hânțești, Biserica din Pătrăuți sau Mănăstirea Dragomirna.

Biserica Sfântul Ilie din Șcheia, se află la o distanță de 1km față de traseul principal și are o semnalizare necorespunzătoare, fiind astfel greu reperabilă din traseele principale. Biserica Armenească Hagigadar, beneficiază de o bună semnalizare, însă accesul relativ dificil și distanța până la traseul principal o fac puțin atractivă pentru turiști. O situație similară o putem întâlni și în cazul bisericii din Hânțești, care impune o abatere de 12 km (dus-întors) de la traseul principal. În acest caz trebuie să mai luăm în considerare și faptul că traseul Suceava-Siret prin Adâncata este unul secundar, fiind foarte rar utilizat în scop turistic. Din acest motiv nici biserica din Grămești (sat Bălinești), situată mai spre nord, nu este considerată un obiectiv turistic principal. În schimb, biserica din Pătrăuți și Mănăstirea Dragomirna, chiar dacă impun o abatere (de 3 respectiv 9 km) de la traseul principal, sunt printre obiectivele turistice cele mai vizitate din acest județ. Biserica din Pătrăuți beneficiază și de un statut special de

protecție, fiind inclusă în lista patrimoniului Mondial UNESCO. Din acest motiv, această biserică este și un important obiectiv turistic la nivel internațional.

De asemenea, Mănăstirea Dragomirna este unul dintre cele mai emblematice monumente ale județului, distanța mică față de municipiul Suceava și amplasarea în proximitatea unui traseu turistic principal o fac extrem de atractivă. Cu toate acestea însă, Biserica Sfinţii Enoh, Ilie și Ioan Teologul (Dragomirna Mică), situată la limita incintei Mănăstirii Dragomirna, este aproape necunoscută. Slaba semnalizare a acesteia și concurența cu mănăstirea o fac lipsită de atractivitate, chiar dacă are un potențial turistic deosebit.

IV.7. Concluzii

Dezvoltarea unor construcţii reprezentative la nivelul teritoriului actual al judeţului Suceava a fost condiţionată de o serie de factori importanţi. Întemeierea *Ţării Moldovei* a fost un moment crucial, permiţând crearea condiţiilor favorabile dezvoltării unor astfel de investiţii. Un aport important l-au avut chiar domnitorii Moldovei, o parte dintre aceştia fiind ctitori de biserici, mănăstiri şi construcţii cu rol de apărare, alţii sprijinind în mod direct refacerea sau repararea unor construcţii. O parte dintre domnitori chiar dacă nu au realizat intervenţii în această zonă, au contribuit prin politicile pe care le-au implementat, la stimularea unor astfel de lucrări. De asemenea, perioada ocupației austriece între 1775-1918, a fost una determinantă pentru evoluția acestui teritoriu, fiind edificate un număr important de construcții care astăzi sunt clasate ca monumente de importanță națională sau locală.

În ceea ce priveşte relaţia construcţiilor reprezentative cu dezvoltarea localităţilor, s-a putut remarca faptul că extinderea în plan teritorial a centrelor urbane şi rurale a condus în general la modificări ale cadrului natural înconjurător. Peisajul din proximitatea construcţiilor a suferit transformări de-a lungul timpului în funcţie de interesele de dezvoltare de moment.

Presiunile exercitate de dezvoltarea acestei zone şi-au lăsat amprenta şi asupra peisajului natural în ansamblul său. Analizele realizate asupra planurilor istorice au relevat faptul că evoluţia demografică şi politicile de exploatare a resurselor locale, au condus treptat la creşterea gradului de antropizare a acestui teritoriu. Cele mai evidente transformări s-au constatat de-a lungul timpului în zona de est a teritoriului judeţului Suceava, însă tendinţele actuale de dezvoltare a agroturismului şi a turismului rural afectează din ce în ce mai mult zona montană (zona vestică).

Deși a fost marcat de-a lungul timpului de o serie de transformări importante, teritoriul judeţului Suceava beneficiază astăzi de un peisaj cultural extrem de valoros, modul particular de evoluţie al acestei zone oferindu-i specificitate în raport cu celelalte zone ale ţării. Datorită acestui potenţial deosebit, acest areal este una dintre destinaţiile turistice cele mai căutate la nivel naţional, cadrul său natural deosebit, fondul construit extrem de valoros, dar şi bogatul patrimoniu imaterial fac din această zonă un produs turistic extrem de apreciat atât pe plan intern, cât şi extern.

Această exploatare a potențialului zonei este în general benefică pe plan economic, însă trebuie avut grijă ca această dezvoltare a turismului să fie realizată în mod sustenabil, fără a altera patrimoniul construit și peisajul. Schimbările majore care

au avut loc în ultimii 35 de ani la nivel naţional îşi fac simţite prezenţa şi în zonele cu potenţial turistic.

Exploatarea potenţialului turistic se află în prezent la latitudinea investitorilor privaţi şi ţine mai puţin cont de o strategie coerentă de dezvoltare a zonei. Din acest motiv, atât patrimoniul construit, cât și cadrul natural se află într-un real pericol, riscând astfel să fie alterate de intervenţiile agresive ale dezvoltării turismului.

Globalizarea şi "deschiderea" ţării către exterior, aduce beneficii dezvoltării la nivel internațional, însă în lipsa unei viziuni de ansamblu, influenţează într-un mod negativ modul de intervenţie în astfel de zone. Un astfel de exemplu, este schimbarea radicală a modului de construire atât pentru locuinţe, cât şi pentru structurile şi echipamentele turistice. Utilizarea materialelor nespecifice zonei, adoptarea unui mod de construire "cu influenţe" din exterior, dar şi interpretarea într-un mod total eronat a stilurilor clasice, aduc grave prejudicii specificului acestui areal. Acest lucru a fost posibil datorită lipsei unei strategii coerente în ceea ce priveşte dezvoltarea turismului zonei.

În ceea ce priveşte efectele generale ale acestei dezvoltări asupra peisajului, se poate remarca un mod de dezvoltare total lipsit de sustenabilitate, fiind afectate toate cele trei componente majore ale peisajului cultural (peisajul natural, construit şi imaterial). Acelaşi lucru îl putem constata în cazul particular al monumentelor medievale, protejate astăzi de cadrul normativ, însă modul de intervenţie realizat în proximitatea şi în unele cazuri chiar şi asupra patrimoniului construit conduce la pierderea ireversibilă a valorii lor.

Deşi nivelul de dezvoltare a turismului este diferit în funcţie de potenţialul global al zonei, nu se poate afirma că celelalte elemente ale patrimoniului construit nu sunt afectate. Dezvoltarea localităţilor în general şi influenţele externe pentru modul de construire au efecte directe asupra monumentelor, în proximitatea cărora se realizează aceste intervenţii. Sunt afectate astfel atât specificul, cât şi vizibilitatea lor.

Accesibilitatea zonei este un punct tare, în mod special în zona de est a judeţului, putând astfel susţine o dezvoltare pe termen lung a turismului.

În ceea ce privește relația monumentelor cu particularitățile generale ale teritoriului se poate evidenția faptul că acestea beneficiază de o poziție favorabilă în raport cu elementele cadrului natural. Caracteristicile generale ale reliefului specific zonelor de deal și munte pun în valoare monumentele. De asemenea peisajul, care este dinamizat de aceste variații ale reliefului are o valoare deosebită, particularizând atât peisajul construit (rural sau urban), cât și pe cel natural sau seminatural înconjurător. În ceea ce privește prezența peisajului natural în raport cu aceste monumente istorice se poate remarca calitatea deosebită a acestuia în special în jumătatea vestică a teritoriului, unde sunt concentrate mari suprafețe împădurite amplasate pe versanții montani. Pentru jumătatea estică a teritoriului putem întâlni preponderența peisajelor de tip agricol specifice zonelor de deal și podiș, care se află într-o relație favorabilă cu monumentele istorice datorită dinamicii reliefului.

CAPITOL V – Peisajul și monumentul istoric în contextul dezvoltării locale

În raport cu activitățile umane și cu evoluția sistemului de așezări, care a avut loc din *Perioada Medievală* și până în prezent, peisajul a suferit o serie de transformări. Așa cum sugerează reprezentările grafice (planurile istorice, litografiile, picturile, fotografiile vechi, etc.) și descrierile unor cronicari sau scriitori români ori străini, patrimoniul natural al teritoriului județului Suceava a reprezentat o bogată resursă. Resursele naturale au constituit suportul principal al dezvoltării economice și al evoluției sistemului de așezări. Astfel, dacă privim exploatarea potențialului acestui teritoriu din perspectiva evoluției în raport cu necesitățile directe ale locuitorilor, se poate afirma că acest proces este unul firesc. Cu toate acestea însă, relația cadru natural - cadru construit a "evoluat" de-a lungul timpului și influențele umane nu s-au limitat strict la granițele localităților, ele tinzând să afecteze întregul teritoriu.

Chiar și intervențiile punctuale care au fost realizate în *Perioada Medievală*, au avut efecte directe și indirecte asupra peisajului. Construirea unor obiective importante (astăzi monumente de clasa A sau B), chiar dacă au avut scop de apărare, de îmbogățire a vieții spirituale sau a prestigiului personal, și-a pus amprenta într-un fel sau altul asupra peisajului.

Cu toate acestea însă, protecția patrimoniului nu se poate rezuma strict la calitățile peisajului natural (mai ales când ne referim la un teritoriu locuit), iar activitățile umane și mai ales valorile pe care acestea le-au lăsat în urmă, sunt astăzi elemente de identitate ale anumitor areale. Raportat la această problematică apar două provocări majore. În primul rând, trebuie identificate valorile care constituie elementele de identitate ale unui teritoriu, luându-se în considerare atât calitățile peisajului natural, cât și rezultatele activității umane (adică valorile peisajului cultural în ansamblul său). În al doilea rând, trebuie avut în vedere care este perioada la care trebuie să se facă raportarea, care este momentul istoric sau stadiul de evoluție al teritoriului la care ar trebui să facem referire.

Identificarea valorilor activității umane, a fost realizată de-a lungul timpului în baza unor studii de specialitate. Dacă ne referim strict la cadrul construit, care ne interesează în mod particular, Lista Monumentelor Istorice, identifică valorile de patrimoniu care merită a fi prezervate. În schimb, valorile de patrimoniu ale cadrului natural (zonele care sunt supuse unui anumit regim de protecție) sunt delimitate în arii restrânse, chiar dacă arealele cu potențial peisagistic sunt extrem de vaste. Acest lucru îl putem întâlni în cea mai mare parte a județului Suceava, unde peisajul și în mod particular cel natural este un element extrem de valoros. Cu toate acestea însă, nu există o strategie coerentă de protecție și valorificare a peisajului.

În ceea ce privește patrimoniul construit, ca parte a procesului de antropizare, acesta dezvoltă relații atât cu vecinătățile directe, cât și cu contextul mai larg al teritoriului. Se pot distinge astfel: *relații directe cu peisajul natural* (în cazul monumentelor amplasate izolat, în afara localități), *relații directe mixte* (atât cu peisajul natural cât și cu cadrul construit, în cazul monumentelor aflate la periferia localităților), *relații directe cu cadrul construit învecinat și indirecte cu peisajul natural* (în cazul monumentelor amplasate în zone cu densitate scăzută și / sau în care cadrul natural este

o prezență constantă / perceptibilă) și *relații directe și indirecte exclusive cu cadrul construit* (atunci când prezența peisajului natural este nesemnificativă).

Se poate constata astfel că și în cazul localităților cu densitate scăzută, relația monument istoric-peisaj nu se rezumă exclusiv la o relație cu cadrul natural (care în cele mai multe cazuri oricum este antropizat sau în curs de antropizare) și că proximitatea monumentelor poate fi dezvoltată ca un peisaj exclusiv urban sau rural. În cadrul relațiilor care se stabilesc între aceste două componente este important să identificăm măsura în care aceste proximități (naturale sau antropice), potențează totuși monumentele istorice.

Dacă considerăm patrimoniul construit ca element simbol, de identitate a localității și în unele cazuri chiar de identitate națională (cum este cazul construcțiilor ctitorite de Ștefan cel Mare, spre exemplu), valoarea lui intrinsecă nu este suficientă pentru că acesta să fie prezervat. Transformările constante care au loc în cadrul localității și în mod particular în proximitatea obiectelor de patrimoniu, pot afecta semnificativ percepția monumentelor și pot conduce la pierderea identității. Acesta este și motivul pentru care preocupările specialiștilor s-au orientat cu precădere spre identificarea unor principii de prezervare a monumentelor care să vizeze atât obiectul sau ansamblul, cât și proximitatea acestora.

Un prim pas a fost realizat în cadrul *Cartei Internaţională privind Conservarea şi Restaurarea Monumentelor Istorice* de la Veneția din 1964, care specifică următoarele: *"Conservarea unui monument implică și pe cea a cadrului corespunzător. Când cadrul tradițional mai există acela trebuie conservat, și orice construcție nouă, orice distrugere și orice amenajare ce ar putea altera raporturile de volum și culoare trebuie interzise. Monumentul este indispensabil legat atât de epoca istorică a cărei mărturie este, cât și de cadrul ce-l înconjoară."* De asemenea, în cadrul *Convenţiei privind protecţia Patrimoniului Mondial Cultural şi Natural*, din anul 1972, printre preocupările specialiștilor intră atât monumentele de arhitectură, cât și ariile naturale. Astfel, un număr important de monumente de arhitectură, dar și arii naturale au fost declarate obiective de importanță universală, fiind incluse fie în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO (cum este cazul celor 8 biserici și mănăstiri din județul Suceava), fie în rețeaua Natura 2000, cum este cazul zonelor naturale cu importanță deosebită.

Se poate constata astfel că atât părți ale peisajului (natural sau antropic), cât și monumentele de arhitectură pot fi elemente reprezentative pentru anumite teritorii, fiind astfel incluse sub un anumit grad de protecție. Deși obiectivele acestor măsuri sunt în principiu aceleași, criteriile de includere în astfel de zone de protecție sunt, așa cum este și firesc, diferite. Monumentele reflectă o anumită epocă istorică, în timp ce zonele naturale protejate sunt instituite pentru a conserva anumite habitate. În aceste condiții, măsurile de prezervare și valorificare a monumentului și a cadrului său, trebuie să se bazeze pe alte criterii, care să vizeze în primul rând păstrarea specificului și a identității locului.

În ceea ce privește raportarea la momentul istoric sau la stadiul de evoluție a teritoriului la care trebuie să facem referire, vom constata că nici recomandările internaționale și nici legislația românească nu specifică în mod foarte clar cum trebuie prezervat cadrul în care se află monumentul. Zonele de protecție stabilite în jurul monumentului (care în România variază între 100 și 200 de metri în intravilan, ajungând

în Franța la 500 de metri), au menirea de a asigura un control al dezvoltării proximității fără a altera valoarea obiectelor de patrimoniu. Cu excepția cazurilor în care această arie se suprapune peste o zonă protejată sau a celor în care în vecinătate se află alte monumente, intervențiile din proximitatea obiectelor de patrimoniu sunt în general limitate dar nu interzise. Acest lucru se traduce prin necesitatea localității și inclusiv a ariei aflată în zona de protecție a monumentului de a evolua. Se poate astfel păstra sau reînnoi cadrul, dar nu se poate recrea atmosfera specifică altei perioade istorice în întreaga arie de protecție a monumentului. Astfel, orice încercare de raportare la trecut prin intervenții asupra cadrului construit[37], se poate transforma într-un potențial eșec. Ne putem aminti exemplul Las Vegasului, criticat vehement de către Neil Lach, în lucrarea *Anestetica*, unde imaginea orașului este compusă din elemente străine locului, reproduceri după construcții celebre din alte orașe. De asemenea, poate fi exemplificat și cazul mai recent al dezvoltărilor urbane din China, bazate pe o reproducere a unor părți din orașe sau stațiuni celebre. Așa cum aceste intervenții nu au cum să înlocuiască originalele, nici contextul în care se află monumentul nu poate fi reprodus, transformându-l într-o "realitate trecută".

Putem concluziona astfel, că monumentele trebuie să se raporteze la contextul existent având în același timp grijă ca evoluția proximității acestuia să nu-l altereze în nici un fel. Trecutul poate fi evocat în mod discret prin intermediul elementelor originale (țesut, tramă stradală, construcții, etc.), care merită a fi prezervate, avându-se în același timp grijă ca noile intervenții să nu intre în dezacord cu specificul locului. De asemenea, raportarea la elementele cadrului natural (acolo unde acesta este prezent), trebuie să fie mijlocită de modul de construire din proximitatea monumentului, astfel încât dezvoltarea localității să nu înlocuiască integral peisajul natural cu unul puternic antropizat.

V.1. Relația localitate - peisaj

În raport cu particularitățile teritoriului, relația localitate (deținătoare de monument istoric) - peisaj prezintă caracteristici diferite. Treptele majore de relief întâlnite pe teritoriul județului Suceava, dar și caracteristicile cadrului construit / neconstruit determină multiple relații de interdependență. Chiar dacă fiecare peisaj este particular în felul său și se află într-o permanentă evoluție datorită dinamicii sale, acțiunile umane pot modifica în mod substanțial caracterul și imaginea acestuia.

Localitățile care găzduiesc monumente istorice de importanță națională și internațională au suferit de-a lungul timpului (alături de celelalte așezări are rețelei de localități din județul Suceava), o serie de transformări, schimbându-și configurația odată cu trecerea timpului. Acest fapt este ilustrat și de analizele planurilor istorice, care surprind schimbarea caracteristicilor cadrului natural odată cu evoluția sistemului de așezări.

Transformările sunt prezente și astăzi și vor continua să evolueze atâta timp cât există o presiune constantă a dezvoltării, determinată nu numai de nevoile locuitorilor ci și de cele ale turiștilor.

[37] Excepție fac intervențiile de restaurare ale monumentelor care respectă codul de intervenție specific

Deși schimbările majore în ceea ce privește modul de utilizare al terenului și de construire sunt caracteristice tuturor așezărilor din județul Suceava, acolo unde există o presiune suplimentară venită din exterior, adaptarea configurației țesutului construit se realizează în raport cu acoperirea unei cereri din ce în ce mai crescute. Aceste situații sunt întâlnite atât în proximitate marilor centre urbane (unde nevoia de spațiu construibil este suplinită de localitățile aflate în imediata vecinătate), cât și în localitățile aflate în zone cu cadru natural favorabil și cu un potențial turistic ridicat.

Transformările cadrului construit se traduc de cele mai multe ori în modificări ale peisajului, fie el antropic sau (cvasi)natural. Insuficientul control al dezvoltării și lipsa unei viziuni de ansamblu conduc la schimbări profunde ale caracteristicilor generale ale așezărilor. Un astfel de exemplu este cel al municipiului Suceava, în care se pot constata modificări substanțiale de natură să afecteze atât caracteristicile țesutului construit, cât și pe cele ale siluetei urbane. Intervențiile total inadecvate realizate în cadrul zonei centrale au dus la obturarea vizibilității unor obiective de patrimoniu național. Cel mai reprezentativ exemplu este cel al Cetății de Scaun, a cărei percepție dinspre zona centrală a fost grav afectată de inserția unor construcții inadecvate prin gabarit și regim de înălțime.

Silueta urbană a fost și ea puternic afectată de intervențiile realizate în ultima perioadă. Plecând de la imaginea urbană pe care ne-o descria istoricul Nicolae Iorga, la începutul secolul XX, unde silueta orașului era dinamizată de prezența turlelor nenumăratelor biserici și a Cetății de Scaun, astăzi datorită unor intervenții punctuale această particularitate a orașului a fost modificată ireversibil. La această stare de fapt au contribuit și intervențiile realizate în perioada comunistă. Putem aminti aici atât construcția marilor ansambluri de locuințe colective, cât și pe cea a zonei industriale. Odată cu dezvoltarea zonei industriale a fost construit și furnalul (cuprins în prezent în incinta mall) un element reper pentru silueta orașului.

Această siluetă a orașului a fost completată în ultimii 20 de ani de edificarea unor construcții de locuințe colective și de birouri cu un regim mare de înălțime, dar mai ales de catedrala ortodoxă, astăzi cea mai impunătoare și în același timp contrastantă construcție în raport cu scara globală a orașului.

Pe fondul acestor schimbări, peisajul urban și relația orașului cu peisajul exterior a suferit o serie de evoluții de-a lungul timpului. Trecerea la era post-industrială, a marcat schimbarea peisajului industrial din valea râului Suceava cu unul caracterizat de o nouă dinamică a transformării. În același timp peisajul (cvasi)natural exterior orașului se transformă treptat într-unul cu un caracter puternic antropizat, datorită expansiunii localităților aflate la limita municipiului Suceava.

Probleme similare pot fi întâlnite în multe localități din județul Suceava, dar mai ales în centrele urbane și așezările rurale care se află în zone cu potențial turistic.

Expansiunea localităților datorată creșterii numărului de spații de cazare, a alterat în multe situații peisajul natural înconjurător chiar dacă acesta reprezenta un element de marcă. Evoluția acestui fenomen conduce în final la pierderea atractivității acestor zone, peisajul natural apreciat de către turiști fiind înlocuit treptat cu unul (cvasi)natural, agresat de prezența cadrului construit, care prezintă o densitate crescută.

În interiorul localităților peisajul construit suferă transformări majore. Silueta așezărilor, dominată odinioară de prezența turlelor construcțiilor de cult, este completată

astăzi de clădiri ieșite din scară atât prin gabarit, cât și prin regim de înălțime. Scara locului dictată în trecut de prezența bisericilor sau mănăstirilor, este înlocuită astăzi cu una care diminuează reprezentativitatea acestor elemente de marcă. Această scară a locului și silueta localității sunt alterate de multe ori chiar de noile lăcașe de cult, care sunt edificate în proximitatea celor vechi, afectându-le astfel atât percepția, cât mai ales reprezentativitatea.

În ceea ce privește particularitățile așezărilor în raport cu scările majore ale peisajului, putem întâlni multiple situații, determinate atât de poziția în cadrul teritoriului, cât și de caracteristicile generale ale țesutului construit.

UAT	TIP DE RELAȚII	UAT	TIP DE RELAȚII
Suceava		Horodniceni	
Rădăuți		Mănăstirea Humor	
Vatra Dornei		Milișăuți	
Dolhasca		Mitocul Dragomirnei	
Gura Humorului		Moara	
Siret		Pătrăuți	
Solca		Putna	
Adâncata		Rădășeni	
Arbore		Râșca	
Baia		Șcheia	
Comănești		Slatina	
Dolhești		Sucevița	
Forăști		Todirești	
Fundu Moldovei		Udești	
Grămești		Vatra Moldoviței	
Hânțești		Volovăț	

LEGENDĂ	Mezopeisaj agricol (terenuri agricole sau pășuni) aflat la limita localității	

Localitate urbană – micropeisaj preponderent antropic		**Mezopeisaj forestier aflat la limita localității**	
Localitate urbană cu caracteristici rurale - micropeisaj antropic combinat cu natural		**Mezopeisaj construit aflat la limita localității**	
Localitate rurală- micropeisaj antropic combinat cu natural		**Macropeisaj alpin**	
Beneficiază de prezența unui curs principal de apă – peisaj de luncă		**Macropeisaj de deal și podiș**	

FIGURA 27 - Relația localitate - peisaj
(Sursa: autorul)

Macro-peisajul, determinat de prezența formelor majore de relief, este perceptibil din interiorul localităților în special în cazul așezărilor amplasate în zona montană. Acesta este difuz perceptibil în cadrul localităților amplasate în proximitatea zonei montane, fiind proiectat ca o siluetă care marchează fundalul imaginii. Având în vedere particularitățile formelor de relief ale județului Suceava, majoritatea localităților în care sunt amplasate monumente istorice, beneficiază de percepția elementelor de macro-peisaj, chiar dacă prezența acestuia este mai difuză în comparație cu cazul peisajului montan. Există și câteva excepții, în special în cazul localităților aflate pe platou (exemplu: municipiul Rădăuți, orașul Milișăuți), unde percepția elementelor majore de peisaj este estompată de prezența unor vaste suprafețe agricole, amplasate pe terenuri cu declivitate scăzută.

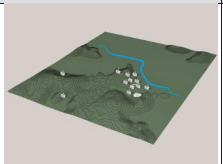
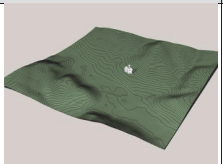
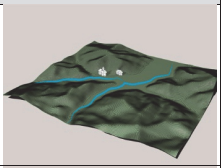
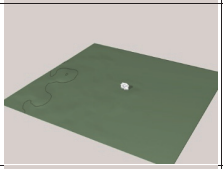
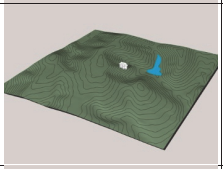
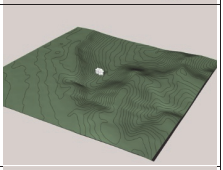
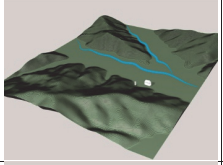
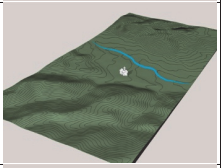
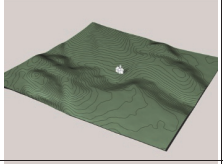
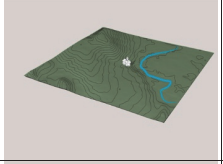
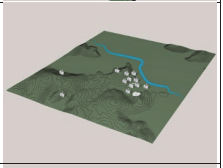
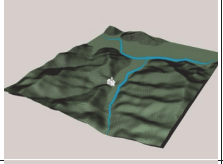
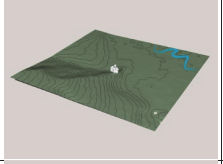
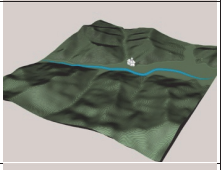
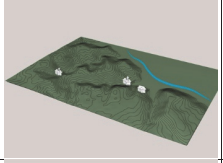
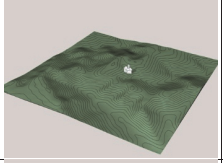
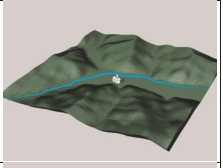
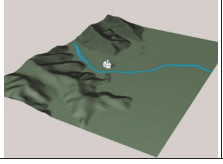
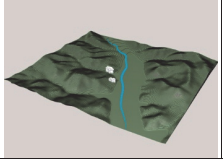
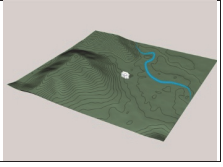
Elementele de mezo-peisaj prezintă de asemenea caracteristici diferite în funcție de poziția geografică a așezării și de particularitățile teritoriului aflat în imediata vecinătate a localității. Cu excepția anumitor centre urbane și a localităților amplasate în zona montană, celelalte localități beneficiază de prezența unui peisaj majoritar agricol. Acest peisaj este potențat în unele situații de variațiile formelor de relief, care favorizează percepția din interiorul așezărilor.

În cazul municipiului Suceava și a localităților aflate în proximitatea acestuia, mezo-peisajul are un caracter mixt. Peisajul agricol, a cărei percepție este potențată de prezența declivității terenului, este completat cu unul construit, rezultat în urma expansiunii sistemului de așezări aflat în proximitatea acestui oraș.

În cazul localităților montane, mezo-peisajul este definit de limitele perceptibile ale înălțimilor care sunt vizibile de pe întreg teritoriul acestora. Acest peisaj este completat de multe ori de prezența unor așezări răsfirate și a unor vaste suprafețe împădurite, care aduc un plus microclimatului zonei. În anumite situații mezo-peisajul este dinamizat de prezența unor importante cursuri de apă, care tranzitează sau modelează proximitatea așezărilor.

Micro-peisajul localităților este caracterizat ca fiind unul în general mixt, unde se pot întâlni alternanțe de peisaj antropic cu elemente ale cadrului natural. Aceste caracteristici se remarcă în majoritatea localităților rurale unde conformarea spațial - configurativă este caracteristică așezărilor de deal și de munte. Există însă și excepții, cum este cazul municipiului Rădăuți, sau a unor părți importante din cadrul altor centre urbane, unde micro-peisajul se prezintă ca fiind unul puternic antropizat.

Relieful, ca particularitate a localităților și ca element determinant al peisajului, poate dinamiza sau dimpotrivă, estompa calitățile cadrului construit.

UAT	RELIEFUL	UAT	RELIEFUL	UAT	RELIEFUL
Suceava		Dolhești		Putna	
Rădăuți		Forăști		Rădășeni	
Vatra Dornei		Fundu Moldovei		Râșca	
Dolhasca		Grămești		Șcheia	
Gura Humorului		Hânțești		Slatina	
Siret		Horodniceni		Sucevița	
Solca		Mănăstirea Humor		Todirești	

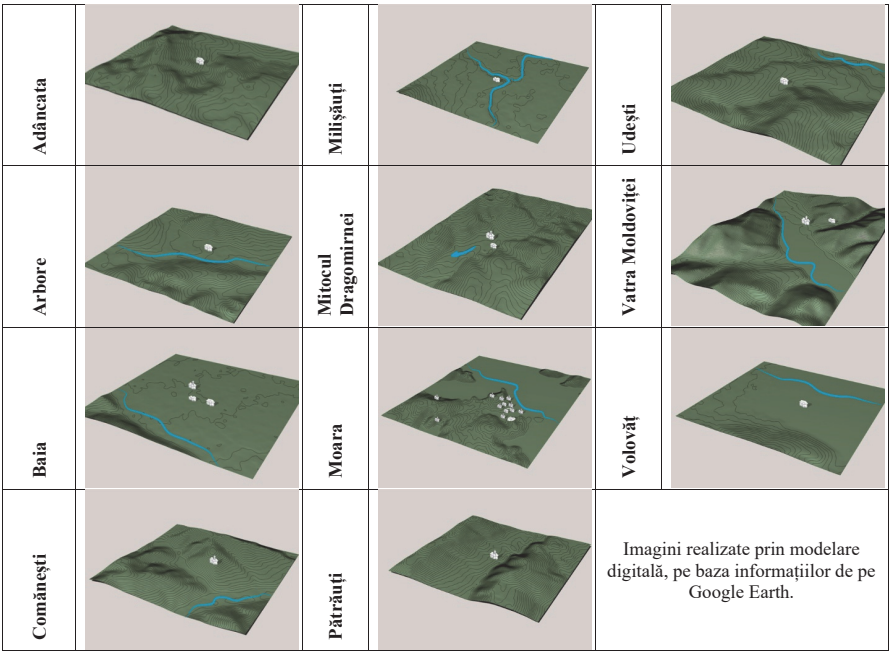

FIGURA 28 - Particularități ale reliefului localităților
(Sursa: autorul)

Așa cum s-a menționat și mai devreme, în general relieful este o calitate pentru rețeaua de localități, imaginile prezentate în tabelul anterior, ilustrând tocmai acest punct forte. Cu mici excepții majoritatea localităților deținătoare de monumente istorice de importanță națională și internațională, beneficiază de un relief care dinamizează cadrul construit, punând în valoare anumite elemente. Relieful permite amplasarea unor construcții care pot beneficia de deschideri către peisaj, sau poate constitui cadru (fundal) pe care aceste elemente construite se pot proiecta, fiind astfel puse în valoare. Există și situații în care relieful nu oferă dinamism, fiind în general plat, însă modul de conformare al cadrului construit pune totuși în valoare construcțiile reprezentative.

V.2. Particularități ale așezărilor care conțin monumente istorice de interes național și internațional

Dacă în capitolul anterior s-a făcut referire la teritoriul Moldovei în diferitele stadii ale evoluției sale (fără a avea o delimitare foarte clară a acestuia, datorită variației graniței în diferitele etape parcurse), care a fost urmată de o detaliere a teritoriului județului Suceava, ca arie generală de interes definită foarte clar, în continuare ne vom apleca asupra problemelor generale ale monumentelor istorice și ale așezărilor în care acestea sunt amplasate.

Principiile enunțate în *Carta Internațională privind Conservarea şi Restaurarea Monumentelor Istorice* de la Veneția din 1964 aduc în discuție necesitatea prezervării monumentului în relație directă cu "*cadrul ce-l înconjoară".* De asemenea Legea nr. 422/2001, *privind protejarea monumentelor istorice,* specifică necesitatea prezervării monumentului istoric împreună cu cadrul său construit sau natural.

Acest cadru poate fi privit din cel puțin două puncte de vedere. În primul rând ne putem referi la particularitățile spațiului în care monumentul este amplasat, schimbările apărute în interiorul dar și în exteriorul acestui areal, modificând practic acest cadru. În al doilea rând ne putem referi la amplasament ca loc de origine al monumentului, mutarea acestuia de pe situl original, afectând autenticitatea lui. Cu referire directă la aceste procedee, profesorul Sorin Vasilescu afirmă în cadrul unui interviu realizat pe tema transformărilor din zona Uranus, generate de construirea Casei Poporului, că *"se salvează corpul, dar se pierde sufletul"*[38].

Având în vedere faptul că la nivelul județului Suceava, istoria consemnează doar un singur caz de mutare a monumentului de pe amplasamentul original (cazul bisericii de lemn de la Putna, bazându-ne exclusiv pe afirmațiile unor cronicari, fără a avea încă dovezi foarte clare), analiza asupra cadrului va evidenția în mod particular relațiile monumentului așezat pe amplasamentul original, cu contextul imediat sau cu cel îndepărtat.

Relația monument istoric-cadru (ca peisaj construit sau natural), ar trebui astfel raportată atât la proximitatea imediată a monumentului, cât și la contextul mai larg al localității, caracteristicile generale ale așezărilor definind astfel specificul local la care se raportează monumentul de arhitectură. Pentru a evidenția elementele particulare ale localităților din județul Suceava și în mod special a acelor care dețin monumente istorice, trebuie să luăm în considerare mai multe aspecte.

Având în vedere faptul că scopul acestei cercetări nu este acela de a rezolva în detaliu fiecare situație particulară în parte, ci de a stabili o serie de direcții de acțiune în funcție de natura problemelor cu care aceste monumente și peisajul înconjurător se confruntă, raportarea la caracteristicile generale ale localităților este esențială.

Dacă discutăm despre monumentul istoric ca un element de marcă, ca un martor al istoriei și ca o oglindă a etapei în care a fost edificat, particularitățile țesutului urban / rural, în care acesta este amplasat sunt extrem de importante pentru adaptarea strategiei de intervenție.

---

[38] Vasilescu, Sorin, în cadrul emisiunii *„Memorialul Bucureştilor - Episodul 5 - Povestea unui cartier spulberat – Uranus"*

Pentru definirea relațiilor dintre monument și peisaj, este necesară identificarea tipologiei morfo-structurale a fiecare așezări în parte.

Tabel 5 –Tipologia morfo-structurală a așezărilor

UAT	RSIPIT	RĂSFIRAT				ADUNAT
		LINEAR	AREOLAR	POLINUCLEAR	TENTACULAR	
Suceava						X
Rădăuți						X
Vatra Dornei			X		X	
Dolhasca			X		X	
Gura Humorului			X		X	
Siret			X			
Solca			X			
Adâncata			X			
Arbore					X	
Baia			X			
Comănești			X			
Dolhești			X		X	
Forăști			X			
Fundu Moldovei	X					
Grămești					X	
Hânțești		X	X			
Horodniceni			X			
Mănăstirea Humor			X		X	
Milișăuți						
Mitocul Dragomirnei			X			
Moara				X	X	
Pătrăuți			X		X	
Putna		X	X			
Rădășeni			X			
Râșca			X			
Șcheia			X			
Slatina			X		X	
Sucevița		X				
Todirești			X		X	
Udești			X			
Vatra Moldoviței					X	
Volovăț			X			

Sursa: autorul

Această analiză ilustrează faptul că rețeaua de localități prezintă o configurație spațială care favorizează inter-relaționarea cu peisajul. Cu excepția municipiilor Suceava și Rădăuți și a unor părți din orașele Vatra Dornei sau Gura Humorului, unde întâlnim o configurație compactă a cadrului construit, celelalte localități urbane și rurale prezintă o structură spațial-configurativă mult mai difuză. Acest lucru se datorează atât poziției geografice, cât și reliefului. Discutăm aici despre localități specifice zonelor de deal și de munte, unde declivitatea terenului (amintită mai devreme), condiționează modul de așezare al gospodăriilor. Un alt factor extrem de important este și rețeaua de

transport, aceasta determinând dezvoltări ale țesutului construit în lungul și în proximitatea ei.

COMPACT	RĂSFIRAT - AREOLAR	RĂSFIRAT - LINEAR
RĂDĂUȚI	ADÂNCATA	SUCEVIȚA
		

FIGURA 29 - Exemple de tipologii morfo-structurale
(Sursa: Google Earth)

Structura spațial-configurativă a localităților ne interesează în mod direct din perspectiva valorificării monumentelor istorice care sunt amplasate aici. Predominanța așezărilor de tip răsfirat (areolare și tentaculare), ne indică faptul că există în general o relație favorabilă a monumentelor sau ansamblurilor istorice cu cadrul natural. Astfel de dezvoltări, realizate în lungul unor rețele de transport și în jurul unor areale cu destinație agricolă, creează un raport favorabil între spațiile construite și peisajul natural.

Analiza demografică a localităților, ne poate oferi indicii importante legate de mărimea localității și despre rolul acesteia în cadrul rețelei de localități. Coroborarea acestor date cu suprafața teritoriului intravilan și chiar cu cea a teritoriului administrativ ne determină calculul densității locuitorilor (un indicator relevant în analiza teritorială). De asemenea, pe baza acestor analize pot fi determinate particularitățile densității de construire în cadrul fiecărei Unități Administrativ Teritorială (UAT) în parte.

Deși aceste date, nu reflectă în mod direct caracteristicile modului de construire din proximitatea monumentului, se poate contura o caracteristică generală a localității care poate fi relevantă în stabilirea propunerilor de intervenție.

Analiza densității populației din interiorul UAT-urilor care beneficiază de prezența monumentelor de arhitectură de clasa A, reflectă raportul care apare între teritoriile locuite (puternic antropizate) și cadrul exterior (antropizat, dar neconstruit). Putem constata astfel că suprafața UAT-urilor variază extrem de mult, având valori între 32,30 km2 (cum este cazul municipiului Rădăuți) și 207,14 km2 (cum este cazul comunei Râșca). Aceste diferențe sunt determinate de particularitățile UAT-urilor aflate în zonele montane, care au alocate suprafețe mai mari datorită faptului că zonele construibile sunt mult mici în comparație cu restul teritoriului. Un caz particular îl constituie totuși orașul Dolhasca, care deși se află în zonă de podiș are în administrare un teritoriu comparabil cu cel al UAT-urilor din zona montană.

Un alt criteriu relevant pentru această analiză este ponderea suprafeței intravilanului în raport cu teritoriul administrativ. Astfel, putem constata că la nivelul UAT-urilor analizate, ponderea medie a teritoriilor intravilane este de 11,7% din suprafața totală a teritoriilor administrative (discutăm deci despre un teritoriu cu un cadru natural semnificativ).

Tabel 6 – Densitatea locuitorilor

Densitatea locuitorilor în raport cu teritoriul administrativ

UAT	Supafață UAT(Km²*)[39]	Intravilan (Km²**)	Populație 2024***	Pondere intravilan	Densitate (loc / km²)
Suceava	52,1	35,25	118972	67,66	**2283,53**
Rădăuți	32,3	11,07	35229	34,27	**1090,68**
Gura Humorului	69,84	5,82	17529	8,33	**250,99**
Șcheia	58,3	8,92	13984	15,30	**239,86**
Siret	43,4	11,7	9262	26,96	**213,41**
Baia	39,77	8,6	7639	21,62	**192,08**
Moara	41,86	4,83	6770	11,54	**161,73**
Pătrăuți	37,73	4,23	5837	11,21	**154,70**
Volovăț	40,99	5,79	6306	14,13	**153,84**
Comănești	19,35	2,92	2418	15,09	**124,96**
Arbore	66,2	9,52	8173	14,38	**123,46**
Mitocul Dragomirnei	52,85	6,1	5942	11,54	**112,43**
Udești	76,21	7,72	8307	10,13	**109,00**
Vatra Dornei	144,34	15,13	15629	10,48	**108,28**
Milișăuți	52,69	8,77	5474	16,64	**103,89**
Dolhasca	110,36	10,5	11297	9,51	**102,36**
Hânțești	40,31	6,77	4026	16,79	**99,88**
Rădășeni	40,86	7,27	3999	17,79	**97,87**
Todirești	59,83	10,06	5418	16,81	**90,56**
Dolhești	41,57	7,53	3631	18,11	**87,35**
Grămești	37,27	7,28	2873	19,53	**77,09**
Forăști	65,53	6,8	4365	10,38	**66,61**
Horodniceni	57,02	10,83	3431	18,99	**60,17**
Adâncata	77,06	6,35	4328	8,24	**56,16**
Solca	47,92	3,59	2651	7,49	**55,32**
Slatina	119,58	6,54	5648	5,47	**47,23**
Mănăstirea Humor	97,08	6,68	3771	6,88	**38,84**
Sucevița	89,12	7,77	3381	8,72	**37,94**
Putna	133,7	5,46	3907	4,08	**29,22**
Râșca	207,14	6,69	5218	3,23	**25,19**
Vatra Moldoviței	176,2	10,33	4335	5,86	**24,60**
Fundu Moldovei	175,79	15,48	3869	8,81	**22,01**

Densitatea intravilanului

UAT	Densitate intravilan
Suceava	**3375,09**
Rădăuți	**3182,38**
Gura Humorului	**3011,86**
Vatra Dornei	**1567,71**
Comănești	**1401,66**
Todirești	**1379,91**
Pătrăuți	**1089,12**
Forăști	**1076,04**
Udești	**1075,90**
Solca	**1032,98**
Moara	**974,10**
Mitocul Dragomirnei	**888,26**
Grămești	**863,61**
Șcheia	**858,51**
Slatina	**828,08**
Dolhasca	**791,62**
Milișăuți	**779,97**
Mănăstirea Humor	**738,44**
Hânțești	**715,57**
Putna	**681,57**
Volovăț	**641,91**
Baia	**624,17**
Adâncata	**594,68**
Rădășeni	**564,52**
Siret	**550,07**
Sucevița	**538,57**
Dolhești	**482,20**
Vatra Moldoviței	**435,14**
Râșca	**419,65**
Arbore	**394,64**
Horodniceni	**316,81**
Fundu Moldovei	**249,94**

Legendă densitate

Foarte Ridicată | Ridicată | Medie | Scăzută | Foarte Scăzută

[39] * Date utilizate: http://judetulsuceava.ro/localitati/

** Prelucrări pe baza datelor obținute de la Oficiul de Cadastru Suceava

*** Date preluate de la INSSE (http://statistici.insse.ro/shop/)

În raport cu suprafața teritoriilor administrative, ponderea intravilanului la nivelul fiecărui UAT în parte variază extrem de mult. Astfel, la nivelul municipiului Suceava, această pondere este 67,66% (pe fondul unui teritoriu administrativ cu o suprafață redusă în raport cu alte UAT-uri și cu o populației care depășește 100.000 de locuitori), în timp ce la nivelul comunei Râșca, aceasta ajunge la doar 3,23%.

În ceea ce privește densitatea populației, având în vedere faptul că ne interesează în mod particular relațiile dintre cadrul construit și peisaj, raportarea numărului populației la suprafață, s-a realizat atât la nivel de UAT, cât și la nivel de teritoriu intravilan. Acest lucru este justificat de faptul că raportarea numărului populației la suprafața UAT-ului nu reflectă întotdeauna concentrarea populației în anumite areale. Spre exemplu, în cadrul UAT-urilor cu suprafețe foarte mari, raportarea la populația totală ne poate indica valori foarte scăzute, deși această populație este concentrată într-o zonă restrânsă. Deci nu putem vorbi despre o densitate scăzută a locuitorilor ca o caracteristică a teritoriului. Aceste teritorii sunt localizate în general în zona montantă, concentrarea populației realizându-se doar în anumite areale mai accesibile.

De asemenea, datele din tabelele anterioare scot în evidență faptul că municipiile Suceava și Rădăuți, au o densitate extrem de ridicată, atât prin raportarea populației la suprafața administrativă, cât și la cea a intravilanului. Acest lucru indică faptul că discutăm despre centre urbane puternic antropizate în care relațiile cu peisajul natural sunt direct condiționate de modul dens de construire.

În ceea ce privește orașul Gura Humorului, acesta ocupă a III-a poziție după densitatea populației, pe fondul unui teritoriu administrativ aproape dublu față de cel al municipiului Rădăuți și a unei populații la jumătate față de acesta. Dacă în cazul raportului față de teritoriul intravilan discutăm despre caracteristici similare cu cele ale municipiului Rădăuți, în raport cu teritoriul administrativ avem o densitate de aproximativ patru ori mai mică. Acest lucru indică faptul că raportul cu peisajul natural este mult mai favorabil în acest caz.

Cazul municipiului Vatra Dornei este și el relevant. Densitatea populației în raport cu teritoriul administrativ este medie (indicând deci o relație favorabilă a ariei construite cu peisajul), însă densitatea în raport cu teritoriul intravilan este ridicată. Cu toate acestea, dacă coroborăm aceste date cu particularitățile reliefului și cu calitățile peisajului înconjurător în ansamblul său, putem discuta totuși despre o relație favorabilă, chiar dacă densitatea medie a populației și a cadrului construit este una ridicată.

La extrema cealaltă se află comuna Fundu Moldovei, care are densitatea cea mai scăzută în ambele situații. Teritoriul administrativ cu suprafață crescută și limita extinsă a intravilanului, (datorită dispersiei gospodăriilor în teritoriu), indică faptul că relația acestei localități cu peisajul natural este una favorabilă.

În ceea ce privește celelalte centre urbane și rurale, unde avem localizate monumente de arhitectură de clasa A, putem constata că există diferențieri în funcție de poziția în teritoriu, de particularitățile teritoriului administrativ, de caracteristicile intravilanului, dar și de numărul populației.

V.3. Particularități ale amplasamentului monumentului de arhitectură de clasa A și ale proximității acestuia

În raport cu caracteristicile generale ale așezării, ale reliefului, dar și ale peisajului în ansamblul său, arealele în care sunt amplasate monumentele istorice prezintă particularități diferite. Aceste caracteristici sunt direct influențate de modul de amplasare al monumentului istoric și de nivelul de dezvoltare al proximității lui.

Pentru a ilustra într-un mod cât mai sugestiv aceste relații, au fost luate în considerare următoarele aspecte: poziția amplasamentului în teritoriu, raportul monumentului la proximitatea imediată, raportul monumentului istoric la particularitățile reliefului și modul de percepție al acestuia din căile de acces principale. A rezultat astfel o analiză sintetică care va fi detaliată în figura 30.

Această analiză scoate în evidență faptul că în municipiile Suceava și Rădăuți, dar și în orașul Siret, discutăm în general despre o relație exclusivă a monumentelor cu peisajul construit (puternic antropizat). În celelalte localități, în funcție de poziția monumentului în raport cu cadrul construit, se identifică în general o relație mult mai favorabilă a monumentului cu peisajul (fie datorită densității mult mai reduse de construire, fie datorită relației directe a construcţiilor de patrimoniu cu cadrul natural). Putem astfel ilustra cazul particular al mănăstirilor Dragomirna, Slatina sau Râșca, care datorită poziției în afara localităților, beneficiază de un raport favorabil cu peisajul natural.

Un alt aspect relevant este cel legat de poziția monumentului în raport cu topografia terenului. Se pot identifica astfel două situații favorabile de amplasare a monumentului pe colină (Cetatea de Scaun a Sucevei și Mănăstirea Hagigadar), acestea beneficiind de o bună percepție din proximitate, dar și de o relație favorabilă cu peisajul, care poate suferi modificări fără a le afecta în mod semnificativ. O altă situație favorabilă este cea a monumentelor amplasate pe teren denivelat (în pantă), existând astfel o deschidere măcar parțială către peisaj. Se poate menționa de asemenea și cazul special al monumentelor de arhitectură amplasate în zona montană, în interiorul unor depresiuni, cadrul natural (dealurile sau versanții), fiind astfel o prezență reprezentativă și constantă.

Un alt criteriu vizat în cadrul acestei analize sintetice a fost gradul de percepție al monumentelor în relație cu căile principale de comunicație. Acest criteriu este esențial pentru determinarea tipurilor de relații care se stabilesc între monument ca parte a peisajului și proximitățile imediate.

Se poate constata astfel, că percepția monumentului este filtrată în majoritatea situațiilor fie de cadrul construit, fie de masivele vegetale, fiind rare situațiile în care poziția în raport cu căile de acces este benefică unei bune percepții. Acest aspect ilustrează faptul că intervențiile realizate pentru dezvoltarea cadrului construit și a infrastructurii nu au ținut cont în rare situații de percepția monumentului istoric.

FIGURA 30 - Raportul monument istoric – proximitate (Sursa: autorul)

Un astfel de exemplu este cel al Mănăstirii Hagigadar, a cărei percepție din drumul principal este obturată tocmai de prezența unui viaduct realizat cu ocazia dezvoltării șoselei ocolitoare a municipiului Suceava.

Aceste lucrări au afectat peisajul înconjurător monumentului, alterând și specificul local.

vedere dinspre drumul de acces obturată de construirea șoselei ocolitoare a Sucevei

vedere dinspre drumul principal obturată de construire unei anexe a mănăstirii

FIGURA 31 - Biserica Hagigadar, respectiv Mănăstirea Moldovița
(Sursa: autorul)

Coroborarea datelor ilustrate mai devreme, reflectă particularitățile relațiilor care se stabilesc între fiecare monument în parte și proximitățile acestuia.

Un caz particular este cel al municipiului Suceava, unde densitatea de monumente și caracteristicile țesutului urban creează o mare varietate de relații între monumente si proximitatea acestora. În primul rând numărul mare al monumentelor istorice și distanța redusă dintre acestea susțin dezvoltarea unei rețele de vizitare, care le poate pune în valoare. În ceea ce privește vecinătățile directe, se poate constata faptul că amplasarea acestor monumente în zona centrală sau la limita acesteia, coroborată cu particularitățile cadrului construit (specific teritoriilor urbane), determină relații complexe cu zonele funcționale învecinate. Excepție fac Cetatea de Scaun și Mănăstirea Zamca, care au fost constituite încă de la început ca având rol defensiv (de apărare). Din acest punct de vedere modul de amplasare și de amenajare al vecinătăților a servit acestui scop.

Odată cu scăderea importanței acestor structuri de apărare, în paralel cu evoluția treptată a țesutului urban, proximitățile acestor monumente istorice au suferit transformări constante. Astfel, dacă acum 20 de ani încă mai puteam discuta despre de o relație favorabilă a celor două ansambluri cu cadrul natural, în prezent această relație rămâne doar parțială. Proximitatea cu un teren puternic denivelat și împădurit, a fost cea care a atenuat parțial această presiune.

În cazul monumente istorice aflate în celelalte localități se pot distinge mai multe situații în funcție de particularitățile țesutului construit și de modul de amplasare în raport cu localitățile ori cu formele de relief.

Un caz special este cel al mănăstirilor Dragomirna, Slatina și Râșca, care beneficiază de prezența în imediata vecinătate a unor mari suprafețe de teren aflate în proprietatea lor. Acest lucru a favorizat prezervarea unei zone tampon, utilizată de obicei

în scop agricol, care a stopat evoluția localităților în proximitatea acestor mănăstiri. Cu toate acestea însă, există și intervenții realizate în incinta mănăstirilor sau la limita acestora care alterează valoarea generală a ansamblului. Cel mai elocvent caz este cel al Mănăstirii Slatina, care dispune de o serie de spații de cazare aflate chiar în zona de intrare a mănăstirii, alterând astfel percepția întregului ansamblu.

Celelalte monumente istorice sunt amplasate în interiorul sau la limita localității, stabilindu-se astfel o relație predominantă a elementelor de patrimoniu cu peisajul antropizat.

Din punct de vedere funcțional, cu excepția monumentelor amplasate în municipiul Suceava, care sunt amplasate în zone cu funcțiuni extrem de diverse (locuințe colective și individuale, spații comerciale, zone destinate transportului, instituții publice, muzee, etc.), celelalte valori de patrimoniu construit sunt așezate în zone predominant rezidențiale. Fac excepție desigur o parte din monumentele aflate în areale dezvoltate din punct de vedere turistic, unde se pot întâlni pe lângă locuire și mici unități de cazare (pensiuni) sau spații comerciale (în general comerț ambulant). Se pot semnala cazurile mănăstirilor Voroneț, Humor și Sucevița, în proximitatea cărora au fost amplasate atât unități de cazare, cât și zone destinate comerțului ambulant, unde sunt comercializate în general produse nespecifice zonei.

În ceea ce privește calitatea imaginii spațiilor publice, a amenajărilor și a cadrului construit, se remarcă faptul că în general valoarea monumentului de arhitectură contrastează cu calitatea acestora. Se pot identifica atât probleme de amenajare și de dotare a spațiilor publice cu zone de parcare și cu elemente de mobilier urban, cât și disfuncții în ceea ce privește calitatea spațiului construit. Cu mici excepții, construcțiile aflate în proximitatea monumentelor au o valoare arhitecturală scăzută, specificul local fiind înlocuit cu interpretări ale stilurilor arhitecturale din cele mai diverse.

V.4. Accesibilitatea monumentelor de arhitectură

Prezența monumentului istoric în cadrul unei localități poate fi privită ca element de identitate pentru locuitorii săi și chiar ca spațiu de manifestare a acestora. Pe de altă parte însă, monumentul istoric poate fi privit astăzi și ca element de potențial al teritoriului (ca valoare care pot fi exploatată), accesibilitatea acestuia fiind esențială. În raport cu gradul de interes al monumentelor, accesibilitatea trebuie privită din mai multe puncte de vedere.

Ne putem referi în primul rând la lizibilitatea monumentelor în cadrul strategiilor de promovare. Din acest punct de vedere, se poate constata faptul că în județul Suceava dintr-un total de 53 de monumente sau ansambluri de arhitectură din grupa valorică A, aproximativ 50% sunt extrem de slab valorificate datorită accesului scăzut la informații.

Accesibilitatea monumentelor poate fi legată și de semnalizare. În cadrul județului Suceava, calitatea semnalizării monumentului este strâns legată de gradul de interes pe care turiștii îl afișează față de anumite obiective. Se poate remarca astfel că "oferta" se adaptează la "cerere", monumentele care nu sunt frecvent vizitate având în continuare șanse slabe de a fi valorificate, chiar dacă au o valoare excepțională.

În anumite situații, acestea pot fi semnalizate, însă lipsa reperelor de pe traseu (semnalizări suplimentare), le face greu accesibile. Se poate exemplifica cu Ansamblul Bisericii Sfântul Ilie din Șcheia, Biserica Tuturor Sfinților din Hânțești, Biserica de lemn

Sfântul Nicolae din Forăști, Ansamblul Bisericii Sfântul Onufrie din Siret, Ansamblul Sfânta Treime din Siret, dar și multe altele.

Accesibilitatea monumentelor este legată și de gradul de percepție al lor. Slaba semnalizare amintită mai devreme, poate fi suplinită de o bună percepție. Din acest punct de vedere, modul de construire din proximitatea monumentelor, dar și din lungul principalelor artere de acces poate fi determinant pentru reperarea lor. Din nefericire, la nivelul județului Suceava pot fi întâlnite extrem de multe exemple de intervenții care periclitează percepția. Ba mai mult, intervenții realizate chiar în incinta monumentului obturează percepția elementelor de patrimoniu.

Se poate exemplifica astfel cu Biserica de lemn „Sfântul Nicolae" din Forăști, Biserica de lemn „Sfântul Dumitru" din Adâncata sau Biserica de lemn „Intrarea in Biserică" din Putna, a căror vizibilitate este alterată de recentele construcții amplasate către zona de acces.

Noua biserică din Forăşti amplasată la intrare
ce obturează percepția monumentului dinspre drumul de acces
FIGURA 32 - Biserica din Forăşti
(Sursa: autorul)

Accesibilitatea fizică este de asemenea esențială pentru valorificarea acestor monumente sau ansambluri de arhitectură. La nivelul județului Suceava, accesibilitatea fizică către aceste obiective este în general bună. Fac excepție monumentele de arhitectură amplasate la drumuri secundare sau cu un interes turistic scăzut. Accesul la nivelul teritoriului se poate realiza prin drumuri (comunale, județene și naționale / europene), prin căi ferate, dar și prin intermediul Aeroportului Internațional "Ștefan cel Mare" din Salcea.

Gradul de accesibilitate al monumentelor este strâns legat și de calitatea infrastructurii, de gradul de importanță, dar și de tipul acesteia (aeriană, feroviară sau rutieră). Astfel, gradul de accesibilitate al monumentelor crește atunci când există legături directe cu un drum important, există acces la stație de cale ferată și distanța față de aeroport este cât mai mică.

Un alt criteriu important este distanța față de drumul de acces principal. Poziția față de această infrastructură majoră, dar și calitatea drumului de acces secundar pot fi determinante pentru valorificarea lor. Un exemplu negativ în acest sens este cel al Ansamblului Bisericii „Sfântul Onufrie" din Siret, care este amplasat într-un sat

aparținător orașului și la care accesibilitatea este scăzută datorită calității slabe a infrastructurii rutiere.

Pentru valorificarea cât mai bună a monumentelor nu este suficientă prezența unor căi de acces de calitate, a unei corecte semnalizări sau a promovării lor. Lipsa dotărilor și a amenajărilor din incintă sau din imediata proximitate a monumentelor face ca acestea să-și piardă din potențial. Din totalul de 53 de monumente sau ansambluri de arhitectură de clasa A, la nivelul anului 2016 doar 15 dintre acestea aveau amenajată o parcare. Cele care există nu sunt dimensionate corespunzător în anumite situații pentru a acoperi nevoia reală, în special în sezoanele de vârf.

Accesibilitatea monumentelor ține și de posibilitatea vizitatorului de a percepe incinta și interiorul monumentului. Cu excepția mănăstirilor, a celor mai cunoscute biserici de mir și a Cetății de Scaun, celelalte monumente sunt fie inaccesibile în incintă fie inaccesibile in interior (cum este cazul majorității bisericilor din mediul rural și chiar a unora mai puțin cunoscute din mediul urban). Astfel, posibilitatea vizitării monumentului în integralitatea lui se rezumă la perioadele liturgice în cazul bisericilor, fiind astfel evitate sau percepute "doar din trecere".

V.5. Patrimoniul construit clasat. Monumentele de arhitectură grupa valorică A din județul Suceava

În conformitate cu Lista Monumentelor Istorice din anul 2015, pe teritoriul județului Suceava s-au înregistrat un număr total de 54 de monumente și ansambluri de arhitectură de clasa A. Dintre acestea dintr-o eroare materială la poziția nr 400, a fost înregistrată *Biserica de lemn "Adormirea Maicii Domnului"* din satul Rudeşti, comuna Grămeşti, care în realitate nu există. Deci numărul real este de 53 de monumente și ansambluri de arhitectură.

În ceea ce privește numărul total de poziții aferente acestor monumente și ansambluri de arhitectură, Lista Monumentelor Istorice consemnează un număr total de 160, cele mai multe dintre acestea corespunzând ansamblurilor mănăstirilor.

În anul 1993*, "remarcând în special valoarea excepțională a picturilor murale exterioare",* în cadrul cele de-a 17 – a sesiune a *Convenției privind protecția Patrimoniului Cultural și Natural*, organizată în Cartagena, Columbia, au fost înscrise (cu numărul de identificare 598), în lista patrimoniului Mondial UNESCO, un număr total de 8 biserici și mănăstiri de pe teritoriul județului Suceava.

În anul 2010 au fost stabilite zonele de protecție ale acestor monumente (buffer zone) în funcție de particularitățile țesutului construit și de caracteristicile cadrului natural înconjurător. Dintre toate aceste monumente incluse in Lista Patrimoniului Mondial, Mănăstirea „Sf. Ioan de la Suceava" are zona de protecție cea mai restrânsă.

De asemenea, poziția acestor monumente în raport cu localitatea indică o relație favorabilă cu elementele cadrului natural. Chiar și Mănăstirea Sf. Ioan de la Suceava, dispune de o relație în general favorabilă cu contextul și cu cadrul natural, chiar dacă se află amplasată în mediul urban.

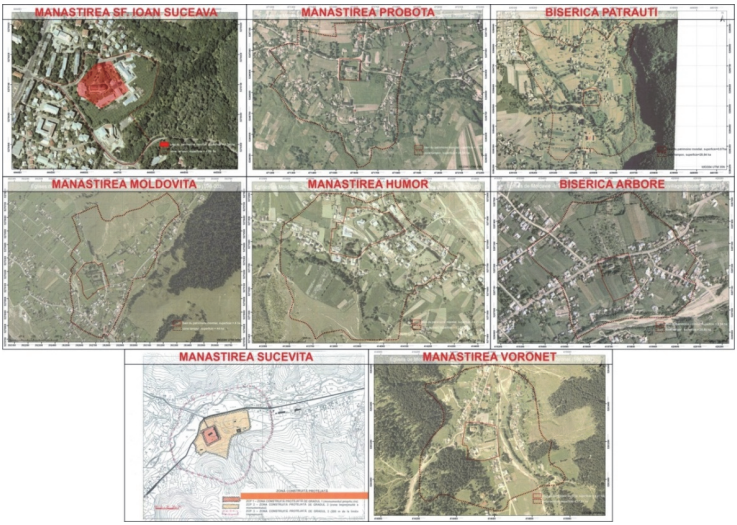

FIGURA 33 - Zonele de protecție a monumentelor incluse în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO (Sursa: prelucrare autorul pe baza informațiilor preluate de pe http://whc.unesco.org/en/list/598)

V.5.1. Caracteristici ale monumentelor istorice

Caracteristicile de ansamblu ale monumentelor istorice merită a fi evidențiate, acestea putând constitui elemente determinante pentru elaborarea unei strategii de valorificare. Stilurile arhitecturale, rezolvările compoziționale sau elementele de detaliu nu au fost omise, însă sunt criterii tehnice de apreciere care exprimă valoarea arhitecturală a obiectului. Având în vedere faptul că aceste edificii au fost deja apreciate de către specialiști din aceste puncte de vedere, fiind clasate ca monumente de importanță națională și internațională, caracteristicile generale sunt mai relevante pentru acest studiu.

Astfel, în tabelul următor au fost evidențiate o serie de particularități din care pot rezulta anumite tipologii de monumente istorice.

Tabel 7 – Caracteristicile patrimoniului construit la nivelul anului 2016

UAT	Denumire obiectiv	Tip construcție	Mod acoperire	Finisaj exterior	Alte observații	Accesibilitate
Adâncata	Biserica de lemn Sf. Dumitru	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Pereți din lemn		Ocazional /săptămânal
Arbore	Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Arbore	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Pictură exterioară		Accesibilă permanent
Baia	Ruinele bisericii Sf. Fecioară	Ruine				Accesibilă permanent

Baia	Biserica Alba - Sf. Gheorghe	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu țiglă	Piatră naturală și cărămidă		Ocazional /săptămânal
Baia	Biserica Adormirea Maicii Domnului	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Comănești	Biserica Adormirea Maicii Domnului - Comănești	Biserică de mir	Biserică cu turlă laterală. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Dolhasca	Mănăstirea Probota	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu șiță	Pictură exterioară		Accesibilă permanent
Dolhești	Biserica Cuvioasa Parascheva	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Forăști	Biserica de lemn Sf. Nicolae	Biserică de mir	Biserică cu turlă laterală. Acoperire cu șiță	Pereți din lemn	Neutilizată în mod curent	Doar exterior
Fundu Moldovei	Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae - Colacu	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu șiță	Pereți din lemn	Neutilizată în mod curent	Doar exterior
Grămești	Biserica Sf. Nicolae - Bălinești	Biserică de mir	Biserică cu turlă laterală. Acoperire cu tablă	Piatră naturală și cărămidă	Neutilizată în mod curent	Doar exterior
Gura Humorului	Mănăstirea Voroneț	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu șiță	Pictură exterioară		Accesibilă permanent
Hânțești	Biserica Tuturor Sfinților	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Horodniceni	Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu șiță	Pereți exteriori tencuiți	Neutilizată în mod curent. Clopotniță tip zvoniță	Doar exterior
Mănăstirea Humor	Mănăstirea Humorului	Mănăstire	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Pictură exterioară		Accesibilă permanent
Mănăstirea Humor	Ruinele bisericii Humorul Vechi	Ruine				Accesibilă permanent
Milișăuți	Ruinele bisericii Sf. Procopie - Bădeuți	Ruine			Clopotniță tip zvoniță	Accesibilă permanent
Mitocul Dragomirnei	Mănăstirea Dragomirna	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Piatră naturală		Accesibilă permanent
Mitocul Dragomirnei	Biserica Sfinții Enoh, Ilie și Ioan Teologul - Dragomirna Mică	Capelă	Biserică fără turlă. Acoperire cu tablă	Piatră naturală		Doar exterior
Moara	Ansamblul Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Accesibilă permanent
Pătrăuți	Ansamblul Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu șiță	Pictură exterioară		Ocazional /săptămânal
Putna	Mănăstirea Putna	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Accesibilă permanent
Putna	Biserica de lemn Intrarea în Biserică	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Pereți din lemn	Neutilizată în mod curent	Doar exterior
Rădășeni	Biserica de lemn Sf. Mercurie și Sf. Ecaterina	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Pereți din lemn	Neutilizată în mod curent	Doar exterior
Rădăuți	Ansamblul Bisericii Sf. Nicolae	Mănăstire	Biserică fără turlă. Acoperire cu tablă.	Pereți exteriori tencuiți		Accesibilă permanent

Râșca	Mănăstirea Râșca	Mănăstire fortificată	Biserica cu turlă. Acoperire cu tablă	Picturi exterioare		Accesibilă permanent
Siret	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Accesibilă permanent
Siret	Ansamblul Sf. Treime	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu țiglă.	Piatră naturală	Clopotniță tip zvoniță	Ocazional /săptămânal
Siret	Ansamblul Bisericii Sf. Onufrie	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Slatina	Mănăstirea Slatina	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Accesibilă permanent
Solca	Mănăstirea Solca	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu țiglă	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Suceava	Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou	Mănăstire	Biserică cu turlă. Acoperire cu țiglă	Pictură exterioară		Accesibilă permanent
Suceava	Biserica Învierea Domnului	Biserică de mir	Biserică fară turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți	Clopotniță tip zvoniță	Accesibilă permanent
Suceava	Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Accesibilă permanent
Suceava	Ansamblul Bisericii Sf. Dumitru	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pictură exterioară parțială		Accesibilă permanent
Suceava	Cetatea de Scaun a Sucevei	Cetate	Acoperire parțială cu tablă	Piatră naturală		Accesibilă permanent
Suceava	Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu țiglă și tablă	Piatră naturală și tencuială la partea superioară		Accesibilă permanent
Suceava	Ansamblul Curtea Domnească	Ruine				Inaccesibilă
Suceava	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor)	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu șiță	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Suceava	Ansamblul Bisericii Sf. Simion	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Suceava	Biserica Armenească Sf. Cruce	Biserica de mir	Biserica cu turla. Acoperire cu tabla	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Suceava	Biserica Adormirea Maicii Domnului – Iţcanii Vechi	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți	Clopotniță tip zvoniță	Ocazional /săptămânal
Suceava	Mănăstirea Zamca	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Accesibilă permanent
Sucevița	Mănăstirea Sucevița	Mănăstire fortificata	Biserica cu turla. Acoperire cu sita	Pictura exterioara		Accesibila permanent
Șcheia	Ansamblul Bisericii Sf. Ilie	Biserică de mir	Biserică cu turlă. Acoperire cu țiglă	Picturi exterioare parțiale		Ocazional /săptămânal
Todirești	Biserica Tuturor Sfinților - Părhăuți	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Piatră naturală		Ocazional /săptămânal
Udești	Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Reuseni	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Pereți exteriori tencuiți		Ocazional /săptămânal
Udești	Ruinele Curtii Domnesti de la Reuseni	Ruine				Inaccesibila
Vatra Dornei	Clădirea Izvorului Santinelă	Monument				Doar exterior

Vatra Dornei	Cazinoul Băilor	Cazinou	Acoperire cu tablă	Pereți exteriori tencuiți		Doar exterior
Vatra Moldoviței	Mănăstirea Moldovița	Mănăstire fortificată	Biserică cu turlă. Acoperire cu șiță	Pictură exterioară		Accesibilă permanent
Vatra Moldoviței	Ruinele Bisericii Buna Vestire	Ruine				Accesibilă permanent
Volovăț	Biserica Înălțarea Sfintei Cruci	Biserică de mir	Biserică fără turlă. Acoperire cu șiță	Piatră naturală		Ocazional /săptămânal

Sursa: autorul

Se pot identifica, în baza analizei anterioare două categorii majore de monumente istorice, în funcție de modul de acoperire. Dacă ne referim la edificiile religioase putem identifica monumente cu turlă sau fără turlă. Un alt criteriu este materialul de acoperire utilizat, putându-se astfel identifica șiță din lemn, țiglă sau tablă. Modul de tratare a fațadelor este și el un criteriu relevant, existând pereți exteriori pictați (care reprezintă marca acestei zone), pereți exteriori tencuiți sau în combinație cu piatră naturală ori cărămidă aparentă, sau pereți exteriori din piatră naturală.

Accesibilitatea pentru vizitatori a acestor monumente istorie este esențial a fi menționată, valorificarea acestora depinzând și de disponibilitatea lor de a fi vizitate. Putem constata astfel, că majoritatea acestor monumente sunt inaccesibile, existând doar intervale foarte scurte în care pot fi puse în valoare.

V.5.2. Starea fizică a monumentelor istorice și starea generală a amenajărilor din proximitatea lor

Cu mici excepții, starea generală a monumentelor sau ansamblurilor de arhitectură de categoria A, este una medie spre bună. Multe astfel de obiective au intrat într-un intens proces de renovare, asigurându-se astfel prezervarea pe termen lung a acestora. Există chiar și aici o prioritizare a lucrărilor în funcție de gradul de interes. Astfel, în raport cu resursele financiare limitate asigurate din fonduri publice, restaurarea acestor monumente vizează în primul rând construcțiile cu cel mai ridicat potențial de valorificare. La vizita de la fața locului se aflau în proces de restaurare în luna august 2025, biserica Mănăstirii Sfântul Iona cel Nou de la Suceava și biserica Mănăstirii Humor. Trebuie amintit și faptul că la nivelul acestui județ, mai multe biserici de mir au fost transformate în mănăstiri, intrând treptat într-un proces de restaurare. Se pot aminti astfel: Biserica Adormirea Maicii Domnului - Ițcanii Vechi, Biserica Sfântul Onufrie din Siret, Biserica Sf. Nicolae - Bălinești dar și altele.

În schimb, monumentele istorice care sunt amplasate în zone cu potențial turistic scăzut au în general o stare fizică medie. Există și monumente istorice care se află în stare de ruină. Putem aminti ruinele bisericii Sfânta Fecioară din Baia, ruinele Bisericii Buna Vestire din Vatra Moldoviței și ruinele Bisericii Humorul Vechi din comuna Mănăstirea Humor.

Calitatea amenajărilor din incinta monumentelor, reflectă și aceasta gradul de atractivitate și nivelul resurselor financiare. Cu excepția Cetății de Scaun, a bisericilor și mănăstirilor din municipiul Suceava și a mănăstirilor reprezentative la nivelul județului (Putna, Voroneț, Mănăstirea Humor, Dragomirna, Probota și Râșca), majoritatea celorlalte construcții de patrimoniu dispun de amenajări improprii. De asemenea, amenajările din imediata vecinătate reflectă gradul de atractivitate. Cu mici excepții, în general în mediul rural nu putem vorbi de amenajări în acord cu statutul

monumentului. Lipsesc locurile de parcare, lipsesc informațiile legate de monument, lipsesc toaletele publice, iar funcțiunile prezente în proximitatea acestora sunt incompatibile cu statutul monumentelor istorice.

V.5.3. Potențialul de valorificare a monumentelor istorice

În raport cu elementele de potențial ale teritoriului, cu poziția monumentelor istorice la nivelul județului, dar și cu caracteristicile acestora, putem identifica potențialul teoretic de valorificare (rezultat pe baza unor criterii). Astfel, în tabelul de mai jos s-au luat în considerare criterii care au vizat: distanțele față de principalele căi de acces, calitatea infrastructurii, calitatea semnalizării și a promovării, poziția în raport cu elementele cadrului natural, gradul de accesibilitate, dar și gradul de dotare atât al monumentelor, cât și al proximităților.

Tabel 8 – Gradul de atractivitate al monumentelor istorice la nivelul anului 2016

UAT	DENUMIRE OBIECTIV	Distanța față de drum de acces principal (DN, DJ)	Distanța față de stație CF	Distanța față de aeroport	Calitatea generală a drumului de acces	Semnalizarea monumentului	Inclus în lista patrimoniului mondial (UNESCO)	Face parte din zonă dezvoltată turistic	Este inclus în circuite turistice fiind frecvet vizitat	Beneficiază de un cadru natural favorabil	Nu are taxa de intrare	Este accesibil în interior în permanență	Beneficiază de panouri de informare sau punct de informare	Există ghid	Beneficiază de parcare amenajată	Punctaj total
Suceava	Mănăstirea Sf. Ioan	3	3	3	2	2	2	3	3	0	1	1	1	1	1	**26**
Sucevița	Mănăstirea Sucevița	3	1	1	2	2	2	3	2	2	0	1	1	1	1	**22**
Mitocul Dragomirnei	Mănăstirea Dragomirna	3	2	2	1	2	0	3	2	2	0	1	1	1	1	**21**
Mănăstirea Humor	Mănăstirea Humorului	2	2	1	1	2	2	3	2	2	0	1	1	1	1	**21**
Pătrăuți	Ans.Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci	3	2	3	1	2	2	0	2	2	1	0	1	1	1	**21**
Gura Humorului	Mănăstirea Voroneț	0	3	1	1	2	2	3	2	2	0	1	1	1	1	**20**
Suceava	Biserica Învierea Domnului	3	3	3	2	2	0	3	2	0	1	1	0	0	0	**20**
Vatra Moldoviței	Mănăstirea Moldovița	2	1	0	2	2	2	3	2	2	0	1	1	1	1	**20**
Suceava	Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu	3	3	3	2	2	0	3	2	0	1	0	0	0	0	**19**
Suceava	Ans.Bisericii Sf. Dumitru	3	3	3	2	1	0	3	2	0	1	1	0	0	0	**19**
Suceava	Cetatea de Scaun a Sucevei	1	2	3	2	1	0	3	2	0	0	1	1	1	1	**18**
Suceava	Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți	2	3	3	1	1	0	3	2	0	1	1	1	0	0	**18**
Suceava	Ans. Curtea Domnească	3	3	3	2	1	0	3	2	0	1	0	0	0	0	**18**
Suceava	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor)	3	3	3	2	1	0	3	2	0	1	0	0	0	0	**18**
Rădăuți	Ans.Bisericii Sf. Nicolae	3	2	2	2	2	0	0	2	0	1	1	1	1	1	**18**

Slatina	Mănăstirea Slatina	2	2	1	1	2	0	3	2	0	0	1	1	1	1	**17**
Suceava	Ans. Bisericii Sf. Simion	3	3	3	2	1	0	3	0	0	1	0	1	0	0	**17**
Arbore	Ans.bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Arbore	3	2	2	2	2	2	0	2	0	0	0	1	1	0	**17**
Dolhasca	Mănăstirea Probota	2	2	2	1	2	2	0	2	0	0	1	1	1	1	**17**
Moara	Ans.Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar	1	3	3	1	1	0	0	2	0	1	1	1	1	1	**16**
Mitocul Dragomirnei	Biserica Sfinții Enoh, Ilie si Ioan Teologul – Dragomirna Mică	3	2	2	1	1	0	3	0	2	1	0	0	0	1	**16**
Suceava	Biserica Armenească Sf. Cruce	3	3	3	2	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0	**15**
Mănăstirea Humor	Ruinele bisericii Humorul Vechi	3	2	1	1	1	0	3	0	2	1	1	0	0	0	**15**
Vatra Dornei	Clădirea Izvolului Santinelă	3	3	0	2	1	0	3	0	2	1	0	0	0	0	**15**
Vatra Dornei	Cazinoul Băilor	3	3	0	2	0	0	3	0	2	1	1	0	0	0	**15**
Șcheia	Ans. Bisericii Sf. Ilie	0	3	3	1	1	0	3	2	0	1	0	0	0	0	**14**
Baia	Ruinele bisericii Sf. Fecioară	3	2	2	2	2	0	0	0	0	1	1	1	0	0	**14**
Siret	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul	3	2	2	2	2	0	0	0	0	1	1	1	0	0	**14**
Suceava	Biserica Adormirea Maicii Domnului - Iţcanii Vechi	2	3	3	1	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0	**13**
Suceava	Mănăstirea Zamca	2	3	3	1	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0	**13**
Baia	Biserica Albă – Sf. Gheorghe	2	2	2	2	2	0	0	2	0	1	0	0	0	0	**13**
Putna	Mănăstirea Putna	0	0	0	1	2	0	3	2	2	0	1	1	1	0	**13**
Todirești	Biserica Tuturor Sfinților - Părhăuți	3	2	2	1	2	0	0	2	0	1	0	0	0	0	**13**
Volovăț	Biserica Înălțarea Sfintei Cruci	3	2	2	1	2	0	0	2	0	1	0	0	0	0	**13**
Baia	Biserica Adormirea Maicii Domnului	3	2	2	2	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**12**
Vatra Moldoviței	Ruinele Bisericii Buna Vestire	2	1	0	2	0	0	3	0	2	1	1	0	0	0	**12**
Fundu Moldovei	Ans. Bisericii de lemn Sf. Nicolae - Colacu	2	2	0	1	1	0	3	0	2	1	0	0	0	0	**12**

Solca	Mănăstirea Solca	1	2	1	1	2	0	0	0	2	1	0	0	0	1	**11**
Adâncata	Biserica de lemn Sf. Dumitru	2	2	3	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**10**
Dolhești	Biserica Cuvioasa Parascheva	3	2	2	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**10**
Hânțești	Biserica Tuturor Sfinților	3	1	2	1	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**10**
Milișăuți	Ruinele bisericii Sf. Procopie - Bădeuți	1	2	2	2	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	**9**
Comănești	Biserica Adormirea Maicii Domnului - Comănești	2	2	2	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**9**
Grămești	Biserica Sf. Nicolae - Bălinești	3	1	2	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**9**
Horodniceni	Ansamblul Bisericii Pog. Sf. Duh	3	2	2	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**9**
Râșca	Mănăstirea Râșca	0	0	1	1	2	0	0	2	0	1	0	0	0	1	**8**
Siret	Ansamblul Sf. Treime	1	2	2	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	**8**
Putna	Biserica de lemn Intrarea în Biserică	0	0	0	1	1	0	3	0	2	1	0	0	0	0	**8**
Siret	Ans. Bisericii Sf. Onufrie	0	2	1	2	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	**7**
Udești	Ans. bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Reuseni	0	2	2	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**7**
Rădășeni	Biserica de lemn Sf. Mercurie si Sf. Ecaterina	0	1	2	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**6**
Udești	Ruinele Curții Domnești de la Reuseni	0	2	2	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**6**
Forăști	Biserica de lemn Sf. Nicolae	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**6**

Modalitatea de acordare a punctajelor:
Distanța față de drum de acces principal (Dn, Dj) : (0-0,1km - 2p; 0,11-0,5 km -1p; 0,51-1km - 1p; >1km - 0p)
Distanța față de stație CF (0-5km - 3p; 6-15 km - 2p; 16-30km - 1p; > 31km -0p)
Distanța față de Aeroport (0-20 k m - 3p; 21-50km -2p; 51-75km – 1p; 75 k m - 0p)
Calitatea generală a drumului de acces: (bună – 2p;medie - 1p; rea - 0p)
Semnalizarea monumentului: (bună - 2p; medie - 1p; rea - 0p)
Inclus în Lista Patrimoniului Mondial (UNESCO): 2p
Face parte din zona dezvoltată turistic (există structuri de cazare): 3p
Este inclus în circuite turistice fiind frecvent vizitat: 2p
Beneficiază de un cadru natural favorabil: 2p
Nu are taxă de intrare: (nu - 1p, da - 0p)
Este accesibil în interior în permanență : 1p
Beneficiază de panouri de informare sau punct de informare: 1p
Există ghid: 1p
Beneficiază de parcare amenajată: 1p

Legenda grad de atractivitate

Ridicat Mediu Scăzut

Sursa: autorul

În baza analizei complexe a atractivității (potențiale), realizată în tabelul anterior, a rezultat faptul că 19 dintre monumentele istorice au un grad crescut de atractivitate, 19 unul mediu și 15 unul scăzut. Cele mai multe dintre acestea se află în municipiul Suceava, fiind urmate de cele din zona montană care sunt emblematice pentru acest județ. Cele mai puțin atractive sunt în general cele situate în zona estică și sud-estică, mare parte dintre acestea fiind situate în zone cu o dezvoltare turistică slabă.

V.5.4. Valorificare prin turism a monumentelor și ansamblurilor istorice – Situația actuală

Dezvoltarea turismului în această zonă a fost determinată în principal de prezența edificiilor religioase și de apărare realizate în *Perioada Medievală*, care au fost reprezentative atât prin simbolistică (de raportare la trecut), cât si prin caracterul funcțional.

Evoluțiile constante ale rețelei de localități au facilitat în mare măsură dezvoltarea turismului, determinând astfel o mai bună accesibilitate către aceste monumente istorice. Astfel, în prezent se poate discuta despre un potențial teoretic de valorificare crescut pentru majoritatea monumentelor istorice, deși dacă se iau în considerare mai multe criterii, se pot constata diferențe semnificative în ceea ce privește potențialul real al acestora.

O caracteristică generală a acestui proces, sau mai bine spus o consecință a dezvoltării turismului, este faptul că rezultă schimbări majore în configurația localităților. Așa cum s-a amintit și în alte capitole, gradul de afectare al monumentelor (rezultat în urma dezvoltării turismului), diferă în funcție de poziția față de elementele cadrului natural și de notorietatea acestora. Cele mai afectate sunt obiectivele amplasate în zona de munte (Voroneț, Humor, Putna, Moldovița), dar și cele din municipiul Suceava.

Presiunea dezvoltării turismului se reflectă în primul rând în modul de construire din imediata vecinătate a monumentelor istorice, rezultând de cele mai multe ori construcții în total dezacord cu specificul zonei și cu calitatea obiectelor de patrimoniu. Chiar și peisajul (în special cel natural) suferă transformări semnificative, interesele turistice prevalând prezervării lui. Un astfel de exemplu este cel al dezvoltării structurilor de cazare pe versanții aflați în imediata vecinătate a Mănăstirii Voroneț.

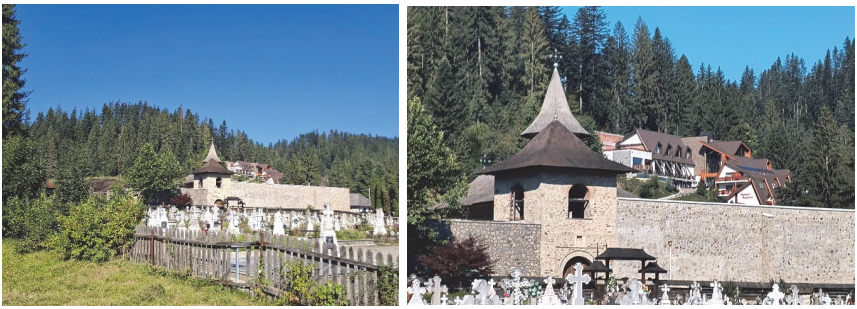

FIGURA 34 - Structură de cazare versant Voroneț (Sursa: autorul)

În astfel de situații interesul investitorului de a avea o perspectivă cât mai bună către mănăstire intră în total dezacord cu principiile de conservare stabilite prin zona de protecție a acestui monument, afectând deopotrivă și peisajul. Situația este cu atât mai alarmantă cu cât aceste operațiuni au loc în zona de protecție a unor monumente incluse în Lista Patrimoniului Mondial (UNESCO). Situații similare pot fi întâlnite și în cazul celorlalte monumente istorice amplasate în zone dezvoltate turistic, cazul Mănăstirii Humor fiind elocvent pentru modul agresiv și total necontrolat de dezvoltare a acestor structuri de cazare pe parcele subdimensionate, care au transformat caracterul peisajului construit.

În ceea ce privește beneficiile rezultate de pe urma dezvoltării turismului, proprietarii acestor monumente și autoritățile au cel mai puțin de câștigat. Cu excepția cazurilor în care există o taxă de vizitare, celelalte monumente istorice sunt bunuri de exploatat, fără a rezulta un beneficiu direct care să contribuie la prezervarea lor.

O altă problemă, pentru majoritatea acestor monumente istorice este faptul că s-a dezvoltat un turism mai degrabă de tranzit, lipsa de atractivitate a zonelor în care sunt amplasate și lipsa alternativelor care să completeze oferta turistică (spații de alimentație publică, muzee, centre de creație, etc.), contribuind la această stare de fapt. De asemenea, trebuie să luăm în considerare faptul că oferta turistică nu este adaptată nevoilor fiecărei categorii de vârstă în parte.

V.6. Probleme generale de management privind prezervarea și valorificarea monumentelor istorice și a peisajului din județul Suceava

Cadrul instituțional este principalul instrument prin intermediul căruia se poate asigura protecția patrimoniului natural, construit și cultural.

Dacă ne referim la patrimoniul construit, și în mod particular la cel din județul Suceava, se poate remarca faptul că forurile instituționale care vizează protecția acestuia sunt de diferite niveluri (local, județean, central - național, dar și internațional). Prezența unor monumente de interes local (clasa B), național (clasa A), dar și internațional (monumente înscrise în Lista Patrimoniului Mondial - UNESCO), face dificilă dezvoltarea unei strategii coerente de protecție și valorificare a acestora.

Pe de altă parte problema resurselor financiare creează discrepanțe majore în ceea ce privește starea fizică a monumentelor istorice. Bugetele alocate pentru investițiile de restaurare pot varia extrem de mult, instituțiile județene având în general posibilităţi de intervenție extrem de limitate. În această situație protecția monumentelor de interes local se limitează de cele mai multe ori la aplicarea prevederilor legale, prin impunerea unor restricții de construibilitate (măsuri de multe ori teoretice). Intervențiile din fonduri publice se realizează în ordinea priorităților și de cele mai multe ori se orientează asupra instituțiilor importante.

În mod evident și regimul de proprietate al acestor monumente este un factor extrem de important, intervențiile din fonduri publice asupra proprietăților private fiind extrem de greu de realizat în lipsa unei legislații favorabile.

În cea ce privește cadrul legislativ și modul de aplicare al acestuia, se poate constata faptul că instituțiile publice nu au capacitatea de a asigura o protecție reală a acestor monumente. Acest lucru se poate remarca în modul de intervenție asupra unui număr mare de monumente istorice. Prevederile *Legii 422/2001 privind protejarea*

monumentelor istorice, care specifică la articolul 23, alineatul 1, că *„Intervenţiile asupra monumentelor istorice se fac numai pe baza şi cu respectarea avizului emis de către Ministerul Culturii şi Cultelor sau, după caz, de către serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii şi Cultelor”,* nu-și văd efectele în realitate. Multe dintre astfel de construcții monument istoric au suferit modificări care schimbă în mod substanțial aspectul original, alterându-le astfel valoarea. Acest lucru afectează chiar și monumentele de grupa valorică A. Se pot exemplifica intervențiile asupra Bisericii Albe de la Baia, care la origini a avut pereții interiori albi, fără pictură (fapt care i-a dat și denumirea), iar astăzi, aceasta și-a pierdut identitatea fiind pentru prima dată pictată în cei peste 500 de ani de existență. Referitor la această situație în "Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Patrimoniul Construit, Siturile Istorice și Naturale", elaborat în septembrie 2009 sub patronajul Administrației Prezidențiale, se specifică faptul că: *"În zilele noastre s-a produs un grav abuz asupra coerenţei artistice şi istorice a corpului plastic al monumentului, afectându-i unitatea: prin pictarea pereților interiori i s-a aplicat monumentului un element străin bisericii originare".*

Intervenţii poartă de acces

Construire copertină intrare

Pictură interioară

FIGURA 35 - Biserica Albă - Baia
(Sursa: autorul, 2015)

Cele mai multe obiective, au fost afectate de intervenții minore, dar care alterează în mod semnificativ aspectul exterior. În scopul îmbunătățirii confortului termic, în special în cazul bisericilor, s-au realizat intervenții asupra tâmplăriilor. Astfel, multe dintre aceste construcții au fost amenajate cu tâmplarii din pvc, care îmbunătățesc confortul termic, dar alterează în mod semnificativ aspectul original al construcției.

Efectele nerespectării prevederilor legale se văd și în modul de construire în interiorul zonei de protecție a monumentelor, aducând astfel grave prejudicii asupra vizibilității acestora. Cazurile cele mai reprezentative sunt cele ale ariilor de protecție ale unor construcții sau ansambluri incluse în Lista Patrimoniului Mondial. Dezvoltarea necontrolată a zonelor turistice și în special a structurilor de cazare în imediata vecinătate a acestor obiective de patrimoniu (profitând astfel de renumele lor), conduce la schimbarea fundamentală a specificului zonelor de protecție.

Chiar şi dotările publice amplasate fără a avea la bază un studiu de percepţie a monumentelor, pot altera relaţiile de vecinătate cu construcţiile protejate (a se vedea cazul Mănăstirii Probota unde în zona de protecţie a început ridicarea unei școli, care alterează percepția monumentului).

FIGURA 36 - Proximitatea Mănăstirii Probota
(Sursa: autorul, 2015)

Astfel, lipsa pârghiilor legislative și administrative în ceea ce privește controlul acestui mod de construire conduce la alterarea permanentă și din ce în ce mai semnificativă atât a caracterului țesutului construit, cât și a peisajului înconjurător.

V.7. Analiza SWOT a inter-relaționărilor monument istoric - peisaj

Ilustrarea în cadrul acestui capitol a diferitelor aspecte legate de particularitățile așezărilor, ale monumentelor și ale proximităților acestora au condus la conturarea unor problematici care pot fi sintetizate într-o analiză SWOT.

Tabel 9 - Analiza SWOT

MEDIUL INTERN		
DOMENII	**PUNCTE TARI**	**PUNCTE SLABE**
Accesibilitatea	▪ Calitatea infrastructurii de transport în general bună; ▪ Distanța față de un drum de acces principal (DN, DJ) este scurtă pentru majoritatea monumentelor; ▪ Prezența aeroportului internațional modernizat de la Salcea asigură o accesibilitate bună din exterior; ▪ Infrastructura feroviară oferă în general un acces facil;	▪ Distanțe relativ mari ale anumitor monumente istorice față de traseele principale (Mănăstirea Putna, Mănăstirea Slatina, Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae – Colacu din Fundu Moldovei, etc.); ▪ Anumite monumente au un acces deficitar (Biserica Sf. Onufrie din Siret, Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh, Horodniceni, Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae – Colacu din Fundu Moldovei); ▪ Majoritatea monumentelor nu au program de vizitare, fiind greu accesibile în interior ▪ Lipsa parcărilor amenajate pentru monumente
Turismul	▪ Prestigiul național și internațional de care se bucură o parte dintre monumente;	▪ Lipsa alternativelor pentru susținerea turismului; ▪ Lipsa amenajărilor pentru turiști; ▪ Turismul de tranzit;

	▪ Prezența unor instituții care promovează turismul și activitățile culturale; ▪ Existența unui peisaj cultural deosebit;	▪ Lipsa beneficiilor de pe urma turismului; ▪ Dispersia monumentelor la nivelul teritoriului și distanțele relativ mari dintre ele; ▪ Insuficienta promovare turistică pentru anumite monumente istorice; ▪ Comerțul ambulant cu produse nespecifice zonei
Țesutul urban sau rural	▪ În anumite situații densitatea de construire asigură o relație favorabilă cu cadrul natural;	▪ Modul de construire dens, specific centrelor urbane în proximitatea unor monumente amplasate în mediul rural; ▪ Mineralizarea incintelor; ▪ Modul de construire afectează în unele cazuri percepția monumentelor; ▪ Valoare arhitecturală scăzută pentru majoritatea construcțiilor noi; ▪ Utilizarea unor materiale și a unei cromatici străine locului; ▪ Dezvoltarea fără o viziune de ansamblu a periferiilor, afectând în unele cazuri și relația cu monumentele
Patrimoniul natural - Cadrul natural	▪ Peisajul natural este în general de calitate; ▪ Declivitatea terenului pune în valoare unele monumente; ▪ Zona montană are un potențial deosebit; ▪ Existența unor zone naturale protejate de interes național și local;	▪ Peisajul este afectat de dezvoltarea localităților; ▪ Creșterea densității de construire afectează în unele cazuri relația cu peisajul; ▪ Diminuarea cantității spațiilor verzi din interiorul localităților pe fondul dezvoltării turismului;
Patrimoniul construit - Monumentele istorice	▪ Valoare deosebită a tuturor monumentelor de clasa A; ▪ Prezența unor monumente de interes internațional; ▪ Starea în general bună a monumentelor; ▪ Diversitatea în ceea ce privește vechimea, caracteristicile constructive și arhitecturale ale acestora;	▪ Slaba amenajare a incintelor; ▪ Potențialul slab de valorificare al unor monumente; ▪ Lipsa de utilizare a unor monumente istorice și imposibilitatea vizitării lor; ▪ Intervenții inoportune asupra monumentelor istorice; ▪ Intervenții asupra incintelor care afectează percepția monumentului;
Patrimoniul cultural	▪ Bucovina, este o marcă care este apreciată atât în țară, cât și în afară; ▪ Există un bogat patrimoniu cultural; ▪ Există obiceiuri și tradiții specifice doar pentru această zonă; ▪ Există un specific culinar, foarte apreciat;	▪ Obiceiurile și tradițiile încep să se piardă pe fondul globalizării; ▪ Specificul cultural începe să se piardă odată cu dezvoltarea turismului;
Managementul și cadrul legislativ	▪ Consiliul Județean prin departamentele specializate asigură o bună promovare a monumentelor; ▪ Patrimoniul cultural este în general valorificat printr-un număr important de evenimente;	▪ Lipsa unei strategii coerente care să vizeze prezervarea și valorificarea monumentelor și a peisajului; ▪ Capacitatea scăzută a instituțiilor de a asigura controlul dezvoltării în proximitatea monumentelor; ▪ Legislația nu poate asigura stoparea degradării monumentelor;

MEDIUL EXTERN		
DOMENII	**OPORTUNITĂȚI**	**AMENINȚĂRI**
Accesibilitatea	▪ Prezența punctelor de frontieră conferă o bună conectivitate cu teritoriul Ucrainei; ▪ Construirea Autostrăzii A7 pe direcția Siret-București; ▪ Intenția modernizării infrastructurii de Cale Ferată care tranzitează județul Suceava (Master Plan de Transport); Propunerea de includere a infrastructurii de Cale Ferata în TEN-T Core (Master Plan de Transport);	▪ Fondurile limitate nu acoperă reabilitarea tuturor drumurilor de acces;
Turismul	▪ Dezvoltarea unor cooperări cu alte județe și alte țări pe tema promovării potențialului turistic; Existența unor strategii naționale și locale privind promovarea turismului;	▪ Concurența altor zone mai puternic dezvoltate din punct de vedere turistic;
Țesutul urban sau rural	▪ Existența unor documentații de urbanism care asigură un control relativ al dezvoltării; Existența unor programe și proiecte care vizează modernizarea infrastructurii și a dotărilor;	▪ Lipsa reglementărilor specifice în special în zonele de protecție a monumentelor; ▪ Influențele din afară în ceea ce privește modul local de construire;
Patrimoniul natural - Cadrul natural	▪ Includerea unor areale în rețeaua Natura 2000;	▪ Lipsa unor reglementări care să asigure protecția peisajelor (altele decât cele protejate); Presiunile constante în ceea ce privește exploatarea zonelor împădurite
Patrimoniul construit – Monumentele istorice	▪ Includerea celor 8 monumente în Lista Patrimoniului Mondial; ▪	▪ Slaba capacitate a autorităților de a asigura un control real al protecției monumentelor; ▪ Fondurile limitate pentru restaurare; ▪ Dezvoltarea turismului nesustenabil afectează monumentele istorice;
Patrimoniul cultural	▪ Promovarea la nivel național și internațional; ▪ Dezvoltarea unor cooperări cu alte țări în scopul promovării și valorificării patrimoniului cultural; ▪ Existența unor programe și a unor fonduri destinate promovării patrimoniului cultural;	▪ Adoptarea și chiar promovarea unor sărbători și tradiții nespecifice zonei; ▪
Managementul și cadrul legislativ	▪ Existența unor GAL-uri (Grupuri de Acțiune Locală) și unor Euroregiuni, din care fac parte județul Suceava sau părți din aceasta; ▪ Implicarea structurilor centrale și locale în promovarea turismului din zonă;	▪ Cadrul instituțional neimplicat cu adevărat în protecția monumentelor și a zonei de protecție; ▪ Lipsa corelării strategiilor din diferite domenii și lipsa de viziune în ceea ce privește valorificarea monumentelor; ▪ Fondurile limitate; ▪ Cooperarea slabă inter-instituțională

Sursa: autorul

V.8. Concluzii

Analiza stării actuale a ansamblurilor sau a monumentelor de arhitectură și a peisajului, a scos în evidență o serie de disfuncții care au determinat o prezervare și o valorificare extrem de dezechilibrată. Experiența ultimilor ani în ceea ce privește modul de valorificare al acestor monumente a evidențiat faptul că viziunea de dezvoltare a turismului s-a concentrat exclusiv pe exploatarea la maxim a potențialului fără însă a se lua în considerare prezervarea specificului local și fără a se acorda o atenția cuvenită patrimoniului și peisajului. Acest lucru se reflectă astăzi în modul de construire din interiorul zonelor de protecție a monumentelor istorice, influențele din exterior și modul eronat de interpretare al stilurilor arhitecturale afectând grav caracterul zonei.

Deși valorificarea prin turism a acestor obiective ar trebui să fie un câştig, în realitate monumentele istorice sunt cele care au de suferit datorită schimbărilor cadrului. Creșterea densității de construire și exploatarea la maxim a parametrilor urbanistici au afectat în foarte multe situații relația monumentului cu peisajul. Chiar și proprietarii acestor monumente contribuie la degradarea acestor relații, prin modul inoportun de intervenție atât asupra monumentelor, cât și asupra incintelor. Nu sunt puține situațiile în care, din nevoia de a-și asigura venituri suplimentare, în imediata vecinătate a monumentelor au fost realizate structuri de cazare sau chiar unități de producție, ce afectează percepția monumentului și chiar alterează relația cu peisajul înconjurător.

Chiar și monumentele care nu se află în zone cu potențial turistic ridicat sunt agresate frecvent de modul de intervenție realizat asupra lor sau a proximităților. Se constată astfel că lipsa unor studii de specialitate care să delimiteze foarte clar zona de protecție a monumentelor și lipsa unor reglementări specifice care să indice modul permis de construire în cadrul acestor zone, lasă dezvoltarea la latitudinea proprietarilor.

În ceea ce privește potențialul de valorificare al acestor monumente, se poate constata că majoritatea dintre acestea pot fi integrate în cadrul unor circuite turistice cu condiția dezvoltării unor noi zone de interes și a exploatării celorlalte elemente de potențial. Așa cum s-a constatat în analizele anterioare, valorificarea acestor monumente ține atât de notorietatea lor, cât mai ales de poziția în raport cu cadrul natural. În aceste condiții, monumentele istorice aflate în afara zonelor cu potențial turistic, sunt fie incluse în circuite de tranzit, fie nu sunt valorificate.

La polul opus se află monumentele intens afectate de dezvoltarea turismului, acestea bucurându-se parțial de această dezvoltare datorită beneficiilor economice, însă pe termen lung pierderile vor fi foarte mari.

Există și probleme de management în ceea ce privește valorificarea și mai ales prezervarea acestor monumente istorice. Cadrul legislativ, asigură parțial protecția acestor monumente, însă lipsa studiilor pentru fiecare situație particulară în parte conduce la pierderea caracterului zonei.

În ceea ce privește valorificarea patrimoniului construit, în baza analizelor realizate în cadrul acestui capitol, coroborate cu datele ilustrate în celelalte capitole, a rezultat faptul că aceste monumente au un potențial diferit.

Tabel 10 – Clasificarea monumentelor după elementele de potențial la nivelul anului 2016

Monument sau ansamblu de arhitectură	În zone dezvoltate turistic	În zone cu cadru natural favorabil	În localități cu alte monumente	În localități cu arhitectură tradițională	În localități cu meșteri populari sau ocupații specifice	În localități cu evenimente reprezentative	În localități fără alte elemente de potențial
PATRIMONIU CONSTRUIT AMPLASAT ÎN ZONE CU CADRU NATURAL FAVORABIL ȘI CU POTENȚIAL TURISTIC							
Mănăstirea Sucevița	X	X	X				
Mănăstirea Putna	X	X	X				
Biserica de lemn Intrarea în Biserică, Putna	X	X	X				
Mănăstirea Dragomirna	X	X	X		X		
Biserica Sfintii Enoh, Ilie și Ioan Teologul - Dragomirna Mică, Mitocul Dragomirnei	X	X	X		X		
Mănăstirea Humorului	X	X	X				
Ruinele bisericii Humorul Vechi, Mănăstirea Humor	X	X	X				
Mănăstirea Voroneț	X	X	X				
Mănăstirea Slatina	X	X					
Mănăstirea Moldovița	X	X	X		X		
Ruinele Bisericii Buna Vestire, Vatra Moldoviței	X	X	X		X		
Clădirea Izvolului Santinelă, Vatra Dornei	X	X	X				
Cazinolul Băilor, Vatra Dornei	X	X	X				
Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae – Colacu, Fundu Moldovei	X	X			X		
Mănătirea Solca	X	X	X				
PATRIMONIU CONSTRUIT AMPLASAT ÎN ZONE CU POTENȚIAL TURISTIC							
Biserica Învierea Domnului, Suceava	X		X			X	
Mănăstirea Sf. Ioan, Suceava	X		X			X	
Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu, Suceava	X		X			X	
Ansamblul Bisericii Sf. Dumitru, Suceava	X		X			X	
Cetatea de Scaun a Sucevei	X		X			X	
Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți, Suceava	X		X			X	
Ansamblul Curtea Domnească, Suceava	X		X			X	
Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor), Suceava	X		X			X	
Ansamblul Bisericii Sf. Simion, Suceava	X		X			X	
Biserica Adormirea Maicii Domnului - Iţcani vechi, Suceava	X		X			X	
Biserica Armenească Sf. Cruce, Suceava	X		X			X	
Mănăstirea Zamca, Suceava	X		X			X	
PATRIMONIU CONSTRUIT AMPLASAT ÎN ZONE CU ALTE ELEMENTE DE POTENȚIAL							
Ansamblul Bisericii Sf. Nicolae, Rădăuți			X			X	
Ansamblul Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci, Pătrăuți		X					
Mănăstirea Probota, Dolhasca			X				
Ansamblul Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar, Moara			X		X		
Ruinele bisericii Sf. Fecioară, Baia					X		
Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul, Siret			X				
Biserica Albă - Sf. Gheorghe, Baia					X		

Biserica Adormirea Maicii Domnului, Baia					X		
Ruinele bisericii Sf. Procopie - Bădeuți, Milișăuți			X		X		
Biserica Adormirea Maicii Domnului - Comănești			X				
Biserica Sf. Nicolae – Bălinești, Grămești			X				
Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh, Horodniceni			X				
Mănăstirea Râșca		X			X		
Ansamblul Sf. Treime, Siret			X				
Ansamblul Bisericii Sf. Onufrie, Siret			X				
Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Reuseni, Udești					X		
Biserica de lemn Sf. Mercurie și Sf. Ecaterina, Rădășeni			X				
Ruinele Curții Domnești de la Reuseni, Udești					X		
PATRIMONIU CONSTRUIT AMPLASAT ÎN ZONE FĂRĂ ALTE ELEMENTE DE POTENȚIAL							
Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul -Arbore							X
Ansamblul Bisericii Sf. Ilie, Șcheia							X
Biserica Tuturor Sfinților - Pârhăuți, Todirești							X
Biserica Înălțarea Sfintei Cruci, Volovăț							X
Biserica de lemn Sf. Dumitru, Adâncata							X
Biserica Cuvioasa Parascheva, Dolhești							X
Biserica Tuturor Sfinților, Hânțești							X
Biserica de lemn Sf. Nicolae, Forăști							X

Sursa: autorul

Există un număr important de astfel de obiective care beneficiază de o poziție favorabilă în raport cu cadrul natural, fiind amplasate în același timp și în zone dezvoltate din punct de vedere turistic. De asemenea, un potențial ridicat de valorificare îl au și majoritatea monumentelor sau ansamblurilor amplasate în municipiul Suceava.

O altă categorie importantă este reprezentată de monumentele care deși nu au o poziție favorabilă în raport cu cadrul natural și cu zonele dezvoltate turistic, beneficiază totuși în cadrul localităților de alte elemente de potențial (alte monumente, târguri, meșteșuguri, etc.), care le pot pune în valoare.

De asemenea, există și monumente amplasate în localități fără alte elemente de potențial, însă o parte dintre acestea sunt reprezentative, fiind deja incluse în circuite turistice (Ansamblul din Arbore, Biserica din Sf. Ilie, Șcheia, Biserica din Pârhăuți sau Biserica din Volovăț).

CAPITOL VI – Analiza multicriterială a relației monument istoric-peisaj

Analizele multicriteriale realizate în capitolele anterioare, plecând de la scara macro-teritorială către obiect, au scos în evidență faptul că teritoriul județului Suceava (în ansamblul său), beneficiază de un patrimoniu cultural, natural și construit deosebit, care poate fi valorificat și prezervat doar prin luarea în considerare a tuturor acestor componente în corelație. La nivel de localitate, datorită preponderenței structurilor de tip rural, elementele de potențial ale peisajului construit și ale celui natural (care de obicei se află în stare de interacțiune), pun în valoare monumentul istoric.

Dacă monumentul istoric este în general un element static, a cărui valoare intrinsecă participă la dezvoltarea patrimoniului cultural, peisajul este mult mai dinamic, fiind condiționat atât de acțiunile mediului natural, cât și de activitățile umane. În aceste condiții relația monument-peisaj este și ea una dinamică, fiind influențată în permanență de o serie de factori interni și externi. Percepția acestei relații este și ea diferită fiind condiționată atât de experiența personală a fiecărui individ în parte, cât și de condițiile de mediu, care pot schimba în mod radical imaginea diferitelor componente. În mod evident percepția acestei relații depinde și de punctul de observație sau de dinamica parcurgerii spațiului, particularitățile sitului și caracteristicile generale ale mediului înconjurător potențând, sau din contră, afectând această observație.

Exemplele ilustrate în cadrul studiilor de caz de la nivel internațional, dar și național au scos în evidență necesitatea prezervării și a valorificării în corelație a monumentelor istorice și a peisajului (ca o componentă esențială și indispensabilă a elementelor de patrimoniu construit). Astfel, dacă până nu demult puteam discuta despre o abordare orientată exclusiv către protecția cu prioritate a elementelor de patrimoniu (construit sau natural), astăzi la nivel internațional se poate remarca o aplecare din ce în ce mai substanțială către protecția cadrului acestora. Acest cadru poate îmbrăca forma unui peisaj exclusiv construit, natural sau mixt (fuziune a peisajului construit și natural, întâlnit în special în mediul rural sau la periferia centrelor urbane).

Dinamica schimbărilor care apar în proximitatea elementelor de patrimoniu poate conduce la diminuarea modului de percepție a acestora, dar în același timp poate modifica în mod esențial caracteristicile generale ale mediului în care monumentele sunt amplasate. De aceea, dezvoltarea unui sistem normativ și de reglementare a modului de intervenție în cadrul zonelor cu care inter-relaționează aceste monumente istorice este esențială pentru prezervarea specificului. Un rol esențial îl are peisajul, care nu de puține ori este o prezență reprezentativă pentru definirea acestui specific.

În urma analizei cadrului legislativ și a practicilor din domeniul protecției monumentelor istorice din România, s-a remarcat faptul că peisajul este tratat ca o componentă secundară, fiind subapreciat sau chiar de multe ori omis. Lipsa unui cadru legislativ specific și slaba corelare a sistemului normativ conduc la diminuarea rolului peisajului în cadrul strategiilor de valorificare a patrimoniului construit.

VI.1. Peisajul, ca suport al valorificării monumentului istoric

Peisajul este astăzi o componentă esențială care trebuie să contribuie la elaborarea strategiilor de intervenție pentru dezvoltarea urbană și teritorială. Acesta poate avea valențe diferite fiind perceput atât ca element de potențial, dar și ca element cu valoare identitară și patrimonială. Peisajul poate fi perceput sau definit ca element de patrimoniu, dar în același timp, acesta poate cuprinde în limitele sale și elemente de patrimoniu construit sau cultural. Discutăm astfel de peisajul cultural, un element de marcă care însumează toate valorile patrimoniale și care conferă particularitate teritoriului.

De-a lungul timpului, odată cu dezvoltarea acestui concept au fost realizate studii care au scos în evidență o serie de caracteristici ale peisajului. În Anexa nr. 2 a acestei lucrări sunt detaliate principalele caracteristici ale peisajului, elemente care stau la baza definirii relațiilor monument istoric-peisaj. În raport cu concluziile acestei analize, rezultă faptul că peisajul poate fi definit după criterii fizico-geografice, după scară sau după caracter.

Scara peisajului este un criteriu esențial de analiză care scoate în evidență atât particularitățile de detaliu ale acestuia, cât și configurația generală în raport cu elementele majore ale teritoriului. Astfel, la nivelul de analiză teritorială, analizele la scară macro și mezzo pot evidenția caracteristicile majore ale peisajului, dar și relațiile spațiale care se stabilesc între acestea și diferitele componente ale rețelei de localități. La nivel de analiză urbană și peri-urbană, pot fi utilizate aceste scări ale peisajului în funcție de definirea ariei micro-peisajului, care poate fi o piață, un cartier sau chiar localitatea în ansamblul său.

După caracterul peisajelor se pot defini mai multe tipologii majore, dintre acestea fiind relevante pentru acest studiu în mod special cele antropice și cel naturale.

Peisajul natural are în general o reprezentare extrem de redusă la nivel teritorial, acest lucru fiind cauzat de influențele umane. Chiar și cea mai nesemnificativă intervenție a omului asupra peisajului natural, îl transformă într-unul semi-natural sau chiar antropic.

Modul de intervenție al omului asupra peisajului este însă greu de evaluat, gradul de intervenție a teritoriului variind în funcție de interesele și de factorii de dezvoltare. Astfel, acțiunile umane asupra prelucrării terenurilor agricole deși se traduc în antropizarea acestuia, nu pot echivala cu transformările profunde ale teritoriului construit al localităților urbane sau rurale. În realitate se poate vorbi despre teritorii care deși sunt antropizate prezintă caracteristici naturale, diferite fundamental de cele ale mediului construit (urban sau rural).

Se constată de asemenea faptul că, peisajul antropic cuprinde peisajele urbane și cele rurale. Spre deosebire de peisajul urban, care este definit în principal de configurația cadrului construit, cel rural prezintă o arie mai largă de cuprindere. Peisajul rural nu are limite clar definite, acestea putând fi identificate mult mai vizibil la fel ca în cazul peisajului urban. Întrepătrunderea cadrului construit cu elementele cadrului natural, creează alte tipuri de relații ale construcțiilor cu peisajul. Peisajul rural poate fi definit ca un areal cu identitate proprie în care există o puternică relaționare cu teritoriul agricol și în care se pot identifica raporturi inter-umane, mentalități și tradiții specifice.

În ceea ce privește utilizare metodelor de analiză a peisajului, acestea diferă în funcție de particularitățile teritoriului. Procesul însă se realizează prin parcurgerea a trei etape majore: lectura, înțelegerea și interpretarea, însoțită de adoptarea strategiei de intervenție. În raport cu caracteristicile tipului de peisaj, criteriile de analiză urmărite și elementele componente ale peisajului pot fi diferite, metoda de analiză fiind astfel adaptată în funcție de acestea.

Relația localității cu peisajul poate fi evidențiată prin intermediul analizei evolutive, dar mai ales prin raporturile spațiale dintre acestea. În funcție de scara de analiză, localitatea poate fi un element component al unui peisaj, dar în același timp, datorită caracteristicilor sale, aceasta poate fi privită în ansamblu său ca un peisaj antropic.

În ceea ce privește problema relație monument istoric - peisaj, prezența elementelor de patrimoniu construit conferă particularitate teritoriului. Acest lucru poate fi evidențiat în funcție de poziția monumentului istoric în cadrul localității sau în raport cu declivitatea reliefului. În funcție de aceste caracteristici principale, rezultă și tipurile de relații care se stabilesc între monument și peisaj.

VI.2. Tipologii de relații monument istoric-peisaj

Având în vedere caracteristicile fiecărui peisaj și monument în parte, acest studiu nu își propune să ilustreze toate cazurile particulare întâlnite la nivelul județului Suceava, ci să definească o serie de criterii generale de analiză care să permită adoptarea anumitor măsuri în acord cu obiectivele de protecție a elementelor de patrimoniu și a perimetrelor de influență. Analiza trebuie pornită de la premisa faptului că fiecare monument istoric nu este un element singular, ci că acesta face parte dintr-un sistem care a evoluat și care va fi marcat în continuare de multiple procese de natură să schimbe ambientul. Totodată trebuie semnalat faptul că particularitățile unui teritoriu sunt cele care pun în valoare monumentul istoric, schimbările profunde apărute în cadrul acestuia alterând caracterul și specificul locului.

Trebuie de asemenea să facem distincția între primul plan (definit de aria de influență a monumentului istoric) și planul secund (fundalul), care nu poate avea limite foarte clare, dar care participă la definirea specificului local. În raport cu aceste două planuri, percepția relației monument – peisaj poate avea conotații diferite în funcție de poziția în teritoriu a monumentului istoric și de particularitățile cadrului înconjurător. Astfel, cadrul înconjurător poate fi perceput ca parte a peisajului urban sau rural, chiar dacă din punct de vedere fizic și structural acesta este peisaj natural / neconstruit.

Având în vedere deficiențele constatate la nivelul sistemului normativ din România, dar și exemplul de succes al altor țări, evaluarea co-relației monument istoric - peisaj trebuie avută în vedere ca un instrument de prezervare a particularităților cadrului antropic sau natural.

În contextul dezvoltării așezărilor umane, monumentele istorice stabilesc multiple relații cu proximitățile lor și cu cadrul îndepărtat, care poate fi perceput sau nu în funcție de configurația reliefului sau a țesutului construit. În raport cu modul de amplasare (în cadrul localității, sau față de aceasta), monumentul poate stabili mai multe tipuri de relații cu peisajul construit (peisaj rural sau urban), sau cu peisajul natural sau seminatural aflat dincolo de limitele așezărilor. Trebuie subliniat faptul că teritoriul aflat

dincolo de limitele localităților poate fi perceput ca un peisaj natural, deși utilizarea terenurilor agricole și prezența infrastructurilor de transport reflectă un grad diferit de antropizare. Inclusiv peisajul forestier (cu foarte mici excepții), nu este unul lipsit de intervenții. Putem discuta astfel în realitate despre un peisaj (cvasi)natural care reflectă preponderența elementelor vegetale și gradul scăzut de mineralizare.

Pentru definirea relațiilor care se stabilesc între monumentele istorice și peisaj, vor trebui luate în considerație principalele caracteristici ale teritoriului. Având în vedere faptul că în majoritatea situațiilor monumentele istorice sunt amplasate în interiorul unor localități și că relieful este o componentă esențială care poate dinamiza peisajul, vor trebui identificate atât caracteristicile cadrului construit al așezărilor, cât și al celui natural înconjurător.

Chiar dacă la nivel vizual se poate remarca un singur peisaj (format din componente minerale și vegetale), pentru a putea identifica tipurile de relații care se stabilesc între acesta și monumentele istorice, elementele cadrului construit și cele ale cadrului natural vor fi luate în considerație separat. Astfel, la nivelul percepției, peisajul construit (rural sau urban) va fi delimitat de limitele localității, iar cel natural sau seminatural (exploatat în scop agricol) va fi definit ca suprafața neconstruită aflată dincolo de limitele așezărilor.

Pentru a contura elementele definitorii ale relației monument-peisaj este importat de evidențiat care sunt caracteristicile celor două componente. Dacă în cazul monumentelor istorice putem vorbi despre o serie de caracteristici care pot fi evidențiate printr-o analiză în detaliu, în cazul peisajului datorită dinamicii și complexității lui, aceste particularități sunt extrem de greu de definit. Astfel, în raport cu obiectivele acestui studiu, au fost definite o serie de caracteristici generale care pot exprima sintetic o serie de calități sau disfuncții pe care peisajul antropic (construit) și cel natural sau seminatural, le prezintă.

Peisajul construit (rural sau urban) poate fi definit de următoarele caracteristici principale: *Omogenitate din punct de vedere structural; Lipsă de omogenitate; Dinamism prin siluetă; Dinamism prin relief; Lipsă de dinamism relief sau siluetă; Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător; Lipsă de coerență a imaginii; Mixitate natural-antropic.*

Un peisaj urban sau rural, poate fi definit de una sau mai multe dintre aceste caracteristici în funcție de particularitățile cadrului construit sau de cele ale reliefului pe care este amplasat.

Peisajul natural (de obicei prezent ca plan îndepărtat în relația cu monumentele istorice), poate fi definit de următoarele caracteristici principale: *Dinamism prin relief; Dinamism scăzut al reliefului; Uniformitate prin relief; Dinamism prin însorire; Varietate prin cromatică (foliaj) și textură; Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură; Dinamism prin prezența cursurilor de apă; Dinamism prin succesiunea anotimpurilor.*

La fel ca și în cazul peisajului urban sau rural, cel natural poate fi definit de mai multe caracteristici. Pentru definirea caracteristicilor raportului monumente - peisaj, vor fi luate în considerare în continuare mai multe tipuri de relații. Acestea sunt: *Relații la nivel spațial; Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul; Relații vizuale; Relații de complementaritate cromatică, funcțională sau de scară.*

În raport cu aceste caracteristici, vor rezulta o serie de relații de tip direct sau indirect între aceste componente. Astfel, relațiile directe sunt cele care presupun existența unui contact la nivel vizual sau spațial care nu este interferat de prezența altor elemente. Relațiile indirecte sunt acelea care presupun existența unui contact la nivel vizual sau la spațial, care este mijlocit de prezența altor elemente.

Plecând de la aceste aspecte, în figura următoare au fost ilustrate cinci tipuri de relații la nivel spațial care se pot stabili între monument și peisajul construit sau natural.

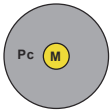
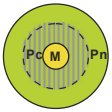
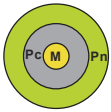
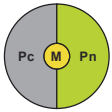
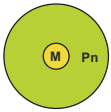
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	**Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător**	**Relații directe cu un peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal**	**Relații directe cu un peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului**	**Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității**
Tip relație					
M - monument istoric / ansamblu, zona construită protejată; Pc - peisaj construit (puternic antropizat); Pn - peisaj natural sau seminatural (neconstruit dar parțial antropizat)					

FIGURA 37 - Tip de relații spațiale care se stabilesc între monumentul istoric și peisaj (Sursa: autorul)

Primul caz este caracteristic marilor centre urbane, unde datorită configurație cadrului construit și a mărimii localității, monumentul stabilește relații directe și indirecte exclusive cu peisajul antropic de tip urban. Această situație este specifică majorității monumentelor amplasate în zona centrală a municipiilor Suceava și Rădăuți.

Al doilea caz este caracteristic monumentelor amplasate în mediul rural, unde datorită configurației cadrului construit, există relații atât cu peisajul construit (antropizat), cât și cu peisajul agricol sau natural aflat în afara localității.

A treia tipologie este specifică așezărilor aflate în zonă de deal sau de munte, unde datorită declivității terenului, peisajul natural (agricol sau forestier) se proiectează ca fundal pentru monument și localitate. Se poate exemplifica aici: Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae - Colacu, Mănăstirea Voroneț, Mănăstirea Humorului, Mănăstirea Putna, Clădirea Izvorului Santinelă și Cazinoul Băilor din Vatra Dornei, dar și altele care sunt amplasate în zona montană a județului Suceava.

Cea de-a patra tipologie este caracteristică monumentelor amplasate la periferia localităților, creând astfel relații fizice atât cu cadrul construit, cât și cu peisajul natural. Se pot exemplifica astfel de tipologii în cazul Cetății de Scaun și al Mănăstirii Zamca, aflate ambele în municipiul Suceava.

Cel de-al cincilea caz este specific monumentelor aflate dincolo de limitele localităților, stabilindu-se astfel relații favorabile cu peisajul neconstruit (parțial antropizat sau natural). Se pot exemplifica în cadrul județului Suceava: Mănăstirea Dragomirna, Biserica Sfinții Enoh, Ilie și Ioan Teologul – Dragomirna Mică, Ansamblul Bisericii Hagigadar, Mănăstirea Slatina, Mănăstirea Râșca.

Un alt criteriu relevant de analiză, este definirea tipurilor de relații ierarhice care se pot stabili în funcție de particularitățile monumentului și de caracteristicile amplasamentului.

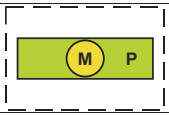
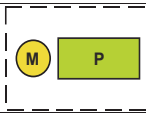
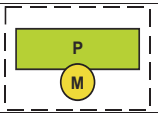
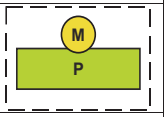
	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare
Tip relație				
M - monument istoric / ansamblu, zona construită protejată; P - peisaj (urban, rural sau natural)				

FIGURA 38 - Tip de relații ierarhice ale monumentului istoric în raport cu peisajul (Sursa: autorul)

Se pot întâlni relații de integrare a monumentului în peisaj, caracteristice majorității monumentelor din județul Suceava. De asemenea, se pot identifica relații de indiferență, atunci când monumentul nu poate fi perceput ca parte a peisajului, dar nici nu constituie o prezență contrastantă în raport cu acesta. Există și relații de subordonare, specifice monumentelor amplasate în cadrul unor văi montane, unde prezența dominantă a peisajului înconjurător diminuează importanța elementelor de patrimoniu construit. O altă tipologie de relație este cea de dominare, caracteristică monumentelor amplasate pe coline. Astfel de exemple le putem întâlni în cazul Ansamblului Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar, sau a Cetății de Scaun din Suceava, amplasate ambele pe coline, accentuându-le astfel importanța și poziția strategică.

Relațiile vizuale dintre monument și peisaj sunt și ele importante, modul de percepție a acestor elemente fiind esențial pentru implementarea unor strategii de protecție și valorificare.

Din analiza realizată asupra patrimoniului arhitectural în raport cu particularitățile peisajului (antropic sau natural), au rezultat patru tipologii majore de relații în plan vizual (ilustrate in figura următoare).

Primul exemplu este caracteristic așezărilor cu densitate scăzută unde particularitățile cadrului construit mijlocesc relațiile cu mediul înconjurător (care poate fi peisaj exclusiv agricol, forestier sau natural). În cazul județului Suceava se pot întâlni astfel de situații în cazul monumentelor amplasate în mediul rural, dar uneori și în cel urban. Următoarea tipologie este specifică arealelor cu un relief dinamic, care permit percepția peisajului din proximitatea monumentului.

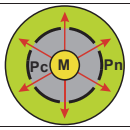
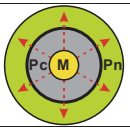
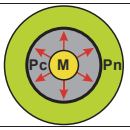
	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj înconjurător perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și înconjurător
Tip relație				
M - monument istoric / ansamblu, zona construită protejată; Pc - peisaj construit (puternic antropizat); Pn - peisaj neconstruit (perceput ca fiind natural)				

FIGURA 39 - Tip de relații vizuale dinspre monument istoric către peisaj (Sursa: autorul)

O altă tipologie de relații vizuale este caracteristică marilor centre urbane, dar și rurale, cu densitate de construire crescută în proximitatea monumentului, care nu permite dezvoltarea unor relații vizuale cu peisajul înconjurător, aflat în plan îndepărtat. Ultima tipologie este specifică monumentelor istorice amplasate pe colină, care permit dezvoltarea percepției de ansamblu a tuturor elementelor de peisaj natural sau antropic cu care intră în relație.

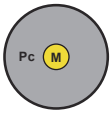
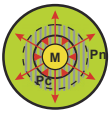
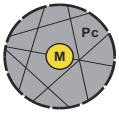
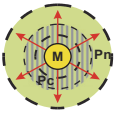
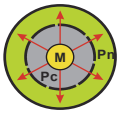
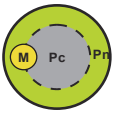
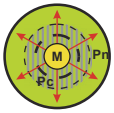
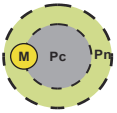
Aceste tipologii sintetizează cazurile particulare, relațiile dintre monument și peisaj fiind influențate și de alte caracteristici. Spre exemplu, poziția monumentului istoric în cadrul localității (central, periferic sau în afara acesteia), poate influența în mod substanțial aceste relații. De asemenea, caracteristicile morfologice ale centrelor urbane sau rurale și particularitățile reliefului pot influența relația monument-peisaj.

Pentru a putea defini caracteristicile fiecărui caz în parte, și în corelație cu acesta, pentru a putea identifica tipurile de măsuri care trebuie implementate, este necesară dezvoltarea unui instrument care să ia în considerare mai multe criterii.

Aceste elemente au fost selectate pentru a ilustra cât mai sintetic o caracteristică generală a peisajului în funcție de obiectivele care sunt urmărite, acest lucru neexcluzând realizarea unor analize de detaliu, care să evidențieze toate componentele peisajului și influențele pe care le pot avea asupra definirii ambientului.

Tabel 11 – Matrice-cadru (tip relaționări - caracteristici ale peisajului)

Denumire monument istoric și localitate în care este amplasat **Tip localitate în care este încadrat monumentul:** urbană, urbană cu caracteristici rurale sau rurală	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial						**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1,2,3,4,5,6 sau 7, conform metodologiei**																

Categorii de relații			
	1 Monumente istorice integrate favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen		**5** Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisajul înconjurător excepțional
	2 Monumente istorice integrate defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerență și lipsă de dinamism		**6** Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută
	3 Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip urban în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional		**7** Monumente istorice aflate la interferența peisajului antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență
	4 Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional		**8** Monumente istorice aflate la interferența peisajului antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin lipsa de dinamism sau coerență

Metodologie de completare și de sintetizare a datelor din cadrul matricei-cadru

Completarea matricei

Completarea matricei se va realiza prin marcarea căsuței corespunzătoare fiecărei caracteristici în parte. Pentru fiecare criteriu de analiză pot fi marcate mai multe caracteristici ale peisajului antropic sau natural. În funcție de fiecare caz în parte caracteristicile celor două tipologii majore de peisaj pot fi completate sau nu. Spre exemplu în cazul unor localități urbane de mari dimensiuni, unde nu pot fi identificate relații cu mediu natural înconjurător, aceste rubrici nu vor fi completate.

Pentru primele trei criterii majore de analiză (relații la nivel spațial, relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul și relații vizuale), se va completa doar o sigură caracteristică. Ultima rubrică (alte relații) se va completa după caz.

Interpretarea rezultatelor

Încadrarea în cele opt categorii majore (tip 1-8) se va realiza pe baza mai multor criterii. Inițial se va identifica tipul de localitate în care este încadrat monumentul, primele trei categorii făcând referire la monumentele din mediul urban, următoarele trei la cele din mediul rural, iar ultimele două fiind valabile pentru ambele situații.

Pentru monumentele istorice amplasate în localități urbane unde configurația cadrului construit și declivitatea terenului nu pun în valoare mediul natural înconjurător, determinarea caracteristicii se va face în funcție de particularitățile peisajului urban.

Cea de-a treia categorie este destinată monumentelor istorice amplasate în mediul urban, dar în care cadrul natural înconjurător este perceptibil și are o valoare deosebită.

Pentru monumentele istorice aflate în mediul rural într-un cadru natural cu valoare deosebită, încadrarea se va realiza în funcție de particularitățile peisajului construit care poate fi (omogen, lipsit de omogenitate, dinamic, static, etc.).

Categoria 4 reflectă în general o calitate mai ridicată a cadrului construit care se află în proximitatea monumentelor, în timp ce categoria 5 reflectă o calitate mai scăzută a acestuia.

Categoria 6 se adresează monumentelor istorice amplasate în mediul rural, dar care nu beneficiază de calități deosebite ale peisajului natural înconjurător. Astfel, încadrarea se va realiza în raport cu următoarele caracteristici: lipsa dinamismului reliefului, sau dinamismul scăzut, sau lipsa varietății.

Categoriile 7 și 8 sunt specifice monumentelor istorice aflate la limita sau în afara localităților, încadrarea în aceste tipologii realizându-se în funcție de calitățile peisajului natural înconjurător.

FIGURA 40 - Categorii de relații
(Sursa: autorul)

Prin corelarea tipurilor de relații care au fost stabilite pe diverse criterii, cu particularitățile peisajului, rezultă o definire a problematicii fiecărui monument istoric în parte. Astfel, pe baza matricei realizate mai devreme se poate stabili modul de intervenție recomandat în raport cu caracteristicile generale ale relației monument-peisaj.

Tabel 12 – Distribuția în funcție de caracteristicile relației monument-peisaj

Caracteristică relație monument-peisaj	**Localitate și monument istoric**
1 Monumente istorice integrate favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen	▪ Municipiul Rădăuți - Ansamblul Bisericii Sf. Nicolae ▪ Municipiul Suceava - Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou ▪ Municipiul Suceava - Biserica Învierea Domnului ▪ Municipiul Suceava - Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu ▪ Municipiul Suceava - Ansamblul Bisericii Sf. Dumitru ▪ Municipiul Suceava - Ansamblul Bisericii Sf. Simion ▪ Municipiul Suceava - Biserica Armenească Sf. Cruce
2 Monumente istorice integrate defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerență și lipsă de dinamism	▪ Municipiul Suceava - Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți ▪ Municipiul Suceava - Ansamblul Curtea Domnească ▪ Municipiul Suceava - Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor) ▪ Municipiul Suceava - Biserica Adormirea Maicii Domnului - Iţcanii vechi
3 Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip urban în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional	▪ Municipiul Vatra Dornei - Clădirea Izvorului Santinelă ▪ Municipiul Vatra Dornei - Cazinoul Băilor
4 Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional	▪ Mitocul Dragomirnei - Mănăstirea Dragomirna ▪ Mitocul Dragomirnei - Biserica Sfinții Enoh, Ilie și Ioan Teologul - Dragomirna Mică ▪ Pătrăuți - Ansamblul Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci ▪ Putna - Mănăstirea Putna ▪ Putna - Biserica de lemn Intrarea în Biserică ▪ Vatra Moldoviței - Mănăstirea Moldovița ▪ Vatra Moldoviței - Ruinele Bisericii Buna Vestire
5 Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural	▪ Comănești - Biserica Adormirea Maicii Domnului ▪ Oraș Dolhasca - Mănăstirea Probota

în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisajul înconjurător excepțional	▪ Oraș Gura Humorului - Mănăstirea Voroneț ▪ Mănăstirea Humorului - Mănăstirea Humorului ▪ Mănăstirea Humorului - Ruinele bisericii Humorul Vechi ▪ Oraș Solca - Mânăstirea Solca
6 Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută	▪ Adâncata - Biserica de lemn Sf. Dumitru ▪ Arbore - Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul ▪ Baia - Ruinele bisericii Sf. Fecioară ▪ Baia - Biserica Alba – Sf. Gheorghe ▪ Baia - Biserica Adormirea Maicii Domnului ▪ Dolhești - Biserica Cuvioasa Parascheva ▪ Forăști - Biserica de lemn Sf. Nicolae ▪ Grămești - Biserica Sf. Nicolae - Bălinești ▪ Hânțești - Biserica Tuturor Sfinților ▪ Horodnicni - Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh ▪ Milișăuți - Ruinele bisericii Sf. Procopie - Bădeuți ▪ Rădășeni - Biserica de lemn Sf. Mercurie și Sf. Ecaterina ▪ Siret - Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul ▪ Siret - Ansamblul Sf. Treime ▪ Siret - Ansamblul Bisericii Sf. Onufrie ▪ Șcheia - Ansamblul Bisericii Sf. Ilie ▪ Todirești - Biserica Tuturor Sfinților - Părhăuți ▪ Udești - Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul – Reuseni ▪ Udești - Ruinele Curții Domnești de la Reuseni ▪ Volovăț - Biserica Înălțarea Sfintei Cruci
7 Monumente istorice aflate la interferența peisajului antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență	▪ Fundu Moldovei - Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae (Colacu) ▪ Moara - Ansamblul Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar ▪ Râșca - Mănăstirea Râșca ▪ Slatina - Mănăstirea Slatina ▪ Sucevița - Mănăstirea Sucevița
8 Monumente istorice aflate la interferența peisajului antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin lipsa de dinamism sau coerență	▪ Municipiul Suceava - Cetatea de Scaun a Sucevei ▪ Municipiul Suceava - Mănăstirea Zamca

Sursa: autorul

Pentru stabilirea propunerilor de intervenție se va ține cont atât de caracteristicile rezultate în baza matricei-cadru, cât și de particularitățile fiecărui caz în parte.

VI.3. Percepția vizuală a monumentelor istorice în raport cu particularitățile peisajului construit sau natural

În contextul evoluției constante a rețelei de localități, relația monumentului istoric cu peisajul suferă o serie de transformări. Atât procesele de evoluție în plan teritorial, cât și schimbările apărute în structura țesutului urban sau rural, pot determina o nouă relație a monumentului cu peisajul construit sau natural. Odată cu schimbarea acestui cadru, modul de percepție a monumentului poate fi influențat în mod negativ, valorificarea acestuia fiind condiționată și de vizibilitate.

Plecând de la exemplul francez de prezervare a conurilor majore de vizibilitate (dezvoltate de la intrările în cadrul așezărilor), se poate constata la nivelul județului Suceava, faptul că datorită declivității terenului, a configurației centrelor urbane sau rurale și a scării în general reduse a elementelor de patrimoniu construit, monumentele nu pot fi reperate din zonele de intrare ale localităților. Fac excepție Cetatea de Scaun, Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți, Biserica Sf. Dumitru și Biserica Adormirea Maicii Domnului - Ițcanii vechi (toate din municipiul Suceava), care sunt perceptibile de la intrarea dinspre Botoșani. Pentru celelalte monumente istorice există o percepție vizuală în general secvențială, fiind descoperite inițial doar părți ale acestora, vizualizarea integrală a acestor obiecte fiind condiționată de cadrul construit, de elementele de împrejmuire sau de elementele vegetale aflate în prim plan.

Tabel 13 - Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentelor istorice

UAT	DENUMIRE OBIECTIV	CARACTERISTICI RELIEF			POZIȚIA ÎN TIPUL (SAU FAȚĂ) DE LOCALITATE					CARACTERISTICI PROXIMITATE IMEDIATĂ			TIP CARACTERISTICĂ
		Relief variat cu puncte înalte	Teren în pantă	Teren plat (cu declivitate redusă)	În localitate urbană cu densitate crescută	În localitate urbană cu densitate scăzută - caracteristici rurale	În localitate rurală	La limita localității	În afara localităților	Densitate crescută	Densitate scăzută	Zone libere / neconstruite	
Adâncata	Biserica de lemn Sf. Dumitru	X					X				X		**D**
Arbore	Ans. bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Arbore			X			X				X		**B**
Baia	Ruinele bisericii Sf. Fecioară			X			X				X		**B**
Baia	Biserica Alba - Sf. Gheorghe			X				X			X		**E**
Baia	Biserica Adormirea Maicii Domnului			X			X				X		**B**
Comănești	Biserica Adormirea Maicii Domnului - Comănești		X				X				X		**D**

Dolhasca	Mănăstirea Probota	X				X					X		**D**
Dolhești	Biserica Cuvioasa Parascheva	X					X				X		**D**
Forăști	Biserica de lemn Sf. Nicolae		X				X				X		**D**
Fundu Moldovei	Ans. Bisericii de lemn Sf. Nicolae - Colacu	X					X				X		**D**
Grămești	Biserica Sf. Nicolae - Bălinești			X			X				X		**B**
Gura Humorului	Mănăstirea Voroneț	X				X					X		**D**
Hânțești	Biserica Tuturor Sfinților			X			X				X		**D**
Horodniceni	Ans. Bisericii Pogorârea Sf. Duh	X					X				X		**D**
Mănăstirea Humor	Mănăstirea Humorului	X					X			X			**C**
Mănăstirea Humor	Ruinele bisericii Humorul Vechi	X					X			X			**C**
Milișăuți	Ruinele bisericii Sf. Procopie - Bădeuți			X		X					X		**B**
Mitocul Dragomirnei	Mănăstirea Dragomirna	X						X				X	**E**
Mitocul Dragomirnei	Biserica Sfinții Enoh, Ilie și Ioan Teologul – Dragomirna Mică	X						X				X	**E**
Moara	Ans. Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar	X							X			X	**E**
Pătrăuți	Ans. Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci	X					X				X		**D**
Putna	Mănăstirea Putna	X						X		X			**E**
Putna	Biserica de lemn Intrarea în Biserică	X						X		X			**E**
Rădășeni	Biserica de lemn Sf. Mercurie și Sf. Ecaterina	X					X				X		**D**
Rădăuți	Ans. Bisericii Sf. Nicolae			X	X					X			**A**
Râșca	Mănăstirea Râșca	X							X			X	**E**
Siret	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul	X				X				X			**C**
Siret	Ans. Sf. Treime	X				X				X			**C**
Siret	Ans. Bisericii Sf. Onufrie			X		X					X		**B**
Slatina	Mănăstirea Slatina	X							X			X	**E**

Solca	Mănăstirea Solca	X				X					X		**D**
Suceava	Mănăstirea Sf. Ioan cel nou	X			X					X			**C**
Suceava	Biserica Învierea Domnului	X			X					X			**C**
Suceava	Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu	X			X					X			**C**
Suceava	Ans. Bisericii Sf. Dumitru	X			X					X			**C**
Suceava	Cetatea de Scaun a Sucevei	X						X			X		**E**
Suceava	Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți	X			X					X			**C**
Suceava	Ans. Curtea Domnească	X			X					X			**C**
Suceava	Biserica Coconilor)	X			X					X			**C**
Suceava	Ans. Bisericii Sf. Simion	X			X					X			**C**
Suceava	Biserica Armenească Sf. Cruce	X			X					X			**C**
Suceava	Biserica Adormirea Maicii Domnului - Iţcanii Vechi	X			X						X		**C**
Suceava	Mănăstirea Zamca	X						X			X		**E**
Sucevița	Mănăstirea Sucevița	X					X					X	**D**
Șcheia	Ans. Bisericii Sf. Ilie	X					X				X		**D**
Todirești	Biserica Tuturor Sfinților - Părhăuți	X					X				X		**D**
Udești	Ans. bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Reuseni	X					X				X		**D**
Udești	Ruinele Curții Domnești de la Reuseni	X					X				X		**D**
Vatra Dornei	Clădirea Izvorului Santinelă	X				X				X			**C**
Vatra Dornei	Cazinoul Băilor	X				X				X			**C**
Vatra Moldoviței	Mănăstirea Moldovița	X					X				X		**D**
Vatra Moldoviței	Ruinele Bisericii Buna Vestire	X					X				X		**D**
Volovăț	Biserica Înălțarea Sfintei Cruci	X					X				X		**D**

A - Monumente amplasate în zone fără declivitate și cu densitate crescută de construire în proximitate; **B** - Monumente amplasate în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate; **C** - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate;

D - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate; **E** - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Sursa: autorul

Caracteristicile particulare ale așezărilor favorizează percepția monumentului și a cadrului acestuia, din alte puncte favorabile. Prezența variațiilor de relief permite dezvoltarea unei percepții vizuale atât din anumite zone ale localității, cât și din proximitatea acesteia. Astfel, pentru a defini zonele cu o deschidere favorabilă către monumentele istorice, pentru fiecare caz în parte se recomandă realizarea unei analize de detaliu.

Trebuie subliniată totuși importanța relațiilor vizuale atât dinspre monumentul istoric către proximități, cât și dinspre exterior către elementele de patrimoniu construit. Modul de intervenție realizat atât asupra cadrului construit, cât și asupra peisajului înconjurător poate aduce schimbări fundamentale ale specificului zonelor cu valoare ambientală deosebită.

În raport cu caracteristicile care au rezultat în urma analizei din tabelul anterior, vor fi stabilite principalele tipuri de studii de vizibilitate a monumentelor istorice și a peisajului. Astfel, în cazul monumentelor amplasate în zone plate (fără variații ale reliefului), studiul ar trebui să se raporteze la o arie restrânsă în proximitatea monumentului, dar mai extinsă în raport cu principalele căi de acces care converg către acesta. De asemenea, în funcție de caracteristicile modului de construire din proximitatea monumentului, aceste areale vor fi mai extinse sau mai restrânse.

În cazul monumentelor istorice amplasate în zone cu relief variabil, care permite dezvoltarea unor puncte de vizibilitate panoramică, este recomandată extinderea studiului de vizibilitate pe areale mai extinse. În același timp în proximitatea monumentelor trebuie să se urmărească criterii similare cu cele descrise mai sus.

Pentru monumentele istorice amplasate la limita sau în afara localităților, studiul de vizibilitate trebui să urmărească atât raporturile cu cadrul natural, cât și cele cu cadrul construit.

VI.4. Potențialul economic și cultural al monumentului istoric și al mediului

Monumentul istoric este un element a cărui valoare (istorică, arhitecturală și simbolică), contribuie la dezvoltarea patrimoniului cultural, dar în același timp este și un bun cu valoare economică, care poate aduce beneficii. Același lucru se poate afirma și despre cadrul natural, care poate avea valoare patrimonială sau economică, fiind definit astfel ca un peisaj cu valoare deosebită. Atractivitatea unui teritoriu crește atunci când valoarea patrimoniului construit este potențată de prezența unui peisaj deosebit (care poate conține elemente ale patrimoniului natural sau zone neprotejate, dar cu valoare peisagistică deosebită). Un astfel de caz este teritoriul județului Suceava, care beneficiază astăzi de o valorificare a elementelor de potențial din punct de vedere turistic.

Particularitățile peisajului urban și rural pot fi și acestea determinante pentru definirea potențialului cultural și economic al unui teritoriu. Astfel, prezența unui monument istoric în cadrul localității poate fi intensificată de particularitățile mediului

construit, dar în același timp poate fi și diminuată. Valoarea economică și culturală a monumentelor istorice este astfel direct influențată de caracteristicile peisajului rural sau urban în care acestea sunt încadrate.

La nivelul județului Suceava, valoarea deosebită a monumentelor istorice este intensificată de prezența unui cadru natural favorabil. De asemenea, configurația morfo-structurală a localităților facilitează co-relația elementelor de cadru natural cu cele de cadru construit, rezultând astfel un peisaj cu o valoare deosebită.

Toate aceste elemente sunt completate cu un patrimoniu imaterial bogat, care contribuie și el la dezvoltarea patrimoniului cultural.

Observăm astfel faptul că prezența mai multor elemente de potențial este un factor determinant care influențează modul de valorificare a monumentului și a mediului său înconjurător. Astfel, la nivelul județului Suceava se pot identifica o serie de discrepanțe în ceea ce privește modul de valorificare a diferitelor monumente, prezența cadrului natural deosebit fiind în general un factor favorizant. Există însă și situații în care valoarea culturală (și uneori chiar spirituală), a monumentelor istorice este cea care determină gradul de atractivitate și potențialul economic al acestora. Poate fi exemplificat cu monumentele amplasate în municipiul Suceava, Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Arbore, Biserica Tuturor Sfinților - Pârhăuți sau cu Mănăstirea Probota, din Dolhasca, care nu beneficiază de un cadru natural deosebit, dar care în schimb sunt repere istorice și simbolice deosebite.

Valoare economică a monumentelor și a cadrului natural poate fi privită și din alt punct de vedere. De cele mai multe ori aceste componente sunt privite ca resurse cu un potențial economic deosebit. Astfel, utilizarea terenurilor în scopuri agricole sau exploatarea inoportună a resurselor naturale (în special a lemnului), aduc beneficii economice, dar în multe situații conduc și la afectarea cadrului natural.

Același lucru poate fi remarcat și în cazul monumentelor istorice, care facilitează dezvoltarea activităților economice (structuri de cazare, spații comerciale, restaurante, etc.), datorită reprezentativității lor la nivel național și internațional.

VI.5. Sinteza analizei multicriteriale a relației monument istoric-peisaj

Analiza relației monument istoric - peisaj trebuie privită din mai multe puncte de vedere. Dacă în subcapitolele anterioare au fost definite principalele caracteristici ale acestor relații și modul de percepție a monumentelor istorice în raport cu particularitățile teritoriului, analiza ar trebui să fie orientată și spre alte elemente care pot influența modificarea caracteristicilor unui areal.

Capacitatea cadrului instituțional și legislativ de a răspunde presiunilor dezvoltării este esențială pentru asigurarea protecției patrimoniului construit și a cadrului natural cu valoare deosebită. În cadrul capitolului 3, dedicat *Protecției și valorificării peisajului (natural, construit și cultural) din România,* s-a putut constata faptul că legislația din domeniu nu este corelată și nu asigură o protecție reală a peisajului. De asemenea, cadrul instituțional este extrem de complex și dezvoltă în general o cooperare pe verticală. În același timp normativele privind elaborarea documentațiilor de amenajare a teritoriului și de urbanism (inclusiv cel dedicat elaborării Planurilor Urbanistice Zonale de zone construite protejate), nu aduc în discuție sau nu pun suficient accentul pe protecția cadrului natural și a peisajului. Astfel, relația

monument istoric-peisaj este direct influențată de aceste deficiențe ale cadrului normativ și instituțional care nu pot limita efectele negative ale dezvoltării.

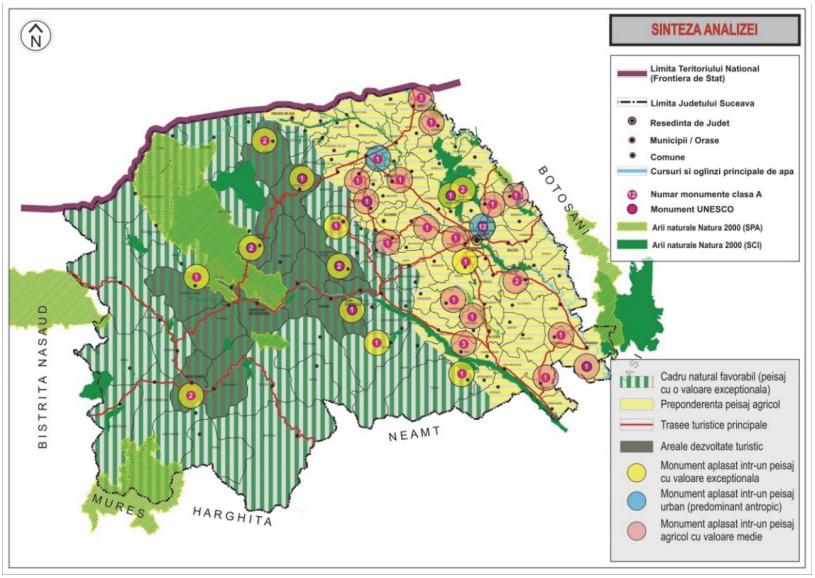

FIGURA 41 - Sinteza analizei, elemente de potențial ale teritoriului județului Suceava (Sursa: autorul)

Referitor la aspectele evolutive ale teritoriului, s-a putut constata faptul că dezvoltarea rețelei de localități a afectat de-a lungul timpului cadrul natural al județului Suceava, acesta schimbându-și în unele situații radical configurația. Antropizarea teritoriului a determinat o nouă raportare a cadrului construit la peisajul natural, diminuat ca suprafață și aflat într-o continuă transformare. Apariția unor construcții reprezentative în cadrul acestui teritoriu, a fost un factor declanșator al dezvoltării, acestea polarizând în jurul lor gospodării și activități meșteșugărești. Procesele de evoluție generate de creșterea demografică și de dezvoltarea unor activități de exploatare a resurselor teritoriului au modificat în permanență relațiile care se stabilesc între aceste construcții simbol (astăzi cu statut de monument istoric) și peisajul înconjurător. Aceste procese continuă și astăzi fiind puternic influențate de o nouă formă de exploatare a teritoriului, cea prin intermediul turismului.

În prezent, la nivel macro-teritorial se pot evidenția o serie de particularități ale teritoriului care contribuie la dezvoltarea unor relații favorabile ale monumentelor istorice cu peisajul. Relieful acestui județ este un element de potențial care conferă specificitate teritoriului. Acesta contribuie la punerea în valoare a monumentelor istorice, asigurând deschiderea unor direcții favorabile de vizibilitate către peisaj. Peisajul cu o valoare excepțională, în special cel din jumătatea vestică a județului, potențează calitatea monumentelor, asigurându-le astfel un cadru cu o valoare deosebită.

De asemenea cadrul construit, în special cel tradițional, asigură o particularitate deosebită locului, integrându-se în mod armonios în peisajul rural.

În același timp, transformările mediului urban și rural generate de nevoile de dezvoltare, dar și de presiunile factorilor externi (în special ale turismului), pun în pericol relațiile favorabile ale monumentelor cu peisajul. Schimbarea configurației cadrului construit și utilizarea inadecvată a suprafețelor neconstruite (în special a celor din afara localității), au efecte negative asupra peisajului.

Din analiza realizată asupra configurației morfo-structurale a localităților s-a putut evidenția faptul că acestea permit în general dezvoltarea unor relații ale cadrului construit cu peisajul exterior. La nivelul de analiză de detaliu (al relației monumentelor istorice cu peisajul), s-a putut remarca faptul că relațiile cu proximitățile și cu cadrul îndepărtat sunt condiționate de mai mulți factori. Acești factori pot fi: relieful, configurația țesutului urban sau rural, particularitățile cadrului construit aflat în imediata vecinătate, poziția și orientarea monumentelor istorice, tipul de amenajare a spațiului public și a incintei, etc.

În raport cu concluziile analizelor realizate mai devreme și cele ale analizelor din capitolele anterioare rezultă (pe baza tabelului numărul 14), o descriere sintetică a particularităților monumentelor istorice și a peisajului.

Tabel 14 – Descriere sintetică a particularităților monumentelor și a peisajului

UAT	MONUMENT ISTORIC	Caracteristici ale relației monument-peisaj	Distribuția monumentelor în raport cu elementele de potențial	Grad de atractivitate al monumentelor	Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentelor istorice	UAT	MONUMENT ISTORIC	Caracteristici ale relației monument-peisaj	Distribuția monumentelor în raport cu elementele de potențial	Grad de atractivitate al monumentelor	Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentelor istorice
Adâncata	Biserica de lemn Sf. Dumitru	**6**	**IV**	**c**	**D**	**Siret**	Ansamblul Sf. Treime	**6**	**III**	**c**	**C**
Arbore	Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Arbore	**6**	**IV**	**a**	**B**	**Siret**	Ansamblul Bisericii Sf. Onufrie	**6**	**III**	**c**	**B**
Baia	Ruinele bisericii Sf. Fecioară	**6**	**III**	**b**	**B**	**Slatina**	Mănăstirea Slatina	**7**	**I**	**a**	**E**
Baia	Biserica Alba - Sf. Gheorghe	**6**	**III**	**b**	**E**	**Solca**	Mănăstirea Solca	**6**	**I**	**b**	**D**
Baia	Biserica Adormirea Maicii Domnului	**6**	**III**	**b**	**B**	**Suceava**	Mănăstirea Sfântul Ioan cel nou	**1**	**II**	**a**	**C**
Comănești	Biserica Adormirea Maicii Domnului - Comănești	**5**	**III**	**c**	**D**	**Suceava**	Biserica Învierea Domnului	**1**	**II**	**a**	**C**
Dolhasca	Mănăstirea Probota	**5**	**III**	**a**	**D**	**Suceava**	Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu	**1**	**II**	**a**	**C**
Dolhești	Biserica Cuvioasa Parascheva	**6**	**IV**	**c**	**D**	**Suceava**	Ansamblul Bisericii Sf. Dumitru	**1**	**II**	**a**	**C**
Forăști	Biserica de lemn Sf. Nicolae	**6**	**IV**	**c**	**D**	**Suceava**	Cetatea de Scaun a Sucevei	**8**	**II**	**a**	**E**

Fundu Moldovei	Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae - Colacu	**7**	**I**	**b**	**D**	**Suceava**	Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți	**2**	**II**	**a**	**C**
Grămești	Biserica Sf. Nicolae - Bălinești	**6**	**III**	**c**	**B**	**Suceava**	Ansamblul Curtea Domnească	**2**	**II**	**a**	**C**
Gura Humorului	Mănăstirea Voroneț	**5**	**I**	**a**	**D**	**Suceava**	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor)	**2**	**II**	**a**	**C**
Hânțești	Biserica Tuturor Sfinților	**6**	**IV**	**c**	**D**	**Suceava**	Ansamblul Bisericii Sf. Simion	**1**	**II**	**a**	**C**
Horodniceni	Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh	**6**	**III**	**c**	**D**	**Suceava**	Biserica Armenească Sf. Cruce	**1**	**II**	**b**	**C**
Mănăstirea Humor	Mănăstirea Humorului	**5**	**I**	**a**	**C**	**Suceava**	Biserica Adormirea Maicii Domnului – Ițcanii vechi	**2**	**II**	**b**	**C**
Mănăstirea Humor	Ruinele bisericii Humorul Vechi	**5**	**I**	**b**	**C**	**Suceava**	Mănăstirea Zamca	**8**	**II**	**b**	**E**
Milișăuți	Ruinele bisericii Sf. Procopie - Bădeuți	**6**	**III**	**c**	**B**	**Sucevița**	Mănăstirea Sucevița	**7**	**I**	**a**	**D**
Mitocul Dragomirnei	Mănăstirea Dragomirna	**4**	**I**	**a**	**E**	**Șcheia**	Ansamblul Bisericii Sf. Ilie	**6**	**IV**	**b**	**D**
Mitocul Dragomirnei	Biserica Sfinții Enoh, Ilie și Ioan Teologul – Dragomirna Mică	**4**	**I**	**b**	**E**	**Todirești**	Biserica Tuturor Sfinților - Părhăuți	**6**	**IV**	**b**	**D**
Moara	Ansamblul Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar	**7**	**III**	**b**	**E**	**Udești**	Ansamblul Bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Reuseni	**6**	**III**	**c**	**D**
Pătrăuți	Ansamblul Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci	**4**	**III**	**a**	**D**	**Udești**	Ruinele Curții Domnești de la Reuseni	**6**	**III**	**c**	**D**
Putna	Mănăstirea Putna	**4**	**I**	**b**	**E**	**Vatra Dornei**	Clădirea Izvorului Santinelă	**3**	**I**	**b**	**C**
Putna	Biserica de lemn Intrarea în Biserică	**4**	**I**	**c**	**E**	**Vatra Dornei**	Cazinoul Băilor	**3**	**I**	**b**	**C**
Rădășeni	Biserica de lemn Sf. Mercurie și Sf. Ecaterina	**6**	**III**	**c**	**D**	**Vatra Moldoviței**	Mănăstirea Moldovița	**4**	**I**	**a**	**D**
Rădăuți	Ansamblul Bisericii Sf. Nicolae	**1**	**III**	**a**	**A**	**Vatra Moldoviței**	Ruinele Bisericii Buna Vestire	**4**	**I**	**b**	**D**
Râșca	Mânăstirea Râșca	**7**	**III**	**c**	**E**	**Volovăț**	Biserica Înălțarea Sfintei Cruci	**6**	**IV**	**b**	**D**
Siret	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul	**6**	**III**	**b**	**C**						

Caracteristici ale relației monument-peisaj

1 - Monumente istorice integrate favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen; **2** - Monumente istorice integrate defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerență și lipsă de dinamism; **3** - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip urban în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional; **4** - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional;

5 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisajul înconjurător excepțional; **6** - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută; **7** - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență; **8** - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin lipsa de dinamism sau coerență

Poziția monumentelor în raport cu elementele de potențial
I - Monumente istorice amplasate în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic; **II** - Monumente istorice amplasate în zone cu potențial turistic,
III - Monumente istorice amplasate în zone cu alte elemente de potențial; **IV** - Monumente istorice amplasate în zone fără alte elemente de potențial

Grad de atractivitate al monumentelor
a - Grad de atractivitate al monumentului ridicat; **b -** Grad de atractivitate al monumentului mediu;
c - Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentelor istorice
A - Monumente amplasate în zone fără declivitate și cu densitate crescută de construire în proximitate;
B - Monumente amplasate în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate; **C** - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate; **D** - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate;
E - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Sursa: autorul

Această descriere sintetică reflectă diversitatea de situații care pot fi întâlnite în cazul celor 53 de monumente istorice de interes național.

VI.6. Concluzii

Analiza multicriterială a relației monument istoric-peisaj a scos în evidență o serie de caracteristici ale teritoriului care influențează atât modul de percepție, cât și raporturile care se stabilesc între patrimoniul construit și elementele de potențial. De asemenea, în raport cu concluziile analizelor realizate în capitolul anterior s-au putut determina o serie de caracteristici ale monumentelor și ale peisajului care pot condiționa relațiile care se pot stabili între acestea. Astfel, au putut fi determinate o serie de caracteristici generale ale peisajului urban sau rural, dar și ale celui natural sau seminatural. În funcție de caracteristicile identificate în raport cu obiectivele acestui studiu, s-au evidențiat o serie de particularități ale relației monument istoric-peisaj pe baza mai multor criterii de analiză. Aceste criterii au urmărit relațiile la nivel spațial, la nivel vizual, la nivel funcțional, sau relațiile ierarhice care se pot stabili între monumentele istorice și peisajul înconjurător.

Aceste caracteristici ale peisajului și criteriile de analiză au fost așezate într-o matrice de corelare, la intersecția liniilor și coloanelor rezultând o definire a relației monument istoric - peisaj pentru fiecare caz în parte. Trebuie să remarcăm faptul că analiza realizată asupra tuturor celor 53 de cazuri (analiză care poate fi găsită în anexa

lucrării), a evidențiat faptul că peisajul nu poate fi cuprins într-o caracteristică sintetică și că acesta poate fi definit pe baza mai multor aspecte. Tipul acestor caracteristici, dar și numărul lor reflectă în cele mai multe cazuri calitățile deosebite ale peisajului. Având în vedere diversitatea situațiilor identificate în baza aplicării acestei matrice, s-a recurs la sintetizarea informațiilor, fiind identificate astfel opt caracteristici generale ale relației monument-peisaj în care au fost încadrate toate cele 53 de cazuri.

Din totalul situațiilor analizate a rezultat faptul ca 20 dintre acestea au fost încadrate în categoria *Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută.* De asemenea, 15 dintre acestea se află încadrate în *Localități urbane sau rurale care au deschideri către un peisaj cu valoare excepțională*.

Referitor la percepția vizuală a monumentelor în raport cu particularitățile teritoriului, a rezultat faptul că scara acestora și caracteristicile cadrului construit aflat în proximitate, constituie un impediment pentru reperarea de la mare distanță. Cu toate acestea există puncte favorabile atât la nivelul localităților, cât și din proximitatea acestora care pot fi utilizate pentru percepția monumentelor istorice.

În raport cu relieful, cu poziția monumentului în cadrul teritoriului, dar și cu caracteristicile proximităților monumentelor au rezultat o serie de particularătăți în funcție de care urmează să se decidă tipul de studiu de vizibilitate care trebuie realizat pentru fiecare caz în parte.

În baza sintezei analizei realizate asupra relației monumentelor istorice cu peisajul, și prin coroborare cu o serie de caracteristici rezultate în baza analizei din capitolul anterior, s-au putut determina pentru fiecare caz în parte, caracteristicile generale care vor constitui suportul măsurilor de intervenție. Această descriere sintetică a scos în evidență diversitatea de situații care pot fi întâlnite la nivelul teritoriului județului Suceava, rezolvarea în detaliu a problemelor întâlnite fiind astfel greu de realizat fără elaborarea unui studiu de detaliu. Din acest motiv, acest studiu își propune să indice anumite direcții de acțiune diferențiate în funcție de caracteristicile generale ale teritoriului, ale monumentului istoric si a relației acestuia cu peisajul.

CAPITOL VII – Gestionarea relației reciproce monument istoric-peisaj în condițiile schimbării paradigmei acestui raport

VII.1. Valorificarea monumentelor istorice și a peisajului în raport cu elementele de potențial

În raport cu elementele de potențial identificate la nivelul județului Suceava, monumentele și ansamblurile construite protejate vor putea fi puse în valoare prin dezvoltarea unor activități care să limiteze turismul de tranzit.

Așa cum s-a ilustrat în analiza realizată asupra monumentelor de importanță națională prezente pe teritoriul județului Suceava, acestea au în prezent un grad diferit de atractivitate condiționat în primul rând de poziția geografică. Localizarea favorabilă în raport cu elementele cadrului natural (fiind poziționate în interiorul sau în imediata proximitate a unor zone dezvoltate din punct de vedere turistic), facilitează valorificarea lor. În același timp există și monumente care nu au o poziție favorabilă în raport cu zonele dezvoltate din punct de vedere turistic, însă valoarea lor istorică și simbolică le face totuși atractive. Pe de altă parte există și un număr important de astfel de monumente istorice care nu beneficiază de o valorificare foarte bună, fiind ori necunoscute, ori amplasate în localități care nu prezintă un interes turistic. În raport cu aceste aspecte, măsurile de intervenție vor trebui să asigure valorificarea echilibrată pe cât posibil a tuturor monumentelor istorice, acest lucru putând fi facilitat de limitarea turismului de tranzit.

O principală problemă constatată la nivelul județului Suceava este segregarea teritoriului în zone cu potențial turistic și zone lipsite de acest potențial. Chiar dacă pe ansamblu teritoriul județului Suceava este perceput ca fiind unul cu valoare deosebită, concentrarea în anumite zone a infrastructurii specifice pentru turism, confirmă această segregare. Mai exact, se poate discuta despre doi poli majori care concentrează aceste activități turistice. Primul pol, și cel mai important, este reprezentat de zona montană, iar cel de-al doilea este constituit de municipiul Suceava și imediata sa proximitate. Pentru celelalte areale ale acestui județului, se poate discuta despre un turism în general de tranzit, practicat cu o intensitate scăzută. Din acest motiv este necesară implementarea unei strategii de dezvoltare a turismului care să vizeze amplasarea unor activități în anumite zone cu potențial turistic scăzut. Aceste activități trebuie dezvoltate cu sprijinul Consiliilor Locale, al Consiliului Județean, dar și al unor investitori interesați. Un sprijin financiar important poate fi obținut prin accesarea unor fonduri europene, pentru dezvoltarea unor proiecte realizate în parteneriat cu mai multe primării. Astfel, constituirea unor Grupuri de Acțiune Locală (GAL), care să vizeze dezvoltarea în parteneriat a mai multor Unități Administrativ Teritoriale (UAT), poate facilita apariția unor centre zonale de valorificare a produselor tradiționale, sau a unor centre de tip cultural. De asemenea, prin intermediul investițiilor private poate fi facilitată dezvoltarea unei rețele de restaurante cu specific local, care să pună în valoare calitățile gastronomiei locale.

Un alt aspect care trebuie urmărit este promovarea meșteșugurilor tradiționale, fiind cunoscut faptul că anumite localități precum Baia, Moara, Todirești sau Bosanci, sunt importante centre în care își desfășoară activitatea creatori populari. Punerea în

valoare a acestor centre prin includerea lor în circuite de vizitare, poate conduce indirect și la valorificarea monumentelor istorice.

De asemenea, trebuie menționat faptul că există o serie de monumente istorice care sunt recunoscute la nivel internațional, iar calitățile cadrului natural și pitorescul zonei permit deschiderea acestui județ către turismul internațional. Astfel, peisajul cultural poate fi valorificat în ansamblul său, localitățile fără infrastructură turistică putându-și valorifica patrimoniul cultural extrem de bogat.

Dacă monumentul reprezintă un important element al patrimoniului construit și cultural care poate fi valorificat, cadrul natural are și acesta o valoare deosebită la nivelul județului Suceava. Ca și în cazul monumentelor istorice, acest cadru natural este perceput ca având o valoare deosebită în special în jumătatea vestică a acestui județ. Prezența peisajelor montane și calitățile superioare ale microclimatului fac ca această zonă să devină atractivă pentru turiști. Pentru zona estică a acestui județ se poate discuta despre un teritoriu cu calități deosebite, care este pus în valoare de dinamica formelor de relief. Acest lucru a facilitat dezvoltarea unor peisaje deosebite care pun în valoare monumentele istorice.

În cazul zonei montane, calitățile cadrului natural sunt valorificate (chiar excesiv), prin intermediul turismului. În zona de est a teritoriului unde predomină în general peisajele cadrului construit și peisajele agricole, valorificarea cadrului natural se realizează în special prin exploatare. Atât în zona montană cât și în zona de deal și podiș, calitățile peisajului trebuie prezervate prin limitarea modului necontrolat de construire. Degradarea peisajelor la interferența mediului construit cu cel natural, constituie o importantă problemă. Astfel, este important ca la realizarea Planurilor Urbanistice Generale să se țină cont de impactul pe care dezvoltarea îl are asupra peisajului. Un exemplu în acest sens este oferit de modelul elvețian, care prevede limitarea dezvoltării în plan teritorial și utilizarea echilibrată a terenurilor disponibile în cadrul localităților.

VII.2. Propuneri de limitare a discrepanțelor în ceea ce privește valorificarea monumentelor istorice și a peisajului

Dacă până în prezent, dezvoltarea rețelei de localități a fost dictată de nevoile locuitorilor și mai ales de presiunile din afară, prin creșterea cererii de produse turistice, pentru viitor este nevoie de o nouă viziune care să urmărească principiile *Dezvoltării Durabile.*

Dezvoltarea activităților turistice a pus o presiune constantă asupra teritoriului, evoluția localităților realizându-se în detrimentul cadrului natural. În paralel cu acest proces, configurația localităților a suferit și ea o serie de transformări care au dus la degradarea specificului local datorită modului inoportun de construire. Aceste tendințe vor trebui pe viitor controlate prin intermediul unor mijloace legislative și de reglementare specifică, care să urmărească dezvoltarea echilibrată și de lungă durată a teritoriilor cu un bogat patrimoniu cultural, construit și natural.

Un prim pas care trebuie realizat, este adoptarea unui act normativ special de protecție a peisajului care să vizeze nu numai aspectele de conținut ale teritoriilor naturale, ci și calitățile lor estetice.

Pentru aria montană, afectată de procesul de dezvoltare a turismului, este necesară elaborarea unor studii și planuri de urbanism care să vizeze controlul acestui proces prin limitarea efectelor asupra cadrului natural și asupra cadrului construit. Principalele aspecte care trebuie urmărite sunt:

- Limitarea numărului de documentații de tip Plan Urbanistic Zonal, care propun extinderi de intravilan în zone cu cadru natural deosebit. Excepție vor face doar echipamentele de transport pe cablu, sau amenajările pentru trasee turistice, care vor fi realizate cu un impact minim asupra peisajului și doar pe baza unor studii de specialitate;
- Elaborarea unor Planuri Urbanistice Generale care limitează dezvoltarea în zonele cu un cadru natural deosebit;
- La nivel de Plan Urbanistic General și de Plan Urbanistic Zonal este necesară elaborarea unor caiete de recomandări în ceea ce privește modul specific de construire (mod de amplasare pe parcelă și în raport cu strada, gabarite și forme specifice, tipuri de goluri pe fațadă, culori permise pentru fațade, mod de acoperire, culori și materiale, tipuri de împrejmuiri acceptate, etc.)
- În proximitatea monumentelor istorice trebuie realizate studii de delimitare a zonei de protecție în acord cu particularitățile cadrului construit și cu valoarea peisajului. Un model de astfel de studiu, care poate fi preluat și adaptat este cel elvețian (studiul ISOS, prezentat în capitolul 2), prin care sunt propuse mai multe tipuri de zone de protecție în funcție de configurația țesutului construit și a cadrului natural care trebuie protejat în raport cu monumentul istoric. De asemenea, pe modulul francez (Studiile AVAP), trebuie realizate studii de percepție a monumentelor istorice din care să rezulte culoarele de vizibilitate care trebuie prezervate și reglementate special.

Pentru zona de est a teritoriului, trebuie susținută crearea unor asocieri ale mai multor UAT-uri pentru dezvoltarea unor proiecte de valorificare a potențialului turistic. În același timp, valoarea excepțională a patrimoniului construit trebuie scoasă în evidență prin intermediul celorlalte elemente de potențial pe care această zonă le deține (patrimoniu cultural, arhitectură vernaculară dar și un cadru natural deosebit).

La nivelul întregului teritoriu al județului Suceava, trebuie acordată o atenție deosebită pentru prezervarea caracterului local. Relațiile monumentului istoric cu peisajul trebuie să nu fie alterate de modul inoportun de intervenție atât asupra cadrului construit, cât și asupra peisajului înconjurător.

VII.3. Prezervarea zonelor cu valoare ambiental - peisagistică

La nivelul teritoriului județului Suceava, sunt delimitate o serie de zone naturale protejate de interes local sau național, sau de interes internațional (în special cele incluse în rețeaua *Natura 2000*). Aceste zone ocupă o suprafață extrem de mică în raport cu teritoriile care au valoare ambiental-peisagistică deosebită. În aceste condiții se poate remarca faptul că legislația din domeniul protecției mediului și a cadrului natural nu asigură o protecție reală a acestor areale cu valoare deosebită, fiind supuse astfel agresiunilor constante.

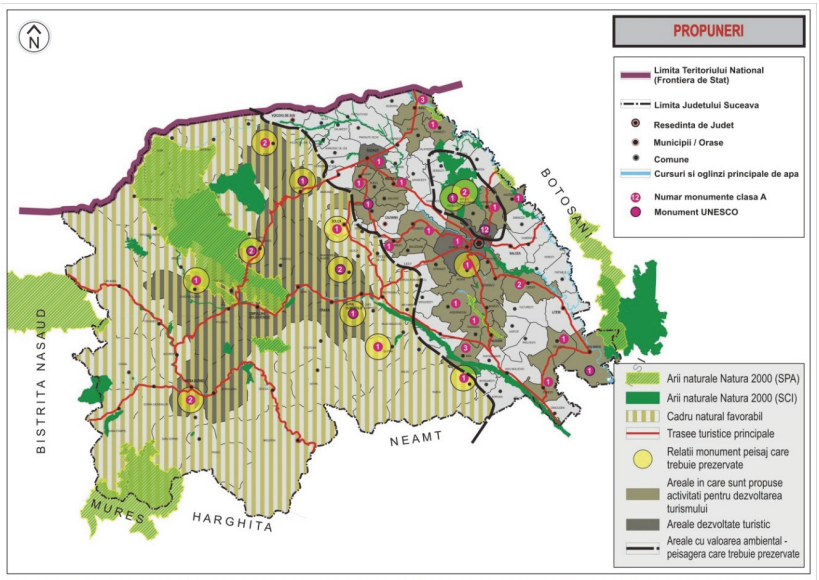

FIGURA 42 - Propuneri de intervenție la nivel macro-teritorial
(Sursa: autorul)

Acesta este și motivul pentru care suprafețe vaste de păduri au fost exploatate în mod inadecvat, alterând calitatea generală a cadrului natural și schimbând în mod substanțial configurația peisajului. În aceste condiții, măsurile de protecție a cadrului natural, amintite mai devreme la nivel de PATJ, PATZ sau de reglementare de urbanism, trebuie dublate de dezvoltarea unui cadru normativ specific. De asemenea, strategiile de Dezvoltare ale Județului sau cele de Protecție a Mediului, trebuie să vizeze și măsuri speciale de protecție a acestor areale.

De aceste măsuri speciale de protecție ar trebui să beneficieze întreaga arie montană și zona aflată la nord de municipiul Suceava (teritoriu care cuprinde UAT-urile Adâncata, Mitocul Dragomirnei, Pătrăuți și părți din Dărmănești, Șerbăuți, Zvoriștea și Zamostea). Pentru celelalte UAT-urile care conțin monumente istorice de importanță națională (aflate în afara ariilor supuse protecției speciale), este recomandată elaborarea unor studii de peisaj care să preceadă documentațiile de delimitare a zonelor de protecție a elementelor de patrimoniu construit. Pentru zonele naturale protejate existente la nivelul județului Suceava se păstrează măsurile specifice de protecție, acestea putând fi reglementate suplimentar prin intermediul noilor studii.

VII.4. Managementul corelat al monumentelor și al peisajului

În raport cu concluziile analizelor realizate asupra cadrului instituțional și normativ din România, s-au putut identifica o serie de probleme care au efecte directe asupra modului de dezvoltare a teritoriului județului Suceava. Având în vedere faptul că problemele identificate aici nu sunt specifice doar acestui teritoriu, și că în general toate

zonele cu potențial turistic sunt afectate, vor fi necesare o serie de măsuri la nivel național care să limiteze impactul dezvoltării asupra peisajului.

O măsură extrem de necesară este completarea cadrului normativ actual, sau dezvoltarea unui act normativ specific pentru protecția peisajului. Această lege ar trebui să vizeze prezervarea atât a zonelor protejate, cât și a arealelor cu valoare peisagistică deosebită. În cadrul actului normativ propus vor trebui delimitate la nivel național zonele cu valoare peisagistică deosebită, în interiorul acestora fiind necesară elaborarea în mod obligatoriu a unor studii de fundamentare de peisaj care să vizeze impactul dezvoltării asupra cadrului natural. Aceste studii trebuie să vizeze atât documentațiile de amenajare a teritoriului (de tip PATJ, PATZ și PATIC), cât și documentațiile de urbanism de tip Plan Urbanistic General, sau Plan Urbanistic Zonal de extindere a intravilanului sau de reconfigurare a unor zone care pot altera percepția peisajului. Acest act normativ va trebui corelat cu alte legi din domeniul protecției mediului și a cadrului natural, dar și cu legislația specifică de urbanism. De asemenea, trebuie realizată o corelare și cu Legea 422/2001 *privind protejarea monumentelor istorice,* în cadrul căreia ar trebui să existe definit peisajul ca parte a cadrului monumentului.

În raport cu propunerile din Strategia de Dezvoltare Teritorială a României, va trebui întocmit un normativ-cadru de analiză a peisajului la diferite scări, astfel încât să asigure suportul elaborării studiilor de protecție a peisajului. De asemenea, în acord cu propunerile de modificare a Legii 422/2001, vor fi necesare o serie de completări pentru *Metodologia de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ).*

Trebuie subliniat faptul că la nivelul județului Suceava există un număr redus de studii de delimitare a zonei de protecție a monumentelor istorice, acestea fiind realizate în special în mediul urban (odată cu elaborarea documentațiilor de tip PUG), sau în cazul monumentelor incluse în lista Patrimoniului Mondial. În aceste condiții, protecția monumentelor istorice se realizează prin intermediul recomandările din Legea 422/2001, în care sunt stabilite razele de 100-200m pentru teritoriile intravilane și 500m pentru monumentele din extravilan. Un bun exemplu care trebuie implementat la nivelul țării noastre este cel elvețian, unde la inițiativa autorităților centrale au fost elaborate studii de delimitare a zonelor de protecție pentru toate monumentele de interes național. Această delimitare a presupus respectarea acelorași criterii tip, rezultând astfel un document care stabilește reguli nu numai pentru zona de protecție a monumentului istoric ci și pentru teritoriile învecinate. În acest fel se protejează atât monumentul cu zona sa tampon cât și peisajul înconjurător.

În raport cu calitățile cadrului natural, *Metodologia de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ),* poate fi completată cu unele măsuri, astfel:

- Pentru zonele construite protejate, sau pentru zonele de protecție ale monumentelor aflate în teritorii cu valoare peisagistică deosebită este necesară elaborarea unor studii de fundamentare de peisaj;
- La delimitarea zonei construite protejate sau de protecție a monumentelor istorice se vor elabora analize de percepție a monumentului în relație cu peisajul (acolo unde acesta are valoare). Concluziile acestor analize vor fi preluate pentru definirea zonelor de protecție;

- Studiile de delimitare ale zonelor protejate sau de protecție a monumentelor istorice vor trebui să conțină reguli pentru dezvoltarea arealelor aflate dincolo de limitele de prezervare stabilite. Aceste areale vor fi delimitate în raport cu particularitățile fiecărui caz în parte și vor fi supuse unor reguli care privesc limitarea impactului transformărilor asupra zonelor supuse protecției. Aceste areale pot conține elemente ale cadrului construit sau ale cadrului natural, putând fi delimitate distinct în raport cu specificul lor. Regulile de intervenție în cadrul acestor zone vor trebui să fie diferențiate și vor viza prezervarea caracterului acestora și limitarea impactului asupra zonelor construite supuse protecției.

În ceea ce privește cadrul instituțional, se poate remarca faptul că există în prezent o coordonare slabă a măsurilor de intervenție pe diferite domenii. Din acest motiv este necesară constituirea la nivelul Consiliului Județean a unui *Departament al Dezvoltării Durabile a Teritoriului.* Acest departament, ar trebui să aibă atribuții în ceea ce privește controlul dezvoltării în spiritul prezervării și valorificării patrimoniului construit, natural și cultural. În directă relație cu acest departament va trebui constituită o comisie formată din experți din domenii diverse, care să avizeze studiile, planurile și proiectele de dezvoltare în cadrul zonelor cu valoare peisagistică și / sau a celor care conțin monumente istorice.

VII.5. Recomandări generale privind elaborarea unor studii de specialitate pentru teritoriul județului Suceava

În raport cu particularitățile teritoriului vor trebui elaborate anumite studii pentru asigurarea controlului dezvoltării localităților și pentru limitarea efectelor asupra peisajului.

La nivelul județului Suceava, principalul instrument care poate asigura controlul general al dezvoltării teritoriului este Planul de Amenajare a Teritoriului Județean. În acord cu propunerile acestuia, pentru limitarea degradării peisajului va fi necesar un *studiu de fundamentare la nivel macro-teritorial pentru identificare și delimitarea teritoriilor cu valoare ambiental-peisagistică*. Acest studiu va trebui să stea la baza elaborării propunerilor generale de dezvoltare a județului Suceava, stabilind o serie de măsuri de protecție și valorificare. În acord cu aceste măsuri vor fi vizate și alte aspecte ale dezvoltării, inclusiv cele referitoare la zonele de protecție ale monumentelor istorice.

De asemenea, vor trebui delimitate o serie de zone în care sunt necesare studii amănunțite privind diferitele aspecte ale dezvoltării, inclusiv cele de protecție a calității cadrului natural sau a valorilor de patrimoniu construit și cultural.

În raport cu concluziile analizelor realizate asupra acestui teritoriu (în cadrul acestei cercetări), s-a putut determina o zonă cu o calitate deosebită a cadrului natural și a peisajului (zona montană), în care va fi necesară elaborarea unui *Plan de Amenajare a Teritoriului Zonal*. Scopul studiului este acela de a asigura o dezvoltare echilibrată a zonei montane a acestui județ, care se confruntă cu probleme similare, în mare parte datorate dezvoltării turismului. Un alt aspect care trebuie urmărit este prezervarea specificului și identității locale în contextul transformărilor recente. În cadrul acestui plan de amenajare a teritoriului, o componentă esențială o va constitui peisajul, care are o valoare deosebită și care trebuie protejat în raport cu dezvoltarea rețelei de localități.

Pentru fiecare localitate amplasată în această zonă, la nivel de Plan Urbanistic General, vor trebui elaborate studii de fundamentare privind evaluarea și protecția peisajului, a căror recomandări vor fi preluate în propuneri. Pentru localitățile care dețin monumente istorice de interes local, studiul de fundamentare privind evoluția istorică a localității va conține și propuneri de delimitare a zonelor de protecție ale acestora.

Pentru monumentele istorice de interes național se va elabora un Plan Urbanistic Zonal prin care, pe baza mai multor criterii (inclusiv peisagistice), se va stabili zona de protecție a acestora. Pentru monumentele incluse în Lista Patrimoniului Mondial, se vor respecta normale internaționale de delimitare a acestei zone, indicate de către UNESCO.

Pentru localitățile amplasate în zona de est a teritoriului județului Suceava (zona de podiș și deal), în funcție de caracteristicile reliefului și de calitățile generale ale peisajului, la nivel de Plan Urbanistic General este recomandată elaborarea unor studii de fundamentare pentru evaluarea și protecția peisajului. În cazul localităților care dețin monumente istorice de interes local sau național și pentru cele care includ zone naturale protejate va fi necesar un studiu general privind peisajul și o detaliere a acestuia pentru zona tampon a elementelor de patrimoniu construit sau natural.

VII.6. Măsuri specifice de intervenție în raport cu caracteristicile generale ale relației localitate - peisaj sau monument - peisaj

În acord cu concluziile rezultate în urma analizelor efectuate la scara macro-teritorială sau în detaliu, va fi necesară adoptarea unor măsuri diferențiate. În raport cu concluziile analizei realizate asupra relației localitate-peisaj (vezi Capitol 6), măsurile de intervenție vor trebui diferențiate în funcție de caracteristicile identificate pe baza mai multor criterii. În tabelul de mai jos au fost propuse tipuri de studii care se recomandă a fi efectuate pentru fiecare categorie majoră de relație localitate-peisaj în parte. În raport cu criteriile de analiză stabilite la nivelul capitolului 5 și cu obiectivele generale ale acestui studiu, au fost luate în considerare doar localitățile care dețin monumente de interes național. Pentru celelalte localități cu caracteristici similare care dețin monumente de interes local, tipurile de studii prezentate mai jos sunt valabile. Petru celelalte localități cu caracteristici similare care nu dețin monumente istorice, nu vor fi realizate studii de fundamentare și planuri urbanistice zonale pentru stabilirea zonelor de protecție a monumentelor.

Tabel 15 – Măsuri de intervenție în funcție de particularitățile relației localitate - peisaj

Tipologii conform *Relația localitate - peisaj*, Capitol 6	**Tip de relație localitate – peisaj înconjurător**	**Localități**	**Tip de studii de specialitate propuse**
	Localități amplasate în zona montană cu un peisaj deosebit	• Vatra Dornei • Gura Humorului • Fundu Moldovei • Mănăstirea Humor • Putna • Slatina	• Studiu la nivel macro-teritorial privind identificarea și delimitarea unităților peisagistice majore (pentru Strategie de Dezvoltare sau pentru documentație de tip PATZ); • Studiu de fundamentare peisagistic pentru elaborarea Planurilor Urbanistice Generale;

		• Sucevița • Vatra Moldoviței	• Studiu de fundamentare peisagistic pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice; • Plan Urbanistic Zonal pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice; • Studiu de fundamentare peisagistic pentru elaborarea Planurilor Urbanistice Zonale de extinderi ale intravilanului si de reconfigurare a unor zone cu impact asupra peisajului;
	Localități amplasate în zona de deal sau podiș în care există relații favorabile cu peisajul	• Dolhasca • Solca • Adâncata • Hânțești • Mitocul Dragomirnei • Pătrăuți • Râșca • Udești • Volovăț	• Studiu de fundamentare peisagistic pentru elaborarea Planurilor Urbanistice Generale; • Studiu de fundamentare peisagistic pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice; • Plan Urbanistic Zonal pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice; • Studiu de fundamentare peisagistic pentru elaborarea Planurilor Urbanistice Zonale de extinderi ale intravilanului în proximitatea zonelor împădurite;
	Localități amplasate în zona de deal sau podiș în care există relații cu peisajul predominant agricol	• Rădăuți • Siret • Arbore • Baia • Comănești • Dolhești • Forăști • Grămești • Horodniceni • Milișăuți • Moara • Rădășeni • Todirești	• Studiu de fundamentare peisagistic pentru elaborarea Planurilor Urbanistice Generale; • Studiu de fundamentare peisagistic pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice; • Plan Urbanistic Zonal pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice;
	Localități amplasate în zona de deal sau podiș în care există relații cu peisajul agricol și construit	• Suceava • Șcheia	• Studiu de fundamentare peisagistic pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice; • Plan Urbanistic Zonal pentru delimitarea zonei de protecție a monumentelor istorice.

Sursa: autorul

Aceste studii, prezentate în tabelul de mai sus vor fi completate cu altele specifice privind protecția monumentelor istorice și a peisajului la nivel județean sau zonal.

La nivelul fiecărui monument în parte, în baza analizelor realizate asupra relației acestora cu peisajul, au rezultat o serie de caracteristici. În baza acestor caracteristici generale, dar și a altor criterii cum ar fi poziția în raport cu elementele de potențial, gradul de accesibilitate, dar și particularitățile teritoriului, vor trebui implementate măsuri de intervenție diferențiate.

Tabel 16 – Măsuri de intervenție în funcție de particularitățile relației monument - peisaj

UAT	MONUMENT ISTORIC	CARACTERISTICI [40]	MĂSURI PENTRU PREZERVAREA RELAȚIEI MONUMENT-PEISAJ	MĂSURI LA NIVEL DE LOCALITATE
Rădăuți	Ansamblul Bisericii Sf. Nicolae	**1 III a A**	• Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit	• Elaborare studiu de altimetrie în scopul prezervării siluetei orașului • Dezvoltare centru de informare turistică • Organizare târg permanent de valorificare a produselor tradiționale din zonă
Suceava	Mănăstirea Sfântul Ioan cel nou	**1 II a C**	• Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit	• Elaborare studiu de altimetrie în scopul prezervării siluetei orașului • Amenajare trasee turistice locale • Amplasare la nivelul orașului a unor hărți de localizare a tuturor monumentelor de importanță națională
Suceava	Biserica Învierea Domnului	**1 II a C**		
Suceava	Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu	**1 II a C**		
Suceava	Ansamblul Bisericii Sf. Dumitru	**1 II a C**		
Suceava	Ansamblul Bisericii Sf. Simion	**1 II a C**		
Suceava	Biserica Armenească Sf. Cruce	**1 II b C**		
Suceava	Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți	**2 II a C**	• Elaborare studiu de imagine urbană • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit	
Suceava	Ansamblul Curtea Domnească	**2 II a C**		
Suceava	Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor)	**2 II a C**		
Suceava	Biserica Adormirea Maicii Domnului – Iţcanii vechi	**2 II b C**		

[40] Conform Tabel nr. 15. Vezi detalii la finalul acestui tabel

Vatra Dornei	Clădirea Izvorului Santinelă	**3 I b C**	• Elaborare studiu de percepție a peisajului și de definire a unor culoare de vizibilitate în relație cu monumentul, care trebuie prezervate • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Elaborare studiu de protecție și valorificare a peisajului la nivelul localității • Elaborare studiu de altimetrie în scopul prezervării siluetei orașului
Vatra Dornei	Cazinoul Băilor	**3 I b C**		
Mitocul Dragomirnei	Mănăstirea Dragomirna	**4 I a E**	• Elaborare studiu privind protecția peisajului în raport cu monumentul istoric • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Elaborare studiu de protecție și valorificare a peisajului la nivelul localității • Elaborare caiete de recomandări privind modul de construibilitate în scopul prezervării specificului local
Mitocul Dragomirnei	Biserica Sfinții Enoh, Ilie și Ioan Teologul – Dragomirna Mică	**4 I b E**		
Putna	Mănăstirea Putna	**4 I b E**		
Putna	Biserica de lemn Intrarea în Biserică	**4 I c E**		
Vatra Moldoviței	Mănăstirea Moldovița	**4 I a D**	• Elaborare studiu de percepție a peisajului și de definire a unor culoare de vizibilitate în relație cu monumentul, care trebuie prezervate • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Elaborare studiu de protecție și valorificare a peisajului la nivelul localității • Elaborare caiete de recomandări privind modul de construibilitate în scopul prezervării specificului local
Vatra Moldoviței	Ruinele Bisericii Buna Vestire	**4 I b D**		
Pătrăuți	Ansamblul Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci	**4 III a D**	• Elaborare studiu de percepție a peisajului și de definire a unor culoare de vizibilitate în relație cu monumentul, care trebuie prezervate • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Organizare târg permanent de valorificare a produselor tradiționale din zonă
Comănești	Biserica Adormirea Maicii Domnului – Comănești	**5 III c D**	• Elaborare studiu de percepție a peisajului și de definire a unor culoare de vizibilitate în relație cu monumentul, care trebuie prezervate	

Dolhasca	Mănăstirea Probota	**5 III a D**	• Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	
Gura Humorului	Mănăstirea Voroneț	**5 I a D**	• Elaborare studiu de percepție a peisajului și de definire a unor culoare de vizibilitate în relație cu monumentul, care trebuie prezervate • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Elaborare caiete de recomandări privind modul de construibilitate în scopul prezervării specificului local
Mănăstirea Humor	Mănăstirea Humorului	**5 I a C**		
Mănăstirea Humor	Ruinele bisericii Humorul Vechi	**5 I b C**		
Adâncata	Biserica de lemn Sf. Dumitru	**6 IV c D**	• Elaborare studiu privind identificarea unor relații favorabile cu peisajul • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Elaborare studiu de evaluare a calității peisajului • Realizare semnalizare adecvată a monumentelor istorice • Susținere dezvoltare activități pentru creșterea atractivității turistice (centre de desfacere a unor produse tradiționale, puncte de alimentație publică, muzee, etc.)
Dolhești	Biserica Cuvioasa Parascheva	**6 IV c D**		
Forăști	Biserica de lemn Sf. Nicolae	**6 IV c D**		
Hânțești	Biserica Tuturor Sfinților	**6 IV c D**		
Șcheia	Ansamblul Bisericii Sf. Ilie	**6 IV b D**		
Todirești	Biserica Tuturor Sfinților - Părhăuți	**6 IV b D**		
Volovăț	Biserica Înălțarea Sfintei Cruci	**6 IV b D**		
Arbore	Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Arbore	**6 IV a B**	• Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit	

Baia	Ruinele bisericii Sf. Fecioară	**6 III b B**	• Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Realizare semnalizare adecvată a monumentelor istorice • Susținere dezvoltare activități pentru creșterea atractivității turistice (centre de desfacere a unor produse tradiționale, puncte de alimentație publică, muzee, etc.)
Baia	Biserica Adormirea Maicii Domnului	**6 III b B**		
Grămești	Biserica Sf. Nicolae - Bălinești	**6 III c B**		
Milișăuți	Ruinele bisericii Sf. Procopie - Bădeuți	**6 III c B**		• Realizare semnalizare adecvată a monumentelor istorice
Siret	Ansamblul Bisericii Sf. Onufrie	**6 III c B**		• Amenajare drum de acces către localitatea Mănăstioara • Realizare semnalizare adecvată a monumentelor istorice
Baia	Biserica Alba – Sf. Gheorghe	**6 III b E**	• Elaborare studiu privind identificarea unor relații favorabile cu peisajul • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Amenajare căi de acces • Realizare semnalizare adecvată a monumentelor istorice
Horodniceni	Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh	**6 III c D**	• Elaborare studiu privind identificarea unor relații favorabile cu peisajul • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Elaborare studiu de evaluare a calității peisajului • Realizare semnalizare adecvată a monumentelor istorice • Susținere valorificare produse meșteșugărești • Includere centre meșteșugărești în circuite turistice
Rădășeni	Biserica de lemn Sf. Mercurie și Sf. Ecaterina	**6 III c D**		
Udești	Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul - Reuseni	**6 III c D**		
Udești	Ruinele Curții Domnești de la Reuseni	**6 III c D**		

Siret	Biserica Naşterea Sf. Ioan Botezătorul	**6 III b C**	• Elaborare studiu privind identificarea unor relaţii favorabile cu peisajul • Elaborare studiu de percepţie a monumentului din interiorul şi din afara localităţii şi de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecţie a monumentului în raport cu cadrul construit şi natural	• Elaborare studiu de evaluare a calităţii peisajului • Elaborare studiu de altimetrie în scopul prezervării siluetei oraşului
Siret	Ansamblul Sf. Treime	**6 III c C**		
Solca	Mănăstirea Solca	**6 I b D**	• Elaborare studiu de percepţie a peisajului şi de definire a unor culoare de vizibilitate în relaţie cu monumentul, care trebuie prezervate • Elaborare studiu de percepţie a monumentului din interiorul şi din afara localităţii şi de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecţie a monumentului în raport cu cadrul construit şi natural	
Fundu Moldovei	Ansamblul Bisericii de lemn Sf. Nicolae - Colacu	**7 I b D**	• Elaborare studiu de percepţie a peisajului şi de definire a unor culoare de vizibilitate în relaţie cu monumentul, care trebuie prezervate • Elaborare studiu de percepţie a monumentului din interiorul şi din afara localităţii şi de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecţie a monumentului în raport cu cadrul construit şi natural	• Elaborare studiu de protecţie şi valorificare a peisajului la nivelul localităţii • Elaborare caiete de recomandări privind modul de construibilitate în scopul prezervării specificului local
Sucevița	Mănăstirea Sucevița	**7 I a D**		
Slatina	Mănăstirea Slatina	**7 I a E**	• Elaborare studiu privind protecţia peisajului în raport cu monumentul istoric • Elaborare studiu de percepţie a monumentului din interiorul şi din afara localităţii şi de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecţie a monumentului în raport cu cadrul construit şi natural	• Elaborare studiu de protecţie şi valorificare a peisajului la nivelul localităţii
Moara	Ansamblul Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar	**7 III b E**	• Elaborare studiu privind protecţia peisajului în raport cu monumentul istoric • Elaborare studiu de percepţie a monumentului din interiorul şi din afara localităţii şi de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecţie a monumentului în raport cu cadrul construit şi natural	• Elaborare studiu de protecţie şi valorificare a peisajului la nivelul localităţii • Elaborarea caiete de recomandări privind modul de construibilitate în scopul prezervării specificului local

Suceava	Cetatea de Scaun a Sucevei	**8 II a E**	• Elaborare studiu privind protecția peisajului în raport cu monumentul istoric • Elaborare studiu de percepție a monumentului din interiorul și din afara localității și de definire a unor culoare de vizibilitate care trebuie prezervate • Elaborare PUZ zonă de protecție a monumentului în raport cu cadrul construit și natural	• Elaborare studiu de altimetrie în scopul prezervării siluetei orașului • Amenajare tasee turistice locale • Amplasare la nivelul orașului a unor hărți de localizare a tuturor monumentelor de importanță națională • Realizare semnalizare adecvată a monumentelor istorice
Suceava	Mănăstirea Zamca	**8 II b E**		

Caracteristici ale relației monument-peisaj

1 - Monumente istorice integrate favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen; **2** - Monumente istorice integrate defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerență și lipsă de dinamism; **3** - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip urban în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional; **4** - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional; **5** - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisajul înconjurător excepțional; **6** - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută; **7** - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență; **8** - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin lipsa de dinamism sau coerență

Poziția monumentelor în raport cu elementele de potențial

I - Monumente istorice amplasate în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic; **II** - Monumente istorice amplasate în zone cu potențial turistic, **III** - Monumente istorice amplasate în zone cu alte elemente de potențial; **IV** - Monumente istorice amplasate în zone fără alte elemente de potențial

Grad de atractivitate al monumentelor

a - Grad de atractivitate al monumentului ridicat; **b -** Grad de atractivitate al monumentului mediu; **c -** Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentelor istorice

A - Monumente amplasate în zone fără declivitate și cu densitate crescută de construire în proximitate; **B** - Monumente amplasate în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate; **C** - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate; **D** - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate; **E** - Monumente amplasate în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Având în vedere faptul că această cercetare nu vizează rezolvarea în detaliu a problemelor specifice pentru toate cele 53 de cazuri analizate, măsurile de intervenție sunt orientate spre a indica modul în care trebuie să se intervină pentru a se asigura prezervarea monumentelor istorice și a peisajului. Propunerile ilustrate în tabelul anterior, au vizat atât etapele care trebuie parcurse (tip de studii sau documentații), cât și măsurile generale care trebuie luate la nivel de localitate pentru a se asigura prezervarea calităților peisajului și pentru a se valorifica potențialul general al așezărilor. Delimitarea zonelor de protecție a monumentelor istorice, elaborarea regulamentului de construire și identificarea altor elemente ale cadrului construit sau natural care trebuie prezervate, trebuie stabilite pe baza unor studii de specialitate pentru fiecare caz în parte.

În continuare sunt prezentate câteva recomandări de care trebuie să se țină seama pentru prezervarea calităților peisajului și pentru protecția monumentelor istorice.

Recomandări generale privind dezvoltarea în raport cu valorificarea monumentelor istorice prin intermediul peisajului

Relief

- evitarea răspândirii construcțiilor în peisaj;
- evitarea extinderii localităților în zonele cu valoare peisagistică;
- adaptarea construcțiilor la relief / topografie;
- evitarea poziționării construcțiilor pe coaste sau creste.

Construcții vechi-reabilitări/extinderi

- respectarea construcțiilor / volumelor originale;
- utilizarea materialelor tradiționale;
- construcțiile valoroase care fac parte din tipologia peisajului unei zone, situate în afara zonei de protecție a monumentului precum și peisajul înconjurător trebuie să fie protejate;
- se recomandă păstrarea construcțiilor dezafectate demne de protecție (meșteșugărești, mori, grajduri, case). Acestea pot fi reutilizate pentru a adăposti activități de tip: artizanal, comercial, cultural, etc. Orice modificări aduse acestor construcții în scopul adaptării lor trebuie să nu aducă prejudicii grave arhitecturii inițiale;
- elaborarea unui inventar cu construcțiile și amenajările demne de protecție în scopul prezervării peisajului (căi ferate de exploatare, fânare, fabrici de cherestea, etc.)

Inserții noi

- utilizarea volumelor simple care să nu aibă impact asupra peisajului;
- construcțiile noi nu trebuie să respecte întocmai arhitectura celor vechi, dar ele trebuie să fie comparabile în ceea ce privește: caracteristicile de construire, volumetria, destinația, aspectul, etc. Aceste construcții trebuie să respecte contextul în care se încadrează și tradițiile locale;
- vor fi luate în considerare aspecte precum: stilul, culorile, modul de construire în scopul asigurării continuității;
- interzicerea construcțiilor ce adăpostesc funcțiuni incompatibile cu monumentul în proximitatea căruia se vor amplasa;
- la inserțiile noi din afara zonei de protecție a monumentului se va urmări integrarea acestora în peisaj;
- interzicerea de construcții care prin perceperea lor în relație cu monumentul și peisajul aduc prejudicii acestora: (antene, construcții edilitare-rezervor de apă, restaurante, etc.)

Amenajări

- atât la transformările construcțiilor vechi cât și la inserțiile noi se va avea în vedere amenajarea exterioară care să țină cont de caracterul local;
- se va acorda o atenție deosebită modului de împrejmuire a parcelelor, care trebuie să respecte tradiția locală și caracterul zonei.

Vegetație

- inserțiile de noi construcții trebuie să țină cont de vegetația existentă;
- se vor utiliza specii autohtone;
- inserțiile de noi construcții trebuie să țină cont de protecția peisajului agricol;
- se recomandă culturile succesive pentru a rezulta un peisaj dinamic;
- se recomandă prezervarea anumitor practici agricole (exemplul clăile - specifice în anumite zone);
- se va evita transformarea zonelor agricole sau horticole în unele de tip industrial (prin inserții de clădiri și instalații), astfel încât să nu altereze caracterul general al peisajului.

Percepție

- identificarea perspectivelor vizuale dinspre domeniul public spre monument și dinspre monument către domeniul public;
- clasificarea perspectivelor vizuale;
- identificarea punctelor de panoramă/belvedere;
- realizarea studiilor de covizibilitate: toate construcțiile vizibile dinspre monument și punctele din care se vede spre monument.

Liniile directoare care trebuie urmărite la elaborarea documentațiilor de urbanism sau de amenajare a teritoriului pentru protecția în corelație a monumentelor istorice și a peisajului

Pentru documentații de urbanism:

- delimitarea monumentelor de importanță internațională, națională, locală;
- identificarea altor construcții cu potențial de protecție/valorificare, specifice, în contextul valorificării peisajului local;
- delimitarea zonei de protecție a acestor monumente și a zonelor tampon în funcție de caracterul fiecărei zone în parte;
- elaborarea unui regulament diferențiat pentru fiecare zonă în parte, detaliat în funcție de problematicile peisagistice și arhitecturale;
- fiecare situație trebuie reglementată în mod caracteristic în funcție de particularitățile teritoriului (munți și văi-peisaje deschise).

Pentru documentații de amenajare a teritoriului (de tip PATJ, PATZ sau PATIC):

- identificarea de unități peisagistice la scară macro-teritorială, limita unei localități fiind alta decât limita unei unități de peisaj;
- propuneri la scară macro-teritorială care să țină cont de protecția peisajului și a monumentelor ca parte a peisajelor (o locuire tradițională integrată într-o zonă împădurită, pe marginea unui pârâu, etc.)

La elaborarea studiilor sau documentațiilor de amenajare a teritoriului / urbanism se va ține cont atât de metodologiile cadru de elaborare, cât și de concluziile studiilor care vor fi realizate pentru evaluarea calității peisajului. De asemenea, pentru prezervarea calității peisajului, autoritățile publice trebuie să asigure respectarea reglementărilor acestor documentații și a recomandărilor enunțate mai devreme.

VII.7. Concluzii

În cazul particular al teritoriului județului Suceava, care beneficiază de un bogat patrimoniu construit, natural și cultural, prezervarea și valorificarea monumentelor istorice și a peisajului trebuie realizată atât prin măsuri care trebuie implementate la scară macro-teritorială, cât și prin intervenții aplicate la scară locală. Distribuția monumentelor istorice la nivelul teritoriului și dezvoltarea diferențiată din punct de vedere turistic a acestui județ, determină o valorificare diferită. În aceste condiții nivelul de dezvoltare a rețelei de localități și gradul de afectare a monumentelor istorice și a peisajului este diferit și în funcție de atractivitatea turistică.

Având în vedere faptul că zona montantă este direct vizată de presiunea exercitată de activitățile turistice, acest areal are nevoie de o strategie de dezvoltare care să vizeze protecția patrimoniului construit, natural și cultural. În același timp, având în vedere faptul că cele mai multe monumente istorice sunt amplasate în zona de est, întregul teritoriu al județului Suceava trebuie să facă obiectul unei noi strategii, care să pună accentul pe calitățile deosebite ale peisajului.

Pentru zona de est a județului Suceava, în arealele unde s-a constat un grad scăzut de valorificare a elementelor de potențial (inclusiv a monumentelor istorice), se recomandă susținerea dezvoltării unor activități care să sprijine turismul. De asemenea, trebuie realizată o promovare mult mai activă a acestor monumente și includerea lor în cadrul unor circuite turistice importante.

În ceea ce privește relația monumentelor cu peisajul, pe baza mai multor criterii s-a putut determina o caracteristică generală pentru fiecare din cele 53 de cazuri analizate în această cercetare. În baza acestor caracteristici s-au putut determina tipurile de studii sau de documentații care sunt necesare pentru prezervarea elementelor de valoare. Tipul studiilor este diferențiat în funcție de scopul pentru care va fi realizat. Pentru localitățile urbane, unde există doar relații ale monumentelor istorice cu zona construită învecinată, vor fi necesare doar studii de vizibilitate a monumentului și de determinare a zonei tampon.

În cazul monumentelor istorice amplasate în zone cu un peisaj natural extrem de valoros, vor fi realizate și studii de evaluare a calității peisajului și de determinare a zonei tampon a monumentului în directă relație și cu calitățile cadrului natural.

Pentru monumentele amplasate în zone cu peisaj de o calitate medie (de tip agricole uniforme, unde relieful nu oferă o dinamică crescută), se recomandă realizarea unor studii prin care să indice relațiile favorabile ale localității și ale monumentului cu anumite componente mai valoroase ale peisajului.

Având în vedere faptul că până în momentul de față multe monumente istorice de interes național de pe teritoriul județului Suceava nu au stabilită zona de protecție, va fi necesară elaborarea unor Planuri Urbanistice Zonale de specialitate care să țină cont de calitățile peisajului.

CAPITOL VIII – Concluzii finale

VIII.1. Concluzii generale

VIII.1.1. Monumentele istorice și peisajul, problematică generală

Protecția monumentelor istorice a devenit o preocupare generală imediat după declanșarea *Revoluției Franceze* și în mod special începând cu secolul al XIX-lea. Deși anterior acestei etape s-au remarcat o serie de intenții ale diferitelor țări în acest domeniu, acestea au fost limitate la un număr redus de obiecte și doar la anumite areale.

Începând cu cea de-a doua jumătate a secolului XIX-lea, la nivelul multor țări europene, inclusiv Țările Române, s-a dezvoltat cadrul legislativ și instituțional care a permis clasarea și restaurarea construcțiilor de patrimoniu.

Protecția peisajului pe de altă parte, este o preocupare mult mai recentă. Chiar dacă sunt remarcate o serie de măsuri de protecție a diferitelor areale cu valoare deosebită, cadrul instituțional și legislativ specific s-a constituit la nivelul majorității țărilor europene abia după secolul al XX-lea.

În ceea ce privește protecția în corelație a monumentelor istorice și a peisajului, se remarcă în diverse țări, în special după cel de-al Doilea Război Mondial, măsuri de dezvoltare a unui cadru normativ și aplicativ. Astfel, în țări precum Franța, Austria, Belgia, Elveția sau Italia, s-au realizat acte normative specifice care vizau atât protecția cadrului natural, cât și a patrimoniului construit.

La nivel aplicativ, exemplele Franței sau Elveției sunt cele mai elocvente pentru modul în care este tratată protecția monumentelor istorice în corelație cu valorile patrimoniale ale cadrului construit și natural înconjurător.

În țara noastră, cadrul normativ și aplicativ se orientează spre asigurarea unei protecții în parte a celor două componente, deși peisajul nu apare în mod explicit ca subiect al unor măsuri concrete de protecție. La nivel aplicativ, documentațiile de amenajare a teritoriului și de urbanism pun accentul pe protecția patrimoniului construit și a zonelor naturale protejate, însă arealele cu valoarea ambiental-peisagistică sunt în multe cazuri omise. Peisajul, ca subiect al protecției în raport cu presiunile dezvoltării rețelei de localități, apare în cadrul unui număr restrâns de studii.

VIII.1.2. Concluzii în raport cu studiile de caz

Alegerea studiilor de caz la nivel internațional s-a realizat în special pe criteriul vastei experiențe pe care cele două țări (Franța și Elveția), o au în ceea ce privește prezervarea și valorificarea în corelație a monumentelor istorice și a peisajului. De asemenea, s-a urmărit identificarea unor țări cu o bogată experiență în domeniu, care au o organizare administrativ-teritorială diferită. Acest lucru a fost necesar pentru a se putea evidenția cadrul normativ, instituțional și aplicativ, precum și principalele avantaje ale acestora. S-a putut constata astfel, că atât sistemul francez, cât și cel elvețian, prezintă multiple avantaje, anumite măsuri de intervenție putând fi implementate și la nivelul țării noastre.

În cadrul acestei cercetări nu s-a considerat relevantă comparația acestor studii de caz cu situația României din cauza diferențelor legislative, a tradițiilor democratice

dar și a diferențelor legate de organizarea administrativ-teritorială. În raport cu obiectivele acestui studiu a fost preferată dezvoltarea exclusivă a metodei și nu a metodologiei.

La nivelul țării noastre au fost evidențiate de asemenea principalele instrumente normative și instituționale care asigură protecția și valorificarea monumentelor istorice și a peisajului, dar și câteva exemple de proiecte implementate în anumite zone, care sunt relevante în raport cu acest studiu. Aceste proiecte urmăresc în special prezervarea specificului local prin raportare la valorile principale ale teritoriului (inclusiv peisajul și patrimoniul construit). Un proiect relevant pentru acest studiu îl constituie Planul Urbanistic Zonal de definire a zonei protejate pentru Mănăstirea Humor, în cadrul căruia s-a pus accent pe prezervarea cadrului natural și construit.

VIII.1.3. Problematica monumentelor istorice și a peisajului de pe teritoriul județului Suceava

Teritoriul județului Suceava a fost de-a lungul timpului deținătorul unui bogat patrimoniu construit, natural și cultural. Ponderea acestor trei componente s-a schimbat de-a lungul timpului, patrimoniul cultural fiind cea mai dinamică componentă a peisajului cultural din cadrul acestui județ. Astfel, patrimoniul cultural a fost marcat de acumulări constante, evoluția istorică, dar și diversitatea etnică și culturală îmbogățind în permanență acest tezaur.

În schimb valorile de patrimoniu natural și construit au fost direct relaționate de o serie de factori economici, sociali și politici care au schimbat în mod radical configurația generală a acestui teritoriu.

Cadrul natural al acestui teritoriu, a constituit o bogată resursă, exploatarea acestuia stând la baza dezvoltării în special în perioada de ocupație austriacă. Acesta nu a fost afectat numai de exploatarea din rațiuni economice, ci și de evoluția sistemului de localități. Astfel, în analiza realizată asupra gradului de antropizare, este evidențiat modul în care cadrul natural este afectat constant de dezvoltarea localităților. Acest proces nu s-a limitat doar la granițele localităților, ci a afectat mare parte a teritoriului, peisajul natural fiind înlocuit treptat cu unul semi-natural sau antropizat.

În ceea ce privește cadrul construit, acesta a fost completat de-a lungul timpului cu o serie de edificii religioase și / sau de apărare (realizate din materiale durabile), care au fost edificate în mare parte în etape reprezentative pentru istoria Moldovei.

Analizele realizate la scară macro-teritorială asupra situației actuale, au scos în evidență o serie de aspecte care pot pune în valoare monumentele și peisajul sau, dimpotrivă, le pot altera.

Printre punctele tari ale acestui teritoriu se poate evidenția peisajul cultural extrem de bogat, care poate constitui suportul dezvoltării în ansamblu a teritoriului. De asemenea, accesibilitatea fizică (drumuri de acces, căi ferate și transport aerian), este în general bună, remarcându-se calitatea mai scăzută a acesteia în special în zona de nord-vest a teritoriului (zona montană care dispune de un număr redus de căi de acces principale).

Teritoriul beneficiază și de o dezvoltare turistică extrem de importantă în special în zona montană și în municipiul Suceava, analizele realizate asupra evoluție numărului de structuri de cazare reflectă o creștere accentuată a numărului acestora în special în

ariile montane reprezentative. Aceste structuri de cazare s-au dezvoltat în mod special sub forma unor pensiuni, exploatând astfel calitățile cadrului natural.

Printre punctele slabe se poate aminti gradul diferit de valorificare a monumentelor istorice în directă relaționare cu potențialul turistic al zonelor în care acestea sunt amplasate. Acest grad de valorificare se reflectă și în starea fizică a unor monumente istorice, investițiile de restaurare concentrându-se în special către cele cu potențial turistic ridicat.

De asemenea, se poate remarca o degradare a calității peisajului datorită evoluției în plan teritorial a rețelei de localități, acest proces fiind mai accentuat în special în zona montană care este afectată de presiunile dezvoltării turismului.

La scara localităților, analiza realizată asupra așezărilor care dețin monumente istorice a scos în evidență o serie de particularități ale acestora în funcție de poziția geografică, de caracteristicile morfologice și structurale, dar și de rangul centrelor urbane sau rurale.

Având în vedere caracteristicile generale ale reliefului (zona de deal / podiș și munte), majoritatea localităților au o configurație morfo-structurală de tip răsfirat - areolar (și tentacular), fiind caracterizate printr-o densitate de construire în general scăzută și o relație favorabilă cu peisajul înconjurător. Acest tip de configurație este caracteristică și unui număr important de centre urbane, care prezintă caracteristici de tip rural.

În ceea ce privește concentrarea patrimoniului construit în cadrul localităților, dintr-un total de 53 de monumente sau ansambluri clasate în grupa valorică "A", 12 se află în municipiul Suceava, reflectând astfel rolul extrem de important pe care acest centru urban l-a avut în *Perioada Medievală.*

La nivelul mediului urban sunt clasate 22 de monumente istorice de interes național, cele mai multe fiind distribuite în municipiul Suceava, urmat de Siret (3 monumente), Vatra Dornei (2 monumente) și Solca, Dolhasca, Milișăuți și Gura Humorului cu câte un singur monument sau ansamblu protejat.

Cele mai multe monumente istorice sunt distribuite la nivelul mediului rural, fiind localizate un total de 31 de monumente sau ansambluri la nivelul a 23 de localități.

În ceea ce privește distribuția acestora în raport cu caracteristicile reliefului, 14 monumente sau ansambluri sunt localizate în zone cu cadru natural favorabil și cu un potențial turistic deosebit. Aceste monumente dezvoltă relații favorabile atât cu peisajul antropic al localităților, cât și cu peisajul natural sau semi-natural aflat în proximitatea așezărilor.

Cele mai multe monumente istorice sunt însă concentrate în jumătatea estică a teritoriului, dintre acestea fiind valorificate la adevăratul potențial doar o mică parte. În această zonă relieful are o dinamică mai scăzută, monumentele stabilind relații cu peisajul antropic al localităților și cu peisajul în general agricol aflat dincolo de limitele așezărilor.

În raport cu poziția față de drumurile de acces principale și față de traseele turistice cele mai importante, majoritatea monumentelor au o poziție favorabilă. Există însă și câteva obiective de patrimoniu construit care implică abaterea de la traseul principal, valorificarea acestora fiind condiționată și de acest aspect.

Raportat la dinamica generală a reliefului, majoritatea monumentelor istorice sau ansamblurilor protejate se află în relații favorabile cu acesta. Se pot distinge patru tipologii de relații ale monumentului cu relieful: monumente amplasate pe teren plat (25 dintre acestea), monumente amplasate pe teren în pantă (care oferă deschideri către peisaj), monumente amplasate pe colină (Biserica Hagigadar și Cetatea de Scaun a Sucevei, care de asemenea beneficiază de deschideri panoramice către peisaj) și monumente amplasate în depresiune, în cazul cărora peisajul devine cadru (fundal).

În raport cu proximitățile imediate ale monumentelor istorice, se poate constata faptul că în general cadrul construit afectează percepția. Există însă și situații în care datorită poziției față de localitate, monumentele istorice beneficiază de relații favorabile cu cadrul exterior. În astfel de relații se află elementele de patrimoniu construit aflate la periferia localităților sau cele dispuse în afara lor. Acestea dezvoltă un raport favorabil atât cu cadrul natural, cât și cu cel construit, însă modul de intervenție realizat în incinta acestor monumente alterează în unele situații percepția.

VIII.2. Valorificarea monumentelor istorice în relație cu peisajul

Întregul demers al cercetării a scos în evidență faptul că monumentele istorice nu pot fi tratate ca obiecte singulare, detașate de contextul în care se află. Prezervarea și valorificarea acestora se raportează întotdeauna la o arie dezvoltată în jurul monumentului, care ar trebui să-l pună în valoare.

În baza analizelor realizate asupra studiilor de caz din străinătate se poate evidenția faptul că monumentele sunt privite ca elemente de potențial care pot fi valorificate doar împreună cu alte valori ale patrimoniului natural sau cultural. Acest tip de abordare permite implementarea unor politici de dezvoltare complexe care iau în considerarea toate componentele peisajului cultural. Astfel, o primă relaționare a monumentelor istorice cu peisajul ar trebui să fie definită la nivelul unor strategii de intervenție.

La nivelul teritoriului județului Suceava valorificarea monumentelor istorice de importanță națională se realizează pe trei direcții (toate legate de potențialul turistic al lor). În primul rând, valoarea excepțională și notorietatea acestora constituie un factor determinant pentru exploatarea lor din punct de vedere turistic. În același timp poziția lor la nivelul teritoriului, poate constitui un avantaj extrem de important, fiind astfel reperate la nivelul unor drumuri de acces importante. În acest caz chiar dacă nu sunt promovate, aceste monumente pot fi valorificate datorită accesibilității și vizibilității.

Cea de-a treia direcție este dată de valorificarea indirectă prin intermediul altor elemente de potențial. În cazul județului Suceava, cadrul natural din jumătatea vestică a teritoriului constituie un important element de potențial care facilitează dezvoltarea turistică. Astfel, prezența cadrului natural cu o valoare deosebită facilitează valorificarea monumentelor istorice amplasate aici.

În multe situații se poate întâlni de fapt o valorificare a monumentului istoric prin juxtapunerea tuturor cele trei direcții. Se pot identifica astfel monumente istorice cu o valoare deosebită, recunoscute la nivel național și internațional, care beneficiază de o poziție favorabilă în raport cu cadrul natural și care dispun de o accesibilitate extrem de

ridicată. În aceste situații valorificarea monumentelor istorice se realizează atât datorită valorii și accesibilității acestora, cât mai ales datorită peisajului înconjurător.

Calitatea peisajului este o determinantă importantă care poate pune în valoare majoritatea monumentelor istorice de pe teritoriul județului Suceava, configurația cadrului construit facilitând deschiderile către cadrul natural exterior. La acest aspect contribuie și relieful, care permite deschiderea unor relații favorabile cu peisajul antropic sau natural aflat în proximitatea elementelor de patrimoniu construit.

VIII.3. Concluzii privind corelația monument istoric – peisaj

Analizele realizate asupra teritoriului județului Suceava, plecând de la scară macro-teritorială și ajungând până la obiect, au evidențiat o serie de relații care se pot stabili cu peisajul. Așa cum se evidențiază și în Anexa nr. 2 a acestei lucrări, peisajul poate fi analizat la diverse scări în funcție de palierele de studiu urmărite. Astfel, la nivel de analiză macro-teritorială, monumentul ca parte a peisajului urban sau rural poate stabili o serie de relații cu componentele majore ale macro sau mezo-peisajului. În funcție de poziția în cadrul localității monumentul poate stabili relații directe cu contextul imediat (construit sau amenajat) și indirecte cu diferitele planuri ale peisajului înconjurător care poate fi exclusiv construit sau mixt.

La nivel de analiză de detaliu, așa cum s-a evidențiat în cadrul Capitolului 6 al acestei lucrări, monumentul istoric poate stabili multiple relații cu cadrul, în funcție de palierele de analiză și de caracteristicile generale ale peisajului.

Caracteristicile relației monument-peisaj sunt direct influențate de poziția monumentelor istorice la nivelul teritoriului, de particularitățile reliefului, de configurația generală a țesutului urban sau rural, dar și de particularitățile vecinătăților imediate. S-au putut identifica astfel relații la nivel spațial, la nivel funcțional, la nivel vizual, dar și relații ierarhice în raport cu peisajul.

Referitor la caracteristicile peisajului (descris sintetic în raport cu obiectivele acestei cercetări), coroborate cu criteriile de analiză ale relației monument - peisaj, a rezultat matricea - cadru care a fost aplicată pentru toate cazurile analizate. Cele opt categorii majore de relații monument-peisaj, care au rezultat în urma aplicării matricei, permit diferențierea măsurilor de intervenție.

Relațiile monumentului cu peisajul trebuie privite și din direcție opusă. Peisajul poate avea în componența sa o serie de construcții de patrimoniu, care îi pot crește valoarea. De asemenea, rezultatele acțiunii omului asupra mediului în care trăiește pot fi considerate în anumite condiții elemente cu valoare patrimonială. Astfel, omul poate modela și crea peisaje cu valoare excepțională, acestea fiind definite astăzi ca peisaje antropice. La nivelul județului Suceava, peisajul rural în mod special are o valoare deosebită, intervențiile omului asupra acestuia aducând în general un plus de valoare. Modul tradițional de împrejmuire a terenurilor, amplasarea construcțiilor, arhitectura vernaculară, dar și modul de exploatare a terenurilor agricole, toate acestea participă la dezvoltarea unui peisaj cu o valoare excepțională. În același timp, acest peisaj începe să fie alterat de intervențiile străine locului, care contrastează cu specificul local.

Relația monument-peisaj trebuie privită și din perspectiva diferiților utilizatori. Aceasta poate fi percepută diferit în funcție de sensibilitățile privitorilor și de punctul de

observație. Alți factorii care pot influența percepția relației monument-peisaj sunt condițiile de mediu și momentul în care se realizează aceasta. Se constată astfel, că putem avea o abordare diferită în ceea ce privește relația monument-peisaj, existând diferențe semnificative în modul de interpretare a acesteia.

VIII.4. Posibile efecte ale lipsei de intervenție

Analizele realizate asupra evoluției de-a lungul timpului și asupra stării actuale a județului Suceava au scos în evidență faptul că există o tendință constantă de antropizare a teritoriului. Transformările în limitele țesutului existent, așa cum s-a evidențiat și în partea de analiză, se realizează în general fără raportare la specificul local. În același timp, expansiunea localităților presupune afectarea cadrului natural și de cele mai multe ori conduce la alterarea calității peisajului. Efectele acestui proces se reflectă în schimbarea caracterului peisajului, pe de o parte datorită antropizării și pe de altă parte datorită modului nespecific de construire. În localitățile cu potențial turistic aceste fenomene sunt accentuate de presiunea dezvoltării structurilor de cazare.

În lipsa intervențiilor, specificul local va fi înlocuit, fiind alterate atât caracteristicile cadrului construit, cât și peisajul. Transformările realizate asupra cadrului construit existent vor reflecta o diversitate a stilurilor arhitecturale și a conformării volumetrice în totală opoziție cu particularitățile arhitecturii locale. De asemenea, dezvoltarea unor structuri de cazare care vizează în special creșterea capacității, conduce la schimbarea configurației țesutului construit și la creșterea parametrilor urbanistici. Aceste efecte vor fi mult mai vizibile în proximitatea monumentelor istorice, care au capacitatea de a polariza dezvoltarea structurilor de cazare. În raport cu aceste transformări accentuate, care nu sunt controlate, monumentele istorice sunt și vor fi din ce în ce mai afectate. Pe de o parte, transformarea proximităților va conduce la pierderea identității lor, și pe de altă parte aceste monumente vor fi din ce în ce mai greu perceptibile din cauza intervențiilor inoportune.

În același timp, peisajul va suferi o serie de transformări datorită expansiunii necontrolate a localităților. Modul nespecific de construire va conduce la dezvoltarea unor construcții contrastante, care nu se integrează în peisaj, alterându-i astfel calitatea.

Lipsa controlului asupra dezvoltării va conduce la creșterea gradului de antropizare, proces care afectează tocmai elementele de potențial ce constituie în prezent suportul dezvoltării turismului.

VIII.5. Concluzii în raport cu măsurile de intervenție

Având în vedere particularitățile acestei cercetări, care oferă o abordare generală a problematicii relației monument istoric-peisaj pentru întregul teritoriu al județului Suceava, nu au fost vizate măsuri de intervenție de detaliu pentru toate cele 53 de cazuri analizate. Soluțiile de intervenție trebuie implementate în acord cu specificul fiecărui caz în parte, fiind necesare studii de specialitate.

Rolul acestei lucrări este acela de a identifica caracteristicile generale ale relației monument-peisaj, în funcție de care se recomandă realizarea anumitor tipuri de studii.

Astfel, lucrarea a fost orientată către stabilirea unor măsuri generale de intervenție pe mai multe paliere.

În raport cu deficiențele constatate la nivel legislativ și instituțional, au fost identificate o serie de aspecte care trebuie urmărite pentru atenuarea acestor probleme. Lipsa de cooperare constatată la nivel instituțional a fost propusă a fi rezolvată prin dezvoltarea unui departament special la nivelul consiliului județean, care să asigure dezvoltarea integrată a acestui județ.

În scopul dezvoltării coerente, s-a pus accentul pe valorificarea integrată a elementelor de potențial ale acestui județ, constatându-se de altfel faptul că anumite elemente nu pot fi valorificate individual. Din acest motiv s-a recomandat dezvoltarea în anumite zone a unor activități care să ajute la creșterea potențialului turistic.

Valorificarea monumentelor istorice și a peisajului ține și de promovarea lor. Din acest considerent s-a recomandat dezvoltarea unor circuite turistice, care să integreze monumentele istorice mai puțin cunoscute și să atenueze astfel presiunea asupra celor care sunt intens valorificate.

Măsurile propuse în cadrul acestei cercetări nu vizează exploatarea la maxim a potențialului zonei, ci echilibrarea dezvoltării turismului, astfel încât să se reducă efectele negative asupra peisajului. Se dorește astfel exploatarea potențialului teritoriului în spiritul *Dezvoltării Durabile*, prin prezervarea caracterului fiecărei zone în parte și prin limitarea expansiunii localităților în raport cu elementele cadrului natural.

În raport cu fenomenele constatate în special în zona montană și în proximitatea monumentelor istorice reprezentative, studiile care au fost propuse a fi realizate vizează tocmai identificarea calităților peisajului sau ale patrimoniului construit și prezervarea pe termen lung a acestora. Pentru asigurarea unei dezvoltări echilibrate și pentru un control mai riguros al prezervării calităților teritoriului, s-au propus măsuri generale de intervenție plecând de la scara teritorială și ajungând până la nivel de zonă.

Astfel, au fost propuse dezvoltarea unor studii de amenajare a teritoriului la nivel de județ și la nivelul zonei montane, care să pună accentul pe calitățile peisajului. În directă corelație cu propunerile studiilor de amenajare a teritoriului, la nivel de localitate și de zonă, se recomandă a fi realizate studii de peisaj, de vizibilitate a elementelor de patrimoniu construit, sau de delimitare a zonelor protejate și de protecție a monumentelor istorice sau a cadrului natural. Aceste studii sunt necesare pentru identificarea zonelor cu valoare ambiental-peisagistică care în momentul de față nu sunt supuse nici unui regulament de protecție.

De asemenea, în acord cu recomandările internaționale, dar și cu cele legislative românești, monumentul istoric trebuie prezervat împreună cu cadrul în care acesta este încadrat. Acest cadru, în cazul monumentelor din județul Suceava nu este constituit doar din țesutul urban sau rural construit, ci și din elementele valoroase ale cadrului natural. Din acest motiv, măsurile de protecție trebuie orientate și spre prezervarea relației monument-peisaj.

VIII.6. Contribuții teoretice și aplicative

Un important aspect urmărit a fost relaționarea procesului de dezvoltare în ansamblu a teritoriului cu monumentele istorice și cu peisajul, care sunt supuse astfel unor presiuni constante. Această relaționare a permis identificarea principalilor factori de natură să condiționeze punerea reciprocă în valoare a monumentelor istorice și a peisajului.

Lucrarea contribuie la fundamentarea teoretică și aplicativă a domeniilor arhitectură, urbanism și peisagistică datorită abordării integrate / prin corelație a diferitelor componente.

Ilustrarea problematicii monumentelor istorice și a peisajului la nivel internațional (inclusiv prin intermediul studiilor de caz), dar și la nivel național prin prezentarea stării actuale și prin analiza cadrului normativ și instituțional, constituie o importantă contribuție teoretică pe care această lucrare o aduce.

Matricea - cadru de analiză, care a fost utilizată în cadrul studiului pentru determinarea criteriilor de definire a unor cazuri concrete, este una dintre contribuțiile aplicative cele mai importante. De asemenea, contribuțiile aplicative ale acestui studiu vizează și determinarea instrumentelor de intervenție în raport cu particularitățile relației monument istoric - peisaj, pentru fiecare caz în parte.

Tabelul de *Matrice - cadru tip relaționări - caracteristici ale peisajului*, cel care vizează *Măsurile de intervenție în funcție de particularitățile relației localitate - peisaj*, precum și cel care vizează *Măsurile de intervenție în funcție de particularitățile relației monument - peisaj*, reprezintă sinteze ale contribuției metodologice ale acestei cercetări.

VIII.7. Deschiderea unor direcții de cercetare

Analiza evoluției cadrului natural în context istoric, realizată în cadrul acestui studiu, a scos în evidență faptul că monumentul istoric se află într-un alt context decât cel inițial. Astfel, evidențierea dinamicii macro - peisajului sub presiunea antropizării (determinată de creșterea populației, de dezvoltarea așezărilor umane, de extinderea terenurilor utilizate în scop agricol, de dezvoltarea infrastructurilor în teritoriu, de scăderea suprafețelor împădurite, etc.), deschide noi direcții posibile de cercetare.

Cercetarea de față și-a propus să evidențieze și necesitatea dezvoltării unui cadru normativ și aplicativ care să permită redefinirea zonelor de protecție a monumentelor istorice în raport cu particularitățile generale ale teritoriilor. Astfel, studiul a pus accentul pe necesitatea luării în considerare a peisajului ca o componentă esențială pentru definirea caracterului și specificului zonelor în care monumentele istorice sunt amplasate.

Având în vedere complexitatea acestui studiu și scara generală de analiză care nu a permis ilustrarea particularităților fiecărui caz în parte, această lucrare permite deschiderea unor noi direcții de cercetare atât în domeniul urbanismului, peisagisticii și arhitecturii, cât și în domeniile conexe acestora (geografie, ecologie, inginerie de mediu, etc.).

Cercetarea de față poate constitui un important suport pentru elaborarea unor studii și proiecte care să vizeze problemele referitoare la patrimoniul construit și la peisaj în ansamblul său. În același timp, aceasta poate fi un important instrument de bază pentru elaborarea unor studii generale pe diverse domenii, care privesc dezvoltarea județului Suceava.

Aspecte ale acestei cercetări pot fi aplicate și la nivelul altor zone sau teritorii care se confruntă cu caracteristici și probleme similare.

VIII.8. Elementele de noutate

Cercetarea și-a propus să evidențieze problemele determinate de evoluțiile localităților (în mod particular a celor dezvoltate din punct de vedere turistic), și modul în care acestea au avut efecte asupra cadrului monumentelor istorice, cadru care poate îmbrăca forma unui peisaj construit sau natural. Astfel, analizele realizate asupra teritoriului județului Suceava și în mod special elementele generale de metodologie a analizei relației monument istoric - peisaj, constituie principalele elemente de noutate aduse de cercetare.

Abordarea multiscalar spațială (de la amenajarea teritoriului și dezvoltarea integrată a rețelelor de turism și servicii aferente, până la elementele cadru de regulament de urbanism pentru situațiile analizate), constituie de asemenea un element de noutate.

Scara de analiză și diversitatea elementelor de propuneri, constituie un element de noutate și de dezvoltare aplicativă a acestei cercetări.

Un alt element de noutate adus de această cercetare este evidențierea slabei corelații la nivel normativ și aplicativ asupra protecției și valorificării elementelor de peisaj natural, construit și cultural din România.

De asemenea, un element de noutate îl constituie abordarea multicriterială și integrată a subiectului, care evidențiază totodată și necesitatea aprofundării corelate a domeniilor convergente subiectului cercetării.

ANEXE

Anexa nr. 1
Premisele edificării construcțiilor simbolice din județul Suceava

Anexa nr. 2
Analiza și evaluarea peisajului în scopul determinării relațiilor cu monumentele istorice

Anexa nr. 3
Fișe studii de caz

Anexa nr. 1
Premisele edificării construcțiilor simbolice din județul Suceava

Întemeierea Moldovei ca Stat, premisă a dezvoltării construcțiilor reprezentative

Conform tradiției orale, dar şi a unor cronicari, primul întemeietor al *Ţării Moldovei* ar fi fost Dragoș I, un cneaz din Maramureş plecat la vânătoare împreună cu familia şi cu un grup de apropiaţi în munţii dinspre răsărit. La poalele munţilor, pe teritoriul actual al Moldovei, acesta ar fi întâlnit un *Bour* pe care l-ar fi ucis în apropierea unui curs de apă pe care ar fi numit-o Moldova (după numele căţelei acestuia care ar fi căzut în lupta cu bourul). Tot tradiția spune că lui Dragoş i-ar fi plăcut atât de mult locul acela încât s-a hotărât să-l ia în stăpânire, întemeind astfel *Ţara Moldovei*.

Conform istoricilor, însă, întemeierea Moldovei s-a realizat undeva în jurul anului 1353 prin aşa numită "descălecare" (cucerire externă), inițial a lui Dragoş și mai apoi a lui Bogdan (1359), "*coborâţi amândoi din Maramureş*" [41].

În contextul ameninţărilor constante venite din partea tătarilor, care ocupaseră teritoriul Moldovei încă din anul 1241, obişnuind chiar să facă numeroase incursiuni în Ardeal, regele ungar Ludovic cel Mare (Ludovic de Anjou), hotărăşte să apere acest teritoriu prin organizarea unei noi provincii "tampon", dincolo de munţi. Astfel, în urma unor campanii ale armatei ungare, la care participă în calitate de comandant şi Dragoş I (1345 – 1347), tătarii sunt împinşi dincolo de Nistru. Pentru preîntâmpinarea unor eventuale ameninţări venite din partea acestora, regele Ludovic cel Mare îl înscăunează pe Dragoș I ca domnitor peste noua provincie a Moldovei. De la istoricul Constantin Giurescu, aflăm că reşedinţa voievodală a fost stabilită la Baia, un important oraş săsesc de la acea vreme. Chiar dacă acest teritoriu era condus de către un voievod, nu se poate afirma faptul că era un stat cu adevărat independent.

În ceea ce privește înfăptuirea Moldovei ca stat de sine stătător, acest lucru a avut loc în anul 1359 [42], odată cu "descălecarea" lui Bogdan I. Acesta, aflându-se în conflict cu regele Ungariei şi profitând de perioada de instabilitate apărută odată cu moartea lui Sas (fiul lui Dragoş I Voda), pătrunde pe teritoriul Moldovei şi reuşeşte să preia conducerea acestui teritoriu. Istoricul Nicolae Iorga descrie astfel acest moment: *"Stăpânirea ungurească trimite pe mai mulţi fruntaşi maramureşeni, la urmă chiar pe fiul lui Sasul, care slujia în oastea regelui, pe Balc sau Baliță. Dar Bogdan îi luase înainte; el trecuse pe la Cârlibaba, urmând cursul Bistriței-Aurii mai întâiu, și apoi al Moldovei, și se făcu voievod românesc al Țerii Moldovei"*. [43]

Trebuie menţionat faptul că "descălecarea" lui Bogdan I nu ar fi fost posibilă fără un aport consistent al populației autohtone. Acest sprijin a fost acordat pe fondul unui val de nemulţumiri determinat de politica pe care Regele Ungariei o implementase în aceasta zonă prin intermediul domnitorilor Dragoş I şi Sas. Principala ctitorie atribuită

[41] Giurescu C, Constantin, *Istoria Romanilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Carol I,* Editura Cugetarea-Georgescu Delafras S.A., Bucureşti, 1946, p. 170
[42] Există păreri diferite printre cronicari şi istorici asupra anului exact şi chiar a perioadei de domnie a primilor domnitori
[43] Iorga, Nicolae, *Istoria Românilor pentru poporul românesc (Ediția a IV-a Revizuită şi Adăugită),* Editura Aşezământului Tipografic „Datina Românească", Vălenii de Munte, 1926, p. 77

lui Bogdan I Voda este mănăstirea Bogdana, cunoscută astăzi datorită bisericii Sfântul Nicolae de la Rădăuţi (zidită între 1359-1365), biserică în care acesta a fost şi înmormântat.

De la întemeierea *Ţării Moldovei*, la conducerea acesteia s-au succedat 106 domnitori (unii dintre aceştia domnind în mai multe rânduri), acest teritoriu cunoscând atât perioade de înflorire, dar şi de decădere. În funcţie de contextul istoric (de presiunile şi interesele interne sau externe), se poate remarca că şi întinderea teritoriului Moldovei a variat. Dimitrie Cantemir, în lucrarea "Descriptio Moldaviae", subliniază acest fapt, astfel: *"Moldova n-a avut aceleaşi hotare în toate vremurile, căci întinderea ei este când mai mare, când mai mică, după starea de înălţare sau de cădere a ţării"* [44] . În mod evident aceste stări pe care le descrie Dimitrie Cantemir au fost direct influenţate de priceperea şi de interesele directe ale conducătorilor Moldovei, o parte dintre aceştia reprezentând interesele marilor puteri vecine (în special ale Imperiului Otoman).

Au existat multe perioade de glorie pe care Moldova le-a traversat, istoria consemnând un număr important de domnitori care s-au făcut remarcaţi prin actele de vitejie, prin măsurile de modernizare ale statului şi prin construcţiile care le-au lăsat moştenire. Dintre aceştia Bogdan I Voda, Petru II Muşat, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Petru Rareş sau Alexandru Lăpuşneanu sunt printre cei mai reprezentativi domnitori (aceştia fiind şi principalii ctitori de biserici sau structuri de apărare din teritoriul actual al judeţului Suceava).

Moldova a avut însă şi perioade de instabilitate din cauza influenţei marilor puteri vecine. Pe de o parte presiunile exercitate de la apus de Regatul Ungariei, au fost în general atenuate de prezenţa barierei naturale a munţilor. Aceasta a condiţionat accesul în acest teritoriu doar prin intermediul unor văi (controlabile în mare măsură prin prezenţa cetăţilor de la Suceava, Neamţ sau Roman). Pe de altă parte, graniţele de nord, est şi sud, au fost mult mai vulnerabile, prin intermediul acestor zone exercitându-şi presiunea marile puteri vecine. Astfel, Moldova a avut nenumărate conflicte cu vecinul de la nord, Polonia, cu care o parte dintre domnitori au încercat să stabilească relaţii de cooperare în vederea contracarării presiunilor Regatului Ungariei. Pe de altă parte tătarii, au organizat şi ei o serie de incursiuni pe teritoriul Moldovei, acest lucru determinând dezvoltarea unui puternic sistem de apărare pe acest flanc. La graniţa de sud, Imperiul Otoman a constituit un permanent pericol, aceasta exercitându-şi în permanenţă influenţa în stabilirea sistemului de conducere. Începând cu anul 1721, constituirea Imperiului Rus, aduce o nouă ameninţare la graniţa de est, nenumăratele conflicte ale acestuia cu Imperiul Otoman, având efecte negative directe asupra Moldovei. Împărţirea în trei etape a teritoriului Poloniei, între Imperiul Austriac, cel Rus şi Prusia (prima realizată în anul 1772), aduce un nou vecin pentru Moldova la nord-est. Astfel, Imperiul Austriac a jucat şi el un rol important în istoria Moldovei. Această conjunctură istorică a marcat în mod negativ integritatea teritorială a Moldovei. În acest context, în intervalul septembrie 1769 - ianuarie 1775, Moldova a intrat sub *stăpânirea militară rusească* (fiind condusă de feldmareşalul P. A. Rumianţev). Acest lucru a permis transferul teritoriului numit ulterior Bucovina, către Imperiul Austriac, ca recompensă a

[44] Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei* (reproducere după Dimitrie Cantemir. Descrierea Moldovei. Traducere de Petre Pandrea, Colecţia "Biblioteca şcolarului" , Grupul editorial "Litera", 1997), Editura Literă Internaţional, Bucureşti, 2001, p. 17

faptului că acest imperiu nu s-a amestecat în Războiul Ruso-Turc, desfăşurat între 1768-1774. În urma acestei înţelegeri, 2/3 din suprafaţa actuală a judeţului Suceava şi teritoriul aflat la nord de acesta (Bucovina de Nord), au fost transferate în administrarea acestui imperiu.

Această stare de fapt a determinat o evoluţie particulară a acestei zone, influenţele fiind atât de natură economică, cât şi socială sau politică. Cu toate acestea însă, se poate constata că pe teritoriul Bucovinei viaţa spirituală a populaţiei autohtone nu a fost influenţată în foarte mare măsură. S-au construit biserici noi, iar cele existente au fost în bună parte păstrate şi unele chiar restaurate. Diversitatea etnică care s-a dezvoltat odată cu anexarea acestui teritoriu la Imperiul Austriac, a avut şi efecte negative, însă aceasta a contribuit în mod semnificativ la dezvoltarea unor importante centre urbane şi rurale. În încercarea de a-şi păstra prestigiul şi de a-şi arăta grija faţă de simbolurile locale, reprezentanţii Imperiului Austriac au investit în restaurarea unor monumente istorice, în special după jumătatea secolului al XIX-lea..

În ceea ce priveşte modul în care au fost realizate unele dintre restaurări, o parte dintre intelectualii vremii au dezaprobat aceste lucrări. Una dintre cele mai categorice personalităţi a fost istoricul Nicolae Iorga. În urma unei vizite întreprinse în Bucovina, acesta îşi povesteşte călătoria în lucrarea "Neamul Românesc în Bucovina". Referindu-se la biserica Mirăuţi, acesta descrie lucrările întreprinse, astfel: *"Şi mai tărcată decât Sf. Gheorghe e acea biserică a Mirăuţilor. Ţigle scânteietoare, piatră rasă, sfinţi de Viena. Ţi se sfrânge inima când intri în lăcaşul de minunată, răbdătoare şi costisitoare parodie, din care au fost gonite toate amintirile."* [45]

FIGURA 43 - Biserica Sfântul Gheorghe -Mănăstirea Sfântul Ioan, respectiv Biserica Mirăuţi (Sursa: autorul)

[45] Iorga, Nicolae, *Neamul Românesc în Bucovina*, Editura Institutului de Arte Grafice "Minerva", Bucureşti, 1905, p.24

Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem meritele unor personalități străine care au contribuit la modernizarea unor importante centre urbane. Putem aminti aici, eforturile de modernizare ale orașului Suceava realizate sub conducerea primarului Franz Ritter von Des Loges, considerat și astăzi cel mai bun edil al acestui centru urban. Cu toate inconvenientele derivate în urma unei administrării străine, această zonă a fost marcată de evoluții pe toate planurile, modernizarea acestui teritoriu fiind datorată în mare parte Imperiului Austriac.

În paralel, teritoriul rămas în componența Moldovei şi-a continuat parcursul firesc al dezvoltării până în anul 1859, când se realizează Unirea Principatelor Romane (Mica Unire), sub conducerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Începând cu anul 1918, în urma realizării Marii Uniri, sunt definite graniţele României Mari, în care teritoriul Moldovei este cuprins în integralitatea lui. După cel de-al Doilea Război Mondial, România pierde Nordul Bucovinei şi Basarabia, rezultând astfel teritoriul naţional actual.

Dezvoltarea bisericilor și mănăstirilor din teritoriul actual al județului Suceava

Așa cum a fost prezentat şi mai devreme, edificarea unor construcţii simbol pentru Moldova a fost posibilă datorită conjuncturii favorabile a organizării acestui teritoriu sub forma unui stat de sine stătător. În acelaşi timp, poate fi luată în considerare şi dorinţa liderilor de a dezvolta în permanenţă şi de a întări acest nou stat pe fondul ameninţărilor permanente venite din exterior. De asemenea, poate fi remarcat faptul că Moldova a avut perioade de înflorire sub conducerea unor importanţi domnitori, care prin climatul de stabilitate pe care l-au creat au făcut posibilă edificarea unor noi construcţii.

Pentru a înțelege modul în care au fost construite bisericile și mănăstirile de pe acest teritoriu, până la *Întemeierea Moldovei ca Stat* de sine stătător, trebuie luate în considerare mai multe aspecte.

Datele istorice, dar și mărturiile arheologice atestă faptul că populația autohtonă prezentă pe acest teritoriu încă din cele mai vechi timpuri a fost cu timpul creștinată. Aceste comunități şi-au construit de-a lungul timpului mici lăcașe de cult, realizate în special din lemn. Edificarea unor astfel de biserici a avut la bază mai multe argumente. Lipsa de securitate, a fost un puternic argument pentru slaba dezvoltare a construcțiilor din materiale durabile. În același timp, trebuie să ne raportăm la tehnicile tradiționale de construcție utilizate în edificarea propriilor locuințe (în special în proximitatea zonelor împădurite). Locuințele în aceste zone erau realizate în special din lemn ceea ce ilustrează faptul existau meșteri specializați pe aceste tehnici de construire. Un alt argument este lipsa specialiștilor în construcții din piatră. În edificarea bisericilor lor, domnitorii au apelat la constructori aduși din afară, în special armeni (specializați pe aceste tehnici de construire). Nu în ultimul rând, trebuie luate în considerare și aspectele financiare.

Această stare de fapt era specifică și pe teritoriul Țării Românești până la întemeierea sa, așa cum subliniază și istoricul Nicolae Iorga. Acesta afirmă că: *”Cele d`întâiu biserici ale Românilor, din Țara-Românească, din Moldova și din părțile de*

peste munți, au fost clădite ușor din lemn. [...] Abia prin veacul al XIV-lea în Țara-Românească, iar în Moldova prin al XV-lea, au început a se clădi biserici de zid, și anume de către Domni. Nici boierii chiar n`aveau mijloacele și priceperea ce trebuiau ca să înalțe astfel de clădiri. Tocmai prin veacul al XVI-lea au prins și aceștia a zidi, dar nu biserici de mir pentru țerani ci gropnițe pentru dânșii, și mănăstiri." [46]

În paralel cu edificarea noilor biserici și mănăstiri din piatră, în comunitățile rurale au existat și au continuat să fie construite alte biserici din lemn. Dovadă stă faptul că doar pe teritoriul actual al județului Suceava au putut fi identificate în Lista Monumentelor Istorice un număr total de 34 de biserici de lemn. În ceea ce privește situația mănăstirilor, acestea au avut in linii mari un parcurs similar cu cel al bisericilor de mir. Istoricul Nicolae Iorga, descrie situația acestora astfel: *"mănăstirile care fac mândria țerilor noastre, nu existau la sfârșitul veacului XIV-lea decât numai în câteva colțuri de țară, înfățișând mai mult începuturi decât o desvoltare ajunsă la un termen aplicabil al ei".* [47] Conform celor afirmate de Nicolae Iorga, se poate spune că dezvoltarea mănăstirilor din Moldova o datorăm în mare măsură domnitorilor și familiilor de boieri înstărite, care au contribuit prin ctitoriile lor la dezvoltarea vieții spirituale a acestui teritoriu.

În ceea ce privește localizarea lăcașelor de cult, trebuie să remarcăm faptul că unele dintre acestea au fost așezate în zone simbolice, altele în schimb au fost poziționate în puncte strategice, fiind chiar întărite cu ziduri de apărare. Scopul acestor măsuri a fost acela de a asigura protecție locuitorilor și bunurilor în caz de necesitate. Un număr important de astfel de biserici a fost edificat în anumite zone și pe fondul creșterii importanței unor centre urbane. Un astfel de caz este orașul Suceava care a suferit o serie de transformări odată cu mutarea Capitalei Moldovei în timpul domniei lui Petru al II-lea Mușat. Odată cu realizarea celor două cetăți (Șcheia și Cetatea de Scaun) și a Curții Domnești a fost edificată și Biserica Mirăuți. Ulterior pe fondul creșterii importanței acestui centru urban au fost realizate și alte construcții de cult: Biserica Sfântul Dumitru, Mănăstirea Sfântul Ioan, Biserica Învierea Domnului, Biserica Coconilor, Biserica Adormirea Maicii Domnului, Biserica Sfântul Nicolae - Prăjescu, Mănăstirea Zamca, etc.

FIGURA 44 – Biserici din municipiul Suceava (Sursa: autorul)

[46] Iorga, Nicolae, *Istoria bisericii Românești și a vieții religioase a românilor* (Vol. I-iu), Editura Tipografia "Neamul Românesc", Vălenii de Munte, 1908, pp. 23-25
[47] Iorga, Nicolae, *Istoria Românilor prin călători , Ediția a II-a, adăugită, Vol I*, Editura Casei Școalelor, București, 1928, p.37

Sistemele de apărare ale Moldovei în Evul Mediu

Descoperirile arheologice realizate pe teritoriul Moldovei atestă existenţa unor structuri de apărare de tip cetăţi, realizate de comunităţile geto-dacice (în epoca latene), dar şi în perioada romană. Acestea erau localizate pe teritoriul actual al judeţelor Bacău, Iaşi, Neamţ, Vaslui sau Botoşani. Dintre acestea putem enumera cetăţile dacice de la Cotnari, Bâtca Doamnei / Piatra Neamţ (cetatea Petrodava), Dochia, Răcătău, dar şi Bira.

În *Epoca Medievală* sistemul de fortificaţii al Moldovei era format din: cetăţi de apărare, cetăţi reşedinţe-domneşti, târguri şi oraşe fortificate, mănăstiri fortificate şi refugii săteşti fortificate.[48] Anterior *Întemeierii Moldovei*, pe teritoriul acesteia au fost construite o serie de sisteme de apărare care au fost amplasate în puncte strategice. Dintre acestea se pot enumera: cetatea de la Orheiul Vechi, cea de la Hotin, dar și cele din proximitatea oraşului Cernăuţi, Țețina și Hmelov. De asemenea, în partea de sud-est a Moldovei se afla Cetatea Albă, un punct strategic extraordinar de important. Aceasta a intrat în componenţa Moldovei în timpul domniei lui Petru II Muşat.

În anul 1426, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, intră în componenţa Moldovei pentru o scurtă perioadă de timp şi Cetatea Chilia, care a fost mai apoi pierdută în anul 1484 (în timpul domniei lui Ştefan cel Mare), în urma asediului organizat de Baiazid al II-lea.

În timpul domniei lui Ştefan cel Mare, intră în componenţa Moldovei şi cetatea Crăciuna, situată pe teritoriul actual al judeţului Vrancea, în apropiere de municipiul Focşani (teritoriu aflat în Muntenia la acea dată). Domnitorului Ştefan cel Mare îi datorăm şi construirea unei noi cetăţi la Roman, ridicată în anul 1466, dar şi a altor două cetăţi de lemn şi pământ la Tighina şi Soroca (reconstruite în piatră de fiul acestuia, domnitorul Petru Rareş). Cele mai importante lucrări le-a efectuat însă Ştefan cel Mare, la Cetatea de Scaun a Sucevei, la acel moment reşedinţă domnească şi Capitală a Moldovei. Eforturile de întărire şi modernizare ale acestei cetăţi erau fireşti, având în vedere faptul că aici se afla reşedinţa principală a domnitorului şi centrul politic şi administrativ.

FIGURA 45 – Cetatea de Scaun a Sucevei
(Sursa: autorul)

[48] Madgearu, Alexandru, *Sistemul de fortificaţii al Moldovei în epoca lui Ştefan cel Mare*, în Revista de Istorie Militară, 2004, 3 (83), p. 9-16

Sistemul de cetăţi a fost dublat de poziţii de apărare temporare, realizate din şanţuri de apărare şi turnuri din lemn. Acestea au fost utilizate ca sisteme alternative în cazul pierderii controlului asupra unor cetăţi, în timpul retragerilor din calea năvălitorilor sau în timpul unor campanii de cucerire.

Acestor sisteme enumerate mai sus le-au fost adăugate unele secundare compuse din biserici şi mănăstiri fortificate. Dintre clădirile de cult care au fost construite pe acest sistem putem aminti mănăstirile din judeţul Suceava: Dragomirna, Moldoviţa, Putna, Sucevița, Slatina, Mănăstirea Bistriţa din judeţul Neamţ, Biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Iaşi, sau Biserica Precista din Galaţi.

Cel mai complex sistem de apărare a fost gândit de către domnitorul Ştefan cel Mare, care pe lângă sistemele prezentate mai sus a implementat o serie de măsuri suplimentare. Astfel, au fost întărite şi amenajate sisteme de apărare ale curţilor domneşti, ale curţilor unor mari boieri, dar şi ale unor târguri precum Baia, Bârlad, Dorohoi, Vaslui şi Siret. Aceste puncte strategice au fost întărite astfel încât să poată rezista unor atacuri date prin surprindere. Trebuie să subliniem faptul că târgurile şi oraşele din Moldova nu dispuneau de ziduri de apărare din piatră sau cărămidă, aşa cum întâlneam în *Perioada Medievală* în Transilvania. Aceste aşezări erau fortificate prin şanţuri de apărare şi valuri de pământ, prezente doar în anumite localităţi. În unele cazuri, valurile de pământ erau întărite cu palisade (împrejmuiri din trunchiuri de copaci aşezaţi unul lângă celălalt). Din acest sistem strategic făceau parte şi curţile domneşti. Deşi acestea nu aveau sisteme de apărare complexe, unele dintre ele fiind chiar slab fortificate, constituiau totuşi puncte strategice importante ale domnitorilor.

Peisajul în context istoric

Elementele de peisaj prezente pe teritoriul judeţului Suceava, nu au făcut obiectul descrierilor amănunţite în vechile scrieri.

Prima lucrare care face referire la cadrul natural al Moldovei în ansamblul ei, a fost cea scrisă de către Dimitrie Cantemir. În *Descriprio Moldaviae*, acesta prezintă cele mai importante forme de relief cu bogăţiile subsolului, dar şi principalele cursuri de apă care străbat acest teritoriu. În ceea ce priveşte cursurile de apă care străbat teritoriul actual al Sucevei, acesta face următoarea descriere: "*Şi Siretul este un râu al Moldovei, venind dinspre hotarele ei de sus, dinspre Lehia, curge către miazăzi şi se varsă în Dunăre prin două guri. E un râu lat şi adânc, însă, fiind înconjurat din toată părţile de păduri şi munţi, iar pe alocuri împiedicat de văduri, până acum nu s-a putut încă deschide pretutindeni cale de corăbii*." [49] Din această descriere ne putem da seama că acest curs de apă care străbate judeţul Suceava în zona de nord, beneficia de prezenţa în proximitatea sa a unor suprafeţe întinse de pădure. De asemenea, sunt prezentate şi celelalte cursuri principale de apă care străbat teritoriul judeţului Suceava. "*Alături de acestea, Moldova mai este udată şi de alte ape mai mici. [..] Suceava, care a dat numele scaunului de odinioară a ţării, Moldova, despre al cărui nume am vorbit în primul*

[49] Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei* (reproducere după Dimitrie Cantemir. Descrierea Moldovei. Traducere de Petre Pandrea, Colecția "Biblioteca școlarului" , Grupul editorial "Litera", 1997), Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2001, pp. 20-22

capitol; Bistriţa care izvorăşte din munţii Transilvăneni şi are un curs atât de repede , încât smulge şi târăşte cu ea bolovanii grei din munţi." [50]

O altă sursă importantă de informaţii privind vechile caracteristici ale acestei zone este oferită de generalului austriac Gabriel Spleny von Mihaldy, în cadrul raportului privind anexarea teritoriului Bucovinei la imperiul Austriac. Acesta face o scurtă descriere a elementelor cadrului natural astfel: *"Râurile existente sunt următoarele: Nistrul, Prutul, Ceremuşul, Siretul, Suceava, Moldova, din care nici unul nu este navigabil în prezent. […]. Având izvoarele lor în munţii înalţi atât de apropiaţi, râurile şi pâraiele de mai sus sunt, din cauza acestei apropieri şi a pantelor bruşte, foarte repezi, se umflă deodată şi puternic, îşi schimbă mereu cursul şi duc cu sine pietroaie şi copaci; toate acestea vor îngreuia construcţia stabilă a podurilor necesare pentru realizarea comunicaţiei cu Transilvania."* [51] Deşi se face o descriere a elementelor de cadru natural întâlnite pe întreg teritoriul Bucovinei (inclusiv pentru partea de nord, aflată astăzi în Ucraina), se pot identifica totuşi o serie de particularităţi ale acestui teritoriu cum ar fi prezenţa cursurilor de apă care străbat astăzi teritoriul judeţului Suceava, dar şi caracteristicile zonei alpine cu munţii înalţi şi văi înguste. În ceea ce priveşte clima acestui teritoriu, generalul Spleny face următoarele observaţii: *"În acest district clima diferă. În munţii înalţi este atât de rece şi frigul durează atât timp, încât nu se poate cultiva aproape nimic, nici măcar ovăzul adesea nu poate ajunge la maturitate: la şes însă, clima este temperată, deşi frigul este mai aspru şi mai durabil decât în Ungaria şi în Austria."* [52]

În anul 1813, Ion Budai Deleanu, face şi acesta o scurtă descriere a teritoriului Bucovinei, subliniind următoarele aspecte: "*Locurile Bucovinei sunt mai ales acoperite cu păduri şi munţi; totuşi se găsesc ici şi colo şesuri întinse, mai cu seamă pe lângă râuri şi văi; pământul ei este roditor, produce grâu, secara, orz, mei, cânepă, dar mai ales cucuruzul; pomătul e mulţime şi de bun gust; şi vinul se produce în unele locuri, dar rar se coace". [53]* Observăm astfel din această descriere o predominanţă a suprafeţelor împădurite şi a zonelor cu relief înalt, exploatarea resurselor teritoriului având o amploare destul de scăzută.

De asemenea, istoricul Nicolae Iorga, realizează în anul 1905 o descriere în amănunt a acestui teritoriu în lucrarea *Neamul Românesc în Bucovina.* Deşi lucrarea este mai degrabă organizată ca un jurnal de călătorie, pot fi identificate o serie de caracteristici ale peisajului teritoriului actual al judeţului Suceava. Pe parcursul călătoriei către oraşul Suceava, acesta face următoarele observaţii: *"Văd iarăşi dealul de lut cu creasta dreaptă, tâmpla scorburoasă, ridicându-se deasupra apei de hotar. Sus turnurile de biserici stau ca suliţile. La o lature, zidurile galbene, zimţuite şi rupte,*

[50] Ibidem
[51] Grigorovici, Radu şi alţii (Academia Română Filiala Iaşi, Centrul de Studii „Bucovina Rădăuţi"), *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998, p. 43
[52] Grigorovici, Radu şi alţii (Academia Română Filiala Iaşi, Centrul de Studii „Bucovina Rădăuţi"), *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998, p. 43
[53] Idem p. 379

tînjesc pe înălţime."[54] Trebuie să subliniem faptul că la momentul călătoriei, graniţa Bucovinei (aflată sub stăpânire austriacă), se află în dreptul Oraşului Suceava la limita râului omonim. Venind dinspre gara de la Burdujeni (aflată pe teritoriul Regatului României), Iorga face o descriere a particularităţilor acestui oraş, subliniind atât silueta acestui centru urban cât şi prezenţa Cetăţii de Scaun, care la acel moment se afla în stare de ruină. Ajuns în oraş, acesta descrie şi alte particularităţi ale Sucevei: *"Am ajuns tocmai sus. Suntem în cuprinsul vechiului oraş, precum arată grămădirea bisericilor, aşa de aproape una de alta, încât în câteva clipe ai făcut drumul dintre ele."* [55]

În descrierile de mai devreme, Nicolae Iorga ilustrează în mod special particularitățile peisajului urban (caracteristicile reliefului, elementele de siluetă ale orașului, dar și configurația cadrului construit). Continuând călătoria către Pătrăuți, istoricul descrie zona astfel *"Apucăm către Petrăuţi printr-o mare pădure de copaci goi de frunze, înălţându-şi trunchiurile ca nişte uriaşe făclii din iarbă tânără, bătută cu flori albe, cu brânduşe, cu mierea-ursului vânată, cu câte un bănuţ de aur, cu potire aurii".* [56] De asemenea, referindu-se la Mănăstirea Voroneţ, acesta face următoarele descrieri*: "Până în seară se mai poate vedea Voroneţul, care se ascunde în păretele de dealuri din stânga oraşului, unde ai zice că pădurile de brad copleşec totul."* [57] Iorga ilustrează în acest paragraf particularitățile relației monument-peisaj și caracteristicile cadrului natural care predomină proximitatea mănăstirii. Continuându-şi călătoria pe Valea Moldovei, acesta descrie şi caracteristicile zonelor de munte, astfel *" În fund, munţii parcă închid orice cale: un nou părete de brazi parcă s-a aşternut între ceilalţi, ca o piedică în calea drumeţilor. Moldova, ce scânteie în vale ca luciul unei săbii de uriaş, nu se vede de unde ar putea să vie."* [58] Acestea sunt doar câteva dintre descrierile detaliate pe care Nicolae Iorga le face pentru cadrul natural. Trebuie să subliniem totuşi faptul că istoricul găseşte aici un peisaj care suferise deja o serie de transformări datorită activităţii intense de exploatare a resurselor acestui teritoriu şi datorită dezvoltării sistemului de aşezări.

În afara surselor scrise, amintite mai devreme, cele mai vechi informaţii despre elementele de peisaj ale Moldovei şi în mod particular ale teritoriului judeţului Suceava, le putem obține din hărți, litografii și mai târziu din fotografii.

[54] Iorga, Nicolae, *Neamul Românesc în Bucovina*, Editura Institutului de Arte Grafice "Minerva", Bucureşti, 1905, p.10
[55] Idem p.14
[56] Idem p.45
[57] Iorga, Nicolae, *Neamul Românesc în Bucovina*, Editura Institutului de Arte Grafice "Minerva", Bucureşti, 1905, p.86
[58] Idem, p.94

Anexa nr. 2

Analiza și evaluarea peisajului în scopul determinării relațiilor cu monumentele istorice

Peisajul a fost de-a lungul timpului subiectul unor preocupări pentru diverse domenii de studiu și de intervenție. Începând încă cu *Epoca Antică* putem identifica preocupări în ceea ce privește modelarea și chiar crearea unor noi peisaje. Exemplele piețelor și chiar a amfiteatrelor grecești care puneau accent pe realizarea unor scenografii în mijlocul naturii, profitând astfel de declivitatea terenului și deschiderile către peisaj, arată o preocupare extrem de veche pentru acest subiect. La fel de sugestive sunt și exemplele grădinilor palatelor, dezvoltate în diverse civilizații ale lumii (rezultând astfel și maniere de amenajare diferite). În cazul acestor grădini putem discuta despre un peisaj creat, rezultat în urma acțiunii deliberate a oamenilor, fiind diferit astfel de cel natural.

Intervențiile asupra cadrului natural rezultate în urma evoluției civilizațiilor au dus de-a lungul timpului la schimbarea permanentă a caracteristicilor peisajului, acesta fiind caracterizat printr-o dinamică permanentă. Astăzi acest proces continuă, efectele expansiunii necontrolate a sistemului de așezări afectând caracteristicile generale ale peisajului natural. Putem discuta astfel de modificări ale caracteristicilor peisajului, cel natural fiind înlocuit treptat cu unul din ce în ce mai antropizat.

În raport cu efectele directe ale acestor transformări este necesară evaluarea peisajului ca un element de patrimoniu care trebuie transmis în bună stare generațiilor viitoare.

Noţiuni privind peisajul

Termenul de peisaj a primit de-a lungul timpului numeroase definiţii, nuanţate de specialitatea celor care au preocupări în acest sens (geografi, ecologi, peisagişti, etc.).

Peisajul poate fi definit ca fiind *"Un nivel de organizare al sistemelor ecologice, superior ecosistemului; el se caracterizează în principal prin eterogenitate şi dinamică, dominat parţial de activităţile umane"*[59]. Din această definiție rezultă faptul că peisajul este un sistem complex și divers, care înglobează sub-sisteme, unele dintre acestea fiind influenţate de activitatea umană.

Un alt punct de vedere este oferit de Jacobs Peter, care definește acest termen astfel: "*Peisajul reflectă memoria proceselor naturale şi a acţiunilor umane. Este expresia a ceea ce noi suntem şi a ceea ce vrem să devenim. Este expresia culturii şi a modului (în care), noi trăim în natură"*.[60] Se poate spune aşadar că peisajul nu este doar un rezultat al fenomenelor naturale (ploaie, vânt, avalanşe, cutremure, etc), ci este şi un efect al transformărilor de pe urma activităţilor umane. Omul prin acţiunile sale poate modela peisajul, poate crea o varietate de tipuri de peisaje.

[59] Burel, Françoise, Baudry, Jacques, *Écologie du paysage concepts, méthodes et applications. 2e édition*, Editura TEC & DOC, Paris, 1999, p. 43

[60] Jacobs, Peter, *Paysage du Nunavik, Territoire du Nouveau-Québec. In Poullaouec-Gonidec,* P., Gariépy, M. și Lassus, B., *Le paysage, territoire d'intentions*, Paris, Montréal, Harmattan, 1999, p. 118.

În acelaşi context poate fi reamintită şi definiţia atribuita peisajului în cadrul *Convenţiei Europene a Peisajului*, de la Florenţa din octombrie 2000. Acesta este o *„parte de teritoriu perceput ca atare de către populaţie, al cărui caracter este rezultatul acţiunii şi interacţiunii factorilor naturali şi/sau umani”.*

O altă definiție este propusă de Consiliul Peisajului din Quebec (Canada). Acesta precizează faptul că peisajul *“este mai mult decât caracteristicile vizibile ale unui teritoriu iar definiţia peisajului ar trebui extinsă astfel încât să includă şi interacţiunea dintre activitatea umană şi mediul înconjurător. Elemente biofizice, antropice, socio-culturale, vizuale şi economice formează astfel o parte a conceptului de peisaj. […] Teritoriul constituie materia primă: el devine peisaj atunci când indivizii şi colectivităţile îi dau valoarea de peisaj“*.[61]

Acestea sunt doar câteva dintre definițiile atribuite peisajului, complexitatea acestui concept regăsindu-se și în modul de abordare diferit, care se adaptează în funcție de caracteristicile culturale ale diferitelor civilizații și de particularitățile generale ale teritoriului.

Având în vedere caracteristicile specifice ale fiecărui peisaj în parte, acesta poate avea valențe diferite. Conform studiului realizat de Jean Luc Larcher și Thierry Gelgon – *“Amenagement des espaces verts urbains et du paysage rural”,* peisajul se poate traduce ca fiind:

- reflecţia unei zone climatice;
- imaginea unui relief (muntos, deluros, plat);
- o reprezentare spaţială (dominant: rurală, urbană, industrială, etc);
- o memorie (urme ale trecutului: istorice, economice);
- o problemă socială (ecologică, economică, politică);
- un bun patrimonial (de păstrat, de gestionat pentru generaţiile următoare);
- o identitate culturală (legendă, tradiţie, costume);
- un bun colectiv;
- un sit de conflicte, de decizii.

Aceste percepții (conotații) diferite ale peisajului fac dificilă identificarea caracteristicilor acestuia, creând astfel dificultăți în cadrul analizei sale.

Numărul mare de definiţii atribuite peisajului, precum şi diversele studii din domeniu scot în evidenţă complexitatea acestui termen. Dacă în trecut nu se punea un accent deosebit pe componenta de peisaj, astăzi este esențial să se țină cont de acest aspect în dezvoltare urbană și teritorială. În raport cu diferitele criterii de analiză, dar și cu caracteristicile generale ale teritoriilor, peisajul poate fi împărțit în mai multe tipologii.

Tipologia peisajelor

În funcție de aspectele urmărite, dar și de domeniile de analiză, peisajul poate fi împărțit pe baza mai multor criterii (fizico-geografice, după scara spațială, după funcțiile acestuia, etc.). În raport cu obiectivele prezentei lucrări de cercetare, criteriile care au fost luate în considerare au fost următoarele:

[61] Definiție preluată de pe site-ul: http://www.paysage.qc.ca/cpq.htm

- Fizico-geografice:
  - în funcție de relief: peisaj de deal, peisaj de câmpie, peisaj de munte, etc.
  - în raport cu prezența cursurilor sau oglinzilor de apă: peisaj lacustru, peisaj fluvial, peisaj maritim, etc.
- Scara spațială:
  - micro-peisaj;
  - mezo-peisaj;
  - macro-peisaj;
- Funcții/caracter:
  - peisaje naturale;
  - peisaje antropice (rurale, urbane, culturale).

Peisajul poate fi definit astfel ca sumă a caracteristicilor acestor tipologii. În funcție de complexitate, acesta poate prezenta un caracter mixt. Astfel, putem identifica peisaje cu pajiști ce alternează cu câmpuri cultivate, peisaje semi-naturale, peisaje naturale în combinație cu antropice, etc.

Funcţiile peisajului

În raport cu caracteristicile generale ale fiecărei unități de peisaj, se pot identifica mai multe funcții. Astfel, peisajul poate avea: funcție economică, funcție ecologică, funcție socială, dar și funcție culturală. În raport cu obiectivele acestei cercetări, ne interesează în mod special funcțiile culturale ale peisajului.

Funcțiile culturale aduc beneficii în mod special estetice, culturale şi spirituale, sau chiar de sănătate fizică şi mentală (exemplu, peisaje naturale sau zone verzi din oraş). În anumite condiții, pot rezulta și beneficii de ordin material.

Aceste funcții culturale sunt definite de alte două caracteristici: *funcţia de identitate şi funcţia estetică a peisajului.*

Funcţia de identitate a peisajului

Anumite elemente importante pe care peisajele le conţin, pot duce la conturarea identității acestora. Identitatea unui loc este dată atât de elemente naturale, cât și de cele antropice, de elemente tangibile sau intangibile. Conform Convenţiei Europene a Peisajului, de la Florenţa din anul 2000, *"peisajul contribuie la elaborarea culturii locale şi reprezintă o componentă fundamentală a patrimoniului cultural şi natural"*. Aşadar peisajul este una dintre componentele de bază care contribuie la stabilirea identității unui loc.

Funcţia estetică peisajului

Frumuseţea peisajului (culorile, textura, lumina, umbra, etc), a constituit de-a lungul timpului sursă de inspiraţie pentru diverşi artişti. Funcţia estetică a peisajului este strâns legată de lectura subiectivă şi diferă, după cum vom vedea în continuare, de la un observator la altul.

Analiza peisajului

Analiza peisajului este cea care ajută la descoperirea unui anumit mediu. Datorită complexității conceptului de peisaj este foarte important ca atunci când acesta este analizat, să se urmărească mai multe aspecte. În cadrul studiului, *Amenagement des espaces verts urbains et du paysage rural,* Jean Luc Larcher și Thierry Gelgon ilustrează cele mai importante aspecte care trebuie urmărite. Acestea sunt:

- caracterizarea peisajului (descriere, clasificare);
- înțelegerea unui peisaj din punct de vedere funcțional;
- elaborarea unui diagnostic peisagistic și arhitectural;
- determinarea unităților peisagistice;
- evaluarea particularităților (sensibilitate, lizibilitate, unicitate, originalitate);
- găsirea unui mod de acțiune: protecție (ex: păstrarea particularităților), punere în valoare (ex: dezvoltarea activităților economice), amenajare (ex: circulații, loisir), îmbunătățire a managementului (menținerea ecosistemelor, aspect financiar), dar și non-intervenții (nu denaturează, nu perturbă, constrângeri financiare).

Se observă astfel că aceste etape de analiză sunt esențiale pentru a putea determina modul de intervenție în raport cu particularitățile fiecărui tip de peisaj în parte.

Sintetizând aspectele prezentate mai devreme, analiza peisajului poate fi parcursă în trei etape principale:

- lectura propriu-zisă a peisajului: observarea și descrierea;
- înțelegerea-analiza propriu-zisă a peisajului: organizarea, funcționarea, interacțiunea;
- interpretarea-sinteza analizei şi strategii de intervenţie.

Lectura peisajului

Prin complexitatea sa peisajul ne obligă să îl percepem din diverse unghiuri și puncte de vizibilitate. Un peisaj poate fi perceput dintr-un punct sau din mai multe puncte (care pot fi dominante - o vedere de ansamblu totală sau parțială de sus în jos; sau particulare - fereastră, terasă), în poziție statică sau dinamică (mers, bicicletă, autoturism, tren, avion). Percepţia peisajului este influenţată în mare măsură de poziția observatorului. În poziție dominantă spre exemplu privirea nu se opreşte la primul plan ci pot fi percepute imagini de ansamblu ale peisajului, în timp ce în poziţie dominată percepţia este stopată imediat neputând fi perceput decât primul plan.

Un rol important în lecturarea peisajului îl au și condițiile și momentul percepției (o anumită oră, o anumită zi, un anotimp, vremea, etc.). În peisajul rural spre exemplu datorită preponderenței vegetației naturale și agricole, modificările sezoniere ale peisajului sunt mult mai accentuate, fiind determinante: prezența sau absența frunzelor, variația culorilor, etc. De asemenea, așa cum se amintește mai devreme sunt importante și condițiile de percepție (aspectul vremii în mod special). Percepția unui peisaj poate fi condiționată în mare măsură de condițiile de vizibilitate. Un cer senin, spre exemplu, permite o percepție în profunzime, cu identificarea unor elemente din cadrul foarte îndepărtat (siluete de munți, etc).

Diferitele planuri ale peisajului

Lectura unui peisaj presupune observarea lui în ansamblu, dar în același timp este importantă și observarea detaliilor. Un peisaj este compus din mai multe părți ce poartă denumirea de "planuri". În funcție de complexitatea peisajului între primul plan și fundal pot fi identificate mai multe planuri. De exemplu în prim-plan, planul cel mai apropiat, se pot vedea detalii cum ar fi obiecte, case, etc., în timp ce în fundal planul cel mai de departe, detaliile nu sunt deloc vizibile. Între primul plan și fundal pot exista mai multe planuri succesive a căror grad de percepție de detaliu scade pe măsură ce crește distanța.

Tipuri de abordări în lectura peisajului

Lectura peisajului poate fi realizată prin abordări diferite, în funcție de metodele de analiză utilizate. Poate exista astfel o *abordare senzorial-subiectivă a peisajului,* în care acesta este trecut prin filtrul subiectiv al percepției și înțelegerii fiecărui individ în parte.

Abordarea senzorială se referă la prima impresie pe care peisajul o lasă. În funcție de sensibilitatea, cultura, percepția fiecărui individ, peisajul este în primă fază clasificat ca fiind: frumos, urât, monoton, zgomotos calm, artificial, respingător, etc.

Această abordare se bazează pe premisa faptului că *"peisajul se naşte şi în ochiul privitorului"*[62]. Calitatea peisajului este astfel apreciată în funcție de sensibilitatea și de experiența fiecărui privitor în parte.

Un alt tip de abordare este cea *descriptiv-obiectivă a peisajului.*

Lectura descriptivă a peisajului presupune descrierea detaliată, obiectivă a acestuia, presupunând urmărirea mai multor aspecte importante. În cadrul studiului *Amenagement des espaces verts urbains et du paysage rural,* Jean Luc Larcher și Thierry Gelgon propun următoarelor aspecte:

- relieful (ca element suport al peisajului): profilul și orientarea acestuia;
- limitele vizuale, în care trebuie urmărite: noțiunea de scară, diferitele planuri (prim-plan, plan intermediar, fundal), linie de orizont, linii verticale, orizontale, oblice, curbe, etc.;
- organizarea si ocuparea spațială:
  - zonele vegetale: păduri, culturi, luncă, livezi, grădini, terenuri necultivate, garduri vii, desișuri, benzi împădurite, aliniamente, parcuri;
  - spații construite: orașe, sate, cătune, lotizări (zone agricole, artizanale, industriale, comerciale) sau construcții izolate (hangare, cetăți, mănăstiri);
  - axe de circulație: străzi, autostrăzi, canale, căi ferate;
  - rețele hidrografice: mări, fluvii, râuri, lacuri, cascade;
  - elemente particulare (puncte de reper: poduri, ruine, monumente; castele de apă, stâlpi, linii electrice, eoliene; arbori izolați, elemente de semnalizare);
  - elemente mobile: deplasarea indivizilor, vehiculelor, animalelor, avioanelor, dar și animația spaţiului (eoliene, poduri mobil, ecluze)

Această lectură descriptivă a peisajului oferă mai multe tipuri de informații referitoare la elementele componente ale unui peisaj. Pot fi identificate: volume,

[62] Beaudet, Gerard, *Paysage et investissement de valeur. In Poullaouec-Gonidec*, P., Gariépy, M. și Lassus, B., *Le paysage, territoire d'intentions* Paris, Montréal, Harmattan, 1999

suprafeţe (dimensiune, ocupare a solului, culoare), elemente de țesut / tramă, planuri, linii (dispoziţie, orientare, număr, importanţă), elemente de vegetaţie (distincte prin densitate, caracteristici, culori, texturi), materiale, tipuri de mişcări, dar și alte elemente. Plecând de la această abordare abordări obiective, peisajele pot fi clasificate, rezultatele acestei lecturi putând fi de folos ulterior în studiile privind amenajarea teritoriului, în studii de impact, în diverse strategii, etc.

Abordarea holistică a peisajului

Există şi o a treia abordare în ceea ce priveşte lectura peisajului şi anume abordarea holistică, care vede *"peisajul ca un tot indivizibil diferit de suma părţilor sale".* [63] Conform acestei abordări peisajul este considerat valoros ca întreg şi nu datorită elementelor sale componente, luate separat.

Analiza secvențială a peisajului

Pentru a putea identifica elementele componente ale unui peisaj este necesară o analiză directă care implică deplasarea la fața locului. Analiza unui peisaj fie el natural sau antropic implică atât imagini de ansamblu (cum sunt cele panoramice de exemplu), dar și imagini secvențiale.

Noțiunea de secvență care își are originea în cinematografie, este aplicată și în lectura secvențială a peisajului. Un anumit traseu parcurs poate fi descompus în secvențe vizuale (alcătuite dintr-o succesiune de planuri), care corespund diferitelor modificări ale câmpului vizual. În cadrul acestei analize fiecare secvență poate fi caracterizată, putându-se descrie în același timp și trecerea de la o secvență la alta. Analiza secvențială a făcut subiectul mai multor cercetări. Philippe Panerai, spre exemplu, definește în studiul *Analyse urbaine,* o serie de aspecte "codificate" privind peisajul ce se pot identifica în cadrul secvențelor unui "tablou", cum ar fi:

- simetrie/asimetrie;
- definire laterală/definire centrală;
- deschidere/închidere;
- convexitate/concavitate;

Acest tip de analiză permite relaționarea, stabilirea de legături, compararea diferitelor elemente ale unui peisaj. De asemenea secvențele vizuale pot ajuta la înțelegerea rolului unor repere din peisaje foarte îndepărtate. Aceste criterii ale analizei secvențiale pot fi adaptate și la alte tipuri de peisaj (spre exemplu la peisajul rural sau cel natural).

Înţelegerea peisajului

Pentru a înţelege un peisaj este necesară abordarea lui din punct de vedere pluridisciplinar. De aceea, aportul adus de diverşi specialişti (arhitecţi, geografi, istorici, urbanişti, peisagişti, economişti, etc.), este absolut necesar pentru înțelegerea acestuia. Astfel, analiza realizată asupra peisajului ar trebui să urmărească aspecte legate de: istorie (tip de populaţie, evoluţia activităţilor, elemente de patrimoniu, toponimie, etc.),

[63] Antrop, M. *The concept of traditional landscapes as a base for landscape evaluation and planning. The example of flanders region. Landscape and Urban Planning*, vol. 38, 1997

geografie, topografie, geologie/pedologie, hidrologie, ecologie, economie şi sociologie, estetică şi plastică; etc. Coroborarea tuturor acestor aspecte determină identificarea caracteristicilor pe care un peisaj le are și care îl fac particular (deosebit), în comparație cu celelalte.

Interpretarea peisajului şi strategii de intervenţie

Interpretarea peisajului rezultă pe baza sintezei pluridisciplinare a tuturor analizelor realizate asupra sa. Această sinteză reflectă calitățile și vulnerabilitățile la care este supus peisajul, fundamentând astfel eventualele propuneri de intervenție. În ceea ce privește strategia de intervenție, aceasta se stabilește în funcție de natura problemelor identificate, existând și situații în care nu sunt necesare măsuri speciale.

Componentele/ elementele peisajului

În funcție de particularitățile fiecărui peisaj în parte, acesta este compus din elemente multiple. Aceste componente pot fi diferite în funcție de categoriile majore de peisaj (natural sau antropic).

Componentele peisajului Natural

Peisajul natural este acela în care omul nu a intervenit încă, acesta fiind compus din elemente vizibile ale cadrului natural. Acest peisaj spre deosebire de cel antropic poate fi impresionant prin amplitudinea sa. În raport cu caracteristicile acestuia, peisajul natural este format din două componente principale: elemente biotice (flora, fauna şi micro-organismele) şi abiotice.

În funcție de gradul de antropizare, pot exista și peisaje semi-naturale/ (cvasi)naturale, acolo unde avem de-a face cu intervenția omului într-o manieră naturală (păduri amenajate, parcuri, grădini care pot avea și mici inserții cum ar fi alei, poduri, mici construcții).

Componentele peisajului antropic

Peisajul antropic mai poate fi denumit și peisaj umanizat, pentru că acesta este în mare măsură influențat de către om. Acesta poate fi definit de asemenea ca fiind un peisaj artificial, produs al imaginației omului. Aşadar elementul determinant în cadrul peisajului antropic este acțiunea omului. Peisaj antropic poate fi împărțit în mai multe categorii: peisajul rural, peisajul urban, peisaj rurban, peisaj periferic, peisaj metropolitan, etc. În raport cu obiectivele prezentului studiu, vor fi relevante în mod special peisajele rurale și urbane.

Peisajul rural

Peisajul rural este peisajul unui sat, creat și menținut de o comunitate rurală care are anumite ocupații. Din cauza faptului că unele sate își schimbă astăzi destinația sau atrag noi funcțiuni (ele devenind loc de reședință în cazul celor aflate în proximitatea orașelor spre exemplu, sau loc de loisir, sau de producție, etc), peisajul rural este astăzi în plină transformare, efectele asupra acestuia fiind în unele situații ireversibile. Elemente componente ale peisajului rural pot fi: relieful (coline, platouri), hidrografia

(râu, lac), vegetația (păduri, arbori izolați), construcțiile (locuințe, ferme), infrastructura (poduri, circulații), limitele agricole, etc.

Peisajul urban

Peisajul urban este un ansamblu eterogen ce caracterizează un loc. În lucrarea *Précis de géographie urbaine,* Pierre George ilustrează faptul că există o serie de criterii ce diferențiază peisajul urban de cel rural: locuința urbană, circulația urbană și serviciile. Într-un peisaj urban relația individului cu peisajului este în general una în mișcare, percepția asupra acestui peisaj este una care se schimbă foarte repede datorită densității construcțiilor. O caracteristică importantă a peisajului urban este faptul că acesta capătă în general și cea de-a treia dimensiune în funcție de reglementările privind regimul de construire și densitatea construirii.

Elemente componente ale peisajului urban:

Kevin Lynch, în cartea sa *The Image of the City*, apărută în anul 1960, identifică elementele importante ale peisajului urban. Aceste elemente pot fi enumerate astfel:

parcurs/căi/ *(paths)*	rutiere, feroviare	elemente liniare
noduri *(nodes)*	puncte de decizie, zone de confuzie, rotația câmpului vizual	elemente punctuale
sectoare *(district)*	împădurite, industriale, apă, coline	elemente de suprafață
limite *(edges)*	industriale, de unități, de locuire	elemente liniare
repere *(landmarks)*	majore, minore, obiective principale, obiective secundare, obiective minore	elemente punctuale

Elementele peisajului urban după Kevin Lynch

În raport cu criteriile de analiză enunțate mai devreme, se poate constata faptul că studiul privind peisajul poate varia în funcție de particularitățile fiecărui teritoriu în parte.

Localitatea ca parte a peisajului

În raport cu caracteristicile peisajului descrise mai devreme, putem defini localitatea ca fiind parte a unui peisaj antropic, care este alcătuit din diferite elemente componente care-l particularizează. Aceste componente pot fi rezultatul acțiunii umane sau pot fi elemente determinante ale caracteristicilor teritoriului. Spre exemplu relieful, este un element care influențează în mod radical caracteristicile generale ale localității, intervențiile umane asupra acestuia fiind în general limitate. Această componentă importantă participă și la determinarea siluetei localităților, accentuând sau estompând anumite zone. În același timp relieful condiționează și modul de construire, limitând sau din contră favorizând expansiunea localităților. Cursurile sau oglinzile de apă sunt de

asemenea elemente determinante ale cadrului natural care condiționează modul de construire sau de amenajare, influențând astfel configurația generală a localității.

Localitatea dispune și de alte elemente care rezultă în urma acțiunilor umane (străzi, terenuri delimitate, construcții, zone amenajate, etc.), care prin caracteristicile lor determină specificul local.

Localitatea trebuie privită și ca parte a peisajului. Dacă ne raportăm la trecutul istoric, apariția și evoluția localităților s-a realizat pe un teritoriu care la origini a fost natural. Antropizarea treptată a teritoriului, poate presupune schimbarea caracteristicilor generale ale peisajului natural, într-unul semi-natural, rezultând în final un peisaj antropic. Acest proces de antropizare trebuie să-l privim ca fiind unul cu un impact ridicat, efectele acestuia vizând arii mult mai extinse decât limitele zonelor construite. Acest lucru scoate în evidență faptul că nu toate teritoriile care sunt antropizate, sau puternic antropizate sunt și construite. Antropizarea unui teritoriu se reflectă și în arealele exploatate în scopuri agricole sau în cele în care se exploatează resursele naturale. Ne putem referi aici și la suprafețele împădurite spre exemplu, care în rare situații sunt rezultatul unor procese naturale (fără intervenția omului).

În ceea ce privește expansiunea localităților, ca rezultat al procesului de antropizare, se poate constata faptul că aceasta modifică caracteristicile peisajului. Chiar dacă discutăm de afectarea unui peisaj care este tot antropic (datorită exploatării sale), efectele acestui proces pot fi perceptibile chiar din interiorul localității. În anumite situații în funcție de caracteristicile împrejurimilor acestor localități putem discuta despre un peisaj construit care are drept fundal un alt tip de peisaj (antropic sau natural). La nivel perceptiv, acest fundal este de fapt parte a peisajului urban sau rural, definind specificul teritoriului. La nivel spațial însă, putem discuta despre mai multe componente ale mezo sau macro-peisajului. Astfel, în funcție de poziția observatorului (în interiorul sau în exteriorul localității), fundalul unui peisaj poate avea valențe diferite.

Modul în care putem caracteriza tipologia de peisaj în raport cu localitatea depinde și de scara de analiză. Dacă privim localitatea ca o entitate spațială de mici dimensiuni de tipul micro-peisaj, celelalte scări ale peisajului vor fi definite în raport cu aceasta. În același timp, localitatea poate să constituie un macro-peisaj în raport cu celelalte elemente componente ale sale (o piațetă poate fi un micro-peisaj, cartierul ca entitate distinctă sau centrul istoric protejat poate fi mezo-peisaj).

În raport cu scara localității cu caracteristicile generale ale localității, dar și ale cadrului acestuia, putem distinge mai tipologii de peisaje:

- micro-peisaj preponderent antropic (specific localităților urbane)
- micro-peisaj antropic cu inserții de elemente naturale (specific localităților rurale și localităților urbane cu caracteristici rurale)
- mezo-peisaj natural (în special în zonele montane), aflat la limita localității
- mezo-peisaj agricol (terenuri agricole sau pășuni), aflat la limita localității
- mezo-peisaj construit (puternic antropizat), aflat la limita localității
- macro-peisaj alpin
- macro-peisaj de deal și podiș
- macro-peisaj de câmpie

Factori care modifică caracterul peisajului construit

Localitățile urbane și rurale datorită dinamicii lor sunt marcate de schimbări permanente. Aceste schimbări dacă nu sunt gestionate pot avea efecte asupra caracteristicilor generale ale peisajului. De aceea la elaborarea unor strategii sau proiecte de dezvoltare trebuie să se urmărească o serie de aspecte, dintre care pot fi amintite:

- inserția unor accente de înălțime schimbă configurația siluetei localității;
- culoarele de vizibilitate ale unor repere pot fi afectate de inserția inoportună a unor construcții (se alterează percepția);
- expansiunea în plan spațial a localității schimbă configurația peisajului;
- lucrările de sistematizare sau de trasare a unor noi drumuri au impact asupra peisajului;
- reconfigurările unor zone (foste spații industriale: exemplu Iulius Mall Suceava), au impact asupra peisajului localității;
- amenajările de spații verzi pot dinamiza peisajul antropic;
- factorii naturali sunt extrem de importanți, efectele acestora putând schimba configurația unor peisaje (viituri, alunecări de teren, cutremure).

În raport cu scara la care se analizează peisajul, se poate constata faptul că localitățile în sine pot fi definite ca peisaje de tip antropic, dar în același timp acestea pot fi elemente componente ale mezo sau macro-peisajului. De asemenea, modul în care se intervine în cadrul unei localități poate avea efecte nu numai locale, afectând caracteristicile generale ale peisajului înconjurător.

Monumentul istoric ca parte a peisajului

Așa cum s-a ilustrat și mai devreme, peisajul (natural sau antropic - urban sau rural) este alcătuit din diverse componente. Unul dintre elementele importante ale unui peisaj este monumentul istoric, acesta, prin valențele sale, conferă încărcătură culturală și identitară unui peisaj. Monumentul istoric constituie un element particular sau un punct de reper, fiind astfel remarcat ca un element care dinamizează peisajul.

În contextul unui peisaj rural sau urban, această componentă "fixă" și cu încărcătură istorică (monumentul), joacă un rol definitoriu în contextul dezvoltării urbane și teritoriale. Monumentul, în funcție de poziția în teritoriu și de particularitățile amplasamentului, stabilește diverse relații cu celelalte componente care alcătuiesc peisajul. În funcție de poziția în raport cu localitatea, monumentul istoric poate fi amplasat în țesut tradițional, în țesut mixt, poate fi așezat la limita localității sau poate fi amplasat ca un obiect izolat, stabilind astfel relații favorabile cu peisajul înconjurător. Toate aceste situații generează modalități diferite de abordare a analizei cu privire la peisajele care dețin această particularitate.

În raport cu poziția în cadrul localității, monumentul istoric poate stabili mai multe tipuri de relații cu peisajul în care este încadrat. Aceste relații pot fi la nivel vizual. la nivel spațial, sau la nivel funcțional, influențând sau fiind la rândul său influențate de particularitățile peisajului.

La nivel spațial, în funcție de tipologia peisajului se pot identifica următoare tipuri de relații:

- relații directe cu peisajul natural (în special în cazul monumentelor amplasate în proximitatea unor elemente ale cadrului natural);
- relații directe mixte (în cazul monumentelor amplasate la periferia localităților, la confluența cadrului natural cu cel construit);
- relații directe cu cadrul construit învecinat și indirecte cu peisajul natural (în cazul monumentelor amplasate în localități cu densitate de construire scăzută în care elementele cadrului natural își fac loc măcar la nivel vizual în interiorul localităților);
- relații directe și indirecte exclusive cu cadrul construit (în cazul monumentelor istorice amplasate în cadrul unui teritoriu puternic antropizat).

Relațiile directe sunt acele rapoarte care se stabilesc la nivel fizic sau vizual între două componente alăturate (în cazul nostru monumentul istoric și peisajul). De asemenea, relațiile indirecte sunt acele rapoarte care se stabilesc la nivel fizic sau vizual cu vecinătățile îndepărtate, între aceste două componente (monumentul istoric și peisajul), existând o serie de elemente care mediază aceste relații.

La nivel vizual se pot defini următoarele tipuri de relații:

- relații directe și indirecte cu peisajul natural (în cazul monumentelor amplasate în afara localității, relațiile cu peisajul realizându-se prin suprapunerea mai multor planuri ale cadrului natural);
- relații directe cu cadrul construit și indirecte cu cadrul natural (în cazul monumentelor amplasate în localități cu variații ale formelor de relief, fiind perceptibile în prim plan vecinătățile construite, iar pe fundalul cadrul natural din proximitatea localității);
- relații directe mixte (în cazul monumentelor amplasate la periferia localităților, fiind perceptibile atât cadrul construit, cât și cel natural). Această tipologie mai poate prezenta și o altă formă, în care poate fi perceptibil indirect și fundalul;
- relații directe și indirecte exclusive cu cadrul construit (în cazul monumentelor istorice amplasate în cadrul unui teritoriu puternic antropizat care nu prezintă variații ale formelor de relief, prim-planul și fundalul fiind create de țesutul construit aflat în proximitate).

În cadrul acestor două componente se pot stabili și relații la nivel funcțional, fiind evidențiate două categorii majore: compatibilități și incompatibilități la nivel funcțional.

În raport cu caracteristicile formelor de relief, cu particularitățile monumentului istoric și cu poziția acestora față de configurația terenului, putem identifica relații de: integrare, indiferență, dominare și subordonare (monument dominat în raport cu caracteristicile peisajului).

Analizele acestor tipuri de relații sunt importante pentru a putea defini particularitățile peisajului care conține elemente de patrimoniu construit. Acest demers facilitează identificarea celor mai potrivite măsuri de intervenție care vizează prezervarea nealterată a specificului. De asemenea, analiza acestor relații (în mod special a celor vizuale), este importantă pentru definirea unor culoare principale de vizibilitate care pot pune în valoare monumentul istoric în directă relație cu peisajul.

Anexa nr. 3 – Fișe studii de caz

BISERICA DE LEMN SF. DUMITRU - ADÂNCATA — **A**

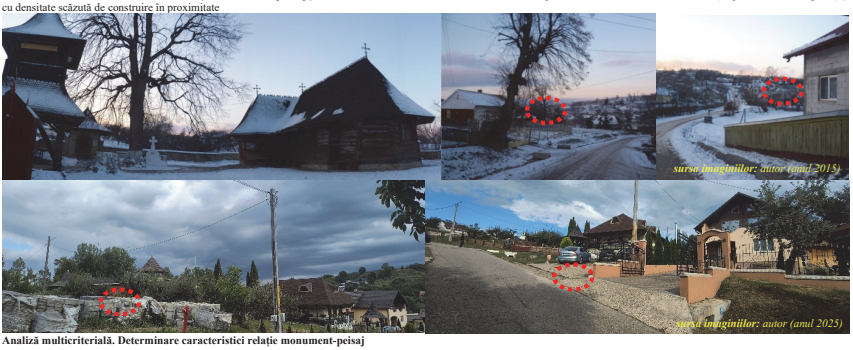
FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
192	SV-II-m-A-05486	Sec. XVIII	medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial
Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut
Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica de lemn Sf. Dumitru - Adâncata	Caracteristici ale relației monument - peisaj														
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief		X				X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X				X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X					X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură		X					X				X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor		X					X				X			X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

MONUMENT ISTORIC

ANSAMBLUL BISERICII TĂIEREA CAPULUI SF. ION BOTEZĂTORUL - ARBORE

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
193-195	SV-II-a-A-05487 (.01-.02)	sec. XVI - XIX	în proces de restaurare

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul bisericii Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul -Arbore	Caracteristici ale relației monument - peisaj																	
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțiil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin siluetă																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X					X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului		X						X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură		X						X				X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

MONUMENT ISTORIC

RUINELE BISERICII SF. FECIOARĂ - BAIA

FISĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
196	SV-II-m-A-05488	1410	rea

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ruinele bisericii Sf. Fecioară - Baia	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate		X				X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief		X					X				X			X		X
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură		X														
Dinamism prin prezența cursurilor de apă							X				X			X		X
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

BISERICA ALBĂ SF. GHEORGHE - BAIA

FISĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

MONUMENT ISTORIC			
Poziția (i) LMI 2015: 197	**Cod LMI** SV-II-m-A-05489	**An/perioadă construire:** sec. XV, XX	**Stare fizică generală:** medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

sursa imaginiilor: autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Alba – Sf. Gheorghe - Baia	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial						**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil cu fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate				X			X				X				X	X	X
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief		X						X				X			X		X
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură		X															
Dinamism prin prezența cursurilor de apă								X				X			X		X
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

MONUMENT ISTORIC

BISERICA ADORMIREA MAICII DOMNULUI - BAIA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
198	SV-II-m-A-05490	1530	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Adormirea Maicii Domnului - Baia	Caracteristici ale relației monument - peisaj																	
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorată poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obținută de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																		
Peisaj antropic / construit																		
Omogenitate din punct de vedere structural																		
Lipsă de omogenitate		X				X				X				X	X	X		
Dinamism prin siluetă																		
Dinamism prin relief																		
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																		
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																		
Lipsă de coerență a imaginii																		
Mixitate natural-antropic																		
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																		
Dinamism prin relief																		
Dinamism scăzut al reliefului																		
Static / uniformitate prin relief		X						X		X				X		X		
Dinamism prin însorire																		
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																		
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură		X																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă								X		X				X		X		
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																		
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																	

BISERICA ADORMIREA MAICII DOMNULUI - COMĂNEȘTI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
242	SV-II-m-A-05523	Sec. XVIII	medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Adormirea Maicii Domnului - Comănești	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj paternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj paternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj paternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural percepul datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate		X					X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă																	
Dinamism prin relief		X					X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului		X						X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură		X						X				X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 5 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisaj înconjurător excepțional**																

MONUMENT ISTORIC

MĂNĂSTIREA PROBOTA – ORAȘ DOLHASCA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
330-336	SV-II-a-A-05592 (.01-.06)	sec. XVI - XVII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

LIPSĂ INFORMAȚII

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

sursa imaginiilor: autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Probota –Oraș Dolhasca	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptul ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă		X				X				X				X	X	X
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X				X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X					X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură		X					X				X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 5 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisaj înconjurător excepțional**															

MONUMENT ISTORIC

BISERICA CUVIOASA PARASCHEVA - DOLHEȘTI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
248	SV-II-m-A-05529	ante 1481	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

sursa imaginiilor: autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Cuvioasa Parascheva – Dolhești	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate		X					X				X				X	X	X
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii		X					X				X				X	X	X
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului		X						X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură		X						X				X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

MONUMENT ISTORIC

BISERICA DE LEMN SF. NICOLAE - FORĂȘTI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
268	SV-II-m-A-05549	1764	medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

LIPSĂ INFORMAȚII

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

sursa imaginilor: autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica de lemn Sf. Nicolae – Forăști	Caracteristici ale relației monument - peisaj																	
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate		X				X				X				X	X	X	
Dinamism prin siluetă																	
Dinamism prin relief		X				X				X				X	X	X	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului		X				X				X				X		X	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură		X				X				X				X		X	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

ANSAMBLUL BISERICII DE LEMN SF. NICOAE (COLACU) – FUNDU MOLDOVEI

A

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
238-241	SV-II-a-A-05522(.01-.03)	1880	medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Fundu Moldovei
Bistrița
Tarnița
Lacul Colibița
Lacul Tarnița
Lacul Bicaz
Lacul Izvorul Muntelui
Lacul Dămuc
Lacul Pângărați
Lacul Bătrân
Lacul Bicazului
Lacul Hășmaș
Lacul Ghilcoș
Lacul Roșu
Lacul Ursu
Lacul Sfânta Ana
Lacul Vârful cu Brad
Lacul Vârful cu Brad
Lacul Vârful cu Brad

MONUMENT ISTORIC	BISERICA SF. NICOLAE – BĂLINEȘTI - GRĂMEȘTI FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ			A
	Poziția (i) LMI 2015: 201	**Cod LMI** SV-II-m-A-05493	**An/perioadă construire:** Sec. XV	**Stare fizică generală:** bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial
Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut
Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Sf. Nicolae - Bălinești – Grămești	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																	
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, dotorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural percepți datorită formelor de relief	Percepția peisajului obținută de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate			X			X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii			X			X				X				X	X	X
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului			X				X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură			X				X				X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

MĂNĂSTIREA VORONEŢ – ORAŞ GURA HUMORULUI

FIŞĂ DE EVALUARE A RELAŢIEI MONUMENT - PEISAJ

A

MONUMENT ISTORIC

Poziţia (i) LMI 2015:	Cod LMI	sec. XV - XVIII	Stare fizică generală:
470-474	SV-II-a-A-05675(.01-.04)		bună

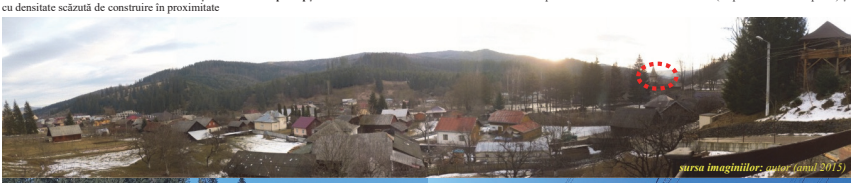
Monumentul în raport cu peisajul antropic şi natural - evoluţie

Poziţia monumentului în raport cu elementele de potenţial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil şi cu potenţial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influenţează modul de percepţie vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) şi cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relaţie monument-peisaj

Mănăstirea Voroneţ – Oraş Gura Humorului	Caracteristici ale relaţiei monument - peisaj																
	Relaţii la nivel spaţial					Relaţii ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relaţii vizuale				Alte relaţii		
	Relaţii directe şi indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relaţii directe cu un peisaj mixt şi indirecte cu peisajul înconjurător	Relaţii directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relaţii directe cu peisaj puternic antropizat şi cu peisajul natural, datorită poziţiei periferice a monumentului	Relaţii directe cu peisajul natural datorită poziţiei monumentului în afara localităţii	Integrare	Indiferenţă	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepţie indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepţia peisajului obturată de cadrul construit	Poziţia dominantă a monumentului facilitează percepţia peisajului construit şi natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcţională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief			X			X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerenţă de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerenţă a imaginii			X			X				X				X	X	X
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parţial antropizat)																
Dinamism prin relief			X					X			X			X		X
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire			X					X			X			X		X
Varietate prin cromatică (foliaj) şi textură			X					X			X			X		X
Uniformitate prin cromatică (foliaj) şi textură																
Dinamism prin prezenţa cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor			X					X			X			X		X
Categoria de relaţie rezultată	**Tip: 5 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relaţii defavorabile cu proximităţile imediate dar favorabile cu peisaj înconjurător excepţional**															

MONUMENT ISTORIC

BISERIA TUTUROR SFINȚILOR – HÂNȚEȘTI

FISĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	sec. XV, adăugiri 1822	Stare fizică generală:
272	SV-II-m-A-05553		medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Tuturor Sfinților – Hânțești	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepției ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate		X				X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief		X				X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X					X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură		X					X				X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

ANSAMBLUL BISERICII POGORÂREA SF. DUH - HORODNICENI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
277-279	SV-II-a-A-05558(.01-.02)	sec. XVI - XIX	medie

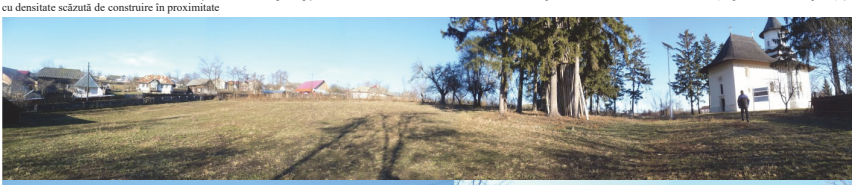
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

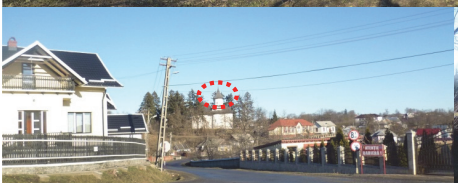

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Pogorârea Sf. Duh – Horodnicni	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepții ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziție dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief		X				X					X			X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii		X				X					X			X	X	X
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X					X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură		X					X				X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

MĂNĂSTIREA HUMORULUI – MĂNĂSTIREA HUMORULUI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
293-297	SV-II-a-A-05570(.01-.04)	sec. XVI - XIX	în proces de restaurare

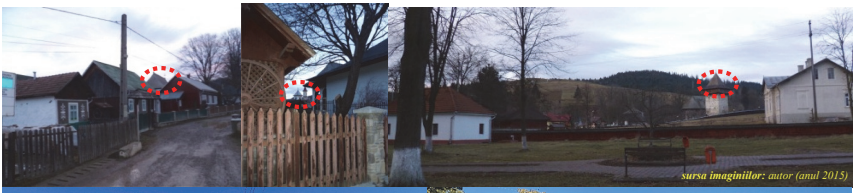
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Humorului – Mănăstirea Humorului	Caracteristici ale relației monument - peisaj																	
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale					Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în afara localității	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obținută de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																		
Peisaj antropic / construit																		
Omogenitate din punct de vedere structural																		
Lipsă de omogenitate			X			X					X			X	X	X		
Dinamism prin siluetă																		
Dinamism prin relief			X			X					X			X	X	X		
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																		
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																		
Lipsă de coerență a imaginii																		
Mixitate natural-antropic																		
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																		
Dinamism prin relief			X					X			X			X		X		
Dinamism scăzut al reliefului																		
Static / uniformitate prin relief																		
Dinamism prin însorire			X					X			X			X		X		
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																		
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																		
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																		
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor			X					X			X			X		X		
Categoria de relație rezultată	**Tip: 5 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisaj înconjurător excepțional**																	

RUINELE BISERICII HUMORUL VECHI – MĂNĂSTIREA HUMORULUI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
292	SV-II-m-A-05569	Sec. XV	rea

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Humorului
Humorului
Humorului

RUINELE BISERICII SF. PROCOPIE – BĂDEUȚI – MILIȘĂUȚI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
199	SV-II-m-A-05491	1487	reea

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ruinele bisericii Sf. Propcopie - Bădeuți – Milișăuți	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului: Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate		X					X					X		X			
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă		X					X					X		X			
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii		X					X					X		X			
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief		X					X					X		X			
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură		X					X					X		X			
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

MONUMENT ISTORIC

MĂNĂSTIREA DRAGOMIRNA – MITOCUL DRAGOMIRNEI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	sec. XVII - XIX	Stare fizică generală:
306-311	SV-II-a-A-05577 (.01-.05)		bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Dragomirna – Mitocul Dragomirnei	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției perifierice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție îndrecată a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief					X	X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător					X	X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic					X	X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului					X	X				X				X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură					X	X				X				X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor					X	X				X				X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 4 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**															

BISERICA SF. ENOH ILIE ŞI IOAN TEOLOGUL – DRAGOMIRNA MICĂ – MITOCUL DRAGOMIRNEI **A**

FIŞĂ DE EVALUARE A RELAŢIEI MONUMENT - PEISAJ

Poziţia (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
305	SV-II-m-A-05576	1602	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic şi natural - evoluţie

Poziţia monumentului în raport cu elementele de potenţial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil şi cu potenţial turistic
Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu
Caracteristici ale teritoriului care influenţează modul de percepţie vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localităţii

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relaţie monument-peisaj

Biserica Sfintii Enoh, Ilie şi Ioan Teologul – Dragomirna Mică – Mitocul Dragomirnei	**Caracteristici ale relaţiei monument - peisaj**															
	Relaţii la nivel spaţial					**Relaţii ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relaţii vizuale**				**Alte relaţii**		
	Relaţii directe şi indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relaţii directe cu un peisaj mixt şi indirecte cu peisajul înconjurător	Relaţii directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relaţii directe cu peisaj puternic antropizat şi cu peisajul natural, datorită poziţei periferice a	Relaţii directe cu peisajul natural datorită poziţiei monumentului în	Integrare	Indiferenţă	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepţie indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepţia peisajului obturată de cadrul construit	Poziţia dominantă a monumentului facilitează percepţia peisajului construit şi natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcţională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief					X	X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerenţă de imagine / integrare în peisajul înconjurător					X	X				X				X	X	X
Lipsă de coerenţă a imaginii																
Mixitate natural-antropic					X	X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parţial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului					X	X				X				X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) şi textură					X	X				X				X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) şi textură																
Dinamism prin prezenţa cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor					X	X				X				X		X
Categoria de relaţie rezultată	**Tip: 4 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relaţii favorabile atât cu proximităţile imediate, cât şi cu un peisaj înconjurător excepţional**															

ANSAMBLUL BISERICII ADORMIREA MAICII DOMNULUI – HAGIGADAR–MOARA **A**

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

MONUMENT ISTORIC

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
218-220	SV-II-a-A-05504(.01-.02)	1512	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Adormirea Maicii Domnului - Hagigadar – Moara	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil cu fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Pemeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief					X				X				X	X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător					X				X				X	X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic					X				X				X	X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului					X	X				X				X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură					X	X				X				X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 7 - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență**															

MONUMENT ISTORIC

ANSAMBLUL BISERICII ÎNĂLȚAREA SFINTEI CRUCI – PĂTRĂUȚI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

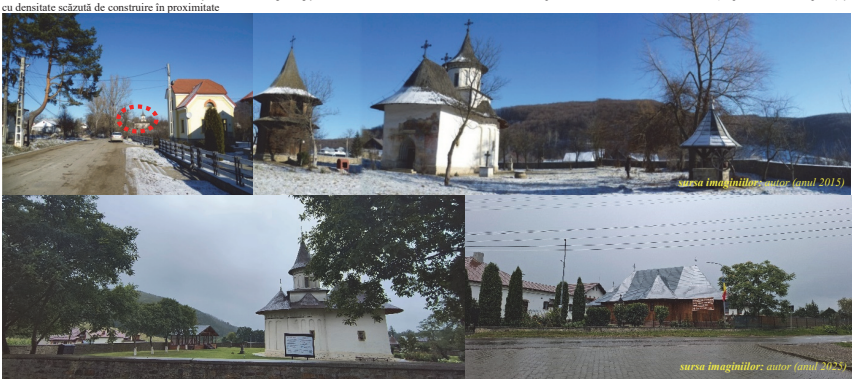
A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
315-317	SV-II-a-A-05581(.01-.02)	sec. XV - XVIII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial
Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat
Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Înălțarea Sfintei Cruci – Pătrăuți	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial						**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin siluetă																	
Dinamism prin relief		X					X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X					X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic		X					X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului		X					X					X			X		X
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură		X					X					X			X		X
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor		X					X					X			X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 4 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**																

MONUMENT ISTORIC

MĂNĂSTIREA PUTNA – PUTNA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
339-350	SV-II-a-A-05595(.01-.11)	sec. XV - XIX	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

sursa imaginilor: autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Putna – Putna	Caracteristici ale relației monument - peisaj																	
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabiliate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementariate cromatică	Complementariate funcțională	Complementariate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief		X				X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X				X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief				X				X		X				X		X
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire				X				X		X				X		X
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură				X				X		X				X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor				X				X		X				X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 4 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**															

BISERICA DE LEMN INTRAREA ÎN BISERICĂ – PUTNA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

MONUMENT ISTORIC

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
338	SV-II-m-A-05594	Sec. XIV	medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica de lemn Intrarea în Biserică – Putna	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial						**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului context și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin siluetă																	
Dinamism prin relief		X					X						X		X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X					X						X		X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief				X					X		X				X		X
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire				X					X		X				X		X
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură				X					X		X				X		X
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor				X					X		X				X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 4 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**																

MONUMENT ISTORIC	BISERICA DE LEMN SF. MERCURIE ŞI SF. ECATERINA – RĂDĂŞENI			A
	FIŞĂ DE EVALUARE A RELAŢIEI MONUMENT - PEISAJ			
	Poziţia (i) LMI 2015: 352	**Cod LMI** SV-II-m-A-05597	**An/perioadă construire:** Sec. XVII	**Stare fizică generală:** medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic şi natural - evoluţie

Poziţia monumentului în raport cu elementele de potenţial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potenţial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influenţează modul de percepţie vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) şi cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relaţie monument-peisaj

Biserica de lemn Sf. Mercurie şi Sf. Ecaterina – Rădăşeni	**Caracteristici ale relaţiei monument - peisaj**															
	Relaţii la nivel spaţial					**Relaţii ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relaţii vizuale**				**Alte relaţii**		
	Relaţii directe şi indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relaţii directe cu un peisaj mixt şi indirecte cu peisajul înconjurător	Relaţii directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relaţii directe cu peisaj puternic antropizat şi cu peisajul natural, datorită poziţiei perifierice a	Relaţii directe cu peisajul natural datorită poziţiei monumentului în	Integrare	Indiferenţă	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepţie indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepţia peisajului obturată de cadrul construit	Poziţia dominantă a monumentului facilitează percepţia peisajului construit şi natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcţională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief		X				X						X		X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerenţă de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X				X						X		X	X	X
Lipsă de coerenţă a imaginii																
Mixitate natural-antropic		X				X						X		X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parţial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X				X					X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) şi textură		X				X					X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) şi textură																
Dinamism prin prezenţa cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relaţie rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

ANSAMBLUL BISERICII SF. NICOLAE – MUNICIPIUL RĂDĂUȚI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
358-361	SV-II-a-A-05603(.01-.03)	sec. XIV	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone fără declivitate și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Sf. Nicolae – Municipiul Rădăuți	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural	X					X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător	X					X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1 - Monumente istorice integrat favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen**															

MĂNĂSTIREA RÂȘCA – RÂȘCA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
388-392	SV-II-a-A-05630(.01-.04)	sec. XVI - XIX	în proces de restaurare

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

LIPSĂ INFORMAȚII

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Manastirea Râșca – Râșca	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător						X	X							X	X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic						X	X							X	X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief						X	X							X	X		X
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire						X	X							X	X		X
Varietate prin cromatică (frunziș) și textură						X	X							X	X		X
Uniformitate prin cromatică (frunziș) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor						X	X							X	X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 7 - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență**															

BISERICA NAȘTEREA SF. IOAN BOTEZĂTORUL – SIRET

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

MONUMENT ISTORIC

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
408	SV-II-m-A-05641	Sec. XVII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezatorul – Siret	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural		X				X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X				X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X					X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură		X					X				X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

ANSAMBLUL SF. TREIME – SIRET **A**

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
410-412	SV-II-m-A-05643(.01-.02)	sec. XIV - XVII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

sursa imaginilor: autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Sf. Treime – Siret	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural		X				X					X			X	X	X
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X				X					X			X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X				X					X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură		X				X					X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

MONUMENT ISTORIC	ANSAMBLUL BISERICII SF. ONUFRIE – SIRET FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ			A
	Poziția (i) LMI 2015: 289-291	**Cod LMI** SV-II-a-A-05568(.01-.02)	**An/perioadă construire:** sec. XVII - XVIII	**Stare fizică generală:** bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

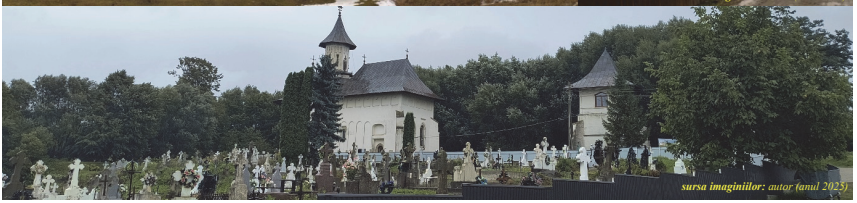
Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone fără declivitate și cu densitate scăzută în proximitate

sursa imaginiilor: autor (anul 2015)

sursa imaginiilor: autor (anul 2025)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Sf. Onufrie – Siret	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției perifierice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție îndreptată a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate		X				X							X	X	X	X	
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii		X				X							X	X	X	X	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief		X				X						X			X		X
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură		X				X						X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6- Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

MĂNĂSTIREA SLATINA – SLATINA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
413-420	SV-II-a-A-05644(.01-.07)	sec. XVI - XIX	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Slatina – Slatina	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief					X	X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic					X	X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief					X	X				X				X		X
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură					X	X				X				X		X
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor					X	X				X				X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 7 - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență**															

MONUMENT ISTORIC

MĂNĂSTIREA SOLCA – ORAȘ SOLCA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
421-427	SV-II-a-A-05645(.01-.06)	Sec. XVII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Solca – Oraș Solca	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate		X					X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă		X					X				X				X	X	X
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului		X					X					X			X		X
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură		X					X					X			X		X
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor		X					X					X			X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 5 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații defavorabile cu proximitățile imediate dar favorabile cu peisaj înconjurător excepțional**																

MONUMENT ISTORIC

MĂNĂSTIREA SF. IOAN CEL NOU – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
156-161	SV-II-a-A-05469(.01-.05)	sec. XVI - XIX	în proces de restaurare

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

sursa imaginilor: autor (anul 2015)

sursa imaginilor: autor (anul 2025)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Sfantul Ioan cel nou – Municipiul Suceava	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului: Peisaj natural percepul dăruită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural	X					X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta	X					X				X				X	X	X
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic	X					X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1 - Monumente istorice integrat favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen**															

MONUMENT ISTORIC	BISERICA ÎNVIEREA DOMNULUI – MUNICIPIUL SUCEVA FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ			A
	Poziția (i) LMI 2015: 168	**Cod LMI** SV-II-m-A-05472	**An/perioadă construire:** 1551	**Stare fizică generală:** bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Învierea Domnului – Municipiul Suceava	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural	X					X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin siluetă	X					X				X				X	X	X
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1 - Monumente istorice integrat favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen**																

MONUMENT ISTORIC

BISERICA SF. NICOLAE PRĂJESCU – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
170	SV-II-m-A-05474	1611	bună

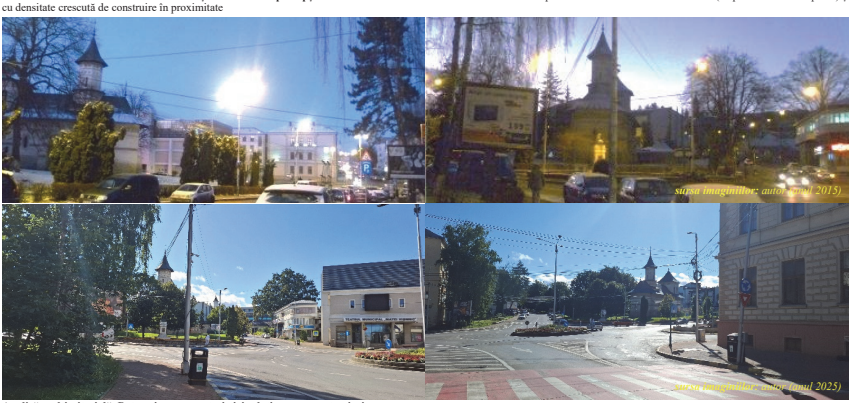
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Sf. Nicolae - Prăjescu – Municipiul Suceava	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural	X					X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin siluetă	X					X				X				X	X	X
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1 - Monumente istorice integrat favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen**																

ANSAMBLUL BISERICII SF. DUMITRU – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
175-178	SV-II-a-A-05479(.01-.03)	sec. XIV-XVI	bună

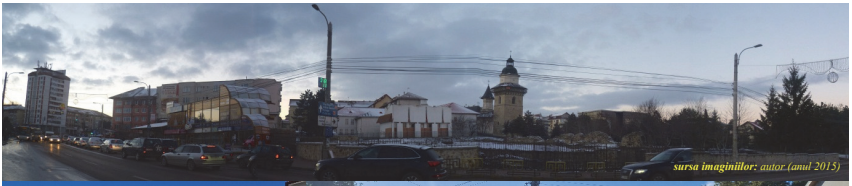
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Sf. Dumitru – Municipiul Suceava	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabiliate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cădiri construiri	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
SPeisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural	X					X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin silueta	X					X				X				X	X	X
Dinamism prin relief	X					X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1 - Monumente istorice integrat favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen**																

MONUMENT ISTORIC

CETATEA DE SCAUN A SUCEVEI – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
125-129	SV-II-a-A-05449(.01-.04)	sec. XIV	bună

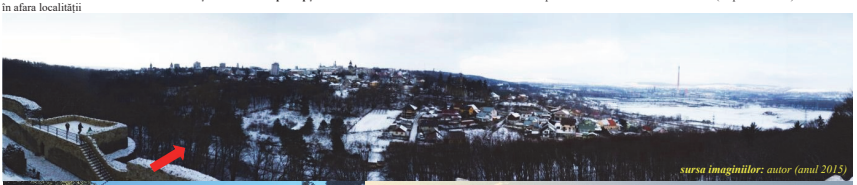
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

sursa imaginiilor: autor (anul 2015)

sursa imaginiilor: autor (anul 2025)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Cetatea de Scaun a Sucevei – Municipiul Suceava	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural				X					X				X	X	X	X	
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin silueta				X					X				X	X	X	X	
Dinamism prin relief				X					X				X	X	X	X	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic				X					X				X	X	X	X	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului				X					X					X		X	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură				X					X					X		X	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură				X					X					X		X	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 8 - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin lipsa de dinamism sau coerență**																

BISERICA SF. GHEORGHE – MIRĂUȚI – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
171	SV-II-m-A-05475	sec. XIV, XVII	bună

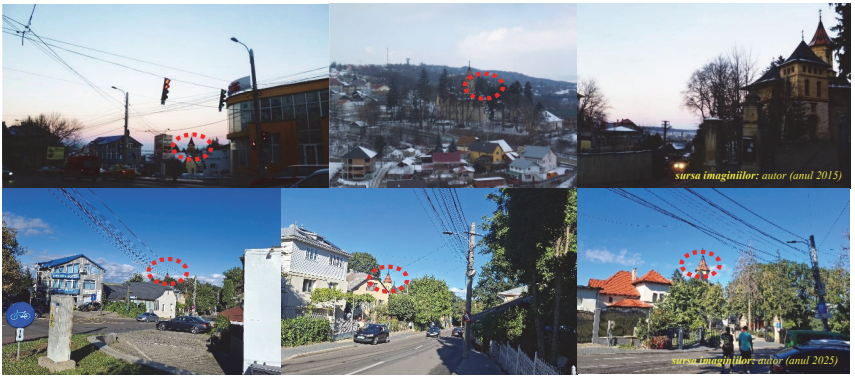
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Sf. Gheorghe - Mirăuți – Municipiul Suceava	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului: Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obținută de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate			X				X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă																	
Dinamism prin relief			X				X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii			X				X				X				X	X	X
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 2 - Monumente istorice integrat defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerenta și lipsa de dinamism**																

MONUMENT ISTORIC

ANSAMBLUL CURTEA DOMNEASCĂ – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
162-167	SV-II-a-A-05471(.01-.04)	sec. XIV - XVII	rea

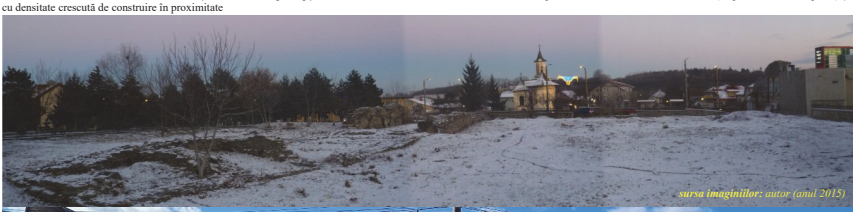
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

sursa imaginilor: autor (anul 2015)

sursa imaginilor: autor (anul 2025)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Curtea Domnească – Municipiul Suceava	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate	X					X				X				X	X	X	
Dinamism prin silueta	X					X				X				X	X	X	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii	X					X				X				X	X	X	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 2 - Monumente istorice integrat defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerența și lipsa de dinamism**																

BISERICA NAȘTEREA SF. IOAN BOTEZĂTORUL – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
182	SV-II-m-A-05483	1643	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

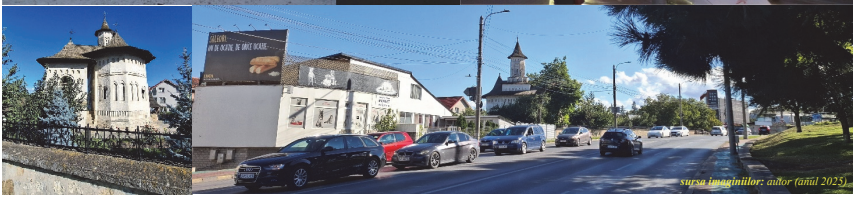

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Nașterea Sf. Ioan Botezatorul (a Coconilor) – Municipiul Suceava	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție îndreptată a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate	X					X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă	X					X				X				X	X	X
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii	X					X				X				X	X	X
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 2 - Monumente istorice integrat defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerenta și lipsa de dinamism**																

MONUMENT ISTORIC	ANSAMBLUL BISERICII SF. SIMION – MUNICIPIUL SUCEAVA FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ			A
	Poziția (i) LMI 2015: 152-154	**Cod LMI** SV-II-a-A-05467(.01-.02)	**An/perioadă construire:** sec. XVI	**Stare fizică generală:** bună

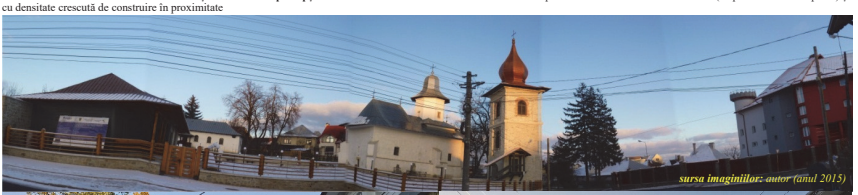
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Sf. Simion – Municipiul Suceava	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural	X					X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă	X					X				X				X	X	X
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător	X					X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1 - Monumente istorice integrat favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen**																

MONUMENT ISTORIC

BISERICA ARMENEASCĂ SF. CRUCE – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
133	SV-II-m-A-05452	Sec. XVI	medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Armenească Sf. Cruce – Municipiul Suceava	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil cu fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului favorizează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural	X						X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin siluetă	X						X				X				X	X	X
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător	X						X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic																	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 1 - Monumente istorice integrat favorabil în peisaj exclusiv antropic dinamic și omogen**																

BISERICA ADORMIREA MAICII DOMNULUI – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
169	SV-II-m-A-05473	1639	bună

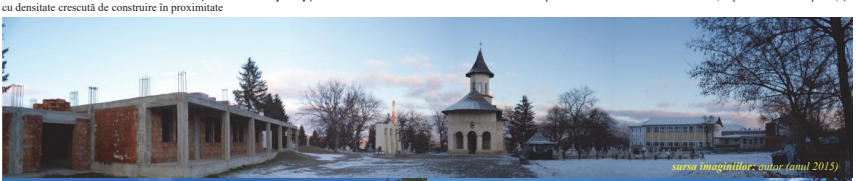
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Adormirea Maicii Domnului – Iţcanii vechi – Municipiul Suceava	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj putemic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj putemic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj putemic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului: Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obținută de cadrul construit	Poziția dominată a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate			X			X				X				X	X	X	
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii			X			X				X				X	X	X	
Mixitate natural-antropic			X			X				X				X	X	X	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului																	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 2 - Monumente istorice integrat defavorabil în peisaj exclusiv antropic caracterizat prin incoerenta și lipsa de dinamism**																

MĂNĂSTIREA ZAMCA – MUNICIPIUL SUCEAVA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
184-191	SV-II-a-A-05485(.01-.07)	sec.XVI-XVII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte) la limita sau în afara localității

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Zamca – Municipiul Suceava	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj putemic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului: Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului oburată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate				X		X						X		X	X	X	
Dinamism prin siluetă																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii				X		X						X		X	X	X	
Mixitate natural-antropic				X		X						X		X	X	X	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului				X		X						X		X		X	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură				X		X						X		X		X	
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură																	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 8 - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin lipsa de dinamism sau coerență**																

MONUMENT ISTORIC

MĂNĂSTIREA SUCEVIȚA – SUCEVIȚA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
433-438	SV-II-a-A-05651(.01-.05)	Sec. XVI	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

sursă imaginilor: autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Sucevița – Sucevița	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, dăunită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural dăunită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabiliate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput dăunită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă				X		X				X				X	X	X
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic				X		X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief				X				X		X				X		X
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire				X				X		X				X		X
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură				X				X		X				X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor				X				X		X				X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 7 - Monumente istorice aflate la interferența peisajul antropic (construit) cu peisajul seminatural sau natural caracterizat prin dinamism și coerență**															

MONUMENT ISTORIC

ANSAMBLUL BISERICII SF. ILIE – ȘCHEIA

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
402-405	SV-II-a-A-05638(.01-.03)	sec. XV - XVIII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul Bisericii Sf. Ilie – Șcheia	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate		X				X				X				X	X	X
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief																
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător		X				X				X				X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic		X				X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului		X					X				X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură		X					X				X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

MONUMENT ISTORIC	BISERICA TUTUROR SFINȚILOR – PĂRHĂUȚI – TODIREȘTI FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ			A
	Poziția (i) LMI 2015: 314	**Cod LMI** SV-II-m-A-05580	**An/perioadă construire:** 1522	**Stare fizică generală:** bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

sursa imaginilor – autor (anul 2015)

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Tuturor Sfinților - Pârhăuți – Todirești	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**																
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție îndreptată a peisajului: Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziție dominantă a monumentului în cadrul căreia percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural																	
Lipsă de omogenitate			X			X				X				X	X	X	
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief			X			X				X				X	X	X	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																	
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic			X			X				X				X	X	X	
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului			X				X				X			X		X	
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură			X				X				X			X		X	
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

ANSAMBLUL BISERICII TĂIEREA CAPULUI SF. IOAN BOTEZĂTORL – UDEȘTI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

MONUMENT ISTORIC

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
393-395	SV-II-a-A-05631(.01-.02)	sec. XVI - XIX	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ansamblul bisericii Taierea Capului Sf. Ioan Botezatorul – Reuseni – Udești	Caracteristici ale relației monument - peisaj																
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate			X			X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief			X			X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic			X			X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului			X			X					X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură			X			X					X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

RUINELE CURȚII DOMNEȘTI DE LA REUSENI – UDEȘTI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
396	SV-II-a-A-05632 395	Sec. XV	reaa

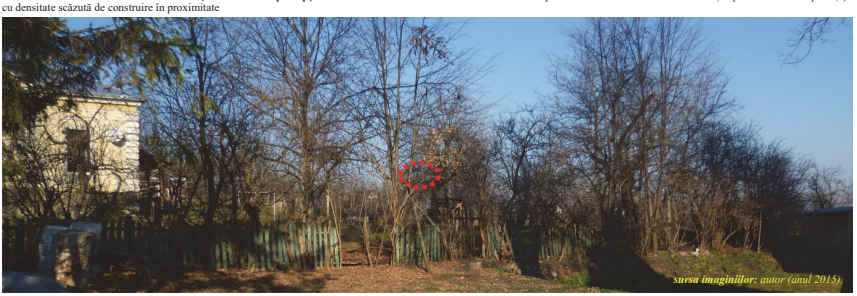
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului scăzut

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ruinele Curtii Domnesti de la Reuseni – Udești	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului face ușoară percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate			X			X				X				X	X	X
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief			X			X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic			X			X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief																
Dinamism scăzut al reliefului			X			X					X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire																
Varietate prin cromatică (foliaj) și textură																
Uniformitate prin cromatică (foliaj) și textură			X			X					X			X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**															

MONUMENT ISTORIC

CLĂDIREA IZVORULUI SANTINELĂ – MUNICIPIULVATRA DORNEI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
446	SV-II-m-A-05658	1896	medie

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

sursa imaginilor: autor, anul 2024

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Clădirea Izvolului Santinelă – Municipiul Vatra Dornei	Caracteristici ale relației monument - peisaj																	
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție îndreptată a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																		
Peisaj antropic / construit																		
Omogenitate din punct de vedere structural				X			X					X			X	X	X	
Lipsă de omogenitate																		
Dinamism prin silueta				X			X					X			X	X	X	
Dinamism prin relief				X			X					X			X	X	X	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																		
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător				X			X					X			X	X	X	
Lipsă de coerență a imaginii																		
Mixitate natural-antropic																		
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																		
Dinamism prin relief				X					X			X			X		X	
Dinamism scăzut al reliefului																		
Static / uniformitate prin relief																		
Dinamism prin însorire				X					X			X			X		X	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură				X					X			X			X		X	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																		
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																		
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor				X					X			X			X		X	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 3 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip urban în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**																	

CAZINOUL BĂILOR – MUNICIPIULVATRA DORNEI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
459	SV-II-m-A-05670	1898	bună

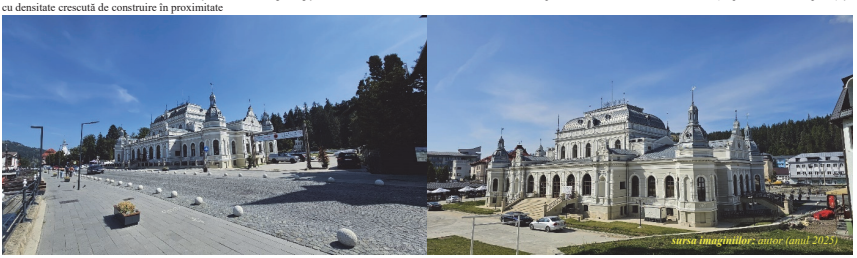
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate crescută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Cazinolul Băilor – Municipiul Vatra Dornei	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind percepțiil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a monumentului	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în peisaj	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită formelor de relief	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural				X		X					X			X	X	X
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă				X		X					X			X	X	X
Dinamism prin relief				X		X					X			X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător				X		X					X			X	X	X
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic																
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief				X				X			X			X		X
Dinamism scăzut al reliefului																
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire				X				X			X			X		X
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură				X				X			X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor				X				X			X			X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 3 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip urban în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**															

MONUMENT ISTORIC

MĂNĂSTIREA MODOVIȚA – VATRA MOLDOVIȚEI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
462-468	SV-II-a-A-05673(.01-.06)	sec. XVI-XVII	bună

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului ridicat

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Mănăstirea Moldovița –Vatra Moldoviței	Caracteristici ale relației monument - peisaj															
	Relații la nivel spațial					Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziție dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin siluetă																
Dinamism prin relief		X				X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic		X				X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief		X														
Dinamism scăzut al reliefului								X			X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire		X						X			X			X		X
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură		X						X			X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor		X						X			X			X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 4 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**															

MONUMENT ISTORIC

RUINELE BISERICII BUNA VESTIRE – VATRA MOLDOVIȚEI

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
461	SV-II-m-A-05672	Sec. XV	rea

Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone cu cadru natural favorabil și cu potențial turistic

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Ruinele Bisericii Buna Vestire –Vatra Moldoviței	**Caracteristici ale relației monument - peisaj**															
	Relații la nivel spațial					**Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul**				**Relații vizuale**				**Alte relații**		
	Relații directe și îndirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în	Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																
Peisaj antropic / construit																
Omogenitate din punct de vedere structural																
Lipsă de omogenitate																
Dinamism prin silueta																
Dinamism prin relief		X				X				X				X	X	X
Lipsă de dinamism relief sau siluetă																
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																
Lipsă de coerență a imaginii																
Mixitate natural-antropic		X				X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																
Dinamism prin relief		X														
Dinamism scăzut al reliefului								X			X			X		X
Static / uniformitate prin relief																
Dinamism prin însorire		X						X			X			X		X
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură		X						X			X			X		X
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură																
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor		X						X			X			X		X
Categoria de relație rezultată	**Tip: 4 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există relații favorabile atât cu proximitățile imediate, cât și cu un peisaj înconjurător excepțional**															

BISERICA ÎNĂLȚAREA SF. CRUCI – VOLOVĂȚ

FIȘĂ DE EVALUARE A RELAȚIEI MONUMENT - PEISAJ

A

MONUMENT ISTORIC

Poziția (i) LMI 2015:	Cod LMI	An/perioadă construire:	Stare fizică generală:
469	SV-II-m-A-05674	1500	bună

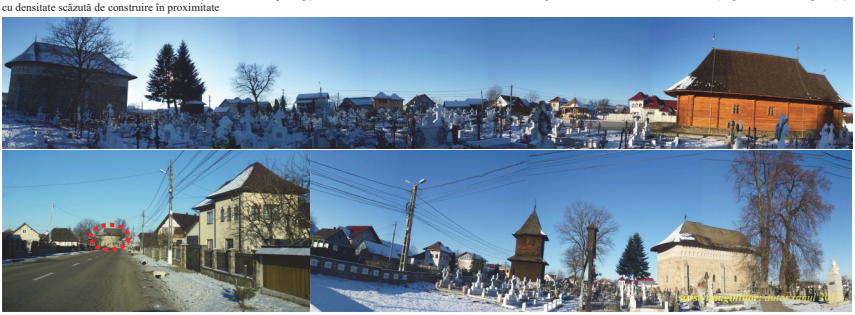
Monumentul în raport cu peisajul antropic și natural - evoluție

Poziția monumentului în raport cu elementele de potențial: Monument istoric amplasat în zone fără alte elemente de potențial

Gradul de atractivitate al monumentului: Grad de atractivitate al monumentului mediu

Caracteristici ale teritoriului care influențează modul de percepție vizuală a monumentului istoric: Monument amplasat în zone cu declivitate variabilă (cu puncte înalte sau pantă) și cu densitate scăzută de construire în proximitate

Analiză multicriterială. Determinare caracteristici relație monument-peisaj

Biserica Înălțarea Sfintei Cruci – Volovăț	Caracteristici ale relației monument - peisaj																	
	Relații la nivel spațial						Relații ierarhice ale monumentului în raport cu peisajul				Relații vizuale				Alte relații		
	Relații directe și indirecte cu peisaj puternic antropizat	Relații directe cu un peisaj mixt și indirecte cu peisajul înconjurător	Relații directe cu peisaj puternic antropizat, peisajul natural fiind perceptibil ca fundal	Relații directe cu peisaj puternic antropizat și cu peisajul natural, datorită poziției periferice a	Relații directe cu peisajul natural datorită poziției monumentului în		Integrare	Indiferență	Subordonare	Dominare	Permeabilitate vizuală către peisaj	Percepție indirectă a peisajului. Peisaj natural perceput datorită	Percepția peisajului obturată de cadrul construit	Poziția dominantă a monumentului facilitează percepția peisajului construit și natural	Complementaritate cromatică	Complementaritate funcțională	Complementaritate de scară
Peisaj caracterizat prin:																	
Peisaj antropic / construit																	
Omogenitate din punct de vedere structural		X					X				X				X	X	X
Lipsă de omogenitate																	
Dinamism prin silueta																	
Dinamism prin relief																	
Lipsă de dinamism relief sau siluetă		X					X				X				X	X	X
Coerență de imagine / integrare în peisajul înconjurător																	
Lipsă de coerență a imaginii																	
Mixitate natural-antropic		X					X				X				X	X	X
Peisaj natural înconjurător (neconstruit dar parțial antropizat)																	
Dinamism prin relief																	
Dinamism scăzut al reliefului		X						X							X		X
Static / uniformitate prin relief																	
Dinamism prin însorire																	
Varietate prin cromatică (fooliaj) și textură																	
Uniformitate prin cromatică (fooliaj) și textură		X						X							X		X
Dinamism prin prezența cursurilor de apă																	
Dinamism prin succesiunea anotimpurilor																	
Categoria de relație rezultată	**Tip: 6 - Monumente istorice integrate în peisaj antropic (construit) de tip rural în care există deschideri către un peisaj înconjurător cu valoare medie sau scăzută**																

BIBLIOGRAFIE

Acte normative

*** [1] Legea Federală privind protecţia naturii şi a peisajului (Loi fédérale sur la protection de la nature et du paysage LAT), Elveția, 1966

*** [2] Legea privind protecția naturii, a monumentelor și siturilor (Loi sur la protection de la nature, des monuments et des sites LPNMS), Elveția, 1969

*** [3] Legea privind amenajarea teritoriului (Loi sur l'aménagement du territoire LAT), Elveția, 1979

*** [4] Legea privind amenajarea teritoriului şi construcţiile (Loi sur l'aménagement du territoire et les constructions LATC), Elveția, 1985

*** [5] Règlement d'application de la loi du 4 décembre 1985 sur l'aménagement du territoire et les constructions, Elveția, 1986

*** [6] Règlement d'application de la loi du 10 décembre 1969 sur la protection de la nature, des monuments et des sites, Elveția, 1989

*** [7] Decretul nr. 91/1990, *privind înfiinţarea şi organizarea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice (abrogat prin Ordonanţa nr. 68/1994)*

*** [8] Decretul nr. 187/30.03.1990 *pentru acceptarea Convenţiei pentru protecţia patrimoniului mondial cultural şi natural, adoptată de Conferinţa generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, la 16.11.1972*

*** [9] Legea nr. 50/1991, *privind autorizarea lucrărilor de construcţii*

*** [10] Ordonanţa nr. 27/1992, *privind unele măsuri pentru protecţia patrimoniului cultural naţional*

*** [11] Ordonanţa de Guvern nr. 68/1994, *privind protejarea patrimoniului cultural naţional;*

*** [12] Legea nr.150/1997, *privind ratificarea Convenţiei europene pentru protecţia patrimoniului arheologic (revizuită), adoptată la La Valetta la 16 ianuarie 1992;*

*** [13] Legea nr. 157/1997, *privind ratificarea convenţiei pentru protejarea Patrimoniului arhitectural al Europei, adoptată la Granada la 03.10.1985 şi semnată de România la 22.06.1996;*

*** [14] Ordonanţa federală privind amenajarea teritoriului (Ordonnance fédérale sur l'aménagement du territoire OAT), Elveția, 2000

*** [15] Legea nr. 5/2000, *privind aprobarea PATN - Secţiunea III-a - Zone protejate*

*** [16] Legea nr. 350/2001, *privind amenajarea teritoriului şi urbanismul,* actualizată cu modificările și completările ulterioare

*** [17] Legea nr. 422/2001, *privind protecţia monumentelor istorice*, cu modificările şi completările ulterioare

*** [18] Legea nr. 564/2001, *pentru aprobarea Ordonanţei Guvernului nr. 47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecţie a monumentelor istorice care fac parte din Lista Patrimoniului Mondial;*

*** [19] Lege nr. 451 / 2002, *pentru ratificarea Convenţiei europene a peisajului,* adoptată la Florenţa la 20 octombrie 2000

*** [20] Legea nr. 315/2004, *privind dezvoltarea regională în România*, cu modificările și completările ulterioare

*** [21] Legea nr. 265 / 2006, *pentru aprobarea Ordonanței de urgenta a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului*
*** [22] Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 57/2007 (publicată în Monitorul Oficial nr. 442/29.06.2007), *privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și a faunei sălbatice*
*** [23] Legea nr. 24/2007, *privind reglementarea și administrarea spațiilor verzi din intravilanul localităților*, republicată în anul 2009
*** [24] Legea nr. 46 / 2008, *Codul Silvic*
*** [25] Legea nr. 49/2011, *pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice*

Cărți, reviste, articole

[1] Beaudet, Gerard, *Paysage et investissement de valeur. In Poullaouec-Gonidec*, P., Gariépy, M. și Lassus, B., *Le paysage, territoire d'intentions* Paris, Montréal, Harmattan, 1999
[2] Burel, Francoise, Baudry, Jacques, *Écologie du paysage concepts, méthodes et applications. 2e édition*, Editura TEC & DOC, Paris, 1999
[3] Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei* (reproducere după Dimitrie Cantemir. Descrierea Moldovei. Traducere de Petre Pandrea, Colecția "Biblioteca școlarului", Grupul editorial "Litera", 1997), Editura Literă Internațional, București, 2001
[4] Choay, Francoise, *Alegoria patrimoniului urmată de Șapte propoziții despre conceptul de autenticitate și folosirea acestuia în practica patrimoniului istoric (Traducere de Kazmer Kovacs)*, Editura Simetria, București, 1998;
[5] Choay, Françoise*, Pentru o antropologie a spațiului* (traducere de Kazmer Kovacs), Editura Registrului Urbaniștilor din România, București, 2011
[6] Costin, Nicolae, *Letopiseţul Tării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601* (ediție îngrijită de Petre, I, Ș), Editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1942
[7] Drăguşanul, Ion, *Povestea aşezărilor bucovinene*, Editura Muşatinii, Suceava 2010
[8] Giurescu, C. Constantin*, Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Carol I*, Editura Cugetarea-Georgescu Delafras S.A., București, 1946
[9] Giurescu, C. Constantin, T*ârguri sau oraşe şi cetăţi moldave, din secolul al X-lea până la mijlocul sec. al XVI-lea* (Ediţia a II-a), Editura Enciclopedică, București, 1997
[10] Grivorovici, Radu, et. al. (Academia Română Filiala Iași, Centrul de Studii „Bucovina Rădăuți"), *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, Editura Academiei Române, București, 1998
[11] Hayden, Dolores, *The power of place. Urban Landscape as Public Histor,* Editura MIT Press, Londra, 1997
[12] Heidegger, Martin, *Originea operei de artă,* Editura Humanitas, București, 1995
[13] Ianăși, Liviu, *Intercomunalitatea și valențele culturale ale peisajului- Convenția europeană a peisajului ca text de referință și pretext,* în vol. Sârbu, Cătălin, *Peisaj cultural și dezvoltare,* Editura Universitară "Ion Mincu", București, 2011
[14] Iacobescu, Mihai, *Din istoria Bucovinei - Volumul I (1774-1862)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993

[15] Ioan, Augustin, *Khora: teme și dificultăți ale relației dintre filosofie și arhitectură*, Editura Paideia, București, 1999
[16] Ioan, Augustin, *Altfel de spații - studii de heterotopologie - Junk Space și spațiul vag* , Editura Paideia, București, 2001
[17] Iorga, Nicolae, *Neamul Românesc în Bucovina*, Editura Institutului de Arte Grafice "Minerva", Bucureşti, 1905
[18] Iorga, Nicolae, *Istoria bisericii Românești și a vieții religioase a românilor* (Vol. I-iu), Editura Tipografia "Neamul Românesc", Vălenii de Munte, 1908
[19] Iorga, Nicolae, *Istoria Românilor pentru poporul românesc* (Ediţia a IV-a Revizuită şi Adaugită), Editura Aşezământului Tipografic „Datina Românească", Vălenii de Munte, 1926
[20] Iorga, Nicolae, *Istoria Românilor prin călători* , Editia a II-a, adaugită, Vol I, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1928
[21] Iosep, Ioan, et. al., *Planul districtului Bucovina în 72 de secţiuni*, Muzeul Bucovieni, Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2011
[22] Iosep, Ioan, et. al., *Cele dintâi hărţi ale Bucovinei – O retrospectivă necesară*, Muzeul Bucovieni, Editura Karl A. Romstorfer, Suceava, 2013
[23] Jacobs, Peter, *Paysage du Nunavik, Territoire du Nouveau-Québec. In Poullaouec-Gonidec,* P., Gariépy, M. și Lassus, B., *Le paysage, territoire d'intentions*, Paris, Montréal, 1999
[24] Jones, Michael, *Landscapes interfaces, Cultural Heritage in Changing Landscapes*, Editura Kluwer Academic Publishers, Dordrecht / Boston / Londra, 2003
[25] Larcher, Jean Luc și Gelgon, Thierry, *Amenagement des espaces verts urbains et du paysage rural,* Editura Tec &Doc, Paris, 2007
[26] Leach, Neil, *Anestetica (arhitectura ca anestezic)*, Editura Paideia, București, 2009
[27] Linch, Kevin, Imaginea orașului, Editura Registrului Urbaniștilor din România, București, 2012
[28] Machedon, Florin, *Metode de analiză morfologică a țesuturilor urbane*, Editura Universitară "Ion Mincu", București, 2006
[29] Matei, Mircea, *Studii de istorie orăşenească medievală* (Moldova sec XIV-XVI), Editura Muzeului Judeţean Suceava, Suceava, 1970
[30] Mitchell, Nora, Rössler, Mechtild, Tricaud, Pierre-Marie, *World Heritage Cultural Landscapes A Handbook for Conservation and Management*, Editura World Heritage Centre UNESCO, Paris, 2009
[31] Opriș Ioan, *Comisiunea Monumentelor Istorice*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994
[32] Opriş Ioan, *Ocrotirea patrimoniului cultural*, Tradiţii, Destin, Valoare, Editura Meridiane, 1986
[33] Panaerai, Philipp, et.al, *Analyse urbaine*, Editura Parentheses, Marsilia, 2005
[34] Pascariu, Gabriel, *Structura și dinamica sistemelor de așezări umane și procesul de planificare teritorială*, Editura Universitară "Ion Mincu", București, 2012
[35] Pierre, George, *Précis de géographie urbaine,* Editura P.U.F., Paris, 1961
[36] Rosetti , Radu*, Pământul sătenii și stăpânii în Moldova (Tomul 1. De la origini până la 1834)*, Editura Atelierele grafice SOCEC &Co, Societate anonimă, București, 1907

[37] Sandu, Alexandru, *Sub semnul paradoxurilor*, Editura Fundației Arhitext design, Bucuresti, 2007
[38] Sandu, Alexandru, *Sâmburele care face să crească*, Editura Fundaţiei Arhitext design, Bucureşti, 2007
[39] Sârbu, Cătălin, *Habitatul urban în expansiunea periurbană*, Editura Universitară "Ion Mincu", București, 2005
[40] Sârbu, Cătălin, Pascariu, Gabriel, P*reocupări recente în planificarea spațială - Spre confluența tendințelor europene cu prioritățile naționale*, Editura Universitară "Ion Mincu", Bucureşti, 2008
[41] Sârbu, Cătălin (coordonator), *Peisaj Cultural și Dezvoltare*, Editura Universitară "Ion Mincu", București, 2011
[42] Simonds, John Ormbee, *Arhitectura peisajului*, Editura Tehnica, Bucureşti,1967
[43] Sitte, Camilo, *Arta construirii orașelor. Urbanismul după principiile sale artistice*, Editura Tehnică, București, 1992
[44] Spinei, Victor, *Moldova în secolele XI - XIV*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982
[45] Stan, Angelica, *Peisajul periferiilor urbane. Revitalizarea peisageră a zonelor periferice*, Editura Universitară "Ion Mincu", București, 2009
[46] Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, Direcția Patrimoniului Cultural Național. Biblioteca Monumentelor Istorice din România, București, 1974;
[47] Uricariu, Axinte, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*, Editura Minerva, București, 1993

Studii, proiecte, publicații și lucrări de cercetare

*** [1] Academia Româna Filiala Iași - Centru de Studii "Bucovina" Rădăuţi, *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice si demografice*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998
*** [2] Jukka, Jokilehto, *A History of Architectural Conservation,* Editura Universităţi din York, Centrul pentru studii avansate în arhitectură, 1986 (format pdf. 2005);
*** [3] Mădgearu, Alexandru, *Sistemul de fortificații al Moldovei în epoca lui Ştefan cel Mare*, în Revista de Istorie Militară, 2004, 3 (83)
*** [4] Ordinul Arhitecților din România și Asociația Heritage, *Bucovina, un peisaj cultural în transformare*, Suceava, 2011
*** [5] Planul director al Cantonului Vaud, 2016
*** [6] Planul director regional Gros-de- Vaud, 2015
*** [7] Plan director localitatea Bottens, Octombrie 2010
*** [8] Quattro Design, *Planului Urbanistic Zonal – Zonă protejată – Biserica Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Gheorghe a fostei Mănăstiri Humor, comuna Mănăstirea Humorului, județul Suceava, Etapa II)*, București, 2011
*** [9] Universitatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu București – Centrul de Cercetare, Proiectare, Expertiză și Consulting, Conceptul de dezvoltare a așezărilor umane incluse în Parcuri Naționale. Studiu Pilot – Sat Peștera, Comuna Moeciu, București, 2008-2010

*** [10] Urbanproiect, Studiu *experimental privind stabilirea zonelor protejate. Bisericile pictate din Nordul Moldovei,*Volumul 2, Bucureşti, 1992
*** [11] Vasilescu, Sorin, în cadrul emisiunii „Memorialul Bucureştilor - Episodul 5 - Povestea unui cartier spulberat – Uranus”

Documente, strategii, programe

*** [1] Convenţia Culturală Europeană, Consiliul Europei, Paris, 1954
*** [2] Carta internațională pentru conservarea şi restaurarea monumentelor şi a siturilor, Veneţia, 1964
*** [3] Convenţia pentru protecţia patrimoniului mondial cultural şi natural, adoptată de Conferinţa generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură, la 16.11.1972
*** [4] Convenţia pentru protecţia patrimoniului arhitectural al Europei, Consiliul Europei, Granada, 1985
*** [5] Convenţia europeană pentru protecţia patrimoniului arheologic (revizuita), La Valetta, 1992
*** [6] Convenția europeană a peisajului, Florența, 2000
*** [7] Programul Operațional Regional 2014 – 2020, București, 2014
*** [8] Strategia de Dezvoltare Economică şi Socială a Judeţului Suceava, perioada 2011 – 2020
*** [9] Conceptul Spaţial al Elveţiei
*** [10] Inventarul federal al siturilor construite de importanţă naţională protejate din Elveția (L’Inventaire fédéral des sites construits d’importance nationale à protéger en Suisse- ISOS)
*** [11] Metodologiei de elaborare și conținutul-cadru al documentații lor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ);
*** [12] Lista Monumentelor Istorice -2015;
*** [13] Master Plan General de Transport al României (iulie 2015)

Surse Web

*** [1] http://www.crmsf.be/fr/patrimoine/historique
*** [2] http://www.arduph.ro/wp-content/uploads/2014/01/Conven%C8%9Bia-Regulamentul-referitoare-la-legile-%C5%9Fi-obiceiurile-r%C4%83zboiului-pe-terestru-Haga-18-octombrie-19072.pdf
*** [3] http://www.discret-arhivare.ro/legislatie_arhivare/protectia_bunurilor_culturale.php
*** [4] http://www.upm.ro/jrls/JRLS-07/Rls%2007%2095.pdf
*** [5] http://avalon.law.yale.edu/19th_century/lieber.asp#sec2
*** [6] https://en.wikipedia.org/wiki/Roerich_Pact
*** [7] http://www.arduph.ro/wp-content/uploads/2014/01/Al-doilea-protocol-la-Conven%C5%A3ia-de-la-Haga-cu-privire-la-protec%C5%A3ia-bunurilor-culturale-%C3%AEn-situa%C5%A3ii-de-conflict-armat-6.pdf
*** [8] http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/armed-conflict-and-heritage/the-hague-convention/
*** [9] http://archaeoheritage.ro/downloads/ArchaeoHeritage.ro%20-%20Lista-Legi-decrete.pdf

*** [10] http://www.stiucum.com/drept/dreptul-mediului-inconjurator/Scurt-istoric-privind-organiza23682.php
*** [11] http://www.monumenteiasi.ro/pagina.php?v=despre_monumente
*** [12] http://patrimoniu.gov.ro/ro/arhiva
*** [13] http://www.pbs.org/newshour/rundown/yosemite-turns-150/
*** [14] http://www.developpement-durable.gouv.fr/IMG/DGALN_Atlas_unites_structures_paysageres_A_Roche-2007.pd
*** [15] https://www.cairn.info/revue-espace-geographique-2005-1-page-65.htm
*** [16] http://www.unibuc.ro/prof/patru-stupariu_i_g/docs/2013/mar/20_14_47_02Curs_4.pdf
*** [17] http://unt.unice.fr/uoh/espaces-publics-places/approfondissement-theorique-la-perception-du-paysage-urbain-selon-kevin-lynch/
*** [18] http://theses.ulaval.ca/archimede/fichiers/25637/ch02.html
*** [19] http://www.paysage.qc.ca/cpq.htm
*** [20] http://www.epaualger.edu.dz/images/epau/pdf/Th%C3%A8ses/ARFI%20Imen_Vers%20une%20d%C3%A9finition%20des%20crit%C3%A8res%20de%20d%C3%A9limitation%20d%E2%80%99un%20paysage%20urbain%20historique.%20Cas%20d%E2%80%99%C3%A9tude%20le%20Rocher%20de%20Constantine_Pr.%20CHENNAOUI%20Youcef_LVAP-2015.pdf
*** [21] https://cybergeo.revues.org/19123
*** [22] http://environnement.wallonie.be/publi/etatenv/paysage/P25_29.pdf
*** [23] http://www.vpah.culture.fr/
*** [24] http://www.an-patrimoine.org/
*** [25] http://www.isere.gouv.fr
*** [26] http://dronneetbelle.fr/
*** [27] http://www.strasbourg.eu
*** [28] http://www.briecomterobert.fr/Cadre-de-vie/Identite-de-Brie/Protection-du-cadre-de-vie/AVAP
*** [29] https://ro.wikipedia.org/wiki/Elve%C8%9Bia
*** [30] https://map.geo.admin.ch/?selectedNode=node_ch.bak.bundesinventar-schuetzenswerte-ortsbilder1&Y=540615.00&X=163367.50&zoom=8&bgLayer=ch.swisstopo.pixelkarte-farbe&layers=ch.bak.bundesinventar-schuetzenswerte-ortsbilder&lan&topic=ech&lang=en
*** [31] https://www.admin.ch/gov/de/start.html
*** [32] https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19660144/index.html
*** [33] http://www.enhk.admin.ch/fr/index.html
*** [34] http://www.are.admin.ch/
*** [35] http://www.geo.vd.ch/theme/localisation_thm
*** [36] http://www.patrimoine.vd.ch/
*** [37] http://www.vlp-aspan.ch/fr/themes/aihc-et-normes
*** [38] http://www.recensementarchitectural.vd.ch/territoire/recensementarchitectural/
*** [39] http://www.sl-fp.ch/index.php?bereich=portrait&sprache=f&bild=1

*** [40] http://www.gland.ch/fr/vivre-a-gland/urbanisme-et-constructions/amenagement-du-territoire/planifications-supracommunales.html
*** [41] http://www.patrimoine.vd.ch/monuments-et-sites/conservation/proteger/inventaire/
*** [42] https://www.admin.ch/gov/fr/accueil/documentation/communiques.msg-id-58687.html
*** [43] http://patrimoniu.gov.ro/ro/monumente-istorice/lista-monumentelor-istorice
*** [44] http://www.transylvanet.org/despre-noi/
*** [45] http://www.heritas.ro/
*** [46] https://issuu.com/heritas/docs/sate_asada_asanu
*** [47] http://aios.ro/despre-a-i-o-s/.
*** [48] www.fondong.fdsc.ro
*** [49] http://satele-bucovinei.ro/misiune-obiective/.
*** [50] https://www.bnab.ro/2012/proiecte/7/216/
*** [51] http://www.mdrap.ro/
*** [52] http://sdtr.ro/upload/STUDII/12.%20Raport_Protectia%20patrimoniului%20natural,%20cultural%20si%20a%20peisajului.pdf
*** [53] https://ro.wikipedia.org
*** [54] http://www.academia.edu/4623934/Sistemul_de_fortifica%C5%A3ii_al_Moldovei_%C3%AEn_epoca_lui_%C5%9Etefan_cel_Mare_in_Revista_de_Istorie_Militar%C4%83_2004_3_83_p._9-16
*** [55] https://tiparituriromanesti.wordpress.com/2011/10/28/descrierea-moldovei-de-dimitrie-cantemir/
*** [56] http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/3felmeres.htm
*** [57] https://www.google.ro/maps
*** [58] https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Imagine_aerian%C4%83_a_M%C4% 83n%C4%83stirii_Zamca.JPG
*** [59] http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/3felmeres.htm
*** [60] https://commons.wikimedia.org/
*** [61] http://dragusanul.ro
*** [62] http://www.delcampe.net
*** [63] http://stores.ebay.ca
*** [64] http://www.cjsuceava.ro/documente-nou/strategie/Strategie%20interior.pdf
*** [65] http://statistici.insse.ro/shop/
*** [66] http://judetulsuceava.ro/descopera/date-generale/
*** [67] http://whc.unesco.org/documents/publi_wh_papers_26_en.pdf
*** [68] http://apmsv.anpm.ro/web/apm-suceava/biodiversitate
*** [69] http://www.creatiepopulara.suceava.ro/
*** [70] http://centrulculturalbucovina.ro/
*** [71] http://www.turism-suceava.ro/index.php/turism/centre-de-informare-turistica
*** [72] http://whc.unesco.org/en/list/598
*** [73] http://mt.gov.ro/web14/strategia-in-transporturi/master-plan-general-transport/documente-master-plan
*** [74] http://judetulsuceava.ro/localitati/http://statistici.insse.ro/shop/
*** [75] http://www.panoramio.com/

*** [76] http://www.mdrl.ro/_documente/dezvoltare_teritoriala/prezentare/Glosar_AMTRANS.pdf
*** [77] http://www.rur.ro/dictionar-urbanistic
*** [78] http://www.manastirea-humorului.ro/anunt-PUZ.php
*** [79] http://arhitectura-1906.ro/2012/05/zona-protejata-manastirea-humor/
*** [80] http://patrimoniu.gov.ro/ro/monumente-istorice/lista-patrimoniului-mondial-unesco/9-monumente-istorice/38-raport-preliminar-de-monitorizare-a-bisericilor-din-moldova